

COMRAT STATE UNIVERSITY

JANUARY 15-16, 2021

COMRAT, MOLDOVA

3RD INTERNATIONAL EUROPEAN
CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY
SCIENTIFIC RESEARCHES

THE BOOK OF ABSTRACTS

ISBN: 978-605-70216-4-9
by IKSAD GLOBAL Publishing House

INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCHES-III

January 15-16, 2021/COMRAT STATE UNIVERSITY/Comrat, Moldavia

ABSTRACT BOOK

Edited by

Assoc. Prof. Sergey ZAHARIYA
Assoc. Prof. Ökkeş KESİCİ

by

IKSAD GLOBAL PUBLISHING HOUSE

**All rights of this book belong to IKSAD GLOBAL Publishing House
Authors are responsible both ethically and juridically**

IKSAD GLOBAL Publications – 2021©

Issued: 22.01.2021

ISBN: 978-605-70216-4-9

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON
INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCHES-III

DATE and PLACE

January 15-16, 2021/Comrat, Moldavia

ORGANIZATION

COMRAT STATE UNIVERSITY
IKSAD INTERNATIONAL
IKSAD GLOBAL PUBLISHING HOUSE

ORGANIZING COMMITTEE

Assoc. Prof. Sergey ZAHARIYA
*Honorary President of the Conference
Rector of Comrat State University, Moldova*
Prof. Dr. Tatyana RAKOVCHENA
*Head of Scientific Committee
Vice-Chancellor of Comrat State University, Moldova*
Dr. Güllü KARENİL
*Head of Organizing Committee
Comrat State University, Moldova*

COORDINATOR

Dr. Mehmet Emin KALGI

NUMBER of ACCEPTED PAPERS

157

NUMBER of REJECTED PAPERS

42

TOTAL NUMBER OF INTERNATIONAL PAPERS

Moldavia (13), Turkey (69), Morocco (4), Azerbaijan (40), Nigeria (19), South Africa (2),
Ethiopia (2), Algeria (2), India (4), Thailand (1), Ukraine (1)

PRESENTATION

Oral presentation

SCIENTIFIC BOARD

Prof. Dr. Georgy SULT
Comrat State University

Prof. Dr. Alla LEVITSKAIA
Comrat State University

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ
Ankara University

Dr. Natalia SCIUCHINA
Comrat State University

Dr. Olga SCIUCHINA
Comrat State University

Assoc. Prof. Dr. F. Gül Koçsoy
Fırat University

Assoc. Prof. Dr. Pınar SÖKÜLMEZ KAYA
Ondokuz Mayıs University

Assoc. Prof. Dr. Başak HANEDAN
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. Okkes KESİCİ
Burdur Mehmet Akif Ersoy University

Asst. Prof. Dr. Jale COŞKUN
İstanbul Aydın University

Assist. Prof. Dr. Ferahim Yeşilyurt
Fatih Sultan Mehmet Vakıf University

Assist. Prof. Dr. Vedat Akman
Beykent University

Assist. Prof. Dr. Emre DEMİR
Antalya Science University

Asst. Prof. Dr. Şeyma AYDEMİR
Hitit University, Çorum/Turkey

Dr. Sofiya SULAK
Comrat State University

Dr. Olga SCHUICHINA
Comrat State University

DR. SAWAN KUMAR SINGH
Aligarh Muslim University

Dr. George RUDIC
Montreal Pédagogie Moderne Institute

Dr. Kasim KARAMAN
Erciyes University

Dr. Jacqlune AYYOUB
Lebanese University

Dr. Ajay B. Gadicha
P.R. Pote College of Engineering & Management

Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz University

Dr. Takashi HASUNI
Sapparo City University

Dr. Osman ERKMEN
Gaziantep University

Dr. Umran TURKYILMAZ
Gazi University

Dr. Bhakta Bandhu Dash
ASBM University Bhubaneswar, Odisha

Dr. Muntazir MEHDI
Pakistan Modern Languages Academy

Dr. Vlademir VISLIVIY
Ukraine National Technical University

Dr. Hülya ÇİÇEK
Gaziantep University

Dr. Jhoselle TUS
La Consolacion University Philippines

Dr. Yoshio KANAZAKI
Tohoku University

Dr. Kailas Deoram AHIRE
Chhatrapati Shahu Institute of Business Education & Research (CSIBER)

Dr. Zongxian FENG
Xi'an Jiatong University

Dr. T. VENKATESAN
Sanskriti School of Business

Dr. Nalla Bala Kalyan
Sri Venkateswara College of Engineering

Dr. Kaleem Ahmed
Wildlife Sciences - Aligarh Muslim University

Assoc. Prof. Dr. Mehmet YARDIMCI
Namık Kemal University

Dr. Elhadj Hamel
University Hassiba Benbouali of Chlef Algeria

Dr. Aregamalage Sujeewa Vijayanthi Polgampala
Siyane National College of Education, Paththalagedera, Sri Lanka

Dr. Magdalena Ngongo
Artha Wacana Christian University, Indonesia

Dr. C. VIJAI
St.Peter's Institute of Higher Education and Research, Avadi

Dr. Ranbir Singh
Associate Professor & HOD (Management)
Maharaja Agrasen University, Atal Shiksha Kunj, Baddi, Himachal Pradesh-174103

Dr. Prashant Mani
Dept. of ECE,SRM IST

Dr. Rudresh M.
Dayananda Sagar College of Engineering,
Kumaraswamy Layout, Bangalore

Dr. Arshad Ali
University of Malakand (UOM), Chakdara, Pakistan

Dr. Mohamed El Malki
Mohammed First University Qujda, Morocco

Dr. Mehmet Emin KALGI
Çukurova Üniversitesi

Dr. Çiğdem ASAR
MEB

Assoc. Prof. Dr. Deniz İzlen ÇİFTÇİ
Namık Kemal University

Dr. Sadiye KAYAARSLAN
Kırıkkale University

Assist. Prof. Dr. Ebubekir DIRICAN
İstanbul Aydın University

**INTERNATIONAL EUROPEAN
CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY
SCIENTIFIC RESEARCHES-III**

**January 15-16, 2021
COMRAT STATE UNIVERSITY
Comrat, Moldova**

CONFERENCE PROGRAM

ID: 811 4779 3545

Password: 012021

<https://us02web.zoom.us/j/81147793545?pwd=Ym9jck92Qk1IT1ViN0FpMTk0M1hiUT09>

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ◆ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ◆ Zoom’da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ◆ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ◆ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- ◆ Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

CONGRESS LANGUAGES: **Turkish and all dialects, English, Russian**

-Opening Ceremony-

15.01.2021

KISHINEV TIME
08³⁰-09⁰⁰

ANKARA TIME
09³⁰-10⁰⁰

BAKU TIME
10³⁰-11⁰⁰

Dr. Mustafa Latif EMEK

Head of Institute of Economic Development and Social Researches, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Sergey ZAHARIYA

Rector of Comrat State University, Moldova

Dr. Gullu KARANFIL

Comrat State University, Moldova

Assoc. Prof. Dr. Nazile ABDULLAZADE

Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

DATE
15.01.2021

SESSION-1
HALL-1

KISHINEV TIME
09⁰⁰-11⁰⁰

ANKARA TIME
10⁰⁰-12⁰⁰

BAKU TIME
11⁰⁰-13⁰⁰

MODERATOR: **Dr. Alla Paptova**

Roşca Tatiana	<i>Universitatea de Studii Europene din Moldova</i>	THE PROBLEMS OF THE LINGUISTIC DIMENSION IN SHAPING THE ETHNOCULTURAL IDENTITY OF YOUNG MOLDOVAN PEOPLE IN THE DIASPORA
Said OUSSOU	<i>University of Moulay Ismail</i>	MOROCCAN UNIVERSITY STUDENTS' USE OF ICTs AND THEIR READINESS FOR AUTONOMY
Bilal Alarli HUSEYNOV	<i>Nakhchivan State University</i>	INTRA-GENRE CHANGES IN SOUTH AZERBAIJAN FOLKLORE
Kochanzhi Nadezhda Panteleevna	<i>Chisinau State University</i>	STRUCTURAL (LEXIC, MORPHOLOGICAL, SYNTAXIC) FEATURES OF DIALOGICAL SPEECH IN THE GAGAUZ LANGUAGE
Könül SƏMƏDOVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	STRUCTURE OF SUBJECT COMPLEX SENTENCE IN THE SYNTAX OF ACCENT GROUPS
Mirvari İSMAYILOVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	PHONETIC DIFFERENCES IN TURKISH DIALECTS
Гусейнова Шахла Вагиф гызы	<i>Baku State University</i>	MOTIVATION OF THE ACTIVITY OF THE INDIVIDUAL IN THE HIGHER SYSTEM EDUCATION OF AZERBAIJAN
Terane NAĞIYEVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	CORPORATE ARGOLS (MARKET ARGOS, GAMBLERS ARGOS)
Alla Paptova	<i>Comrat State University</i>	THE GAGAUZ WORLD IN SPACE AND TIME: TRENDS OF DEVELOPMENT AND PROSPECTS FOR EVOLUTION
Fedor Duloglo Alla Paptsova	<i>Comrat State University</i>	FINE ART AND ARTISTIC LIFE OF GAGAUZIA AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-1
HALL-2

KISHINEV TIME
09⁰⁰-11⁰⁰

ANKARA TIME
10⁰⁰-12⁰⁰

BAKU TIME
11⁰⁰-13⁰⁰

MODERATOR: **Dr. Mustafa Latif EMEK**

Ese ANİBOR	<i>Delta State University</i>	FIBROCYSTIC BREAST DİSEASE: HISTOPATHOLOGY AT FEGGE İN ANAMBRA STATE, NİGERİA
Chibuzor Eze Ugwuoju Maria N.	<i>University of Nigeria</i>	BIOLEACHING OF AGBAJA IRON ORE USING PROVIDENCIA RETTGERI YL: OPTIMIZATION OF PROCESS PARAMETERS
Tsegaye Alemayehu Solomon Asnake Bereket Tadesse Elshaday Azerefegn Enkosilassie Mitiku Asnakech Agegnehu Netsanet Nigussie Techilo H/Mariam Moges Desta	<i>Hawassa University</i>	PHENOTYPIC DETECTION OF CARBAPENEM RESISTANCE GRAM-NEGATIVE BACILLI FROM A CLINICAL SPECIMEN IN SIDAMA, ETHIOPIA: A CROSS-SECTIONAL STUDY
CHACHA Faicel GHERISSI Djalel Eddine LAMRAOUI Ramzi BOUZEBDA Zoubir AFRI-BOUZEBDA Farida	<i>Biotechnology Research Center Laboratory of Animal Productions</i>	EVALUATION OF SOME BLOOD METABOLİTES, BODY CONDITION AND REPRODUCTİVE PERFORMANCES İN TWO DAİRY BREEDS İN SEMİ-ARİD AREA - ALGERİA

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-1
HALL-3

KISHINEV TIME
09⁰⁰-11⁰⁰

ANKARA TIME
10⁰⁰-12⁰⁰

BAKU TIME
11⁰⁰-13⁰⁰

MODERATOR: **Dr. Gullu KARANFİL**

Edip ÖRÜCÜ İtir HASIRCI	<i>Bandırma OnYedi Eylül University</i>	ÖZ YETERLİLİK ALGISI VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ İLİŞKİSİ: BİR UYGULAMA
Edip ÖRÜCÜ İtir HASIRCI	<i>Bandırma OnYedi Eylül University</i>	KAMU SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARINDA İŞ TATMİNİ VE TÜKENMİŞLİK İLİŞKİSİ
Esmâ Yöney YILMAZ Erhan KILINÇ	<i>Selçuk University</i>	INVESTIGATION OF MOBBING, JOB SATISFACTION AND LIFE SATISFACTION OF BANKING SECTOR EMPLOYEES ACCORDING TO SOME SOCIO DEMOGRAPHIC VARIABLES
İsmail BAKAN Y. Sonay YILMAZ	<i>Kahramanmaraş KSU</i>	İŞLETMELERDE TOKSİK LİDER DAVRANIŞLARININ BİREYLERİN ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGISINA ETKİSİ
İsmail BAKAN Y. Sonay YILMAZ	<i>Kahramanmaraş KSU</i>	ÖRGÜTSEL İLETİŞİMİN ÇALIŞAN PERFORMANSINA ETKİSİ
Özgür ÖZKAN	<i>Certified Public Accountant</i>	YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLERCE GERÇEKLEŞTİRİLEN TASDİK DENETİMİ VE ULUSLARARASI STANDARTLARI ESAS ALAN BAĞIMSIZ DENETİM ARASINDAKİ İLİŞKİLER
Aşirov Ceyhun Qurban Oğlu Səmədova Gülnar Xanar Qızı	<i>Azerbaijan National Academy of Science</i>	IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON TOURISM
Sani İnusa MILALA İbrahim IDRİS Umar ABDULLAHI Shuaibu H MANGA	<i>Abubakar Tafawa Balewa University</i>	OCCUPANTS' SATISFACTION WITH THE PUBLIC HOUSING IN DAMATURU YOBE STATE
Güllü KARANFİL	<i>Comrat State University</i>	XX. VE XXI. YÜZYIL GAGAUZ TÜRKLERİNDE AİLE YAPISI VE BAĞLAR

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-2
HALL-1

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: **Prof. Dr. Hajar HUSEYNOVA**

Mustafa Sarper ALAP	MEB	KLASİK TÜRK EDEBİYATI VE URDU EDEBİYATINDA BENZER EDEBİ ÖZELLİKLER
Fatimazahrae Moutia	Candidate at University of Sidi Mohamed Ben Abdelah	CROSSING BORDERS: GENDER AND MIGRATION IN LAILA ALAMI'S NOVEL: HOPE AND OTHER DANGEROUS PURSUITS
Nazile ABDULLAZADE	Azerbaijan State Pedagogical University	ALIAGA VAHID'S CREATIVITY IN THE YEARS OF THE PATROTIC WAR
Meherremova Elmira	Azerbaijan State Pedagogical University	C.MAMMADGULUZADEH AND MULLAH NASREDDIN JOURNALI
F. Gül KOÇSOY	Fırat University	AFTERMATHS OF WAR: CRANE'S "AN EPISODE OF WAR", HEMINGWAY'S "IN ANOTHER COUNTRY" AND SALINGER'S "FOR ESMÈ-WITH LOVE AND SQUALOR"
Seba NAMAZOVA	Ganja State University	AHMED CAFAROĞLU'NUN GAZETECİLİĞİNİN ANA KONULARI
Şəhla Məcidova	Shirvan, secondary school No 16, teacher of Azerbaijani language and literature	EXPRESSION OF WISDOM THROUGH MUSIC
Panceva Sofia	Tüüüküü history-regional museum	GAGAUZLARIN YENİ YIL YORTULARI.
Hajar HUSEYNOVA	Azerbaijan State Pedagogical University	AZƏRBAYCAN DİALEKTLƏRİNDƏ ÇOXLUQ BİLDİRƏN SÖZLƏR
Galina Mutaf	Comrat State University	OLGA RADOVA LİRİKA YARATMALARININ ÖZELLİKLERİ

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-2
HALL-2

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: **Emmanuel LAMPTEY**

Müslüme Sevba ÇOLAK Nizamettin ÇİFTÇİ	<i>Ankara University</i> <i>Selçuk University</i>	FARKLI TABANSULARININ, FARKLI TOPRAK TEKSTÜRLERİNDE, FARKLI TOPRAK DERİNLİKLERİNDE TOPRAK NEMİNE ETKİSİ
Müslüme Sevba ÇOLAK Nizamettin ÇİFTÇİ	<i>Ankara University</i> <i>Selçuk University</i>	LABORATUVAR KOŞULLARINDA FARKLI TOPRAK TEKSTÜRLERİNDE, DEĞİŞİK TUZLULUKLARDA OLUŞTURULAN TABAN SUYUNDAN KAPİLLAR TUZ TAŞINIMI
Emmanuel LAMPTEY	<i>Pan African University,</i> <i>University of Ibadan, Nigeria</i>	INNOVATIONS MADE IN AFRICA TO COMBAT THE COVID-19 PANDEMIC DURING THE EARLY PERIOD OF OUTBREAK
Fabiawari I. Jack Usman Zakka Luke C. Nwosu Ndowa E.S. Lale	<i>University of Port Harcourt</i>	EFFECTS OF POULTRY MANURE APPLICATION AT DIFFERENT RATES ON AGRONOMIC PARAMETERS OF MUSKMELON, <i>Cucumis melo</i> L. (CUCURBITALES: CUCURBITACEAE) AND INSECTS INFESTATION
G. Duygu Semiz	<i>Ankara University</i>	İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE ADAPTASYON: TARIMSAL SULAMA
Özlem GÖK Seda BEYAZ Gözde PARLAK Abdullah ASLAN	<i>Firat University</i>	THE EFFECT OF ROYAL JELLY ON GSK-3, BDNF, NRF-2 AND NF-κB PROTEIN SIGNAL PATHWAYS AGAINST LIVER DAMAGE EXPOSED BY FLUORIDE IN RATS
Vasfi KARATEPE Müjgan ELVEREN Etem OSMA	<i>Erzincan Binali Yıldırım</i> <i>University</i>	JEOTERMAL VE MİNERAL SULAR İLE YETİŞTİRİLEN BUĞDAY VE ARPALARDA ELEKTROLİT SIZINTI AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ
Müjgan ELVEREN Vasfi KARATEPE Etem OSMA	<i>Erzincan Binali Yıldırım</i> <i>University</i>	JEOTERMAL VE MİNERAL SULAR İLE YETİŞTİRİLEN BUĞDAY VE ARPALARDA CATALAZ ENZİM AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ
Nazan KARA Seher GÜR	<i>Firat University</i>	FARKLI BİTKİ BÜYÜME DÜZENLEYİCİLERİ UYGULANAN LAVANDULA DENTATA KALLUS KÜLTÜRLERİNİN ANTİMİKROBİYAL AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-2
HALL-3

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: **Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre TANSÜ**

Yunus Emre TANSÜ Ayşe ERDAL	Gaziantep University	YENİÇAĞDA BİR TÜRK DEVLETİ: ASTRAHAN HANLIĞI ÜZERİNE
Yunus Emre TANSÜ Ersin GÜRBÜZ	Gaziantep University	BİYOLOJİK SİLAH, TERÖRİZM, SAVUNMA VE İSTİHBARAT
Emil Ağayev	ASPU-under Azerbaijan State Pedagogical College	ZİYADXAN ƏLİYEV YARADICILIĞINDA "BİR ƏSƏRİN TARİXÇƏSİ" MƏQALƏLƏR SİLSİLƏSİ
Sevda KOÇ AKRAN	Siirt University	21.YÜZYIL BECERİLERİ: 6C MODELİ ÖRNEĞİYLE ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ
Ludmila Marin-Karachoban	Director of the National Gagauz Historical and Ethnographic Museum	THE NATIONAL GAGAUZ HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC MUSEUM NAMED AFTER D. CARA- CIOBAN: TENDENCIES OF DEVELOPMENT AND IMPORTANCE FOR GAGAUZIA

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-3
HALL-1

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

MODERATOR: **Assoc. Prof. Dr. Nazile ABDULLAZADE**

Илаха ШИХАЛИЕВА	<i>Baku State University</i>	RESEARCH WORK AS A FACTOR OF STUDENT PROFESSIONAL MATURITY
Günel MAMMADOVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	UZAKTAN EĞİTİMİN TEORİLERİ
Ranim HUBBI	<i>İstanbul Aydın University</i>	COVID-19 SALGINI KAYNAKLI ANKSİYETENİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK MOTİVASYONLARINA ETKİSİ
Abdullayev Alim Qurban oğlu Məmmədova Mehriban Çingiz qızı	<i>Nakhchivan University Azerbaijan State Pedagogical University</i>	İSA HƏBİBƏYLNİ ARAŞDIRMAQ PEDAQOJİ CƏHƏTDƏN BİZƏ NƏYİ ÖYRƏDİR?
Sevda Heydərova	<i>Institute of Education of the Republic of Azerbaijan</i>	THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE QUALITY OF EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS
Aygül Abdul qızı İbrahimova	-	SELF-EDUCATION AS A MAIN CRITERIA FOR PERSONAL DEVELOPMENT
Невзад Ахмед Гюль	<i>The Institute of Education of the Azerbaijan Republic</i>	METHODOLOGY OF ORGANIZING CHEMISTRY CLUB CLASSES IN SECONDARY SCHOOLS
Ozioma Victoria Uchime Amiara Solomon Amiara Onyekwulunne Ijeoma M	<i>Chukwuemeka Odumegwu Ojukwu University Ebonyi State University</i>	NATION BUILDING AND HISTORICIZING WOMEN CAMPAIGN SPEECHES FOR EFFECTIVE PEACE BUILDING EDUCATION IN NIGERIA, 1999-2019
Gülərə QOCAYEVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	ULUSAL PEDAGOJİK DÜŞÜNCE TARİHİMİZİN ARAŞTIRMACILARINDAN BİRİ AHMED SEYDOV

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-3
HALL-2

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

MODERATOR: **Dr. Emel ÇAKIR**

Sabahattin DESTEK Didem ERTORUL	Sancaktepe Martyr Professor İlhan Varank Training and Research Hospital	REFLÜ ÖZOFAJİT TEDAVİSİNDE LAPAROSKOPIK NİSSEN FUNDOPLİKASYON: KLİNİK DENEYİMLERİMİZ
Seray HAZER	Atatürk Chest Diseases and Thoracic Surgery Training and Research Hospital	PENETRAN TORAKS TRAVMALARINDA ACİL CERRAHİ, 8 OLGU SERİSİ
Gökçen İNAN Osman Vefa GÜL Hamit BAŞARAN Mürsel DÜZOVA	Selcuk University	INTENSITY-MODULATED RADIOTHERAPY FOR LUNG CANCER
Gökçen İNAN Osman Vefa GÜL	Selcuk University	DOSIMETRIC EFFECTS OF CALCULATION GRID SIZE ON INTENSITY-MODULATED RADIATION THERAPY
Osman Vefa Gul Gokcen Inan	Selcuk University	BEAM ANGLE OPTIMIZATION OF PROSTATE IMRT PLANS
Osman Vefa Gul Gokcen Inan	Selcuk University	GANTRY DEPENDENCE OF EPID MEASUREMENTS FOR IMRT TREATMENT VERIFICATION
Emel ÇAKIR	Karadeniz Technical University	MENİNGEAL, GASTROİNTESTİNAL VE PERİRENAL TUTULUMLU ERDHEİM-CHESTER HASTALIĞI
Lütfiye KADIOĞLU DALKILIÇ Semih DALKILIÇ Abdullah ASLAN Abdurahman ŞAHİN Gökhan ARTAŞ Mehmet YALNIZ	Fırat University Gazosmanpaşa University	İNSAN PANKREAS KANSERİNİN BİYOİNFORMATİK ARAÇLARLA GENOM BOYU İFADE ANALİZİ
Kochar Khasro Saleh Lütfiye KADIOĞLU DALKILIÇ Semih DALKILIÇ Bahra Radhaa Hamarashid Sevda Kırbağ	Fırat University	PISTACIA ATLANTICA EKSTRESİNİN FARKLI HÜCRE HATLARINA KARŞI SİTOTOKSİK AKTİVİTESİ

Europe

DATE
15.01.2021

SESSION-3
HALL-3

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

MODERATOR: **Assoc. Prof. Dr. Nilgun ULUTASDEMİR**

Fatma BAŞAR	<i>Kütahya Health Sciences University</i>	Covid-19 ve Emzirme
Melike ERTEM	<i>İzmir Katip Çelebi University</i>	KRONİK RUHSAL HASTALIĞA SAHİP BİREYLERDE ÖZ-ETKİLİLİK VE İÇSELLEŞTİRİLMİŞ DAMGALANMA
Nilgun ULUTASDEMİR	<i>Gümüşhane University</i>	SAĞLIK KURUMLARINDA TIBBİ ATIK YÖNETİMİ
Sevda UZUN Nilgun ULUTASDEMİR	<i>Gümüşhane University</i>	HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE ATILGANLIĞIN ÖNEMİ
Aşkın KARADUMAN	<i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM
Aşkın KARADUMAN	<i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	TAMAMLAYICI SAĞLIK SİGORTASI SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
Uğur HİLALOĞLU Nermin DEMİRKOL	<i>Gaziantep University</i>	MİYOFASİYAL AĞRI SENDROMUNDA GÜNCEL TEDAVİLER, TEDAVİ ETKİNLİĞİNİ ORTAYA KOYAN OBJEKTİF VE SUBJEKTİF YÖNTEMLER

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-1
HALL-1

KISHINEV TIME
09⁰⁰-11⁰⁰

ANKARA TIME
10⁰⁰-12⁰⁰

BAKU TIME
11⁰⁰-13⁰⁰

MODERATOR: **Assoc. Prof. Dr. Tudora Arnaut**

Süleyman DERELİ Hare KILIÇASLAN	<i>İnönü Vocational and Technical Anatolian High School Karadeniz Technical University</i>	BİLGİSAYARLI İÇ MEKÂN TASARIMI DERSİNDE İTERAKTİF ÖĞRENME
Ajar BASKIN Feran AŞUR	<i>Van Yüzüncü Yıl University</i>	DEPREM ODAKLI KENTSEL PLANLAMADA AÇIK YEŞİL ALANLARIN ROLÜ
Gizem SAĞLAM ETLAN Feran AŞUR	<i>Van Yüzüncü Yıl University</i>	EVRENSEL TASARIM KRİTERLERİ DOĞRULTUSUNDA KENT PARKLARININ BEDENSEL ENGELLİLERE UYGUNLUĞUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA
Sara Hacıyeva Mehman Shabanov	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences Nahçivan University</i>	CARPET MOTIFS IN TURKISH ARCHITECTURE
Сулейманлы Наджла	<i>Azerbaijan University</i>	ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF NAGORNOY KARABAKH
Tacettin GEÇKİL Ceren Beyza İNCE Mehmet Mahmut TANYILDIZI Eda Tüzün ÖZPINAR	<i>İnönü University</i>	NANOSİLİKA KATKISININ BİTÜMÜN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ
Tacettin GEÇKİL Ceren Beyza İNCE Mehmet Mahmut TANYILDIZI	<i>İnönü University</i>	ATIK LDPE KATKISININ ASFALTIN TEKERLEK İZİ DAYANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
Dmitriy Kioroglo	<i>Director of the M. Chakir Cultural and Educational Center</i>	RELIGIOUS LIFE OF THE GAGAUZ OF MOLDOVA IN THE SECOND HALF OF THE TWENTIETH CENTURY.
Melahat BABAYEVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	AZERBAJCAN'DA ÇOCUK FOLKLORU
Tudora Arnaut	<i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	GAGAUZ YAZILI EDEBİYATINDA SEMBOL KULLANIMI

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-1
HALL-2

KISHINEV TIME
09⁰⁰-11⁰⁰

ANKARA TIME
10⁰⁰-12⁰⁰

BAKU TIME
11⁰⁰-13⁰⁰

MODERATOR: Prof. Dr. A. Beril TUĞRUL

A. Beril TUĞRUL	<i>Istanbul Technical University</i>	ENERJİ SİSTEMLERİ İÇİN LİTYUM ve ENERJİ POLİTİK ÖNEMİ
Issara Chanakaewsomboon	<i>Sustainable Innovation Center</i>	BIODIESEL PRODUCTION FROM LOW-COST FEEDSTOCK OIL USING TWO-STEP ESTERIFICATION AND TRANSESTERIFICATION REACTIONS
Oguz KOSE Tugrul OKTAY	<i>Gumushane University Erciyes University</i>	EFFECT ON LONGITUDINAL FLIGHT OF BATTERY WEIGHT IN COLLECTIVE MORPHING IN QUADROTORS
Oguz KOSE Tugrul OKTAY	<i>Gumushane University Erciyes University</i>	EFFECT OF BATTERY WEIGHT ON LATERAL FLIGHT OF MORPHING QUADROTOR UAV
Tuğrul OKTAY Yüksel ERASLAN	<i>Erciyes University</i>	DÖRT ROTORLU BİR İHA PERVANESİ ÜZERİNDEKİ HESAPLAMALI AKIŞKANLAR DİNAMİĞİ (HAD) ANALİZİNDE AĞDAN BAĞIMSIZLIK ÇALIŞMASI
Tuğrul OKTAY Yüksel ERASLAN	<i>Erciyes University</i>	DÖRT ROTORLU BİR İHA PERVANESİNİN HESAPLAMALI AKIŞKANLAR DİNAMİĞİ (HAD) İNCELEMESİNDE ÇEŞİTLİ TÜRBÜLANS MODELLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Mohamed El Malki	<i>Mohammed First University</i>	DEFECT IN PARALLEL SIDE BRANCH STRUCTURE
Ghanshyam Barman	<i>Uka Tarsadia University</i>	GREEN AND ECOFRIENDLY TECHNOLOGY FOR SAFE UTILISATION OF SPENT BATTERY
Yeşim SAĞLAM ÖZKAN	<i>Bursa Uludag University</i>	ON SOLITARY WAVE SOLUTIONS OF A NONLINEAR COMPLEX FRACTIONAL SCHRÖDINGER EQUATION
Gashaye Dessalew Abie Tsefaye Kebede Enyew Gurju Awgichew Eshetu Haile	<i>Bahir Dar University</i>	SECOND-REFINEMENT OF GAUSS-SEIDEL ITERATIVE METHOD FOR SOLVING LINEAR SYSTEM OF EQUATIONS

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-1
HALL-3

KISHINEV TIME
09⁰⁰-11⁰⁰

ANKARA TIME
10⁰⁰-12⁰⁰

BAKU TIME
11⁰⁰-13⁰⁰

MODERATOR: **Prof. Dr. Ali BİLGİLİ**

Ali BİLGİLİ Başak HANEDAN	<i>Ankara University</i> <i>Atatürk University</i>	ANTIMICROBIAL TREATMENT CHOICES IN BOVINE RESPIRATORY DISEASES
Ayşe GÜNEŞ BAYIR Mehmet Gültekin BİLGİN Duygu Güçlü Sultan POĞDA	<i>Bezmialem Vakif University</i>	PROPOLİS İLE TARÇININ PROBİYOTİK YOĞURDUN MİKROBİYOLOJİK, KİMYASAL VE DUYUSAL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN İNCELENMESİ
Gamze ŞAHİN Merve KADAL	<i>Rebul Cosmetics R&D Center</i>	DİJİTAL YAŞLANMA KARŞITI DOĞAL HAM MADDE İÇEREN CİLT KREMİ FORMÜLASYONUNUN GELİŞTİRİLMESİ
Arun KUMAR	<i>CT Institute of Pharmaceutical Sciences</i>	SALIVARY GLAND: A NEW DISCOVERY IN HUMAN BODY
Mürsel DÜZOVA Ükü SAYGILI Güler YAVAŞ Çağdaş YAVAŞ	<i>Selçuk University</i> <i>Başkent University</i>	JİNEKOLOJİK TÜMÖRLERDE REİRRADYASYON: DOZ VE HACİM ÖNERİLERİ
Mürsel DÜZOVA Hamit BAŞARAN Gökçen İNAN Osman Vefa GÜL Orhan Önder EREN	<i>Selçuk University</i>	KEMORADYOTERAPİ GÖREN REKTUM KANSERİ TANILI HASTALARDA TEDAVİ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
Rıfat AZHAN Erkut AKKARTAL	<i>Yeditepe University</i>	THE EFFECT OF COVID-19 ON EMERGENCY MEDICAL SERVICES (EMS)

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-2
HALL-1

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: **Doç. Dr. Deniz İzlen ÇİFÇİ**

Ökkeş KESİCİ	<i>Mehmet Akif Ersoy University</i>	KÜRESEL ISINMANIN TÜRKİYE İKLİMİNE ETKİLERİ KONUSUNDA BİLİMSEL ÖNGÖRÜLER
Üzeyir YASAK	<i>Uşak University</i>	SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME BAĞLAMINDA KENTSEL HİZMETLERE ERİŞEBİLİRLİK: EĞİTİM KURUMLARINA ERİŞEBİLİRLİK YÖNÜYLE MUĞLA KENTİ ÜZERİNE BİR ANALİZ
Üzeyir YASAK	<i>Uşak University</i>	YAŞLILIKTA YER'İN ANLAMI: UŞAK KENTİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA
Mikayil Naghiyev Nabat Gojayeva Sultan Jafarov Samir Verdiyev Shamil Zabitov Coşqun İsmayıl	<i>Laurentian University AzerGold CJSC Azerbaijan State Oil and Industrial University Konya Technical University</i>	DETERMINATION OF HYDROTHERMAL ALTERATION ZONES CONTAINING MINERALIZATION IN CHOVDAR GOLD DEPOSIT, DASHKESAN REGION
Deniz İzlen ÇİFCİ Süreyya MERİC	<i>Tekirdag Namik Kemal University</i>	ÇEVRE SULARINDA HORMONLARIN OLUŞUMU VE EKOTOKSİSİTESİ
Deniz İzlen ÇİFCİ Süreyya MERİC	<i>Tekirdag Namik Kemal University</i>	ADSORPSİYON VE KOAGÜLASYON PROSESİNDE DOĞAL BİTKİSEL POLİMERLER KULLANILARAK SU VE ATIKSU ARITIMI

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-2
HALL-2

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Mehmet Emin KALGI	Çukurova University	KORONAVİRÜS SALGININI GEÇİREN KİŞİLERDE DİNİ HAYAT
Hikmet KOÇYİĞİT	Ankara Hacı Bayram Veli University	TÜRKÇE İNTERNET ORTAMINDA BAZI TEFSİR DERSLERİ
Engin KOCA	İstanbul Medeniyet University	17. YÜZYILDA ARİSTOTELES FİZİĞİNİN ELEŞTİRİSİ VE MEKANİK FELSEFENİN DOĞA TASARIMININ TEMEL İLKELERİ
Engin KOCA	İstanbul Medeniyet University	LYOTARD VE BAUDRILLARD PERSPEKTİFLERİNDEN MODERNLİK VE POSTMODERNLİK KARŞILAŞTIRMASI
İradə Məzahim qızı KƏRİMOVA	Azerbaijan State Pedagogical University	AREAS OF ETHNO-TOPONYMS BAYDAR, CHOL // CHULLU AND LAKIT IN THE TURKIC WORLD
Muhittin ELİAÇIK	Kırıkkale University	ÖLÜM TABİRLERİ ÜZERİNE BİR FEVÂYİD BELGESİ
Muhittin ELİAÇIK	Kırıkkale University	YER ADLARININ TEVRİYELİ OLARAK İŞLENDİĞİ MANZUM BELGELER

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-2
HALL-3

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: **Dr. Mustafa Latif EMEK**

Houda ZAHER Imane TOUSSI Bouchaib BENCHARKI	<i>Hassan First University</i>	EVALUATION OF THE ANTIBACTERIAL ACTIVITY OF EXTRACTS OF THE LOCAL MEDICINAL PLANT: OPUNTIA FICUS INDICA ON THE GROWTH OF MULTI-RESISTANT STRAINS
Oluwayemisi F. J. Awofadeju Emmanuel O. Toyinbo Titilope O. Adeleke Babatunde A. Olajire Francis A. Ojo	<i>Forestry Research Institute of Nigeria</i>	PHYTOCHEMICAL SCREENING, ANTIOXIDANT PROPERTIES AND MICROBIAL INDICES OF EXTRACTS FROM PROPOLIS COLLECTED IN FORESTRY RESEARCH INSTITUTE OF NIGERIA
Awofadeju, Oluwayemisi Foluke Jonathan	<i>Forestry Research Institute of Nigeria</i>	POTENTIAL VALUE OF AFRICAN WALNUT SEED TO NATIONAL INDUSTRIAL DEVELOPMENT: A MINI REVIEW
Florence Abolaji BELLO Rose Ita TOM	<i>University of Uyo</i>	NUTRITIONAL, ANTIOXIDANT AND PASTING PROPERTIES POTENTIAL OF OPTIMIZED PEARL MILLET FLOUR ENRICHED WITH MUNGBEAN AND TIGERNUT POMACE FLOURS
Samson A. Oyeyinka Oluwatosin E. Taiwo Hamza Abdul	<i>University of Johannesburg University of Ilorin</i>	CASSAVA FLOUR ADDITION TO YAM FLOUR IMPROVED FUNCTIONAL, COLOUR AND TEXTURAL PROPERTIES OF POUNDO YAM FLOUR
Toyosi Timilehin GEORGE Samson Adeoye OYEYINKA2 Anthony Olusegun OBILANA	<i>Cape Peninsula University of Technology University of Johannesburg Cape Peninsula University of Technology</i>	POTENTIAL OF AFRICAN YAM BEAN FOR FOOD AND INDUSTRIAL USE: A REVIEW
Bukola I. KAYODE Rowland M.O. KAYODE Samson A. OYEYINKA	<i>University of Ilorin University of Johannesburg</i>	CHEMICAL, PHYSICO-CHEMICAL AND FUNCTIONAL PROPERTIES OF FLOUR FROM FROZEN CASSAVA ROOT
Oluchukwu M. M. NWADI Thomas M. OKONKWO	<i>University of Nigeria</i>	SNACKING ON WHOLE WHEAT FLOUR AND CHICKEN EGG BASED EXTRUDATE AND CONSUMER BEHAVIOUR
Adeshola Ajoke BABAYEJU Christiana Teniola GBADEBO Joy Omohnigho EGOGO	<i>University of Ilorin</i>	ACCEPTABILITY AND PROXIMATE ANALYSIS OF BLACK SOUP BLENDS FORTIFIED WITH MELON

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-2
HALL-4

KISHINEV TIME
11³⁰-13³⁰

ANKARA TIME
12³⁰-14³⁰

BAKU TIME
13³⁰-15³⁰

MODERATOR: **Prof. Dr. Mahirə HÜSEYNOVA**

Imanov Güləhməd	<i>Baku State University</i>	OĞUZ TÜRK DİLİNDƏ CÜMLƏ
Imanova Gülnara	<i>Baku State University</i>	MÜASİR TÜRK VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ AHƏNG QANUNUNUN OXŞAR VƏ FƏRQLİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ
Pərviz Xosrov oğlu XASPOLADLI	<i>ANAS, Institute of Linguistics named after Nasimi</i>	MORPHOLOGICAL INDICATORS OF THE QUANTITATIVE CATEGORY OF DIALECTS AND ACCENTS OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE AND THEIR MUTUAL INTEGRATION INTO COMMON TURKIC LANGUAGES
Zamiq TƏHMƏZOV	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ FEİLLƏRİN VƏ FEİL ZAMANLARININ İFADƏ FORMALARININ TÜRK DİLLƏRİ DİALEKTLƏRİNƏ İNTEQRASIYASI
Elvan CAFAROV	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	SUBSTITUTION OF VOWELS IN WESTERN AZERBAIJANI AND EASTERN ANATOLIAN DIALECTS
Qara MəşədiYEV	<i>ANAS</i>	MUTUAL INTEGRATION OF REFLEXIVE PRONOUNS OF DIALECTS AND ACCENTS OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE INTO COMMON TURKIC LANGUAGES
Mahirə HÜSEYNOVA	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	MUTUAL INTEGRATION OF SOME DIALECT AND ACCENT LEXICAL UNITS OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE INTO THE GAGAUZ LANGUAGE

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-3
HALL-1

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

MODERATOR: **Dr. Durdane KÜÇÜKAYCAN**

Durdane KÜÇÜKAYCAN	<i>Eskişehir Osmangazi University</i>	2021-2027 ÇOK YILLI MALİ ÇERÇEVESİ VE DİJİTAL BİRLİK İÇİN HEDEFLER
Durdane KÜÇÜKAYCAN	<i>Eskişehir Osmangazi University</i>	KÜRESEL KAMUSAL MAL OLARAK COVID-19 SALGINI İLE KÜRESEL VE ULUSAL MÜCADELEDE
Latif Zeynalli	<i>Azerbaijan State Oil and Industry University</i>	EFFICIENCY OF INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL IN INDUSTRY
Ugochinyere Ihuoma Nwosu Uche Vincent	<i>Federal University of Technology</i>	ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE EFFECT OF CHANGES IN PRICE ON CONSUMPTION PATTERN OF PETROL, RICE AND BEAN IN OWERRI CITY, IMO STATE, NIGERIA
Nusret Salman oğlu Babayev Sanan Nusrat oğlu Babazade	<i>Azerbaijan State University of Economics Khazar University</i>	TEACHER OF THE DEPARTMENT OF FINANCE AND FINANCIAL INSTITUTIONS OF THE AZERBAIJAN STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS
Abdelhamid MERGHIT	<i>University of Jijel (Algeria)</i>	THE OIL SHOCK AND ITS EFFECTS ON THE ECONOMIC GROWTH IN ALGERIA
Abdulgaffar Muhammad Umar Hamisu Abdullahi Isma'il Kuraye Mohammed Lawal Sani Ramatu Abdullahi Aliyu Balkis Bashir Lawal	<i>National Open University of Nigeria Nigerian Institute of Transport Technology Ahmadu Bello University Kaduna Electricity and Distribution Company</i>	THE IMPACT OF INFECTIOUS PANDEMIC ON TRANSPORTATION: A CONTEXTUAL INVESTIGATION OF THE CORONA VIRUS DISEASE (COVID-19)
Abdulgaffar Muhammad Umar Hamisu Abdullahi Isma'il Kuraye Mohammed Lawal Sani Ramatu Abdullahi Aliyu Balkis Bashir Lawal	<i>National Open University of Nigeria Nigerian Institute of Transport Technology Ahmadu Bello University Kaduna Electricity and Distribution Company</i>	EFFECT OF BANDITRY ON TRANSPORTATION IN NIGERIA: A STUDY OF KADUNA STATE
Lala GASIMOVA (BADALBAYLI)	<i>Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan</i>	AZERBAIJAN AND THE EASTERN PARTNERSHIP AT THIS STAGE
Ilham Hüseyinli	<i>Azerbaijan State University of Economics</i>	FACTOR OF INVESTMENT-INNOVATION IN THE DEVELOPMENT OF THE PROCESSING INDUSTRY

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-3
HALL-2

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

MODERATOR: **Assoc. Prof. Melahat BABAYEVA**

Turanə Əhmədağa qızı Hüseynova	<i>Institute of Education</i>	HISTORY OF TEMPERAMENT THEORIES
Ayna Abuş qızı Hübətova	<i>Institute Of Education Of The Republic Of Azerbaijan</i>	PHILOSOPHICAL-PSYCHOLOGICAL ESSENCE OF INTELLECTUAL POTENTIAL PHENOMENON
Mollayeva Elza	<i>Baku State University</i>	THE SOCIO-PEDAGOGICAL ROLE OF WOMEN IN THE GENDER LANDSCAPE OF PRE –ISLAMIC AND ISLAMIC TIMES
Mohammad ZAHID	<i>Azamgarh V.B.S. P. University Jaunpur</i>	CONNECTION BETWEEN VEDIC AND MODERN EDUCATION SYSTEM
Ali ŞAHİNGÖZ Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK	<i>Yerköy İbn-i Sina Vocational and Technical Anatolian High School Çankırı Karatekin University</i>	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL BAĞIMLILIK DURUMLARININ İNCELENMESİ
Ali ŞAHİNGÖZ Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK	<i>Yerköy İbn-i Sina Vocational and Technical Anatolian High School Çankırı Karatekin University</i>	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL VE İNTERNET BAĞIMLILIK DURUMLARININ İNCELENMESİ: SİSTEMATİK DERLEME
Kamala Guliyeva Aytac Hüseynli	<i>Azerbaijan State Pedagogical University</i>	CHARACTERISTICS OF PEDAGOGICAL CONFLICTS AND CAUSES
Maria Tanasovici	<i>Director of Mihail Chakir College, Comrat</i>	STRATEGIC OBJECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF THE MIHAIL CHAKIR COLLEGE IN THE CONTEXT OF TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF POST-SECONDARY VOCATIONAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-3
HALL-3

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

MODERATOR: **Elena Cuijuclu**

KƏMALƏ ABBASOVA	<i>Azerbaijan University</i>	HUMAN RIGHTS AND HUMAN DIGNITY
Barış KÜÇÜK	<i>Bolu Abant İzzet Baysal University</i>	KONKORDATO SÜRECİNDE SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİLERİNİN FESHİNİN COVID 19 PANDEMİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
Seema SADIQ	<i>Research Scholar, Shri Agrasen Mahila Mahavidyalay, Azamgarh (V.B.S.P.U. Jaunpur)</i>	IMPORTANCE OF ENVIRONMENTAL AWARENESS
Bülent BEDİR Ahmet FEYZİOĞLU Gülşen OTÇU	<i>HİTSOFT Production Planning and Control</i>	AKILLI ETKİNLİK ORGANİZASYON VE DEĞERLENDİRME PLATFORMU GELİŞTİRİLMESİ
Elena Cuijuclu	<i>Comrat State University</i>	GOVERNANCE IN A DIVIDED SOCIETY: CASE OF GAGAUZIA

Europe

DATE
16.01.2021

SESSION-3
HALL-4

KISHINEV TIME
14⁰⁰-16⁰⁰

ANKARA TIME
15⁰⁰-17⁰⁰

BAKU TIME
16⁰⁰-18⁰⁰

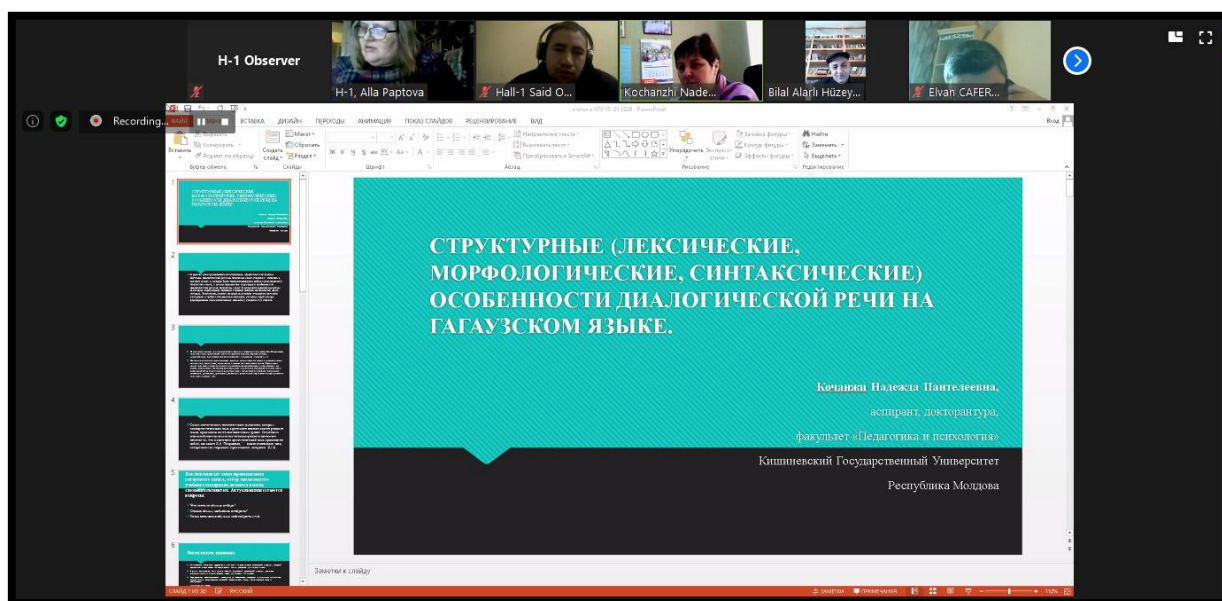
MODERATOR: **Prof. Dr. Maria GONȚA**

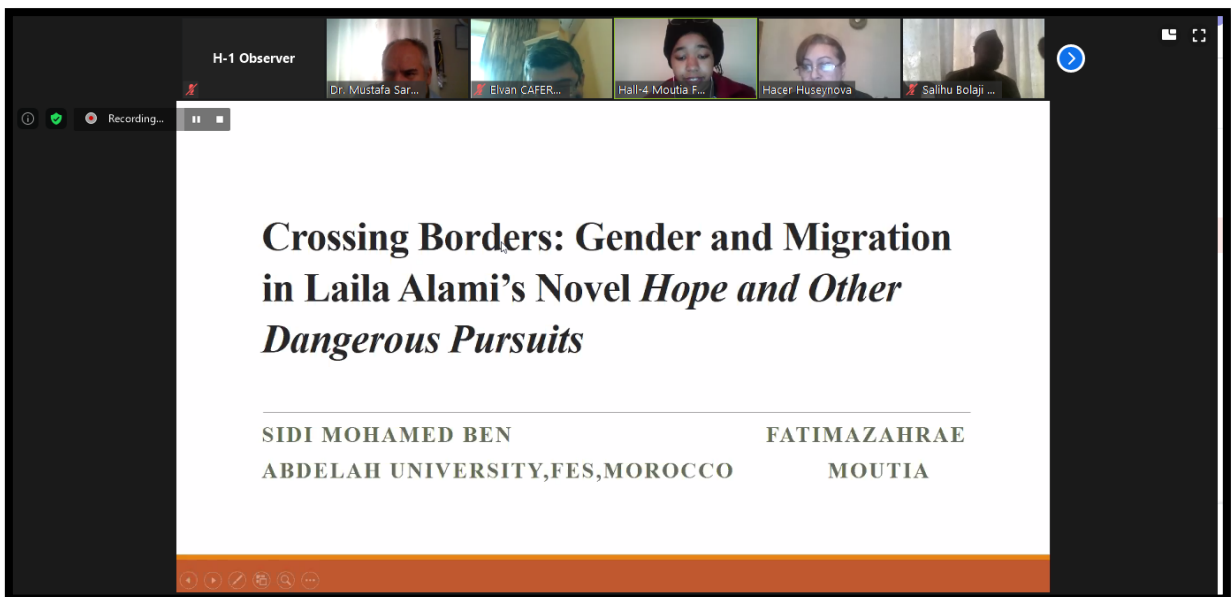
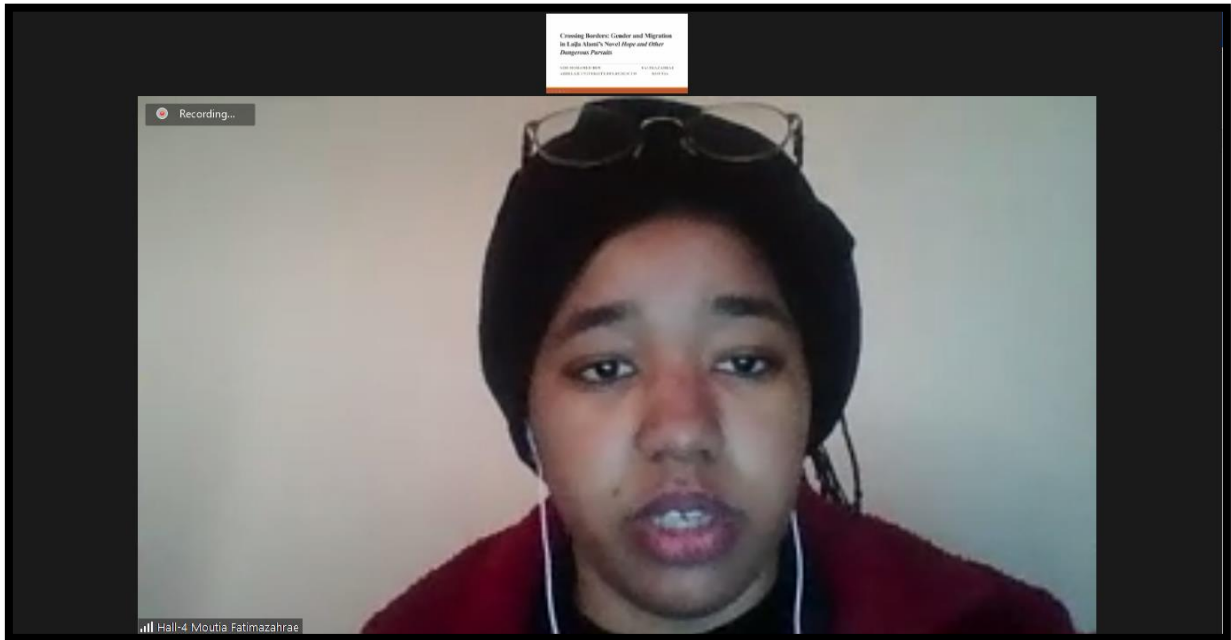
Sharafa S. B Aliyu R. Ibrahim B. B	<i>Usmanu Danfodiyo University Kano State University Kwara State Polytechnic</i>	TREND ANALYSIS OF AOD AND AE IN ILORIN AND CAPO VERDO, WEST AFRICA
Ibrahim Bolaji Balogun Sharafa Salihu Bolaji	<i>Kwara State Polytechnic Usmanu Danfodiyo University</i>	STATISTICAL DISTRIBUTION OF AEROSOL OPTICAL DEPTH AT UV WAVELENGTH (340 NM) OVER A GUINEA SAVANNAH ZONE OF WEST AFRICA REGION, ILORIN, NIGERIA BY
Teslim Adeyinka AKANDE Elizabeth Oyetayo OYAGBOLA	<i>Kwara State Polytechnic Kwara State Polytechnic</i>	PHYTOCHEMISTRY AND PHARMACEUTICAL POTENTIAL OF PSEUDOCEDRELA KOTSCHYI AND VITELLARIA PARADOXA ON SELECTED CLINICAL ISOLATES
Bukunmi T. Makanjuola Adewumi T. Oyeyinka Samson A. Oyeyinka	<i>University of Ilorin University of KwaZulu-Natal University of Johannesburg</i>	FLOUR COMPOSITION AND PHYSICO-CHEMICAL PROPERTIES OF AMAHEWU COMPOSITED WITH DEFATTED SOYBEAN PREPARED WITH DIFFERENT INOCULUM
Maria GONȚA Larisa MOCANU Vera MATVEEVIC	<i>State University of Moldova</i>	CATALYTIC AND PHOTOCATALYTIC DEGRADATION OF AMOXICILLIN FROM AQUEOUS SOLUTION BY FENTON REAGENT AND TITANIUM DIOXIDE
Maria GONȚA Veronica PORUBIN-SCHIMBĂTOR	<i>State University of Moldova</i>	ADVANCED OXIDATION PROCESSES FOR MINERALIZATION OF CATIONIC-TRIMETHYL-AMMONIUM BROMIDE CATIONIC SURFACTANT

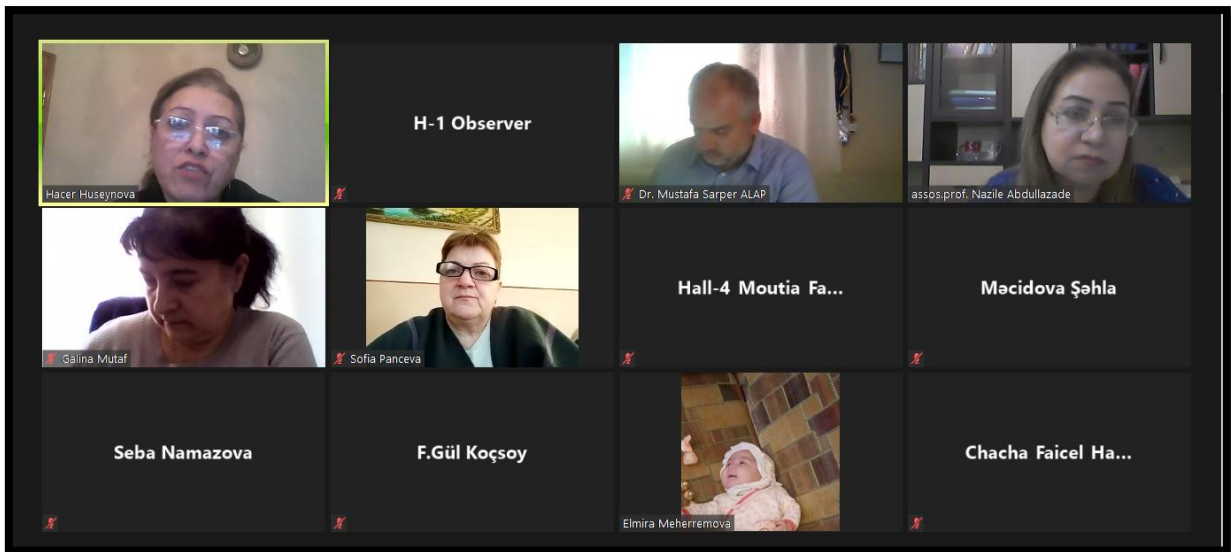
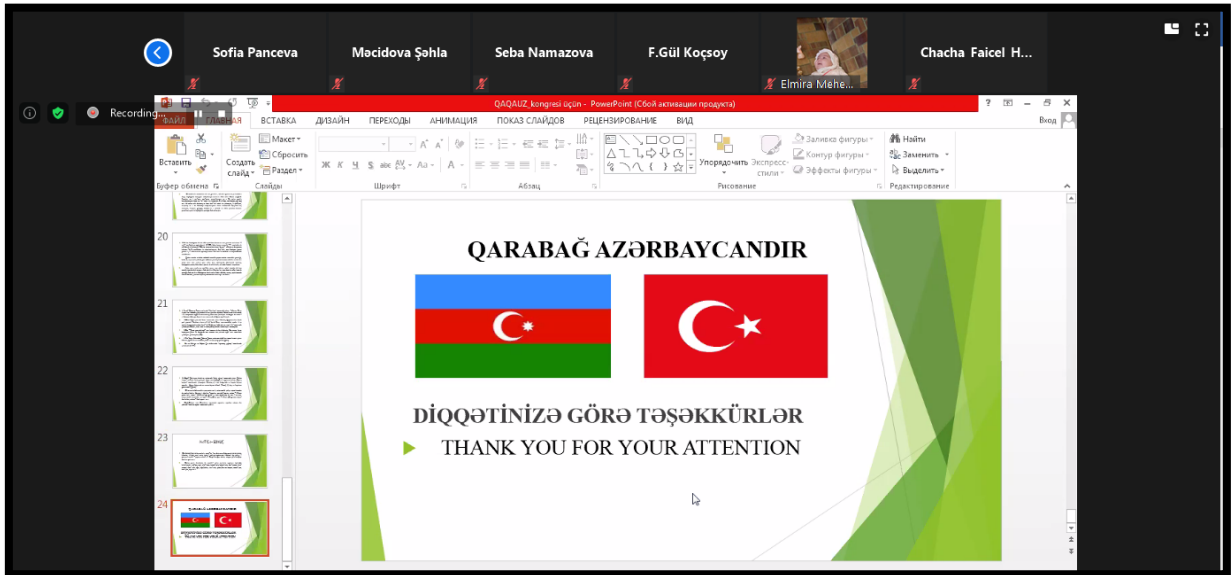
Europe

PHOTO GALLERY

H-1 Observer

assos.prof. Nazi... H1 - Ranim Hubbi Aygul Ibrahimova Ilah Shikhallyev Elvan CAFER...

Recording...

**3. ULUSLARARASI AVRUPA DISIPLINLERARASI
ARAŞTIRMALAR KONGRESİ
15-16 OCAK 2021
KOMRAT DEVLET ÜNİVERSİTESİ
KOMRAT, MOLDOVA**

**COVID-19 SALGINI KAYNAKLI ANKSİYETENİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK
MOTİVASYONLARINA ETKİSİ**

EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC ASSOCIATED ANXIETY ON UNIVERSITY STUDENTS' ACADEMIC MOTIVATION

Ranim HUBBİ
İstanbul Aydın Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
2021

Zoom Meeting

H-3-Observer... Hall 3 Başak Ha... Mürsel Düzova gamze.sahin/Moderator - Pr...

Recording...

2021
COMRAT/
MOLDOVA

**3. INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON
INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCHES**

**KEMORADYOTERAPİ GÖREN REKTUM KANSERİ TANILI
HASTALARDA TEDAVİ SONUÇLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF TREATMENT RESULTS IN PATIENTS
DIAGNOSED WITH RECTAL CANCER UNDER
CHEMORADIOTHERAPY**

**Mürsel Düzova¹, Hamit Başaran, Gökçen İnan,
Osman Vefa Gül, Orhan Önder Eren,**

**¹Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Radyasyon
Onkolojisi Bölümü**

Breakout Room Participants (10)

Find a participant

H-3-Observer... (Co-host, me) H3 Mürsel Düzova H3 Hall 3 Başak Hanedan M Moderator - Prof. Dr. Ali Bilgili FB Florence Bello G3 gamze.sahin/Hall 3 GB Gültekin BİLGİN HD H3- Duygu Güçlü H H3-merve.kadal HA H3-RIFAT AZHAN

Mute All

Zoom Meeting

Recording...

H3- Duygu Güçlü H-3-Observer... H3-merve.kadal

Moderator - Prof. Dr. Ali Bilgili H3-RIFAT AZHAN Hall 3 Başak Hanedan

gamze.sahin/Hall 3 Gültekin BİLGİN Mürsel Düzova

Breakout Room Participants (9)

Find a participant

H-3-Observer... (Co-host, me) GB Gültekin BİLGİN HD H3- Duygu Güçlü M Moderator - Prof. Dr. Ali Bilgili HA H3-RIFAT AZHAN G3 gamze.sahin/Hall 3 H H3-merve.kadal H3 Hall 3 Başak Hanedan MD Mürsel Düzova

Mute All

Zoom Meeting

Recording...

CINNAMON (CINNAMOMUM SP.)

- ✓ Antioxidant
- ✓ Insecticide
- ✓ Antidiabetic
- ✓ Anti-inflammatory
- ✓ Antithrombotic
- ✓ Analgesic

Several studies have shown that the components of cinnamon oil or extract have a 75-100% inhibitory effect on pathogenic microorganisms. In conclusion of these studies, the antibacterial effect of cinnamon has been proved. However, there are no studies on probiotic or normal yoghurt bacteria.

De La Torre JE, Gassara F, Kouassi AP, Brar SK, Belkacemi K. Spice use in food: Properties and benefits. Crit Rev Food Sci Nutr 2017; 57(6): 1078-88. Nabavi SF, Di Lorenzo A, Izadi M, Sobarzo-Sánchez E, Daglia M, Nabavi SM. Antibacterial effects of cinnamon: From farm to food, cosmetic and pharmaceutical industries. Nutrients 2015; 7 (9): 7729-7746. Sağlıkta İki Asırlık Tecrübe

Breakout Room Participants (9)

Find a participant

- H3-Observer... (Co-host, me)
- H3- Duygu Güçlü
- Moderatör - Prof. Dr. Ali Bilgili
- gamze.sahin/Hall 3
- Gültekin BILGIN
- H3-merve.kadal
- H3-RIFAT AZHAN
- Hall 3 Başak Hanedan
- Mürsel Düzova

Mute All

Zoom Meeting

Recording...

Mechanisms of Cooperation

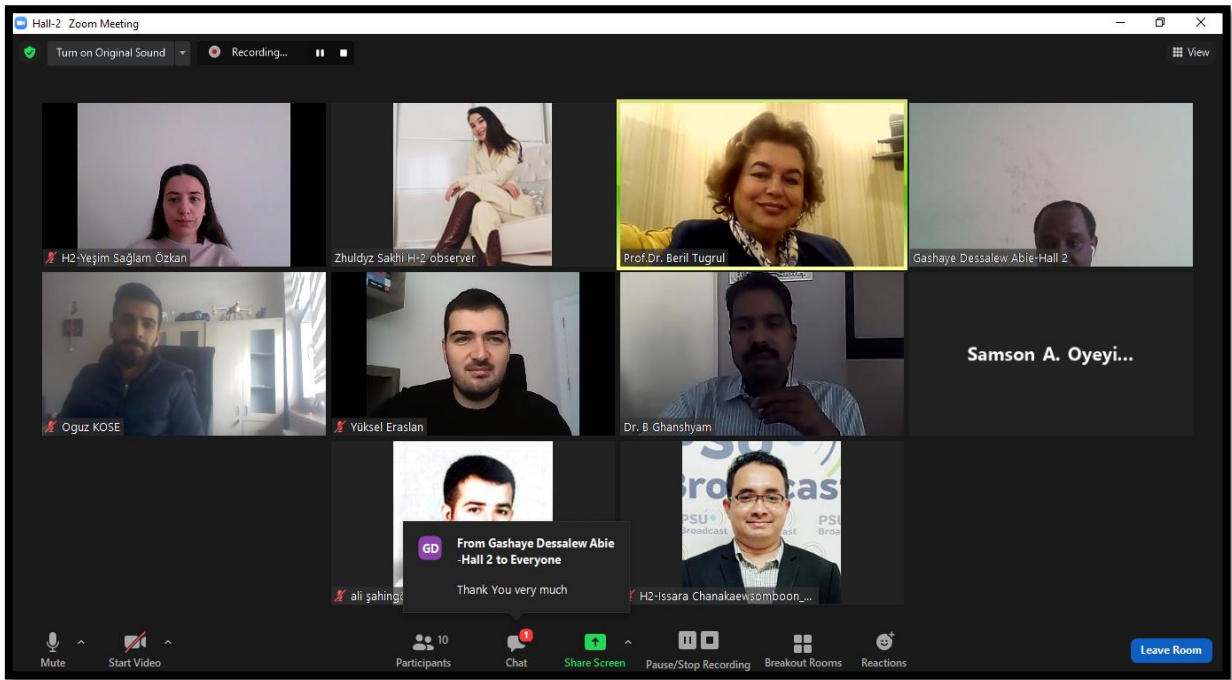
Joint Commissions between Central Authorities and the Region (or working groups)
1991 - 2015

- negotiations on the establishment of the autonomous territorial unit of Gagauzia and its functioning
- dispute resolution related to the autonomy

Breakout Room Participants (4)

- H3-Observer... (Co-host, me)
- Elena Cuijuclu
- H2 Dr. Barış Küçük
- H3-Gülşen OTCU

Mute All

Hall-2 Zoom Meeting

You are viewing H2-Yeşim Sağlam Özkan's screen

Turn on Original Sound

Recording...

View Options

View

3. INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCHES

ON SOLITARY WAVE SOLUTIONS OF A NONLINEAR COMPLEX FRACTIONAL SCHRODINGER EQUATION

Yeşim SAĞLAM ÖZKAN
Bursa Uludag University, Turkey
ysaglam@uludag.edu.tr

Jan 15-16, 2021

BURSA ULUDAĞ UNIVERSITY
1975

ŞARHİTÜL MECCİDİ
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

H2-Yeşim Sağla...

Zhuldyz Sakhi...

Prof.Dr. Beril Tu...

Gashayê Des...

Oguz KOSE

10

Unmute

Start Video

Participants

Chat

Share Screen

Pause/Stop Recordina

Breakout Rooms

Reactions

Leave Room

Hall-2 Zoom Meeting

Turn on Original Sound

Recording...

View

H2 Dr. Barış Küçük

H-2 OBSERVER YILDIZ

H-2 ALI ŞAHİNGÖZ

huri seval gönderen çakmak

Melâhət Babayeva

Huseynli Aytac Hall-2

Elvan CAFEROV

Kemalə Quliyeva

Dr.mohammad z...

Ayna Abuş qızı...

T

Turan Huseynova

11

Unmute

Start Video

Participants

Chat

Share Screen

Pause/Stop Recordina

Breakout Rooms

Reactions

Leave Room

CONTENT

CONGRESS ID	I
PROGRAM	II
PHOTO GALLERY	III
CONTENT	IV

Author	Title	No
Roşca Tatiana	PROBLEMATICA DIMENSIUNII LINGVISTICE ÎN CONTURAREA IDENTITĂȚII ETNOCULTURALE LA TINERII MOLDOVENI DIN DIASPORĂ	1
Said Oussou	MOROCCAN UNIVERSIY STUDENTS' USE OF ICTs AND THEIR READINESS FOR AUTONOMY	3
Bilal Alarli Huseynov	INTRA-GENRE CHANGES IN SOUTH AZERBAIJAN FOLKLORE	4
Кочанжи Надежда Пантелеевна	СТРУКТУРНЫЕ (ЛЕКСИЧЕСКИЕ, МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ, СИНТАКСИЧЕСКИЕ) ОСОБЕННОСТИ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА ГАГАУЗСКОМ ЯЗЫКЕ	7
Könül İbrahim qızı Səmədova	ŞİMAL LƏHCƏSİ ŞİVƏ QRUPLARININ SİNTAKSİSİNDƏ TABELİ MÜRƏKKƏB CÜMLƏ VƏ QIPÇAQ DİL ELEMENTLƏRİNİN İNTEQRASIYASI	10
Mirvari Abbas qızı İsmayilova	TÜRK DİLLƏRİ DİALEKTLƏRİNDƏ FONETİK FƏRQLƏNMƏLƏR	12
Гусейнова Шахла Вагиф гызы	МОТИВАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЧНОСТИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА	15
Terane Nağıyeva	KORPORATİV ARQOLAR (BAZAR ARQOSU, QUMARBAZLARIN ARQOSU)	18
Alla Paptova	ГАГАУЗСКИЙ МИР В ПРОСТРАНСТВЕ И ВО ВРЕМЕНИ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЭВОЛЮЦИИ АЛЛА ПАПЦОВА , ДОКТОР ФИЛОСОФИИ, КОМПАТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ	20

Fedor Duloglo Alla Paptsova	FINE ART AND ARTISTIC LIFE OF GAGAUZIA AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY	22
Ese Anibor	FIBROCYSTIC BREAST DISEASE: HISTOPATHOLOGY AT FEGGE IN ANAMBRA STATE, NIGERA	23
Eze Chibuzor N. Ugwuoju Maria N.	BIOLEACHING OF AGBAJA IRON ORE USING PROVIDENCIA RETTGERI YL: OPTIMIZATION OF PROCESS PARAMETERS	24
Tsegaye Alemayehu Solomon Asnake Bereket Tadesse Elshaday Azerefegn Enkosilassie Mitiku Asnakech Agegnehu Netsanet Nigussie Techilo H/Mariam Moges Desta	PHENOTYPIC DETECTION OF CARBAPENEM RESISTANCE GRAM- NEGATIVE BACILLI FROM A CLINICAL SPECIMEN IN SIDAMA, ETHIOPIA: A CROSS-SECTIONAL STUDY	25
CHACHA Faicel GHERISSI Djalel Eddine LAMRAOUI Ramzi BOUZEBDA Zoubir AFRI-BOUZEBDA Farida	EVALUATION OF SOME BLOOD METABOLITES, BODY CONDITION AND REPRODUCTIVE PERFORMANCES IN TWO DAIRY BREEDS IN SEMI-ARID AREA - ALGERIA	27
Edip ÖRÜCÜ İtr HASIRCI	ÖZ YETERLİLİK ALGISI VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ İLİŞKİSİ: BİR UYGULAMA	29
Edip ÖRÜCÜ İtr HASIRCI	KAMU SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARINDA İŞ TATMİNİ VE TÜKENMİŞLİK İLİŞKİSİ	32
Esmay Yöney YILMAZ Erhan KILINÇ	INVESTIGATION OF MOBBING, JOB SATISFACTION AND LIFE SATISFACTION OF BANKING SECTOR EMPLOYEES ACCORDING TO SOME SOCIO DEMOGRAPHIC VARIABLES	34
İsmail BAKAN Y. Sonay YILMAZ	İŞLETMELERDE TOKSİK LİDER DAVRANIŞLARININ BİREYLERİN ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGISINA ETKİSİ	35
İsmail BAKAN Y. Sonay YILMAZ	ÖRGÜTSEL İLETİŞİMİN ÇALIŞAN PERFORMANSINA ETKİSİ	37
Özgür ÖZKAN	YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLERCE GERÇEKLEŞTİRİLEN TASDİK DENETİMİ VE ULUSLARARASI STANDARTLARI ESAS ALAN BAĞIMSIZ DENETİM ARASIDAKİ İLİŞKİLER	39

Aşırov Ceyhun Qurban Oğlu Səmədova Gülnar Xanar Qızı	COVID-19 PANDEMİYASININ TURİZMƏ TƏSİRİ	41
Sani Inusa MILALA İbrahim IDRIS Umar ABDULLAHI Shuaibu H MANGA	OCCUPANTS' SATISFACTION WITH THE PUBLIC HOUSING IN DAMATURU YOBE STATE	43
Mustafa Sarper ALAP	KLASİK TÜRK EDEBİYATI VE URDU EDEBİYATINDA BENZER EDEBİ ÖZELLİKLER	44
Fatimazahrae Moutia	CROSSING BORDERS: GENDER AND MIGRATION IN LAILA ALAMI'S NOVEL: HOPE AND OTHER DANGEROUS PURSUITS	46
Nazile Abdullazade	ƏLİAĞA VAHİDİN YARADICILIĞI VƏTƏN MÜHARİBƏSİ İLLƏRİNDƏ	47
Meherremova Elmira Meherrem qızı	C. MEMMEDGULUZADE VE MOLLA NASREDDİN JURNALI	50
F. Gül KOÇSOY	AFTERMATHS OF WAR: CRANE'S "AN EPISODE OF WAR", HEMINGWAY'S "IN ANOTHER COUNTRY" AND SALINGER'S "FOR ESMƏ-WITH LOVE AND SQUALOR"	52
Seba Namazova	ƏHMƏD CƏFƏROĞLU PUBLİSİTİKASININ ƏSAS MÖVZULARI	53
Şəhla Məcidova	MÜDRİKLİYİN MUSİQİ İLƏ İFADƏSİ	57
Hajar Huseynova	AZƏRBAYCAN DİALEKTLƏRİNDƏ ÇOXLUQ BİLDİRƏN SÖZLƏR	59
Galina Mutaf	OLGA RADOVA LİRİKA YARATMALARIN ÖZELLİKLERİ	61
Müslümə Sevba ÇOLAK Nizaməttin ÇİFTÇİ	LABORATUVAR KOŞULLARINDA FARKLI TOPRAK TEKSTÜRLƏRİNDE, DEĞİŞİK TUZLULUKLARDA OLUŞTURULAN TABAN SUYUNDAN KAPİLLAR TUZ TAŞINIMI	64
Müslümə Sevba ÇOLAK Nizaməttin ÇİFTÇİ	FARKLI TABANSULARININ, FARKLI TOPRAK TEKSTÜRLƏRİNDE, FARKLI TOPRAK DERİNLİKLERİNDE TOPRAK NEMİNƏ ETKİSİ	66
Emmanuel Lamptey	INNOVATIONS MADE IN AFRICA TO COMBAT THE COVID-19 PANDEMIC DURING THE EARLY PERIOD OF OUTBREAK	68
Fabiawari I. Jack Usman Zakka	EFFECTS OF POULTRY MANURE APPLICATION AT DIFFERENT RATES ON	69

Luke C. Nwosu Ndowa E.S. Lale	AGRONOMIC PARAMETERS OF MUSKMELON, Cucumis melo L. (CUCURBITALES: CUCURBITACEAE) AND INSECTS INFESTATION	
G. Duygu SEMİZ	İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE ADAPTASYON: TARIMSAL SULAMA	70
Ozlem GOK Seda BEYAZ Gozde PARLAK Abdullah ASLAN	FLORÜR İLE KARACİĞER HASARI OLUŞTURULAN SIÇANLARDA ARI SÜTÜ'NÜN GSK-3, BDNF, NRF-2 VE NF-κB PROTEİN SİNYAL YOLLARINA ETKİSİ	72
Vasfi KARATEPE Müjgan ELVEREN Etem OSMA	JEOTERMAL VE MİNERAL SULAR İLE YETİŞTİRİLEN BUĞDAY VE ARPALARDA ELEKTROLİT SIZINTI AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ	74
Müjgan ELVEREN Vasfi KARATEPE Etem OSMA	JEOTERMAL VE MİNERAL SULAR İLE YETİŞTİRİLEN BUĞDAY VE ARPALARDA CATALAZ ENZİM AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ	76
Nazan KARA Seher GÜR	FARKLI BİTKİ BÜYÜME DÜZENLEYİCİLERİ UYGULANAN LAVANDULA DENTATA KALLUS KÜLTÜRLERİNİN ANTİMİKROBİYAL AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ	78
Yunus Emre TANSÜ Ayşe ERDAL	YENİÇAĞDA BİR TÜRK DEVLETİ: ASTRAHAN HANLIĞI ÜZERİNE	80
Yunus Emre TANSÜ Ersin GÜRBÜZ	BİYOLOJİK SİLAH, TERÖRİZM, SAVUNMA VE İSTİHBARAT	82
Ağayev Emil Raul	ZİYADXAN ƏLİYEV YARADICILIĞINDA “BİR ƏSƏRİN TARİXÇƏSİ” MƏQALƏLƏR SİLSİLƏSİ	84
Sevda KOÇ AKRAN	21.YÜZYIL BECERİLERİ: 6C MODELİ ÖRNEĞİYLE ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ	87
Ludmila Marin-Karachoban	THE NATIONAL GAGAUZ HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC MUSEUM NAMED AFTER D. CARA-CIOBAN: TENDENCIES OF DEVELOPMENT AND IMPORTANCE FOR GAGAUZIA	90
Илаха ШИХАЛИЕВА	НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЗРЕЛОСТИ СТУДЕНТА	91
Günel Mammadova	UZAKTAN EĞİTİMİN TEORİLERİ	94

Ranim HUBBI	COVID-19 SALGINI KAYNAKLI ANKSİYETENİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK MOTİVASYONLARINA ETKİSİ	97
Sevda Heydərova	ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNDƏ TƏHSİLİN KEYFİYYƏTİNƏ COVID-19 PANDEMİYANIN TƏSİRİ	99
Aygül Abdul qızı İbrahimova	ÖZÜNÜTƏHSİL ŞƏXSİYYƏTİN İNKİŞAFI ÜÇÜN ƏSAS MEYAR KİMİ	101
Невзяд Ахмед Гюль	МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ В КРУЖКАХ ПО ХИМИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ	104
Ozioma Victoria Uchime Amiara Solomon Amiara Onyekwulunne Ijeoma M.	NATION BUILDING AND HISTORICIZING WOMEN CAMPAIGN SPEECHES FOR EFFECTIVE PEACE BUILDING EDUCATION IN NIGERIA, 1999-2019	105
Gülərə Qocayeva	ULUSAL PEDAGOJİK DÜŞÜNCE TARİHİMİZİN ARAŞTIRMACILARINDAN BİRİ AHMED SEYİDOV	106
Sabahattin DESTEK Didem ERTORUL	REFLÜ ÖZOFAJİT TEDAVİSİNDE LAPAROSKOPİK NİSSEN FUNDOPLİKASYON: KLİNİK DENEYİMLERİMİZ	109
Seray HAZER	PENETRAN TORAKS TRAVMALARINDA ACİL CERRAHİ 8 OLGU SERİSİ	111
Gökçen İNAN Osman Vefa GÜL Hamit BAŞARAN Mürsel DÜZOVA	AKCİĞER KANSERİNDE YOĞUNLUK AYARLI RADYOTERAPİ	114
Gökçen İNAN Osman Vefa GÜL	DOSIMETRIC EFFECTS OF CALCULATION GRID SIZE ON INTENSITY-MODULATED RADIATION THERAPY	116
Osman Vefa GUL Gökçen İNAN	BEAM ANGLE OPTIMIZATION OF PROSTATE IMRT PLANS	118
Osman Vefa GUL Gökçen İNAN	GANTRY DEPENDENCE OF EPID MEASUREMENTS FOR IMRT TREATMENT VERIFICATION	119
Lütfiye KADIOĞLU DALKILIÇ Semih DALKILIÇ Abdullah ASLAN Abdurahman ŞAHİN Gökhan ARTAŞ Mehmet YALNIZ	İNSAN PANKREAS KANSERİNİN BİYOİNFORMATİK ARAÇLARLA GENOM BOYU İFADE ANALİZİ	120

Kochar Khasro Saleh Lütfiye Kadioğlu Dalkılıç Semih Dalkılıç Bahra Radhaa Hamarashid Sevda Kırbag	PISTACIA ATLANTICA EKSTRESİ'NİN FARKLI HÜCRE HATLARINA KARŞI SİTOTOKSİK AKTİVİTESİ	123
Fatma BAŞAR	COVID-19 VE EMZİRME	125
Melike ERTEM	KRONİK RUHSAL HASTALIĞA SAHİP BİREYLERDE ÖZ-ETKİLİLİK VE İÇSELLEŞTİRİLMİŞ DAMGALANMA	127
Nilgun ULUTASDEMİR	SAĞLIK KURUMLARINDA TIBBİ ATIK YÖNETİMİ	129
Sevda UZUN Nilgun ULUTASDEMİR	HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE ATILGANLIĞIN ÖNEMİ	132
Aşkın KARADUMAN	TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM	134
Aşkın KARADUMAN	TAMAMLAYICI SAĞLIK SİGORTASI SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	136
Uğur HİLALOĞLU Nermin DEMİRKOL	MİYOFASİYAL AĞRI SENDROMUNDA GÜNCEL TEDAVİLER, TEDAVİ ETKİNLİĞİNİ ORTAYA KOYAN OBJEKTİF VE SUBJEKTİF YÖNTEMLER	138
Süleyman DERELİ Hare KILIÇASLAN	BİLGİSAYARLI İÇ MEKÂN TASARIMI DERSİNDE İNTERAKTİF ÖĞRENME	142
Ajar BASKIN Feran AŞUR	DEPREM ODAKLI KENTSEL PLANLAMADA AÇIK YEŞİL ALANLARIN ROLÜ	144
Gizem SAĞLAM ETLAN Feran AŞUR	EVRENSEL TASARIM KRİTERLERİ DOĞRULTUSUNDA KENT PARKLARININ BEDENSEL ENGELLİLERE UYGUNLUĞUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	146
Sara Hacıyeva Mehman Shabanov	NAHÇIVAN MİMARLIK ABİDELERİ VE HALÇA NÜMUNELERİ ÜZERİNDEKİ ORNAMENTLERİN BENZERLİYİ	149
Сулейманлы Наджла	ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ НАГОРНОГО КАРАБАХА	150
Tacettin GEÇKİL Ceren Beyza İNCE Mehmet Mahmut TANYILDIZI Eda Tüzün ÖZPINAR	NANOSİLİKA KATKISININ BİTÜMÜN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ	151

Tacettin GEÇKİL Ceren Beyza İNCE Mehmet Mahmut TANYILDIZI	ATIK LDPE KATKISININ ASFALTIN TEKERLEK İZİ DAYANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	154
Dmitriy Kioroglo	РЕЛИГИОЗНАЯ ЖИЗНЬ ГАГАУЗОВ МОЛДОВЫ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX БЕКА	156
Melahat BABAYEVA	AZERBAJYCAN'DA ÇOCUK FOLKLORU	157
A. Beril TUĞRUL	ENERJİ SİSTEMLERİ İÇİN LİTYUM VE ENERJİ POLİTİK ÖNEMİ	160
Issara Chanakaewsomboon	BIODIESEL PRODUCTION FROM LOW- COST FEEDSTOCK OIL USING TWO-STEP ESTERIFICATION AND TRANSESTERIFICATION REACTIONS	162
Oguz KOSE Tugrul OKTAY	EFFECT ON LONGITUDINAL FLIGHT OF BATTERY WEIGHT IN COLLECTIVE MORPHING IN QUADROTORS	163
Oguz KOSE Tugrul OKTAY	EFFECT OF BATTERY WEIGHT ON LATERAL FLIGHT OF MORPHING QUADROTOR UAV	164
Tuğrul OKTAY Yüksel ERASLAN	DÖRT ROTORLU BİR İHA PERVANESİNİN HESAPLAMALI AKIŞKANLAR DİNAMİĞİ (HAD) İNCELEMESİNDE ÇEŞİTLİ TÜRBÜLANS MODELLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	165
Tuğrul OKTAY Yüksel ERASLAN	DÖRT ROTORLU BİR İHA PERVANESİ ÜZERİNDEKİ HESAPLAMALI AKIŞKANLAR DİNAMİĞİ (HAD) ANALİZİNDE AĞDAN BAĞIMSIZLIK ÇALIŞMASI	167
Mohamed El Malki	DEFECT IN PARALLEL SIDE BRANCH STRUCTURE	170
Ghanshyam Barman	GREEN AND ECOFRIENDLY TECHNOLOGY FOR SAFE UTILISATION OF SPENT BATTERY	171
Yeşim SAĞLAM ÖZKAN	ON SOLITARY WAVE SOLUTIONS OF A NONLINEAR COMPLEX FRACTIONAL SCHRÖDINGER EQUATION	172
Gashaye Dessalew Abie Tesfaye Kebede Enyew Eshetu Haile	SECOND-REFINEMENT OF GAUSS-SEIDEL ITERATIVE METHOD FOR SOLVING LINEAR SYSTEM OF EQUATIONS	173
Ali BİLGİLİ Başak HANEDAN	SİĞİRLARDA SOLUNUM SİSTEMİ HASTALIKLARINDA ANTİMİKROBİYAL SAĞALTIM SEÇENEKLERİ	174

Ayşe GÜNEŞ BAYIR Mehmet Gültekin BİLGİN Duygu GÜÇLÜ Sultan POĞDA	PROPOLİS İLE TARÇININ PROBİYOTİK YOĞURDUN MİKROBİYOLOJİK, KİMYASAL VE DUYUSAL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	176
Gamze ŞAHİN Merve KADAL	DİJİTAL YAŞLANMA KARŞITI DOĞAL HAM MADDE İÇEREN CİLT KREMI FORMÜLASYONUNUN GELİŞTİRİLMESİ	179
Arun Kumar	SALIVARY GLAND: A NEW DISCOVERY IN HUMAN BODY	182
Mürsel DÜZOVA Hamit BAŞARAN Gökçen İNAN Osman Vefa GÜL Orhan Önder EREN	KEMORADYOTERAPİ GÖREN REKTUM KANSERİ TANILI HASTALARDA TEDAVİ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	183
Mürsel DÜZOVA Ülkü SAYGILI Güler YAVAŞ Çağdaş YAVAŞ	JİNEKOLOJİK TÜMÖRLERDE REİRRADYASYON: DOZ VE HACİM ÖNERİLERİ	186
Rıfat AZHAN Erkut AKKARTAL	THE EFFECT OF COVID-19 ON EMERGENCY MEDICAL SERVICES (EMS)	188
Üzeyir YASAK	SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME BAĞLAMINDA KENTSEL HİZMETLERE ERİŞEBİLİRLİK: EĞİTİM KURUMLARINA ERİŞEBİLİRLİK YÖNÜYLE MUĞLA KENTİ ÜZERİNE BİR ANALİZ	190
Üzeyir YASAK	YAŞLILIKTA YER'İN ANLAMI: UŞAK KENTİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	192
Mikayil Naghiyev Nabat Gojayeva Sultan Jafarov Samir Verdiyev Shamil Zabitov Coşqun İsmayıl	DETERMINATION OF HYDROTHERMAL ALTERATION ZONES CONTAINING MINERALIZATION IN CHOVDAR GOLD DEPOSIT, DASHKESAN REGION	194
Deniz İzlen CIFCI Süreyya MERIC	ÇEVRE SULARINDA HORMONLARIN OLUŞUMU VE EKOTOKSİSİTESİ	195
Deniz İzlen CIFCI Süreyya MERIC	ADSORPSİYON VE KOAGÜLASYON PROSESİNDE DOĞAL BİTKİSEL POLİMERLER KULLANILARAK SU VE ATIKSU ARITIMI	197
Mehmet Emin KALGI	KORONAVİRÜS SALGININI GEÇİREN KİŞİLERDE DİNİ HAYAT	199

Hikmet KOÇYİĞİT	TÜRKÇE İNTERNET ORTAMINDA BAZI TEFSİR DERSLERİ	201
Engin KOCA	17. YÜZYILDA ARİSTOTELES FİZİĞİNİN ELEŞTİRİSİ VE MEKANİK FELSEFENİN DOĞA TASARIMININ TEMEL İLKELERİ	203
Engin KOCA	LYOTARD VE BAUDRILLARD PERSPEKTİFLERİNDEN MODERNLİK VE POSTMODERNLİK KARŞILAŞTIRMASI	206
İradə Məzahim qızı Kərimova	TÜRK DÜNYASINDA BAYDAR, ÇOL//ÇULLU VƏ LƏKİT ETNOTOPONİMLƏRİNİN AREALLARI	209
Muhittin ELİAÇIK	ÖLÜM TABİRLERİ ÜZERİNE BİR FEVÂYİD BELGESİ	211
Muhittin ELİAÇIK	YER ADLARININ TEVRİYELİ OLARAK İŞLENDİĞİ MANZUM BELGELER	213
Houda Zaher Imane Toussi Bouchaib Bencharki	EVALUATION OF THE ANTIBACTERIAL ACTIVITY OF EXTRACTS OF THE LOCAL MEDICINAL PLANT: OPUNTIA FICUS INDICA ON THE GROWTH OF MULTI- RESISTANT STRAINS	216
Oluwayemisi F. J. Awofadeju Emmanuel O. Toyinbo Titilope O. Adeleke Babatunde A. Olajire Francis A. Ojo	PHYTOCHEMICAL SCREENING, ANTIOXIDANT PROPERTIES AND MICROBIAL INDICES OF EXTRACTS FROM PROPOLIS COLLECTED IN FORESTRY RESEARCH INSTITUTE OF NIGERIA	218
Awofadeju, Oluwayemisi Foluke Jonathan	POTENTIAL VALUE OF AFRICAN WALNUT SEED TO NATIONAL INDUSTRIAL DEVELOPMENT: A MINI REVIEW	220
Florence Abolaji Bello Rose Ita Tom	NUTRITIONAL, ANTIOXIDANT AND PASTING PROPERTIES POTENTIAL OF OPTIMIZED PEARL MILLET FLOUR ENRICHED WITH MUNGBEAN AND TIGERNUT POMACE FLOURS	221
Samson A. Oyeyinka Oluwatosin E. Taiwo Hamza Abdul	CASSAVA FLOUR ADDITION TO YAM FLOUR IMPROVED FUNCTIONAL, COLOUR AND TEXTURAL PROPERTIES OF POUNDO YAM FLOUR	222
Toyosi Timilehin George Samson Adeoye Oyeyinka Anthony Olusegun Obilana	POTENTIAL OF AFRICAN YAM BEAN FOR FOOD AND INDUSTRIAL USE: A REVIEW	223

Bukola I. Kayode Rowland M.O. Kayode Samson Adeoye Oyeyinka	CHEMICAL, PHYSICOCHEMICAL AND FUNCTIONAL PROPERTIES OF FLOUR FROM FROZEN CASSAVA ROOT	224
Oluchukwu M. M. Nwadi Thomas M. Okonkwo	SNACKING ON WHOLE WHEAT FLOUR AND CHICKEN EGG BASED EXTRUDATE AND CONSUMER BEHAVIOUR	225
Adeshola Ajoke Babayeju Christiana Teniola Gbadebo Joy Omohnigho Egogo	ACCEPTABILITY AND PROXIMATE ANALYSIS OF BLACK SOUP BLENDS FORTIFIED WITH MELON	226
Imanov Güləhməd Nağı oğlu	OĞUZ TÜRK DİLİNDƏ CÜMLƏ	227
Imanova Gülnara	MÜASİR TÜRK VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ AHƏNG QANUNUNUN OXŞAR VƏ FƏRQLİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ	229
Pərviz Xosrov oğlu Xaspoladlı	AZƏRBAYCAN DİLİNİN DİALEKT VƏ ŞİVƏLƏRİNDƏ KƏMİYYƏT KATEQORİYASININ MORFOLOJİ GÖSTƏRİCİLƏRİ VƏ ONLARIN ÜMUMTÜRK DİLLƏRİNƏ QARŞILIQLI İNTEQRASIYASI	231
Zamiq Təhməzov	AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ FEİLLƏRİN VƏ FEİL ZAMANLARININ İFADƏ FORMALARININ TÜRK DİLLƏRİ DİALEKTLƏRİNƏ İNTEQRASIYASI	233
Elvan Cafarov	QƏRBİ AZƏRBAYCAN VƏ ŞƏRQİ ANADOLU DİALEKTLƏRİNDƏ SAİTLƏRİN ƏVƏZLƏNMƏSİ	235
Qara Məşədiyev	AZƏRBAYCAN DİLİNİN DİALEKT VƏ ŞİVƏLƏRİNDƏ QAYIDIŞ ƏVƏZLİKLƏRİNİN ÜMUMTÜRK DİLLƏRİNƏ QARŞILIQLI İNTEQRASIYASI	237
Mahirə Hüseynova	AZƏRBAYCAN DİLİNİN BƏZİ DİALEKT VƏ ŞİVƏ LEKSİK VAHİDLƏRİNİN QAQAUZ DİLİNƏ QARŞILIQLI İNTEQRASIYASI	239
Durdane KÜÇÜKAYCAN	2021-2027 ÇOK YILLI MALİ ÇERÇEVESİ VE DİJİTAL BİRLİK İÇİN HEDEFLER	241
Durdane KÜÇÜKAYCAN	KÜRESEL KAMUSAL MAL OLARAK COVID-19 SALGINI İLE KÜRESEL VE ULUSAL MÜCADELEDE	243
Latif Zeynalli	EFFICIENCY OF INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL IN INDUSTRY	246
Ugochinyere Ihuoma Nwosu Uche Vincent	ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE EFFECT OF CHANGES IN PRICE ON CONSUMPTION PATTERN OF PETROL,	247

	RICE AND BEAN IN OWERRI CITY, IMO STATE, NIGERIA	
Sanan Nusrat oglu Babayev Sanan Nusrat oğlu Babazadeh	TEACHER OF THE DEPARTMENT OF FINANCE AND FINANCIAL INSTITUTIONS OF THE AZERBAIJAN STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS	248
Abdelhamid Merghit	THE OIL SHOCK AND ITS EFFECTS ON THE ECONOMIC GROWTH IN ALGERIA	249
Abdulgaffar Muhammad Umar Hamisu Abdullahi Isma'il Kuraye Mohammed Lawal Sani Ramatu Abdullahi Aliyu Balkis Bashir Lawal	THE IMPACT OF INFECTIOUS PANDEMIC ON TRANSPORTATION: A CONTEXTUAL INVESTIGATION OF THE CORONA VIRUS DISEASE (COVID-19)	250
Abdulgaffar Muhammad Umar Hamisu Abdullahi Isma'il Kuraye Mohammed Lawal Sani Ramatu Abdullahi Aliyu Balkis Bashir Lawal	EFFECT OF BANDITRY ON TRANSPORTATION IN NIGERIA: A STUDY OF KADUNA STATE	251
Lala Gasımova (Badalbaylı)	AZERBAIJAN AND THE EASTERN PARTNERSHIP AT THIS STAGE	253
Ilham Hüseynli	EMAL SƏNAYESİNİN İNKİŞAFINDA İNVESTİSİYA-İNNOVASIYA CƏLBEDİCİLİYİ AMİLİ	255
Turanə Əhmədağa qızı Hüseynova	TEMPERAMENT NƏZƏRİYYƏLƏRİ TARXİNDƏN	257
Ayna Abuş qızı Hübətova	İNTELLEKTUAL POTENSİAL FENOMENİNİN FƏLSƏFİ-PSİXOLOJİ MAHİYYƏTİ	259
Mollayeva Elza	İSLAMDAN ƏVVƏL VƏ İSLAMİYYƏT DÖVRÜNÜN GENDER MƏNZƏRƏSİNDƏ QADININ SOSİAL-PEDAQOJİ ROLU	262
Mohammad Zahid	CONNECTION BETWEEN VEDIC AND MODERN EDUCATION SYSTEM	265
Ali ŞAHİNGÖZ Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL BAĞIMLILIK DURUMLARININ İNCELENMESİ	266
Ali ŞAHİNGÖZ Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL VE İNTERNET BAĞIMLILIK DURUMLARININ İNCELENMESİ: SİSTEMATİK DƏRLEME	268

Kamala Guliyeva Aytac Hüseyinli	PEDAQOJİ MÜNAQİŞƏLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ YARANMA SƏBƏBLƏRİ	271
Kəmalə Abbasova	İNSAN HÜQUQLARI VƏ İNSAN LƏYAQƏTİ	274
Bariş KÜÇÜK	KONKORDATO SÜRECİNDE SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİLERİNİN FESHİNİN COVID 19 PANDEMİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	276
Seema Sadiq	IMPORTANCE OF ENVIRONMENTAL AWARENESS	279
Bülent BEDİR Ahmet FEYZİOĞLU Gülşen OTÇU	AKILLI ETKİNLİK ORGANİZASYON VE DEĞERLENDİRME PLATFORMU GELİŞTİRİLMESİ	280
Cuijuclu Elena	УПРАВЛЕНИЕ В РАЗДЕЛЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: ОПЫТ ГАГАУЗИИ	283
Sharafa Salihu Bolaji Aliyu Rakiya Ibrahim Bolaji Balogun	TREND ANALYSIS OF AOD AND AE IN ILORIN AND CAPO VERDO, WEST AFRICA	284
Ibrahim Bolaji Balogun Sharafa Salihu Bolaji	STATISTICAL DISTRIBUTION OF AEROSOL OPTICAL DEPTH AT UV WAVELENGTH (340 NM) OVER A GUINEA SAVANNAH ZONE OF WEST AFRICA REGION, ILORIN, NIGERIA	285
Teslim Adeyinka Akande Elizabeth Oyetayo Oyagbola	PHYTOCHEMISTRY AND PHARMACEUTICAL POTENTIAL OF PSEUDOCEDRELA KOTSCHYI AND VITELLARIA PARADOXA ON SELECTED CLINICAL ISOLATES	286
Bukunmi T. Makanjuola Adewumi T. Oyeyinka Samson A. Oyeyinka	FLOUR COMPOSITION AND PHYSICOCHEMICAL PROPERTIES OF AMAHEWU COMPOSITED WITH DEFATTED SOYBEAN PREPARED WITH DIFFERENT INOCULUM	288
Maria Gonța Larisa Mocanu Vera Matveevic	CATALYTIC AND PHOTOCATALYTIC DEGRADATION OF AMOXICILLIN FROM AQUEOUS SOLUTION BY FENTON REAGENT AND TITANIUM DIOXIDE	289
Maria Gonța Veronica Porubin-Schimbător	ADVANCED OXIDATION PROCESSES FOR MINERALIZATION OF CATIONIC- TRIMETHYL-AMMONIUM BROMIDE CATIONIC SURFACTANT	290

Abdullayev Alim Qurban oğlu Mehriban Çingiz qızı	İSA HƏBİBƏYLİNİ ARAŞDIRMAQ PEDAQOJİ CƏHƏTDƏN BİZƏ NƏYİ ÖYRƏDİR?	291
Maria Tanasovici	СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ РАЗВИТИЯ КОЛЛЕДЖА ИМЕНИ МИХАИЛА ЧАКИРА В КОНТЕКСТЕ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ПОСЛЕСРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА	292
Güllü Karanfil	СЕМЕЙНАЯ СТРУКТУРА И СВЯЗИ У ГАГАУЗСКОЙ СЕМЬИ В XX-XXI ВЕКАХ	294
Panceva Sofia	GAGAUZLARIN YENİ YIL YORTULARI	295
Ökkeş KESİCİ	KÜRESEL ISINMANIN TÜRKİYE İKLİMİNE OLUMSUZ ETKİLERİ KONUSUNDA BİLİMSEL ÖNGÖRÜLER	296
Tudora Arnaut	GAGAUZ YAZILI EDEBİYATINDA SEMBOL KULLANIMI	298
Emel ÇAKIR	MENİNGEAL, GASTROİNTESTİNAL VE PERİRENAL TUTULUMLU ERDHEİM- CHESTER HASTALIĞI	301

**SPEECH OF ASSOC. PROF. SERGEY ZAHARIYA
RECTOR OF COMRAT STATE UNIVERSITY**

Saygılı Katılımcılar,

Bilim her zaman yükselten, zirveye götüren, birleştiren bir güç kaynağı olmuştur. Yeni nesiller geldikçe yeni başarılar, yeni fikirler ve yeni araştırmalar ortaya çıkar. Kara salgınlar bile bilimi durduramıyor. Çevrimiçi iletişim belki de daha geniş bilimciler kitlesini bir araya getirmeye nail olmuştur. Bu Kongreyi Komrat Devlet Üniversitesi İKSAD'la birlikte düzenledi. Bizim Üniversitemiz için güzel bir etkiliktir, çünkü 11 ülkeden 160 bilim insanı bir araya geldi, birbirini dinleme fırsatı buldu. Bugün uzak ülkelerden olan bilim adamlarımızın bazıları belki de İlk defa Gagauzlar hakkında duyacak.

Bizim Üniversitemiz çok genç bir üniversitedir ve bu sene 30. yıl dönümümüz olacak. Bu sene 1906 öğrencimiz var. Tabi, ki diğer Üniversiteler bakınca bizim öğrenci sayımız az, ama mezunlarımız Moldova'nın ve Gagauzya'nın yöneticiliğinde yer almaktalar. Çeşitli bilim alanlarında profesörlüğe ulaşmış mezunlarımız da az değil. Tüm öğretilerimizin adından İKSAD yönetimine çok teşekkür ederim ve birlikte düzenlediğimiz ortak Kongrenin yolu açık olsun, diyorum. Tüm katılımcılara sağlık, dirlik ve başarılar dilerim! Sağ olun, var olun!

**PROBLEMATICA DIMENSIUNII LINGVISTICE ÎN CONTURAREA IDENTITĂȚII
ETNOCULTURALE LA TINERII MOLDOVENI DIN DIASPORĂ**
THE PROBLEMS OF THE LINGUISTIC DIMENSION IN SHAPING THE
ETHNOCULTURAL IDENTITY OF YOUNG MOLDOVAN PEOPLE IN THE DIASPORA

Roșca Tatiana

Asistent universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova

REZUMAT

Stabilirea tinerilor moldoveni pe Peninsula Italică și prezența masivă a acestora, prezintă un interes sporit pentru științele psihosociale, fenomenul dat trezind un șir de întrebări care fac referire la procesul de aculturație în societatea-gazdă, cât și la mecanismele care-l reglează, împreună cu alți factori integranți al acestuia. În acest context problema lingvistică reprezintă o dimensiune centrală în incluziunea celor din diasporă, cu un impact major asupra menținerii identității etnoculturale. Prin urmare, lucrarea se concentrează pe formele integrării lingvistice: integrarea lingvistică pasivă, funcțională, proactivă și integrarea ce dezvoltă identitatea lingvistică, care poate fi citită și sub lentila etnicității sau a identității etnoculturale. În acest context, obiectivul acestei lucrări constă în înțelegerea ponderii acestui fenomen în proiectul și parcursul migrației, cu referință la cunoașterea limbii țării ospitaliere și menținerea limbii de origine. În scopul cunoașterii acestor aspecte, am încercat să răspundem la următoarele întrebări: Care este motivația tinerilor din diasporă să învețe limba italiană și ce metode folosesc în acest sens? Ce strategii sunt puse în aplicare de către părinți, pentru a transmite limba de origine, tinerilor? Care este semnificația transmiterii limbii de origine din partea familiei în construirea și menținerea identității? Ca metodă de investigare, am adoptat interviul, care a fost realizat pe 43 de tineri, imigranți moldoveni în Italia, cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani. În urma prelucrării rezultatelor, s-a stabilit faptul că tinerii moldoveni din diasporă investesc în limba țării-gazdă, ca prerogativă a integrării cu succes în Italia, cât și în limba română, ca simbol al apartenenței etnice, menținerea limbii de origine semnificând alimentarea sentimentelor de adeziune și coeziune la comunitatea etnică, care se influențează reciproc, mai ales în contextul migrației.

Cuvinte-cheie: Diasporă, Repertoriu Lingvistic, Integrare, Limbă Maternă, Identitate Etnoculturală.

ABSTRACT

The establishment of young Moldovans on the Italian Peninsula and their massive presence is of great interest to the psychosocial sciences, a phenomenon that raises a number of questions that refer to the acculturation process in the host society, as well as the mechanisms that

regulate it, together with other integral factors of it. In this context, the language issue is a central dimension in the inclusion of those in the diaspora, with a major impact on maintaining ethnocultural identity. Therefore, the paper focuses on the forms of linguistic integration: passive, functional, proactive linguistic integration and integration that develops linguistic identity, which can also be read through the lens of ethnicity or ethnocultural identity. In this context, the objective of this paper is to understand the share of this phenomenon in the project and the migration, with reference to knowledge of the language of the host country and maintaining the language of origin. In order to know these aspects, we tried to answer the following questions: What is the motivation of young people in the diaspora to learn Italian and what methods do they use in this regard? What strategies are implemented by parents to pass on their home language to young people? What is the significance of transmitting the language of origin from the family in building and maintaining identity? As a method of investigation, we adopted the interview, which was conducted on 43 young Moldovan immigrants in Italy, aged between 16 and 18 years. Following the processing of the results, it was established that young Moldovans in the diaspora invest in the language of the host country, as a prerogative of successful integration in Italy, and in Romanian, as a symbol of ethnicity, maintaining the language of origin means fostering feelings of adhesion and cohesion in the ethnic community, which influences each other, especially in the context of migration.

Keywords: Diaspora, Repertoire Linguistic, Integration, Native Language, Ethnocultural Identity.

**MOROCCAN UNIVERSIY STUDENTS' USE OF ICTs AND THEIR READINESS
FOR AUTONOMY**

Said Oussou

University of Moulay Ismail, Faculty of Letters and Humanities, Department of English Studies,
Meknes/Morocco

ABSTRACT

Learner autonomy has received its due amount of attention in the literature of English as a foreign language teaching (EFL). The concept has come to life since the 1980s. Learner autonomy has been considered as a goal of education, which information communication and technology (ICT, henceforth), when used appropriately, may help in fostering.

The purpose of the present study has continued that very focus by investigating the degree of autonomy that Moulay Ismail University English as a foreign language students enjoy and the extent to which they use ICT for their learning. In essence, the study at hands aimed at investigating how the use of ICT and the level of learner autonomy are correlated. To do this, a cross-sectional quantitative design underpinned the study. Thus, a self-completion questionnaire was employed as an instrument to collect the data. As such, a total of 109 Moroccan English as a foreign language (MEFL) university students took part in the study. Mainly, the questionnaire was administered to the respondents to find out their level of use of ICT as well as their level of autonomy. Results of the study revealed that the students used ICT to a large extent. It was also found out that their level of autonomy was shown to be high. Therefore, reflecting on and discussing the findings, it was concluded that their use of ICT level and autonomy were significantly related. Finally, several implications have been summarized from the study.

Keywords: Affordances, EFL, ICT Use, Learner Autonomy, Self-Directed Learning.

GÜNEY AZƏRBAYCAN FOLKLORUNDA JANRDAXİLİ DƏYİŞMƏLƏR
INTRA-GENRE CHANGES IN SOUTH AZERBAIJAN FOLKLORE

Bilal Alarli Huseynov

ADPU Cəlilabad Filialının Müəllimi, Filologiya Üzrə Fəlsəfə Doktoru, Naxçıvan Dövlət Universitetinin Elmlər
Doktorluğu Üzrə Dissertantı

Teacher of Jalilabad Branch of ASPU, Doctor of Philosophy in Philology, Doctor of Science Dissertation of
Nakhchivan State University

ÖZƏT

Güney Azərbaycan folklor örnəklərinin toplanılması, nəşri və araşdırılması folklorşünaslıq elmini janr baxımından bir qədər də zənginləşdirmişdir. Azərbaycanın başqa bölgələri kimi Güney də zəngin folklor ehtiyatına malikdir. Folklorun bölgə xüsusiyyətləri janrdaxili dəyişmələri ilə seçilir. AMEA Folklor İnstitutunun nəşr etdiyi çoxcildli “Güney Azərbaycan folklor örnəkləri” və “Təbriz folklor örnəkləri” kimi toplular ədəbi növlərin janr təyinatına gətirdiyi yenilikləri ilə diqqət çəkir. Güney Azərbaycan folklorunu Cavad Heyət, Səməd Behrəngi, Bəhrüz Həqqi, Məhəmmədəli Qövsü Fərzanə və başqa güneyli folklor toplayıcıları və araşdırıcıları araya-ərsəyə gətirmiş, bu xeyirxah işin davamını Folklor İnstitutu həyata keçirmişdir. Təribçilər güneyli folklor toplayıcılarının imkanlarından istifadə etməklə bölgə söyləyicilərinin dialekti çərçivəsində terminoloji özünəməxsusluğu qoruyub saxlamışlar. Təbriz, Yekənat, Həmədan, Ərdəbil, Urmiya, Marağa, Xoy, Zəncan, Miyana, Heris, Mamağan, Tufarqan və başqa bölgələrdən toplanmış folklor örnəkləri təkcə deyim tərzinə və janr xüsusiyyətlərinə görə deyil, ifaçı tərkibinə, ifa məqamına görə fərqlənir. Qeyd etmək vacibdir ki, Güney Azərbaycan folkloru tam toplanılmamışdır.

Lirik növün janrdaxili dəyişmələri içərisində *arzulamalar, acıtmalar, qoşmacalar, bağlamalar (qıfılbəndlər), bilməcələr (mənzum tapmacalar), mərsiyələr, ağı-oxşamalar və nisgillər, atmacalar, sicilləmələr, vücudnamələr, dua-duvaqqapmalar* kimi folklor örnəkləri tematik və struktur baxımından ətraflı şəkildə öyrənilməyə və araşdırılmağa layiqdir.

Epik növün janrdaxili dəyişmələri orijinal xüsusiyyətləri ilə maraq doğurur. Bunlara nümunə olaraq, *xalq hekayələrini, aşıq hekayələrini, pişrovları, sağıqları, deyimləri, el deyimlərini, duaları, bədduaları, çaşdırmaları, məzəli sözləri, rəsmləri və qaydaları, inancları, izahı olan atalar sözü və məsəlləri, yalanları, ovsunları* göstərmək olar. Güney Azərbaycanda sözlə ifadə olunan və daha çox təcrübə əhəmiyyət daşıyan *türkcəçarələr*, həmçinin inamlarla bağlı olan və mücərrəd mahiyyətli *yuxuyozmalar* da folklor janrı kimi araşdırma tələb edir.

Güney Azərbaycanda oyunlar və xalq tamaşaları da janr xüsusiyyətlərinə görə ayrıca araşdırılmalı və təhlil olunmalıdır. Belə ki, toplanmış nümunələr Azərbaycan folklorunda dramatik növün nə qədər zəngin olduğunu təsdiq edir. *Yumurtaçaqqışdırma, ənzəli və*

qələndər oyunları, ağac oyunları, barmaq oyunları, bayram oyunları, təkəoyunatma, atlanmalar pərakəndə şəkildə qeydə alınsa da, sistemli ardıcılıqla öyrənilməli də qruplaşdırılmalıdır.

Güney Azərbaycan folklorunun janrdaxili dəyişmələrinin araşdırılması folklorun janr sisteminin dinamikasını, təkmilləşmə prosesini nəzəri cəhətdən təhlil etməyə imkan verir.

Açar sözlər: Güney Azərbaycan Folkloru, Folklor Janrlarının Öyrənilməsi, Janrdaxili Dəyişmələr.

ABSTRACT

The collection, publication and research of folklore samples of South Azerbaijan enriched the science of folklore in terms of genre. Like other regions of Azerbaijan, the South has a rich folklore reserve. Regional features of folklore are distinguished by changes within the genre. The multi-volume collections “Samples of folklore of South Azerbaijan” and “Samples of folklore of Tabriz” published by the Institute of Folklore of ANAS attract attention with their innovations in the genre of literary genres. South Azerbaijani folklore was brought together by Javad Heyat, Samad Behrangı, Bahruz Haqqı, Mahammadali Govsi Farzana and other southern folklore collectors and researchers, and this good work was continued by the Folklore Institute. The commentators used the opportunities of the southern folklore collectors to preserve the terminological originality within the dialect of the regional speakers. Folklore samples collected from Tabriz, Yekanat, Hamadan, Ardabil, Urmia, Maragha, Khoy, Zanjan, Miyana, Heris, Mamagan, Tufargan and other regions differ not only in the style of expression and genre, but also in the composition and performance. It is important to note that the folklore of South Azerbaijan has not been fully collected.

Intra-genre variations of the lyric genre include folklore such as *arzulamalar, ajitmalar, goshmajalar, baglamalar (gıfilbendler), bilmajalar (manzum tapmajalar), marsiyalar, agioxshamalar and nisgillar, atmajalar, sijillamalar, vujudnameler, dua-duvaggapmalar* and so on deserves to be investigated.

Intra-genre variations of the epic type are of interest with their original features. Examples include *xalg hekayeleri, ashug hekayeleri, pishrovlar, sagliglar, deyimler, el deyimleri, dualar, baddualar, chashdirmalar, mezeli sozler, resmler və gaydalar, inanclar, izahı olan atalar sozu və masallar, yalanlar, ovsunlar* (folk tales, ashug stories, pastimes, health, sayings, folk sayings, prayers, curses, misunderstandings, funny words, pictures and rules, beliefs, proverbs and parables with explanations, lies, spells). In South Azerbaijan, verbal and considered practically more useful *turkachareler*, as well as beliefs and abstract dreams, require research as a genre of folklore.

Games and folk performances in South Azerbaijan should also be studied and analyzed separately according to the characteristics of the genre. Thus, the collected samples confirm how rich the dramatic genre is in Azerbaijani folklore. Egg-laying, anzali and kalandar games, stick games, finger games, holiday games, goat play (playing with sheep), and jumps should be studied in a systematic sequence and grouped, even if they are recorded in retail.

The study of intra-genre changes in the folklore of South Azerbaijan allows us theoretically to analyze the dynamics of the genre system of folklore, the process of improvement.

Keywords: South Azerbaijani Folklore, Study of Folklore Genres, Intra-Genre Changes.

**СТРУКТУРНЫЕ (ЛЕКСИЧЕСКИЕ, МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ,
СИНТАКСИЧЕСКИЕ) ОСОБЕННОСТИ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА
ГАГАУЗСКОМ ЯЗЫКЕ**

**STRUCTURAL (LEXIC, MORPHOLOGICAL, SYNTAXIC) FEATURES OF
DIALOGICAL SPEECH IN THE GAGAUZ LANGUAGE**

Кочанжи Надежда Пантелеевна

Postgraduate Student, Doctoral Studies, Faculty of "Pedagogy And Psychology" Chisinau State University, The Republic of Moldova

АННОТАЦИЯ

В рамках диссертационного исследования, «Дидактические основы обучения диалогической речи на гагаузском языке учащихся – гагаузов в средней школе.», автором были проанализированы работы исследователей гагаузского языка, с целью определения структурных особенностей диалогической речи на гагаузском языке. В результате выявлены некоторые характерные признаки строения диалога на гагаузском языке, которые, безусловно, влияют на уровень освоения учащимися речевого материала и требует специального подбора лексического минимума, речевых клише образцов диалогов на гагаузском языке для формирования коммуникативных навыков у учащихся 5-9 классов. В рамках исследования обозначены наиболее употребительные слои лексических единиц, сделан акцент на общелексическом минимуме для учащихся 5-9 классов.

Автор опирался на работы Л.А.Покровской, Г.А.Гайдаржи и др. исследователей. По определению известного тюрколога-гагаузоведа Л.А. Покровской, гагаузский язык представляет собой интересный образец тюркского языка с существенными признаками влияния славянских и романских языков. Влияние иноязычной среды вызывает заметные сдвиги в фонетической и грамматической системе гагаузского языка, значительно изменяет его лексический состав. Особенно заметны изменения в синтаксисе (образование новых структурных типов сказуемого, не свойственных тюркским языкам; сближение порядка слов в предложении с нормами порядка слов европейских языков, в первую очередь русского языка и др.).

Новая типологическая ориентация в синтаксисе гагаузского языка, его перестройка свидетельствует об изменениях, которые произошли в языковом сознании его носителей в силу функциональной ограниченности их родного языка и социализации подавляющего большинства гагаузов в основном средствами русского языка. Все эти изменения, безусловно, оказывают влияние и на структуру и оформление диалога на гагаузском языке

Автором предложен анализ особенностей строения предложений на гагаузском языке, даны рекомендации по использованию наиболее употребительных речевых клише и предложений.

Обучение учащихся диалогической речи предполагает овладение процессами производства и восприятия речи. Эта работа неразрывно связана со знанием механизмов речевой деятельности человека, с раскрытием особенностей процесса общения. Знание внутренней структуры строения речевой деятельности позволяет более точно управлять ее формированием, помогает эффективнее организовать обучение диалогической речи.

Ключевые Слова: Гагаузский Язык, Лексические Единицы, Предложения, Коммуникативная Компетенция, Диалогическая Речь.

ABSTRACT

Within the framework of the dissertation research, "Didactic foundations of teaching dialogical speech in the Gagauz language of students - Gagauz in secondary school." As a result, some characteristic features of the structure of the dialogue in the Gagauz language were revealed, which, of course, affect the level of mastering of speech material by students and requires a special selection of the lexical minimum, speech cliches of samples of dialogues in the Gagauz language for the formation of communication skills among students of grades 5-9. Within the framework of the research, the most common layers of lexical units are identified, an emphasis is placed on the general lexical minimum for students in grades 5-9.

The author relied on the works of L.A. Pokrovskaya, G.A. Gaidarzhi and other researchers. According to the definition of the famous Turkologist-Gagauz scholar L.A. Intercension, the Gagauz language is an interesting example of the Turkic language with significant signs of the influence of the Slavic and Romance languages.

The influence of the foreign language environment causes noticeable shifts in the phonetic and grammatical system of the Gagauz language, significantly changes its lexical composition. Changes in syntax are especially noticeable (the formation of new structural types of predicates that are not characteristic of the Turkic languages; convergence of the word order in a sentence with the word order norms of European languages, primarily Russian, etc.).

The new typological orientation in the syntax of the Gagauz language, its restructuring testifies to the changes that have taken place in the linguistic consciousness of its speakers due to the functional limitations of their native language and the socialization of the overwhelming majority of the Gagauz people mainly by means of the Russian language. All

these changes, of course, have an impact on the structure and design of the dialogue in the Gagauz language.

The author offers an analysis of the features of the structure of sentences in the Gagauz language, gives recommendations on the use of the most common speech cliches and sentences.

Teaching students dialogical speech involves mastering the processes of production and perception of speech. This work is inextricably linked with knowledge of the mechanisms of human speech activity, with the disclosure of the features of the communication process. Knowledge of the internal structure of the structure of speech activity allows you to more accurately control its formation, helps to more effectively organize the teaching of dialogical speech.

Keywords: Gagauz Language, Lexical Units, Sentences, Communicative Competence, Dialogical Speech.

ŞİMAL LƏHCƏSİ ŞİVƏ QRUPLARININ SİNTAKSİSİNDƏ TABELİ MÜRƏKKƏB
CÜMLƏ VƏ QIPÇAQ DİL ELEMENTLƏRİNİN İNTEQRASİYASI
STRUCTURE OF SUBJECT COMPLEX SENTENCE IN THE SYNTAX OF ACCENT
GROUPS

Könül İbrahim qızı Səmədova

Dos. Dr., Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Müasir Azərbaycan Dili Kafedrasının Dosenti

*Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EİF/MQM/Elm-Təhsil-1-2016-1(26)-71/07/5-M-23
This work was supported by Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EİF/MQM/ Science - Education -1-2016-1(26)-71/07/5-M-23*

XÜLASƏ

Şimal ləhcəsi dialekt və şivələrində ədəbi dildən fərqli olaraq bağlayıcısız tabeli mürəkkəb cümlələrə daha çox təsadüf edilir. Burada da budaq cümlələrin həm analitik, həm sintetik, həm də analitik-sintetik tipini görmək olar. Türk dillərindəki tabeli mürəkkəb cümlələrdən yazan dilçilər onları bağlayıcıların olub olmamasına görə müəyyənləşdirmişlər. Tabeli mürəkkəb cümlələrin tərkibində işlənən digər vasitələrin öyrənilməsi 50-ci illərdən sonra araşdırılmağa başlanılmışdır. Həmin dilçilərin yazdığı əsərlərdən məlum olur ki, türk dillərində tabeli mürəkkəb cümlənin qurulması təkcə bağlayıcılarla, yaxud bağlayıcılar və nisbi əvəzliliklərlə bitmir. Əslində belə əvəzliliklər çoxdur. Dialekt və şivələrdə olan materiallar da isə onların sayı çox və rəngarəngdir.

Tabeli mürəkkəb cümlənin əmələ gəlməsində bağlayıcıların rolu. Dialekt və şivələrimizdə tabeli mürəkkəb cümlələr daha çox bağlayıcız işlənir. Bəzən dialektlərdə işlənən bağlayıcılara ədəbi dildə və ya əksinə ədəbi dildə olanlara dialektlərdə rast gəlmək olmur. Məs.: Şimal ləhcəsi dialektlərində işlənən bağlayıcılara daha çox *əyəm//əyəmnəri, əmmə* və s. göstərmək olar.

Tabeli mürəkkəb cümlədə nisbi əvəzliliklərin də rolu böyükdür. Bu əvəzliliklərlə əmələ gələn tabeli mürəkkəb cümlə tipi daha çoxdur. Dialektlərdə işlənən nisbi əvəzliliklər aşağıdakılardır. Məs.: *ha, handa, necə, bir neçə, hancarı* və s.

Bunlardan Şimal ləhcəsi dialektlərində ən çox işlənən *ha* əvəzliyidir. Bu əvəzlik *nə qədər* əvəzliyinin sinonimi kimi işlənir. Məs.: *Sora ho çağırır, gəlməy da qonşi.*

Açar sözlər: Şimal, Dialekt, Ləhcə, Sintaksis, Cümlə, Mürəkkəb.

ABSTRACT

In the northern dialects and accents, in contrast to the literary language, compound sentences without conjunctions are more common. Here, too, one can see both analytical, synthetic and analytical-synthetic types of branch sentences. Linguists who write subordinate compound sentences in Turkish have identified them by the presence or absence of conjunctions. The study of other means of constructing compound sentences began to be studied after the 1950s. It is clear from the works of these linguists that the construction of a subordinate compound sentence in the Turkic languages does not end only with conjunctions or conjunctions and relative pronouns. In fact, there are many such pronouns. Materials in dialects and accents are also numerous and colorful.

The role of conjunctions in the formation of subordinate clauses. In our dialects and accents, subordinate compound sentences are used more without conjunctions. Sometimes the conjunctions used in dialects are not to be found in the literary language, or vice versa, in the dialects. For example, the conjunctions used in the dialects of the northern dialect are mostly *əyəm//əyəmnəri, əmmə* (ayam // ayamnari, suckling, etc.) can be shown.

Relative pronouns also play an important role in subordinate clauses. There are more subordinate compound sentence types formed with these pronouns. The relative pronouns used in dialects are as follows. For example: *ha, handa, necə, bir neçə, hancarı* (ha, handa, how, several, dagger, etc.)

Of these, ha is the most widely used pronoun in the dialects of the Northern dialect. This pronoun is used as a synonym for how much pronoun. For example: *Sora ho çağırır, gəlmiy da qonş* (Sora ho calls, the neighbor does not come).

Keywords: North, Dialect, Accent, Syntax, Sentence, Compound.

TÜRK DİLLƏRİ DİALEKTLƏRİNDƏ FONETİK FƏRQLƏNMƏLƏR
PHONETIC DIFFERENCES IN TURKISH DIALECTS

Mirvari Abbas qızı İsmayilova

Prof. Dr., ADPU, Müasir Azərbaycan Dili Kafedrası, Filologiya Elmləri Doktoru

*Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EIF/MQM/Elm-Təhsil-1-2016-1(26)-71/07/5-M-23
This work was supported by Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EIF/MQM/ Science - Education -1-2016-1(26)-71/07/5-M-23*

XÜLASƏ

Məqalədə dialekt və şivələri ədəbi dildən fərqləndirən əsas əlamətlərdən biri olan fonetik fərqlənmələr tədqiqata cəlb olunmuşdur. Türk dilləri dialekt və şivələrində fonetik fərqlər qrammatik və leksik fərqlərə nisbətən üstünlük təşkil edir. Məlum olur ki, fonetik fərqlənmələrə səbəb dildə baş verən inteqrasiya və diferensiasiya hadisələrinin baş verməsidir. Eyni mənşə mənsubiyyətinə malik tayfa dillərinin inteqrasiyası nəticəsində vahid xalq dili yaranır, lakin müxtəlif səbəblər üzündən xalq dili diferensiasiyaya uğraya bilər. Məhz bu ayrılma və birləşmə nəticəsində həm türk ədəbi dillərində, eləcə də onların dialekt və şivələrində fonetik fərqlənmələr yaranması məlum olur. Dilin dialektlərə bölünməsi mürəkkəb tarixi prosesdir. İlk dialekt parçalanmaları ilk miqrasiyalar kimi türklərin ilkin vətəni Ön Asiyada baş vermişdir. Məhz pratürk birliyinin parçalanmasının baş verdiyi dövrdə ayrı-ayrı dil ailələrində leksik müvaziliklər müşahidə olunduğu kimi, həmçinin türk dilləri dialektlərində fonetik, leksik, qrammatik fərqlənmələr yaranır. Fonetik fərqlənmələr qrammatik və leksik fərqlənmələrə nisbətən üstündür. Dialekt fərqlənmələri, məsələn, ı-laşma Azərbaycan ərazisində qədim zamanlardan xəzər tayfalarının, eləcə də xəzərlərlə qaynayıb-qarışmış digər türk tayfalarının yerləşməsi ilə əlaqədardır. Dialekt fərqlənmələri sonrakı dövrlərdə də müşahidə olunur. Abidələrdə fonetik fərqlənmələr üstünlük təşkil edir. Bu bir tərəfdən pratürk və qədim türk əlamətlərinin qismən saxlanması ilə, digər tərəfdən dilin ilkin, yaxud köklü formalarının dəyişməsi ilə özünü göstərir. Türk dillərində fonetik dialekt fərqləri saitlərin uzun, qısa, burun variantları; velyar n, qovuşuq dz, ı, qoşadodaq w səslərinin işlənməsi; ahəng qanunun pozulması, bəzi şivələrdə dodaq ahənginin güclənməsi; fonetik hadisələrin dialekt fonetikasında əksi və səslərin dəyişməsi ilə müşahidə olunur. Fonetik fərqlənmələr müasir dövrümüzədək Azərbaycan, həm də türk dialekt və şivələrində müşahidə olunur. İlkın uzanma (saitlərin pratürk və ya ümumtürk uzanması türkmən, yakut, çuvaş, Tuva dillərində) qorunur, Azərbaycan dilində səciyyəvi xüsusiyyət deyil, lakin şivə xüsusiyyəti kimi təkhecalı sözlərdə özünü göstərir. Türk dillərinin dialektlərində ç-laşma və

dz-laşma paralel şəkildə özünü göstərir. Ahəng qanununun pozulması bütün şivələrdə eyni deyil. Şivələrdə damaq ahəngi qüvvətlidir. Bu həm söz köklərində: armıt, kağaz, baravar, savın (Qazax, Tovuz), paxul, ağıl (Quba), qarpuz, pambuğ (Bakı) və s. həm də şəkilçilərdə: : bağcanun, çəkişün, ignəün, badamun (Muğan), saçun, ağacun, papağun, inegün (Quba) müşahidə olunur. Oğuz və qıpçaq qrupu türk dilləri dialektlərində ortaq element kimi paralel şəkildə işlənən səslərdə fonetik fərqlənmələrin olması da müşahidə olunur. Oğuz və qıpçaq qrupu türk dilləri dialektlərində ortaq element kimi paralel şəkildə işlənən səslərdə fonetik fərqlənmələrin olması da müşahidə olunur.

Açar sözlər: Türk Dilləri, Dialekt Bölünməsi, İnteqrasiya, Diferensiasiya, Şivə, Fonetik Fərqlənmələr, Səslərin Dəyişməsi.

ABSTRACT

The article explores phonetic differences, one of the main features that distinguish dialects and dialects from literary language. Phonetic differences in dialects and dialects of Turkish languages prevail over grammatical and lexical differences. It turns out that the reason for phonetic differences is the occurrence of integration and differentiation events in the language. As a result of the integration of tribal languages of the same origin, a single vernacular, but the vernacular may be differentiated for various reasons. It is as a result of this separation and unification that both in Turkish literary languages, as well as the emergence of phonetic differences in their dialects and accents. The division of language into dialects is a complex historical process. The first dialect divisions occurred as the first migrations in Central Asia, the original homeland of the Turks. It was at the time of the disintegration of the Proto-Turkic union that lexical similarities were observed in different language families. There are also phonetic, lexical and grammatical differences in the dialects of the Turkic languages. Phonetic differences are superior to grammatical and lexical differences. Dialect differences, for example, are due to the location of Caspian tribes in the territory of Azerbaijan since ancient times, as well as other Turkic tribes mixed with the Caspians. Dialect differences are observed in the following periods as well. Phonetic differences in monuments. This is partly due to the partial preservation of Praturk and ancient Turkic symbols, on the other hand, with the change of the original or manifested radical forms of language. Phonetic dialect differences in Turkish languages long, short, nasal variants of vowels; velyar n, junction dz, ɲ, double w, voice processing; violation of the law of harmony, strengthening of lip harmony in some dialects; f is observed in dialect phonetics of onetic events with reflection and change of sounds. Phonetic differences are observed in modern Azerbaijani and Turkish dialects and dialects. The initial elongation (Praturkish or All-Turkic elongation of vowels in Turkmen, Yakut, Chuvash, Tuva languages) is preserved, It is not a characteristic feature of the Azerbaijani language, but it manifests itself in monosyllabic

words as a feature of dialect. It manifests itself in the dialects of the Turkic languages, ch-lashma and dz-lashma in parallel. Violation of the law of harmony is not the same in all dialects. The harmony of the palate is strong in dialects. This is observed both in the roots of the word: pear, paper, baravar, savin (Gazakh, Tovuz), paxul, agul (Guba), watermelon, cotton (Baku) and so on. also in suffixes:: garden, quarrel, needle, almond (Mugan), hair, tree, hat, cow (Guba). It is also observed that there are phonetic differences in the sounds used in parallel as a common element in the dialects of the Oghuz and Kipchak groups of Turkic languages.

Keywords: Turkish Languages, Dialect Division, Integration, Differentiation, Accent, Phonetic Differences, Change of Sounds.

**МОТИВАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЧНОСТИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА**
MOTIVATION OF THE ACTIVITY OF THE INDIVIDUAL IN THE HIGHER SYSTEM
EDUCATION OF AZERBAIJAN

Гусейнова Шахла Вагиф гызы
*Преподаватель кафедры педагогики
Бакинского государственного университета*

РЕЗЮМЕ

В научной статье рассматривается мотивация личности в системе высшего образования. Два функциональных взаимодействия в человеческом поведении: мотивация и регулирование, их природа, концепции мотива и мотивации и факторы, определяющие поведение, были тщательно изучены. Изучаются типы личных мотивов (предрасположенностей), основные черты потребностей человека, объективное содержание потребностей, совокупность материальных и духовных объектов. Здесь раскрываются особенности поля мотивации, бессознательных мотивов, этапов, типов мотивации, направлений мотивирующего содержания деятельности личности в обществе, образовании, науке и других ситуациях. Уточнены психолого-педагогический подход к мотивации, роль мотивации в построении будущих перспектив жизненного опыта человека, смысл и содержание мотивации при трудовой деятельности, а также направления, социальная роль человека в этом случае. В то же время есть проблемы с самоопределением человека, изображением «Я», иногда эгоизмом персонажа, его проявлением в обществе. Культурному фактору, имеющему большое значение в мотивации деятельности, было отведено более широкое место, выявлено отношение к нему личности. Изучено 5 уровней мотивации деятельности, их содержание, в качестве основных факторов указаны личность, ее потребности, направления деятельности.

Было обнаружено, что мотивация к обучению психологически связана с желаниями и стремлениями студента, и было решено, что это состояние проявляется, особенно на первом курсе.

В результате наблюдения было обнаружено, что многие студенты мотивированы студенческой жизнью, другие - социальным статусом, а третьи - научной деятельностью. В то же время в качестве других факторов упоминаются условия общежития, научный кругозор и интеллектуальный уровень студентов, влияющие на мотивацию студентов.

В научной статье особое внимание уделяется такой деятельности старшеклассников, как интерес к чтению, расширение кругозора, повышение интеллекта и т. Д. также были изучены мотивы перевоспитания. Здесь мотивация берется за основу образования и знаний. Изучены изменчивость и тенденции развития мотивации на основе фактов и научных исследований. С этой целью были рассмотрены и исследованы ценные идеи по мотивации деятельности многих психологов и педагогов. В целом рассматриваются поведение в психологии, психоанализ, когнитивная теория, понятие мотивации в гуманистической теории. Изучен фактор мотивации в управлении персоналом и экономике. Основные теории и особенности мотивации изучены практически полностью.

Ключевые Слова: Поведение, Мотивация, Личность, Фактор, Студент

ABSTRACT

The scientific article discusses the motivation of the individual in the higher education system. Two functional aspects of human behavior: motivation and regulation, their nature, the concepts of motive and motivation, and the factors that determine behavior have been extensively studied. Types of personal motives (dispositions), the main features of human needs, the objective content of needs, the totality of material and spiritual objects are studied. Here, the features of the field of motivation, unconscious motives, stages, types of motivation, directions of motivating the content of the activity of the individual in society, education, science and other situations are revealed. The psychological and pedagogical approach to motivation, the role of motivation in building the future prospects of the person's life experience, the meaning and content of motivation during labor activity, as well as the directions, the social role of the person in this case are clarified. At the same time, there are problems with human self-determination, the image of "I", sometimes the selfishness of the character, its manifestation in society. The cultural factor, which is of great importance in the motivation of activity, was given a wider place, and the attitude of the individual to it was revealed. 5 levels of motivation of activity, their content are studied, personality, its needs, directions of activity are specified as the main factors.

It was found that the motivation for learning is psychologically related to the student's desires and aspirations, and it was decided that this condition manifests itself, especially in the first year.

As a result of the observation, it was found that many students are motivated by student life, others by social status, and still others by scientific activity. At the same time, dormitory conditions, scientific outlook and intellectual level of students, which affect the motivation of students, are also mentioned as other factors.

The scientific article focuses on the activities of senior students, such as interest in reading, broadening their horizons, raising intelligence, and so on. motives for re-education were also studied. Here, motivation is taken as the basis of education and knowledge. Motivation variability and development trends have been studied based on facts and scientific research. To this end, valuable ideas on motivating the activities of many psychologists and educators have been considered and researched. Behavior in psychology, psychoanalysis, cognitive theory, the concept of motivation in humanist theory are considered in general. Motivation factor in personnel management and economics has been studied. The basic theories and features of motivation have been studied almost completely.

Keywords: Behavior, Motivation, Personality, Factor, Student.

KORPORATİV ARQOLAR (BAZAR ARQOSU, QUMARBAZLARIN ARQOSU)
CORPORATE ARGOLS (MARKET ARGOS, GAMBLERS ARGOS)

Terane Nağıyeva

Dr., Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Linqvistik və Dilçilik

ÖZET

Korporativ arqolar müəyyən münasibətdə bir-biri ilə əlaqədar olan insan qrupları içərisində mövcud olur. Şagirdlərin, tələbələrin, idmançıların, qumarbazların, sərxoşların, alverçilərin və s. danışığı arqonun bu növünə daxildir. Bu arqonun əsas aparıcıları gənclərdir. Bəzi dilçilər çox haqlı olaraq bunu dil və ya söz oyunu, ictimai əyləncə hesab edirlər. Burada çox vaxt fikri başqalarından gizlətmək məqsədi güdülmür. Əsas məqsəd ekspressivlikdir. Mənşə cəhətdən müxtəlif növlü sözlər bu nitq üçün səciyyəvi olan ekspressiv ünsürlər kimi fəaliyyət göstərir. Bir qayda olaraq həmin sözlərin işlənmiş dairəsi arqoların başqa növlərinə nisbətən daha genişdir, mənaları isə (hamısı nəzərdə tutulmur) ictimaiyyətə məlumdur. Biz burada korporativ arqoların tərkib hissəsi olan bazar arqosu və qumarbazların arqosundan danışacağıq. Bazar arqosuna müasir bazar satıcılarının, ara alverçilərinin, möhtəkir satıcıların danışığı daxildir. Bu alverçilər fikirlərini başqasından gizlətmək və ya başqasını aldatmaq üçün yaradılmışdır. Alverçilər alışları aldatmaq üçün öz aralarında mənası başqasına məlum olmayan sözlər işlədirlər. Bazar arqosuna bəzən “bazar dili”, “bazar danışığı”, “küçə sözü” də deyilir. Qumarbazların arqosu, əsasən, aşıq, loto, nərd və kart oyunları ilə əlaqədar olaraq yaranmışdır. Ən çox aşıq ilə oynanılan qumar xüsusi arqo sözlər, ifadələri meydana gətirmişdir. Aşıq ilə oynanılan **alçı-dağan, aşıq-aşıq, xan-xan, yeddi-xan, cik-bik, üçü qurd cik-bik** və s. oyunlar məlumdur. Qumarbazlar (bəzi sözlər ola bilər ki, heç qumarbazlar tərəfindən deyil, həmin oyunla məşğul olan adi adamlar tərəfindən yaradılmışdır) loto, kart və nərd oyunu vaxtı da ekspressiv sözlər yaradırlar. Məsələn, loto oyununda bir çox rəqəmlər aşağıdakı kimi adlandırılır. Bircə gəlin//peşkə//vahid//yeganə -1, peşkələr//dumbul ağacı-11, inkir-minkir-22, simon çəkmə//ürəyim getdi -7.

Açar sözlər: Arqo, Korporativ, Bazar, Alverçi, Qumarbaz

ABSTRACT

Corporate argos exist within groups of people who are in a certain relationship with each other. Pupils, students, athletes, gamblers, drunkards, traffickers, etc. conversation includes this type of argon. The main leaders of this argon are young people. Some linguists rightly consider it a language or word game, social entertainment. It is often used to hide the idea from others. The main goal is expressiveness. Different types of words from the table of origin act as expressive elements typical of this speech. As a rule, the developed range of

words is wider than other types of slang, and their meanings (not all of them) are known to the public. We will talk about the market slang and the slang of gamblers, which are part of corporate slang. The market argument includes the conversations of modern market sellers, intermediary traders, and speculative sellers. These traders were created to hide their thoughts from others or to deceive others. Traders use words that are unknown to each other to deceive buyers. Market slang is sometimes called "market language", "market speech", "street word". Gamblers' argos are mainly related to ashugs, lotto, backgammon and card games. Gambling, played with the most ashugs, has formed special slang words and expressions. Alchy-dagan, ashig-ashig, khan-khan, seven-khan, cik-bik, three wolves cik-bik and others played with ashug. games are known. Gamblers (some words may not have been created by gamblers at all, but by ordinary people involved in the game) also create expressive words during lotto, card and backgammon games. For example, in a lottery game, many numbers are named as follows. One bride // peshka // single // single -1, peshkas // dumbul tree-11, inkir-minkir-22, simon boots // my heart is gone -7.

Keywords: Argo, Corporate, Market, Trader, Gambler.

**ГАГАУЗСКИЙ МИР В ПРОСТРАНСТВЕ И ВО ВРЕМЕНИ: ТЕНДЕНЦИИ И
ПЕРСПЕКТИВЫ ЭВОЛЮЦИИ АЛЛА ПАПЦОВА , ДОКТОР ФИЛОСОФИИ,
КОМРАТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ****THE GAGAUZ WORLD IN SPACE AND TIME: TRENDS OF DEVELOPMENT AND
PROSPECTS FOR EVOLUTION****Alla Paptova**

PhD, Comrat State University

Создание и развитие Гагаузской автономии закономерным этапом развития гагаузского мира: формирование собственного образа прошлого гагаузов, развитие символического пространства, укрепление слоя гагаузской интеллигенции, развитие гагаузского языка, появление политических конструктов. В каждом из этих процессов были свои значимые вехи. Так в формировании образа прошлого знаковыми событиями стали появление историсофской концепции (XIX век, Д.Чакир), вписывание ее в тюркское пространство (М.Чакир первая половина XX века), включение в более широкий тюркский контекст (Д.Танасоглу, вторая половина XX века). В развитии символического пространства значимыми событиями стало выделение в качестве символического центра Добруджи, перемещение центра символического пространства в Бессарабию, в Комрат (начало XX века), структурирование символического пространства (выделение новых точек этого пространства – Чадыр-Лунги, Вулканешт, Бешалмы, а далее и всех остальных населенных пунктов), становление символики автономии, расширение границ символического пространства до мирового масштаба (организация Всемирных конгрессов гагаузов). Укрепление слоя гагаузской интеллигенции стало следствием процесса модернизации, развития системы образования в МССР. Во второй половине XX века этот слой стал поистине массовым и формировался уже в регионе. Для развития гагаузского языка важное значение имело то, что в конце XIX века он стал предметом изучения, в начале XX века получил статус сакрального языка (на нем можно вести церковные службы), обрел письменность и грамматику (на основе кириллицы, затем глаголицы). Во второй половине XX века стала активно развиваться гагаузская литература, с конца XX века научный и публицистический стили. Символическое значение в политической сфере имело провозглашение Комратской Республики (1906 г.) и Гагаузской Республики (1990). Эти процессы оказываются тесно взаимосвязанными, В образе прошлого обретается субъектность, развитие символического пространства очерчивает границы гагаузского мира. Картина мира становится этноцентричной и развитие этого процесс влечет за собой вопрос о перспективах этого процесса в контексте дальнейшего становления автономии: должен ли гагаузский мир быть монолитом, в котором полностью

совпадает языковая, конфессиональная и этническая идентичность или девизом дальнейшего его развития может стать девиз Евросоюза «Согласие в многообразии»?

**FINE ART AND ARTISTIC LIFE OF GAGAUZIA AT THE BEGINNING OF THE
XXI CENTURY**

Fedor Duloglo

Teacher of the Children's Art School «D.Yerebakan», Artist, Honored Cultural Worker of Gagauzia

Alla Paptsova

PhD, Comrat State University

Во второй половине XX века в Гагаузии появились профессиональные художники, которые внесли важный вклад в осмысление специфики народной культуры гагаузов. Важное значение имела деятельность Дмитрия Карачобана, Дмитрия Савастина и Петра Фазлы.

Создание Гагаузской автономии стало важным фактором сохранения и развития гагаузской культуры и нашла отражение во всех сферах культурной жизни региона. Новым этапом институционализации художественной жизни стало учреждение творческих союзов, для того чтобы консолидировать усилия в этом направлении. В 1992 году был создан Союз художников Гагаузии, но активность данного объединения не была высокой, и в 2016 году был создан еще один союз- «GAGAUZ ART». Растет не только число художников, но и разнообразие тематики и стилистики работ.

Важным фактором оживления художественной жизни стало открытие Картинной галереи Гагаузии и регулярное проведение международных симпозиумов. Однако, материалы симпозиумов хранятся в запасниках галереи, а следующий этап – перерастание галереи в художественный музей с постоянными и временными экспозициями еще не наступил.

Свидетельством развития художественной жизни можно считать вовлечение в нее непрофессионалов-любителей и активизацию издательской деятельности. Вместе с тем, большинство выставок, проходящих в Гагаузии организуется без издания каталогов.

Более того, назрела настоятельная потребность в открытии художественных музеев и в других городах Гагаузии Чадыр-Лунге и Вулканештах.

**FIBROCYSTIC BREAST DISEASE: HISTOPATHOLOGY AT FEGGE IN
ANAMBRA STATE, NIGERA**

Ese Anibor

Dr., Department of Human Anatomy and Cell Biology, Faculty of Basic Medical Sciences, Delta State
University, Abraka/Nigeria

ABSTRACT

Fibrocystic breast disease is very rampant and includes all sorts of benign breast lesions like epithelial hyperplasia, cysts, apocrine metaplasia, papilloma and adenosis. This inquiry scrutinized the histologic findings in fibrocystic breast disease among females who were subjected to breast biopsy at the Nkeoma Specialist Diagnostic Clinic and Laboratory, Fegge in Anambra State, Nigeria. Ethical backing was received from the Research and Ethical Body of the Human Anatomy Department at the Delta State University, Abraka in Nigeria. This investigation considered 125 women who had breast biopsy done at the Nkeoma Specialist Diagnostic Clinic and Laboratory, Fegge in Anambra State, Nigeria from February to July in 2018. The ages and biopsy results were jotted down and the statistics were analyzed with the Statistical Package for the Social Sciences, version 20. Chi-square test was used for inferential statistics in considering notable age disparity in the frequentness of fibrocystic breast disease. Significance was deduced for a p value less than ($<$) .05. A total of 125 breast biopsy results were scrutinized, and 78 (62.4%) cases of fibrocystic breast lesions were seen. Fibrocystic breast disease was less common in the age bracket <15 years and was more prevalent in the age class of 31-45 years. A significant relationship was seen between incidence of fibrocystic breast disease and age. The most rampant kind of fibrocystic breast lesion noted was epithelial hyperplasia as seen in 54 cases. Fibrocystic breast disease was common in the age bracket of 31-45 years.

Keywords: Histopathology, Fibrocystic, Breast, Disease, Nigeria.

**BIOLEACHING OF AGBAJA IRON ORE USING *PROVIDENCIA RETTGERI* YL:
OPTIMIZATION OF PROCESS PARAMETERS**

Eze Chibuzor N.

Department of Microbiology, University of Nigeria Nsukka

Ugwuoju Maria N.

Department of Microbiology, University of Nigeria Nsukka

ABSTRACT

In this study, the optimal conditions for the bioleaching and beneficiation of Agbaja iron ore with *Providencia rettgeri* YL were determined using varying conditions of temperature (20°C, 25°C, 30°C 35°C and 45°C), ore particle size (0.2mm, 0.4mm, 0.6mm, 0.8mm and 1.0mm) and pH (2.5, 5.0, 7.0, 9.0 and 11.0). Agbaja iron ore is a Nigerian low grade ore containing about 43-52% iron and high amount of gangue materials including phosphorus (1.4-2.0%) and sulphur (0.12%). The study was organized in triplicates in shake flasks with a total of 48 samples. One millilitre (1ml) of washed cells of *Providencia rettgeri* YL suspended in normal saline at 0.5 McFarland standard was introduced into each flask containing 50g of sterilized ore in 100ml of bioleaching medium and the samples incubated for eight weeks. The levels of upgraded iron and mobilized sulphur and phosphorus were determined by Atomic Absorption and Ultraviolet Spectrophotometric analysis respectively. Results obtained showed that a particle size of 0.8mm, a pH of 2.5 and a temperature of 30°C were optimal for iron upgrading as well as for sulphur and phosphorus mobilization. Up to 90% of the iron was upgraded while phosphorus and sulphur were metabolized leaving residual values of 0.223% and 0.02% respectively in the ore. These results present *Providencia rettgeri* strain YL as a good candidate for large scale beneficiation of Agbaja iron ore.

Key words : Bioleaching, Beneficiation, Iron Ore, Gangue, Mobilization.

**PHENOTYPIC DETECTION OF CARBAPENEM RESISTANCE GRAM-NEGATIVE
BACILLI FROM A CLINICAL SPECIMEN IN SIDAMA, ETHIOPIA: A CROSS-
SECTIONAL STUDY**

Tsegaye Alemayehu

Hawassa University College of Medicine and Health Science, School of Medical Laboratory Science

Solomon Asnake

Hawassa University College of Medicine and Health Science, School of Medical Laboratory Science

Bereket Tadesse

Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital Microbiology Laboratory

Elshaday Azerefegn

Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital Microbiology Laboratory

Enkosilassie Mitiku

Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital Microbiology Laboratory

Asnakech Agegnehu

Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital Microbiology Laboratory

Netsanet Nigussie

Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital Microbiology Laboratory

Techilo H/Mariam

Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital Microbiology Laboratory

Moges Desta

Hawassa University College of Medicine and Health Science, School of Medical Laboratory Science

ABSTRACT

Carbapenem-resistant gram-negative bacteria are an emergent source of both community-acquired and healthcare-associated infection that poses a substantial hazard to public health. This study aimed to conclude the magnitude of carbapenem resistance gram-negative bacteria from a clinical specimen at Hawassa University Comprehensive Specialized Hospital.

A hospital-based cross-sectional study was accompanied from February 13- June 7, 2020, in which consecutive patients with 103 gram-negative bacteria were encompassed. The isolates included were 54 urine, 17 blood, 17 pusses, 4 cerebrospinal fluid (CSF), 3 aspirates, 3

effusions, 2 stools, 2 ear discharges, and 1 nasal swab. A semi-structured questionnaire was used to gather socio-demographic data from the attendant and clinical data from the patient's chart. Patients admitted in any wards and visited outpatients department were included for the study if gram-negative bacteria was identified for those who accepted the consent. A routine manual culture, Gram's staining and biochemical tests used to identify the bacteria. Antibiotic susceptibility was determined for twelve antibiotics including cotrimoxazole, ceftazidime, meropenem, gentamycin, chloramphenicol, ampicillin, ciprofloxacin, cefotaxime, cefuroxime, nitrofurantoin, piperacillin-tazobactam, and amikacin using the Kirby-Bauer disc diffusion method. Modified carbapenem inactivation (mCIM) method was used to determine carbapenem resistance using meropenem disk as per the recommendation of clinical and Laboratory standard institute guideline. Statistical package for social science software version 21 was used for data entry and analysis. The odd ratio at 95% confidence interval (CI) and p -value < 0.05 was taken as a statistically significant association.

Generally, 111-gram negative bacteria were identified from 103 patients. Of 111 isolates, thirteen isolates (nine resistance and four intermediates) identified in disk diffusion testing for meropenem. Of this, 10 isolates were carbapenemases producer with the overall rates of 9 % in the Modified carbapenem inactivation method (mCIM). *Pseudomonas* spp 3(30.0%), *E. coli*, *K. pneumonia*, *Acinetobacter* spp each two (20.0%), and *K. oxytoca* 1 (10.0%) were identified as carbapenemases positive. The rates of the multidrug, extensive, pan drug were 86.5, 43.3, and 1.8, respectively. Ampicillin 94 (97.9 %), followed by cefuroxime 52 (91.2 %), cefotaxime 94 (88.7 %), cotrimoxazole 58 (88.1 %), ceftazidime 40 (83.3%), ciprofloxacin 47 (77.1%), nitrofurantoin 35 (70.0 %), gentamycin 71 (65.7%), with high level of resistance. However, piperacillin-tazobactam 41 (48.8%), chloramphenicol 25 (47.2 %), meropenem 13 (11.7%), and amikacin 9 (8.5%) were with low rates of resistance. In this study, there were no variables statically associated with carbapenem resistance that is $p > 0.05$.

Our study showed that carbapenem-resistant gram-negative bacilli are 9 % in the study area. Our finding signposts that ampicillin, cefuroxime, cefotaxime, cotrimoxazole, ceftazidime, ciprofloxacin, nitrofurantoin, and gentamycin with a high rate of resistance $>50\%$. However, piperacillin-tazobactam, chloramphenicol, meropenem, and amikacin were at low rates of resistance. Therefore, a measure should be taken to contain carbapenem resistance gram-negative bacteria in the study area. Further, study with better method needs to be conducted to conclude the real scenario of carbapenem resistance.

Keywords: Phenotypic, carbapenem resistance, gram-negative bacilli, clinical specimen, Hawassa, Ethiopia

**EVALUATION OF SOME BLOOD METABOLITES, BODY CONDITION AND
REPRODUCTIVE PERFORMANCES IN TWO DAIRY BREEDS IN SEMI-ARID
AREA - ALGERIA**

CHACHA Faicel

Biotechnology Research Center, Constantine, Algeria

GHERISSI Djalel Eddine

Laboratory of Animal Productions, Biotechnologies and Health. Cherif Messaadia University, Souk-Ahras. BP
41000, Souk-Ahras, Algeria.

LAMRAOUI Ramzi

Laboratory of Animal Productions, Biotechnologies and Health. Cherif Messaadia University, Souk-Ahras. BP
41000, Souk-Ahras, Algeria.

BOUZEBDA Zoubir

Laboratory of Animal Productions, Biotechnologies and Health. Cherif Messaadia University, Souk-Ahras. BP
41000, Souk-Ahras, Algeria

AFRI-BOUZEBDA Farida

Laboratory of Animal Productions, Biotechnologies and Health. Cherif Messaadia University, Souk-Ahras. BP
41000, Souk-Ahras, Algeria

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the pattern of change of the body condition score (BCS), some plasma concentrations (urea nitrogen, albumin, total cholesterol, glucose), and minerals (calcium, phosphorus, magnesium) in postpartum period (PP) and reproduction performances of 60 dairy cows (Montbeliard n= 35 and Fleckvieh n= 25). Blood sampled at 1, 2 and 3 months PP, while the body condition was assessed on the Edmonson grid at 1 month prepartum, 1, 2 and 3 months PP, Reproductive performances, such as Calving to first service interval (C1stSI), Open days (OD), Calving interval, services per conception (SPC) and first service to conception interval (S1-CI) were recorded. The results revealed that Fleckvieh cows exhibit a significantly higher BCS score during the dry period; on the other hand, the loss of body condition is more marked in Montbeliard. The comparison of the biochemical profile of the two breeds showed that Fleckvieh cows had significant high average concentrations of total cholesterol, urea and albumin during the second month. These results were associated to significant low reproductive performances in Montbeliard cows. However, the calcium level increased significantly in Montbeliard cows at the third PP month; which is explained by the superiority of milk production of the latter at this period. It can be concluded

that maintaining BSC loss <0.46 point to 1st month PP and high blood urea nitrogen, albumin and total cholesterol until the 2nd month PP were associated with good fertility in dairy cows.

Keywords: Fleckvieh, Metabolic Profiling, Montbeliard, Postpartum Period, Reproduction Traits, Semi-Arid.

**ÖZ YETERLİLİK ALGISI VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ İLİŞKİSİ: BİR
UYGULAMA**

THE RELATIONSHIP OF SELF EFFICACY AND ENTREPRENEURIAL TRENDS: AN
APPLICATION

Edip ÖRÜCÜ

Prof. Dr., Bandırma OnYedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı

ORCID NO: 0000-0002-3301-7496

İtir HASIRCI

Doktora Öğrencisi, Bandırma OnYedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Anabilim
Dalı

ORCID NO: 0000-0002-5449-2640

ÖZET

Öz yeterlilik algısı, çalışanların motivasyon ve davranışlarının mühim bir parçasını oluşturmakla kalmaz, yaşamlarını değiştirebilecek faaliyetleri de etkiler. Öz yeterlilik algısının temel ilkesi, bireylerin kendilerini yeterli hissettikleri eylemleri gerçekleştirme ihtimallerinin yüksek; yeterli olmadıklarını düşündükleri eylemleri gerçekleştirme ihtimallerinin ise düşük olduğu yönündedir. Bandura tarafından oluşturulduktan sonra öz yeterlilik algısı ile ilgili farklı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar doğrultusunda öz yeterlilik algısının girişken olma, seçim yapabilme, kararlı olma, çabalamak gibi davranışlar hususunda önemli etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. İş görenin yapması gereken işleri başarabilecek güce sahip olmasına rağmen kendine dair güveni yoksa başarısızlık meydana gelebilir.

Girişimci, bir mal veya hizmeti üretmek, pazarlayan ve sermayesini üretim faktörlerine yatıran böylece kar veya zararı göze alan özel veya tüzel kişilerdir. Girişimciler, bir organizasyonda yeniliği teşvik edip, yeni organizasyonlar yaratan, bir kurumun parçası olarak veya bağımsız şekilde faaliyetlerde bulunan kişilerdir. Girişimci bireyler piyasanın kokusunu en iyi şekilde alabilecek niteliklere sahiptirler. Bu bireyler, teknolojik gelişmeler, olası yenilikler ve piyasanın ihtiyaçlarının karşılanması için çabalarlar. Birçok konuda toplumun ilerisindedirler ve gelecekteki ihtiyaçları önceden tahmin edip, gerekli çalışmalarını bu ihtiyaçlar doğrultusunda yaparlar. Girişimcileri kendi işlerini kurmaya iten birçok unsur vardır. Bunlar; kazanç sağlama isteği, hayallerini gerçekleştirme isteği, işsizlik, mevcut işinde kendini kalıcı hissetmeme düşüncesi, bağımsız iş yürütme isteği, yüksek özgüvene sahip olmak vb. şeklinde sıralanabilir. Bu faktörlerin hepsi bireylerin girişimciliğe başlamaları için ön koşullardır.

Bu araştırmanın amacı uygulamanın yapıldığı çalışan kesimin girişimcilik eğilimleri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Araştırmada online anket yöntemi ile

veriler toplanmış olup, araştırmanın evrenini Bandırma çeşitli sektörlerde çalışan 650 işgören oluşturmakta oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 470 işgören oluşturmaktadır. Elde edilen verilerle güvenilirlik analizi, normallik testi, frekans analizi ve korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizinin neticesine göre çalışanların öz yeterlilik algıları ile girişimcilik eğilimleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İleride yapılacak farklı akademik çalışmalar için de önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öz Yeterlilik Algısı, Girişimcilik Eğilimleri, Girişimci.

ABSTRACT

The perception of self-efficacy not only forms an important part of employees' motivation and behavior, but also affects activities that can change their lives. The basic principle of self-efficacy perception is that individuals are more likely to perform actions that they feel competent for; On the other hand, they are less likely to take actions that they think are not enough. After it was created by Bandura, different studies have been done on the perception of self-efficacy. In line with these studies, it was determined that the perception of self-efficacy has an important effect on behaviors such as being assertive, being able to choose, being determined, trying. Although the employee has the power to accomplish the jobs he needs to do, failure can occur if he does not have confidence in himself.

Entrepreneurs are natural or legal persons who produce, market a good or service and invest their capital in production factors, thus risking profit or loss. Entrepreneurs are people who encourage innovation in an organization, create new organizations, operate as part of an organization or independently. Entrepreneurial individuals have the qualities to smell the market in the best way. These individuals strive for technological developments, possible innovations and meeting the needs of the market. They are ahead of the society in many issues and they anticipate future needs and perform the necessary studies in line with these needs. There are many factors that push entrepreneurs to start their own businesses. These; desire to earn income, desire to realize dreams, unemployment, not feeling permanent in current job, desire to conduct independent business, having high self-confidence, etc. can be listed as. All of these factors are prerequisites for individuals to start entrepreneurship.

The purpose of this research is to determine the relationship between entrepreneurial tendencies and self-efficacy perceptions of the employees of the state economic enterprise where the application is made. In the research, data were collected by online survey method.

The universe of the research consists of 650 employees working in the state economic enterprise located in Bandırma and the sample is 470 employees. Reliability analysis, normality test, frequency analysis and correlation analysis were performed with the obtained data. According to the results of the correlation analysis, a positive and significant

relationship was found between the self-efficacy perceptions of the employees and their entrepreneurial tendencies. Suggestions have also been made for different academic studies to be carried out in the future.

Keywords: Self Efficacy, Entrepreneurial Trends, Entrepreneur.

**KAMU SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARINDA İŞ TATMİNİ VE TÜKENMİŞLİK İLİŞKİSİ
RELATIONSHIP BETWEEN JOB SATISFACTION AND BURNOUT IN PUBLIC
SECTOR EMPLOYEES**

Edip ÖRÜCÜ

Prof. Dr., Bandırma OnYedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı
ORCID NO: 0000-0002-3301-7496

İtir HASIRCI

Doktora Öğrencisi, Bandırma OnYedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı
ORCID NO: 0000-0002-5449-2640

ÖZET

İş tatmini, bir şeyin gerçekleşmesi ve gönül doygunluğu olarak ifade edilirken, gündelik dilde kişi tarafından hissedilen haz ve iç huzur şeklinde açıklanmaktadır. İş tatmini çalışanların işlerine yönelik sergiledikleri pozitif ve negatif davranışlardan meydana gelmektedir. Bu sebeple işe karşı pozitif tutumlar iş tatmini, negatif tutumlar ise iş tatminsizliği olarak açıklanmaktadır. Literatürde iş tatmini işgörenlerin örgüt içi ve örgüt dışı unsurlardan emin olmasıyla beraber iç huzuru yakalamaları şeklinde açıklanmaktadır. Bu kavram en uygun verimlilik seviyesini yakalamak açısından önem arz etmektedir. İş tatmininin sağlandığı bir örgütte işgören ile çalıştığı örgüt arasında uyum ve memnuniyet ortamı oluşmaktadır. Bu husus da işgörenin çalıştığı işten her koşulda mutluluk duyması şeklinde ifade edilebilir.

Bireyin duygusal kaynaklarının azalması ve duygusal olarak tükenmesi ile ortaya çıkan tükenmişlik kavramı, kişinin zamanla çevresiyle iletişimini kısıtlamasıyla başlar ve duyarsızlaşma boyutuna kadar gelir. Birey daha önceden sergilediği davranışlarla mevcut durumu arasındaki farklılığı görmeye başlar ve verimliliğin düştüğünü hisseder. Bireyler zamanla kendilerini iş yaşantılarında yetersiz hissetmeye başlarlar ve yaşadıkları tükenmişlik hali kişisel başarısızlık hissine dönüşür. Tükenmişliğin oluşmasında etkili olan pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler bireysel ve örgütsel olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Bireysel faktörler, örgüt çalışanlarından kaynaklanan ve tükenmeye sebep olan unsurlardır. Aynı koşullar altında olsalar dahi, bazı çalışanlar tükenirken, bazılarının tükenmediği görülebilir. Tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörler ise küçülme, iş güvenliğinin olmaması, rol çatışması, uzun çalışma saatleri, örgüt içinde iletişimsizlik, örgütün kararlarına katılmama, rol belirsizliği şeklinde sıralanabilir.

Bu araştırmanın amacı uygulamanın yapıldığı sektörde çalışan bireylerin iş tatminleri ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Araştırmanın evrenini Bandırma ve Ankara'da bulunan kamu kurumunda çalışmakta olan 700 işgören oluşturmakta olup,

örneklemi Bandırma ilçesinde çalışmakta olan 271 işgören oluşturmaktadır. Elde edilen verilerle güvenilirlik analizi, normallik testi, frekans analizi ve korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizinin neticesine göre iş tatmini ile tükenmişlik arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İleride yapılacak farklı akademik çalışmalar için de önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İş Tatmini, Tükenmişlik, Kamu Çalışanları.

ABSTRACT

While job satisfaction is expressed as the realization of something and the satisfaction of the heart, it is explained as the pleasure and inner peace felt by the person in everyday language. Job satisfaction consists of positive and negative behaviors of employees towards their jobs. For this reason, positive attitudes towards the job are explained as job satisfaction and negative attitudes as job dissatisfaction. In the literature, job satisfaction is explained as the employees are sure of internal and external factors and they find inner peace. This concept is important in terms of achieving the optimum efficiency level. In an organization where job satisfaction is provided, an atmosphere of harmony and satisfaction occurs between the employee and the organization he / she works for. This point can be expressed as the satisfaction of the employee under all circumstances.

The concept of burnout, which emerges with the decrease of emotional resources and emotional exhaustion of the individual, begins with the limitation of the communication with the environment in time and reaches the dimension of depersonalization. The individual starts to see the difference between his previous behaviors and his current situation and feels that productivity has decreased. Individuals start to feel inadequate in their work life over time, and their state of exhaustion turns into a feeling of personal failure. There are many factors that affect the formation of burnout. These factors are examined in two groups as individual and organizational. Individual factors are factors that originate from organization employees and cause burnout. Even under the same conditions, it can be seen that some workers are exhausted while others are not. Organizational factors affecting burnout can be listed as downsizing, lack of job security, role conflict, long working hours, lack of communication within the organization, inability to participate in the organization's decisions, and role ambiguity.

The purpose of this research is to determine the relationship between job satisfaction and burnout of individuals working in the sector where the application is performed. The universe of the research consists of 700 employees working in a public institution in Bandırma and Ankara, and the sample consists of 271 employees working in Bandırma district. Reliability analysis, normality test, frequency analysis and correlation analysis were performed with the obtained data. According to the results of the correlation analysis, it was determined that there is a negative and significant relationship between job satisfaction and burnout. Suggestions have also been made for different academic studies to be carried out in the future.

Keywords: Job Satisfaction, Burnout, Public Employees.

INVESTIGATION OF MOBBING, JOB SATISFACTION AND LIFE
SATISFACTION OF BANKING SECTOR EMPLOYEES ACCORDING TO SOME
SOCIO DEMOGRAPHIC VARIABLES¹

Esmâ Yöney YILMAZ

Selçuk University, Institute of Social Sciences, Business Administration

ORCID NO: 0000-0002-7476-8886

Erhan KILINÇ

Asst. Prof. Dr. Selçuk University, Beyşehir Ali Akkanat Faculty of Business,

ORCID NO: 0000-0002-2065-2407

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the mobbing, job satisfaction and life satisfaction levels of banking sector employees according to some socio-demographic variables. In this context, a questionnaire was applied to the employees of a private bank operating in Konya. The questionnaire form consisted of personal information form, mobbing scale, job satisfaction scale and life satisfaction scale. Mobbing, job satisfaction and life satisfaction levels of the bank employees were evaluated according to the variables of gender, marital status, age and position at workplace. According to the results of the study, it was determined that the mobbing levels of female and single personnel were statistically significantly higher than male and married ones. Employees aged 41 and over were found to have statistically significantly higher job satisfaction levels than those under 40 years of age. It was found that the life satisfaction levels of the married participants who were aged 41 years and above were statistically significantly higher than those who were single and those aged 21-30 years. As a result, it seems that the research findings are generally compatible with other studies. It is recommended to prevent mobbing in organizations, increase job and life satisfaction, determine corporate policies, and train employees and managers on this issue. It can be said that comparative studies with larger samples and between different service groups are required to direct future studies.

Keywords: Mobbing, job satisfaction, life satisfaction, socio-demographic characteristics.

¹ This research is derived from the master's thesis titled "The Effect of Psychological Mobbing in Organizations on Job and Life Satisfaction of Employees: A Research in the Banking Sector" prepared in the Department of Business Administration of the Social Sciences Institute of Selçuk University.

**İŞLETMELERDE TOKSİK LİDER DAVRANIŞLARININ BİREYLERİN
ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGISINA ETKİSİ¹**

THE EFFECT OF TOXIC LEADER BEHAVIORS IN BUSINESSES ON THE
ORGANIZATIONAL TRUST PERCEPTION OF INDIVIDUALS

İsmail BAKAN

Prof. Dr., KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Kahramanmaraş
KSU, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration

ORCID ID: 0000-0001-8644-8778

Y. Sonay YILMAZ

KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Kahramanmaraş
KSU, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration

ORCID ID: 0000-0003-1659-7799

ÖZET

İş yaşamını zorlaştıran, çalışan ve kurum çıkarlarını gözetmeyen, alaycı, sinirli ve tutarsız tavırlar sergileyen, çalışanları küçük düşüren, kendini üstün gören ve bireyleri kontrol eden kişiliğe sahip olarak tanımlanan toksik liderlik ile bireylerin tüm ilişkilerinin temelini oluşturan, onların kendilerini emniyette görmelerini sağlayan ve çalıştığı kurum ile bütünleştirmede önemli bir olgu olarak tanımlanan örgütsel güven arasındaki ilişki bu araştırmada incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket, İstanbul'da faaliyet gösteren 4 yıldızlı otellerde yöneticilerden ve çalışanlardan tesadüfî örneklem yöntemiyle seçilen 200 çalışana uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile analiz edilerek değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yapılmış, korelasyon ve regresyon testleri ile önermeler arasındaki ilişki düzeyi ve yönü belirlenmiştir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda; toksik liderlik ile örgütsel güven ve toksik liderliğin alt boyutları olan kendini övme, kötü niyetli gözetim, tahmin edilmezlik, narsisizm ve otoriter liderlik ile örgütsel güvenin alt boyutları olan bilişsel ve duygusal güven arasında anlamlı, negatif ilişkilerin olduğu görülmüştür. Regresyon analizi sonuçlarına göre ise göre toksik lider davranışlarının, bireylerin bilişsel ve duygusal örgütsel güven algılarının azalmasında etkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular, kurumlarda toksik lider davranışlarının takip edilmesinin önemli ve gerekli olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Toksik liderlik, örgütsel güven, turistik 4 yıldızlı otel, İstanbul.

¹ Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen yüksek lisans tezinden elde edilmiştir. Proje No: 2017/7-173 YLS

ABSTRACT

The relationship between toxic leadership, which is defined as having a personality that makes business life difficult, does not respect employee and corporate interests, exhibits mocking, angry and inconsistent attitudes, humiliates employees, regards itself superior and controls individuals, and the organizational trust which is defined as an important phenomenon that forms the basis of all relationships of individuals, enables them to see themselves as safe and integrates with the institution they work, has been examined in the study. The survey was applied to 200 employees selected by random sampling from managers and employees at 4-star hotels operating in Istanbul. The obtained data were analyzed with the SPSS statistical program, descriptive statistics of the variables were made, and the level and direction of the relationship between the correlation and regression tests and the propositions were determined.

As a result of the correlation analysis; significant and negative relationships were found between toxic leadership and organizational trust and sub-dimensions of toxic leadership, such as self-promotion, abusive supervision, unpredictability, narcissism and authoritarian leadership, and cognitive and emotional trust, which are sub-dimensions of organizational trust. According to the results of the regression analysis, it was seen that toxic leader behaviors were effective in reducing individuals' cognitive and emotional organizational trust perceptions. These findings showed that it is important and necessary to follow toxic leader behaviors in organizations.

Keywords: Toxic Leadership, Organizational Trust, Touristic 4 Star Hotel, Istanbul.

ÖRGÜTSEL İLETİŞİMİN ÇALIŞAN PERFORMANSINA ETKİSİ
EFFECT OF ORGANIZATIONAL COMMUNICATION ON EMPLOYEE
PERFORMANCE

İsmail BAKAN

Prof. Dr., KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Kahramanmaraş
KSU, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration
ORCID ID: 0000-0001-8644-8778

Y. Sonay YILMAZ

KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Kahramanmaraş
KSU, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration
ORCID ID: 0000-0003-1659-7799

ÖZET

Organizasyonlarda çalışan bireyler arasında sağlıklı bir iletişimin sağlanması işletmeler ve işletmelerde çalışan kişilerin faaliyetlerinde büyük öneme sahiptir. Örgütsel iletişim, belirli bir hedef doğrultusunda bir ürün veya hizmet üretmek amacı ile bir araya gelen kişilerin, yazılı, sözlü veya çeşitli kanalları kullanarak birbirleriyle oluşturdukları ilişkiler ve bağlardır. Performans ise bireyin planlanan hedefe ulaşması için göstermiş olduğu verimlilik ve etkinliktir. Başka bir ifade ile bireyin kendisinden beklenen faaliyeti etkin bir şekilde yerine getirebilme düzeyidir. Bir kurum açısından önem taşıyan örgütsel iletişim ile çalışan performansı arasındaki ilişki bu çalışmada incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket, fabrikalarda görev yapan yöneticiler ve çalışanlardan tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 123 çalışana uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistik program ile analiz edilerek, değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yapılmış, korelasyon ve regresyon testleri ile önermeler arasındaki ilişki düzeyi ve yönü belirlenmiştir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda; örgütsel iletişimin alt boyutları olan olumlu ifade, yönlendirme, gerekçe, katılım ve geri bildirim ile çalışan performansının alt boyutları olan empati ve mükemmel performans arasında anlamlı, pozitif ilişkilerin olduğu bulunmuştur. Regresyon analizi sonucunda ise örgütsel iletişimin bu boyutlarının bireylerin performansının artmasında etkili olduğu görülmüştür. Örgütsel iletişimin olumsuz ifadeler ve bilgilendirme alt boyutları ile çalışan performansı arasında bir ilişki bulunmamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, örgütsel iletişimin beş boyutunun (olumlu ifade, yönlendirme, gerekçe, katılım ve geri bildirim) birey performansında etkili olduğundan, bu iletişim tarzlarının ön planda tutulmasının faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel İletişim, Çalışan Performansı, Çalışanlar.

ABSTRACT

Ensuring a healthy communication between individuals working in organizations is of great importance in the activities of businesses and people working in businesses. Organizational communication is the relationships and bonds created by people who come together to produce a product or service in line with a specific goal, using written, oral or various channels. Performance is the efficiency and effectiveness of the individual to achieve the planned goal. In other words, it is the level of an individual to perform the activity expected of him effectively. The relationship between organizational communication, which is important for an institution, and employee performance, was examined in this study. Questionnaire technique was used as data collection tool. The questionnaire was applied to 123 employees selected by random sampling from managers and employees working in factories. The obtained data were analyzed with the SPSS statistical program, descriptive statistics of the variables were made, and the level and direction of the relationship between the correlation and regression tests and the propositions were determined.

As a result of the correlation analysis; It was found that there are significant and positive relationships between the sub-dimensions of organizational communication, positive expression, direction, rationale, participation and feedback, and empathy and excellent performance, which are sub-dimensions of employee performance. As a result of the regression analysis, it was seen that these dimensions of organizational communication are effective in increasing the performance of individuals. There was no relationship between the negative expression and informing sub-dimensions of organizational communication and employee performance. According to the findings obtained as a result of the research, it was concluded that it would be beneficial to prioritize these communication styles, since the five dimensions of organizational communication (positive expression, direction, rationale, participation and feedback) are effective on individual performance.

Keywords: Organizational Communication, Employee Performance, Employees.

**YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLERCE GERÇEKLEŞTİRİLEN TASDİK DENETİMİ VE
ULUSLARARASI STANDARTLARI ESAS ALAN BAĞIMSIZ DENETİM
ARASIDAKİ İLİŞKİLER**

RELATIONS BETWEEN CERTIFICATION AUDIT CARRIED OUT BY CERTIFIED
FINANCIAL CONSULTANTS AND INDEPENDENT AUDIT BASED ON
INTERNATIONAL STANDARDS

Özgür ÖZKAN

Dr., Yeminli Mali Müşavirlik

ORCID ID: 0000-0002-2338-1286

ÖZET

Günümüz ekonomik koşulları, işletmelerin hızla büyümesi ve daha karmaşık yapılar haline gelmesi, küreselleşme olgusu, iktisadi alandaki hızlı değişimler sonucunda, işletmelerle ilgili tüm taraflar açısından doğru, şeffaf ve güvenilir bilgiye erişim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İşletmelerin finansal tablolarındaki bilgileri, karar verme sürecinde kullanan işletmeyle ilgili tüm taraflar için, işletmenin finansal tablolarında belirtilen hususların doğru ve güvenilir olmama ihtimaline karşı birtakım süreçler geliştirilmiştir. Bu süreçlerin bilgi kullanıcılarının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda, güvenilir bir çıktı sağlaması için geliştirilen süreç ise denetim sürecidir.

Tasdik denetimi gerçek veya tüzel kişilerin veya bunların teşebbüs ve işletmelerinin yeminli mali müşavirlerce denetleme ilke ve standartlarına göre uygunluk yönünden incelenmesi, bu inceleme sonuçlarına dayanılarak tasdik kapsamına giren konuların ve belgelerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığının imza ve mühür kullanmak suretiyle tespiti ve rapora bağlanmasıdır.

Bağımsız denetim ise Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasıdır.

Türkiye’de denetim alanında her ne kadar birbiriyle ilgili de olsa, birbirinden farklı iki tür denetim uygulaması mevcuttur. Bunlarda birincisi ülkemize özgü olan ve Yeminli Mali Müşavirlerce gerçekleştirilen tasdik denetimi, ikincisi ise uluslararası normlar ve standartlara göre düzenlenmiş bağımsız denetim müessesedir. Çalışmamızın konusu bu iki denetim türünün, birbirleri ile ilgili, ilişkili, farklı yönlerinin ortaya konulması ve bu denetim türleri arasında bir geçişin sağlanması gerektiği, üzerinedir.

Anahtar Kelimeler: Tasdik Denetimi, Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetçi.

ABSTRACT

As a result of today's economic conditions, the rapid growth of enterprises and becoming more complex structures, the phenomenon of globalization, rapid changes in the economic field; the need for access to accurate, transparent and reliable information for all parties involved in the business has arisen. For all parties involved in the business that use the information in the financial statements of the business in the decision making process, certain processes have been developed to ensure that the matters specified in the financial statements of the business are not accurate and reliable. The process developed for these processes to provide reliable output in line with the requests and needs of the information users is the audit process.

The certification audit is natural or legal persons or their undertakings and businesses of certified public accountants auditing principles and standards in terms of compliance by the study subjects based on the results of this review and approval and the signature and seal of the documents that reflect the truth through the use of detection and reporting.

The independent auditor is responsible for ensuring that the financial statements and other financial information are audited and evaluated through books, records and documents in order to obtain sufficient and appropriate independent audit evidence to provide reasonable assurance on the compliance and accuracy of the Financial Reporting Standards.

There are two different types of audit practices in Turkey, although they are related to each other. The first is the certification audit performed by Certified Public Accountants, which is unique to our country, and the second is the independent audit arranged according to international norms and standards. The subject of our study is that these two types of audit, their relationship with each other, different aspects should be revealed and a transition between these types of audit should be ensured.

Keywords: Certification Audit, Independent Audit, Independent Auditor.

COVID-19 PANDEMİYASININ TURİZMƏ TƏSİRİ
IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON TOURISM

Aşirov Ceyhun Qurban Oğlu

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası İqtisadiyyat İnstitutunun disertantı

Səmədova Gülnar Xanar Qızı

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası İqtisadiyyat İnstitutu, Aparıcı Tədqiqatçı, İqtisad elmləri namizədi,
Azərbaycan Respublikası, Bakı.

ÖZET

Covid-19 bütün dünyanı təcrid vəziyyətinə saldı. Ümumdünya Turizm Təşkilatının (ÜTT) məlumatına görə, 2020-ci ilin may ayında turizm səyahətlərinin 100% -i məhdudlaşdırılıb və beynəlxalq turizm üçün sərhədlər 72% - dək tam bağlanıb.

Son zamanlar qlobal turizm yeni reallıqlara uyğunlaşma yolu tapmağa çalışır. Dəniz və hava limanlarında testlərin və mütəmadi ciddi yoxlamaların tətbiqi turizmin təhlükəsizliyinin bərpası üçün müəyyən imkanlar yaradıb. Hər yerdə belə tədbirlərin görülməsi və həyata keçirilməsi lazımdır. Cəmiyyətin sosial baxımdan zəif üzvləri turizm durğunluğunun iqtisadi və sosial nəticələrindən daha çox əziyyət çəkirlər. 2020-ci ilin ortalarında Avropa turizminin bərpası üzrə lider idi. Şengen zonası əsasən daxili bazara və regionlara turizm istiqamətləri üçün açıq idi. Sərhədlərin açılması iqtisadiyyata və həyat tərzinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərmişdir. Lakin, böhran hələ də davam edir ki, bu da dövlətləri ehtiyatlı olmağa məcbur edir. Dünyanın bir çox regionlarında sərhədlər turizm üçün qapalı qalır və Covid-19 pandemiyasının yayılması davam edir.

Ən çətin dövr keçsə də, pandemiyanın geri qaytarılması təhlükəsi cəmiyyətin sağlamlığının qorunmasına çağırır. Turizmin bərpası əvvəlki məsuliyyətsizliyə son qoymağı və yeni ruh yüksəkliyi ilə inkişaf etdirməyi nəzərdə tutur. Ümumdünya Turizm Təşkilatı turizmin yeni təhlükəsizlik və məsuliyyət şərtləri əsasında bərpası üzrə tədbirlər hazırlayıb. Bu zaman əsas prioritetlər sağlamlığın qorunması, iş yerlərinin qorunması və iqtisadi inkişafdır .

BMT-nin ixtisaslaşdırılmış Agentliyi, Covid-19 pandemiyasının beynəlxalq turizmə (dünyada səyahətlərin məhdudlaşdırılması, turistlərin sayı, o cümlədən gəlir itkisi) iqtisadi təsiri barədə ilkin geniş məlumat vermişdir. Qlobal ekspertlər qrupu hələ ki, əsas istiqamətlər üzrə səyahətlərin məhdudlaşdırılmasını və sərhədlərin bağlanmasını, ABŞ və Çin kimi dövlətlərin xarici bazarlarında durğunluğu, səyahətlərlə bağlı narahatlığı müşahidə edir. Bundan əlavə, etibarlı məlumatların olmaması və iqtisadi iqlimin pisləşməsi istehlakçıları narahat edir

Açar sözlər: Turizm, Covid-19, Turizm İstiqamətləri, Böhran, Təhlükəsizlik.

ABSTRACT

Covid-19 has put the entire world in a state of isolation. According to the world Tourism Organization (WTO), in may 2020, up to 100% of tourist travel was restricted and up to 72% of borders were completely closed to international tourism.

Recently, global tourism has been trying to find solutions to adapt to new realities. The use of tests and periodic serious checks in sea and air ports has created certain opportunities for restoring the safety of tourism. Such measures should be adopted and implemented everywhere. The most vulnerable members of society suffer most from the economic and social consequences of tourism stagnation. In mid-2020, Europe was the leader in the resumption of tourism. The Schengen area was opened mainly for tourist destinations to the domestic market and regions. The opening of borders has significantly affected the economy and lifestyle.

However, the crisis is still ongoing, which forces States to be cautious and prudent. In many regions of the world, borders remain closed to tourism and the Covid-19 pandemic continues to spread. There are still human, economic and social losses. Although the most difficult period has passed, however, the risk of a return of the pandemic calls for a responsibility to protect public health. The resumption of tourism is intended to put an end to the previous irresponsibility and develop it with new enthusiasm . The World Tourism Organization has developed measures to restore tourism under new conditions of safety and responsibility. At the same time, the main priorities are health protection, job preservation and economic development .

A specialized Agency of the UN submitted primary information about the economic impact of a pandemic Covid-19 on international tourism (restriction of travel in the world, the number of tourists, including loss of revenue).

The group of global experts in key areas still observe the restrictions of travel and border closures, stagnation in foreign markets of such countries as USA and China, the anxiety associated with travelling. In addition, the lack of reliable information and the deterioration of the economic climate worries consumers.

Keywords: Tourism, Covid-19, Tourist Direction, Crisis, Security.

**OCCUPANTS' SATISFACTION WITH THE PUBLIC HOUSING IN DAMATURU
YOBE STATE**

Sani Inusa Milala

Graduate From Depart of Estate Management And Valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi,
Bauchi State Nigeria

Ibrahim Idris

Estate Management And Valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria

Umar Abdullahi

Estate Management And Valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria

Shuaibu H Manga

Estate Management Department Federal Polytechnic Mubi, Adamawa State, Nigeria

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the occupants' satisfaction with the public housing in Damaturu Yobe State. The study assessed the levels of occupants' satisfaction with the public housing in Damaturu Yobe State. The study adopted quantitative approach and data were collected through questionnaire survey from 212 occupants of the housing estate proportionately selected from target population in Damaturu metropolis. The data collected was subjected to descriptive statistics with mean ranking to achieve the research objective. The study showed that quality of building component for Condition of bedroom, condition of living room, condition of roof, condition of finishing and condition of kitchen were ranked as very good and condition of store, condition of dining area, condition of garage and condition of toilets were good in the study area. The research recommended that occupant's peculiarities should be integrated into the design and development of housing estate. This will ensure that the satisfaction of the occupants are well co-opted in the development and therefore lead to higher satisfaction and functionality of the estate. The provision of facilities and amenities in public housing estate should be based on the occupant's requirements and peculiarities. This will lead to optimal utilization of the estate after development.

Keywords: Satisfaction, Public Housing, Occupants.

**KLASİK TÜRK EDEBİYATI VE URDU EDEBİYATINDA BENZER EDEBİ
ÖZELLİKLER**
SIMILAR LITERARY FEATURES IN CLASSICAL TURKISH LITERATURE AND
URDU LITERATURE

Mustafa Sarper ALAP

Dr., M.E.B.

ORCID NO: 0000-0003-0537-8152

ÖZET

Zengin bir geçmişe sahip olan Türk edebiyatında 13. Yüzyıldan itibaren başlayan klasik dönem içerisinde her yüzyılda farklı şairler tarafından meşhur eserler yazılmış ve bu eserler sayılı eserler arasına girmiştir. Klasik Türk edebiyatında çeşitli nazım türleri ve nazım şekilleri yer almaktadır, özellikle belirli nazım şekilleri arasında gazel, kaside, mesnevi, terci-i bend, terki-i bend, münacat ve kıt'a yer almaktadır. Klasik Türk edebiyatında nazım türleri ve nazım şekillerinin yanında şiirlerde çeşitli edebi sanatlar da kullanılmaktadır. Bu sanatlar arasında teşbih, istiare, telmih, kinaye, iham, tevriye, hüsn-i talil, tecahül-i ârif ve mecaz-ı mürsel bulunmaktadır. Edebi sanatlar, şiirlere canlılık ve estetik katmaktadır. Klasik Türk edebiyatında bazı şiirlerde sevgilinin güzelliği ve özellikle yüzünde yer alan organlar da kullanılmıştır, özellikle kirpik, kaş, göz, yanak, dudak, diş ve çene şiirlerde çokça kullanılmaktadır.

Urdu edebiyatı kaynağını Hindistan'da Müslüman Türk devletlerinden almış, ilerleyen yüzyıllarda kendisini geliştirmiş ve zengin bir edebiyat halini alarak bugünlere kadar süregelmiştir. Urdu edebiyatında çok sayıda şair meşhur eserler yazmışlardır. Urdu edebiyatı şiirlerinde, klasik Türk edebiyatı şiirlerinde yer alan nazım türleri ve nazım şekilleri bulunmaktadır. Urdu edebiyatında nazım şekilleri arasında gazel, kaside, mesnevi, terki-i bend, terci-i bend, münacat, kıt'a yer almaktadır. Urdu edebiyatı şiirlerinde edebi sanatlarda yer almaktadır, bu edebi sanatlar arasında teşbih, istiare, telmih, mecaz-ı mürsel, hüsn-i talil, tecahül-i ârif, eyham, tevriye bulunmaktadır. Urdu edebiyatı şiirlerinde de klasik Türk edebiyatı şiirlerinde sıkça yer alan sevgilinin yüzündeki organlar hakkında da şiirler yazılmıştır.

Klasik Türk edebiyatı ve Urdu edebiyatında birçok ortak nokta bulunmaktadır. Özellikle hem klasik Türk edebiyatı hem de Urdu edebiyatında nazım türleri, nazım şekilleri, edebi sanatların yanı sıra mesnevi nazım şeklinde Mevlana Celaeddin-i Rûmî ismi daima ön planda bulunmaktadır, ayrıca diğer meşhur mesnevi eserleri de her iki edebiyatta yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk, Urdu, Edebiyat, Nazım, Sanat.

ABSTRACT

Turkish literature has a rich history and in Turkish literature has famous works were written by different poets in every century in the classical period starting from the 13th century and these works have become one of the few works. There are various types of poetry and poetry forms in classical Turkish literature, especially ghazal, eulogy, masnavi, terci-i bend, terkeb-i bend, munajat and qit'a. In classical Turkish literature, various literary arts are also used in poems as well as poetry types and forms. Among these arts are tasbeeh, istiara, telmih, kinaya, iham, tevriye, husn-e talil, tecahul-i ârif and majaz-e mursal. Literary arts add liveliness and aesthetics to poems. In classical Turkish literature, the beauty of the beloved and especially the organs on the face are also used in some poems, especially eyelashes, eyebrows, eyes, cheeks, lips, teeth and chin are widely used in poems.

Urdu literature has taken its source from the Muslim Turkish states in India, developed itself in the following centuries and has continued to be a rich literature until today. Numerous poets have written famous works in Urdu literature. In Urdu poems, there are poems and forms of poetry in classical Turkish literature. In Urdu literature, there are ghazal, eulogy, masnavi, terkeb-i bend, tarce-i bend, munajat and qit'a. Urdu literature takes place in literary arts in poems, among these literary arts are tasbeeh, istiara, telmih, majaz-e mursal, tecahul-i ârif, husn-e talil, eyham, tevriye. Poems were also written about the organs on the beloved's face, which are frequently used in Urdu poems and classical Turkish literature.

There are many common points in classical Turkish literature and Urdu literature. Especially in both classical Turkish and Urdu literature, the name of Maulana Jalaeddin-i Rûmî is always in the foreground in the form of mesnevi verse, as well as poetry types, forms of verse, literary arts, and other famous masnavi works are also included in both literatures.

Keywords: Turkish, Urdu, Literature, Poetry, Art.

**CROSSING BORDERS: GENDER AND MIGRATION IN LAILA ALAMI'S
NOVEL: HOPE AND OTHER DANGEROUS PURSUITS**

Fatimazahrae Moutia

PhD, Condidate at University of Sidi Mohamed Ben Abdelah, Fes.
Majored in Literary and Moroccan Cultural Studies

ABSTRACT

Hope and Other Dangerous Pursuits (2005) is a unique literary travel account as it is written by a Moroccan woman, which puts the travelogue in the ambit of female travel narratives. It is the first female-authored novel in English in the literary history of Morocco. She is also the writer of some other literary works such as “The other Americans 2019, The Moor’s Account 2014, Secret Son 2009, and Conditional Citizens: On belonging in America 2020”. As a hybrid writer, literature is her main refuge; it acts as a tongue that voices out her sufferings, pains, and her everyday existence. Laila Lalami is famous for her literary blog, mooridhgirl.com which she started in October 2001. Moorishgirl features literary news, commentary, book reviews and author interviews as well as occasional political and cultural links. This paper shall investigate Laila Lalami’s *Hope and Other Dangerous Pursuits* within a tradition of northward travel literature from Africa or the Orient to Europe or Occident. The legacy of travel and migration, that are, as I shall argue, marked by a visible structured politics of invisibility and exclusion of women, are characterized by a postcolonial condition which is informed by the deconstruction and transgression of the conventional stereotypes relating to gender roles and relations of power.

Keywords: Cultural Encounters, Female Writer, Resistance, Gender, Feminism, Postcolonial.

ƏLİAĞA VAHİDİN YARADICILIĞI VƏTƏN MÜHARİBƏSİ İLLƏRİNDƏ
ALIAGA VAHID'S CREATIVITY IN THE YEARS OF THE PATROTIC WAR

Nazile Abdullazade

Associate Professor, Azerbaijan State Pedagogical University, Head of Department of Literature Teaching
Technology

ÖZET

Yaşadığımız yüzilin 19-20-ci illəri bütün bəşəriyyəti təhlükəli bir virusla qarşılaşdırdı. “Covid-19” yaşından, təhsilindən, savadından, sosial mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, gözlənilməz, vaxtsız ölüm müsajı ilə insan talelərini, arzuları yarımçıq qoydu. Azərbaycan xalqının tarixinə 20-ci il daha təhlükəli bir virusa – erməni sindromuna qarşı 30 il davam edən müharibənin qələbəsi ili kimi yazıldı. Düz iki əsr idi ki, Azərbaycan öz torpaqlarını itirə-itirə gedirdi. 44 gün davam edən Vətən müharibəsində əsrlərlə davam edən erməni vandallarının torpaq iştahına, nəhayət ki, son qoyuldu. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müzəffər Azərbaycan ordusu yeni bir Tarix yazdı.

27 sentyabrda başlanan Vətən müharibəsi 8 noyabrda əzəli yurd yerlərimizin, tarixi torpaqlarımızın qaytarılması sevinci ilə başa çatdı. 30 il erməni işğalı altında qalan Zəngilan, Kəlbəcər, Füzuli, Cəbrayıl, Xocalı, Laçın, nəhayət, Şuşa ermənilərdən azad olundu, üçrəngli Azərbaycan bayrağı torpaqlarımızda dalğalandı. 30 ildə utanc hissi ilə “qaçqın”, “köçkün” adlarını daşıyanlar “Mən artıq qaçqın deyiləm”, “köçkün deyiləm” deyib səslərini az qala dünyaya yaydılar. Bu illər ərzində ermənilərin viran etdiyi, xarabazara çevirdiyi tarixi abidələr, məzarlıqlar, yurd yerləri igid Azərbaycan əsgərinin isti nəfəsi, doğma səsi ilə isindi, məscidlərindən minarələrindən azan səsi yüksəldi.

Vətən müharibəsi başlanan gündən Azərbaycan şəhərlərində, kəndlərində əli silah tutan hər bir gənc könüllü olaraq ön cəbhəyə yollanmaq üçün hərbi komissarlıqlara yollandılar. Hamı özünü qarabağlı, şuşalı, zəngilanlı, kəlbəcərli hesab edir, bu müharibənin yalnız qələbə ilə bitəcəyinə inanırdı. İgid əsgərlər düşmənin hərbi texnikasını ələ keçirir, gizli mövqelərini məhv edir, bayrağını, silahını atıb qaçan erməni döyüşçülərini cəsurluqları, mübarizlikləri ilə yanaşı, Vətənə sonsuz sevgiləri, nikbin əhval-ruhiyyələri, şən mahnıları, oynaq rəqsləri ilə heyrətə gətirirdilər. Doğma torpaqlara qədəm basan əsgərlər Qarabağ, Vətən sevgisini mahnılarda dilə gətirir, milli oyun havalarında rəqs edib qələbəni qeyd edirdilər.

Vətən Müharibəsində ölümündən sonra “Vətən uğrunda”, “Zəngilanın azad olunmasına görə” medalları və “Azərbaycan bayrağı” ordeni təltif edilən şəhid Xudayar Yusifzadənin müharibə dövrü döyüşçü dostlarını başına toplayıb yanğı ilə oxuduğu mahnı hələ döyüşlər getdiyi vaxtdan dillərə dastan oldu. XX əsr Azərbaycan şairi Əliaga Vahidin sözlərinə bəstələnmiş mahnı ilə Xudayar bir dastan yaratdı, bu dastanın qəhrəmanı 2783 şəhid, Xudayar, bir də hələ

1941-45-ci illərdə Böyük Vətən Müharibəsi illərində şeirləri əsgərlərin dilinin əzbəri olan şair Əliağa Vahid oldu.

Açar Sözlər: Vətən Müharibəsi, Əliağa Vahid, Şəhid Xudayar, Mahnı, Şeir.

ABSTRACT

The 19th and 20th centuries of our century have exposed all mankind to a dangerous virus. "Covid-19" left human destinies and dreams unfinished with an unexpected, untimely death kiss regardless of age, education, literacy, social affiliation. The 20th anniversary of the history of the Azerbaijani people was written as the year of victory in the 30-year war against a more dangerous virus – the Armenian syndrome. It was exactly two centuries that Azerbaijan had lost its lands. The land appetite of centuries-old Armenian vandals in the 44-day war was finally put to an end. Under the leadership of Supreme Commander – in-Chief Ilham Aliyev, the victorious Azerbaijani army has written a new history.

The Patriotic War, which began on September 27, ended on November 8 with the return of our ancient lands and historical lands. Zangilan, Kalbajar, Fuzuli, Jabrayil, Khojaly, Lachin, which were under armenian occupation for 30 years, were finally liberated from the Armenians, and the tricolor Azerbaijani flag was waved in our lands. For 30 years, those who shamefully called themselves "refugees" and "IDPs" almost spread their voices around the world, saying, "I am no longer a refugee." During these years, the historical monuments, cemeteries, lands destroyed by the Armenians were warmed by the warm breath of the brave Azerbaijani soldier, the native voice, the sound of the call to prayer from the minarets of the mosques.

From the beginning of the war, all brave Azerbaijanian sons with a weapon in the different cities and villages of Azerbaijan voluntarily went to the military commissariats to go to the front. Everyone considered himself a Karabakh, Shusha, Zangilan, Kalbajar, and believed that this war would end only with victory. The brave soldiers captured the enemy's military equipment, destroyed their secret positions, amazed the Armenian warriors who threw away their flags and weapons, along with their courage and struggle, with their endless love for the Motherland, optimism. Stepping into their native lands, the soldiers expressed their love for Karabakh and the Motherland in songs, danced in the atmosphere of the national game and celebrated the victory.

Martyr Khudayar Yusifzadeh, who was awarded the medals "For the Motherland", "For the Liberation of Zangilan" and the Order "Flag of Azerbaijan" after his death in the Great Patriotic War, sang a war song to his warrior friends. Khudayar created an epos with his song which was written by XX century Azerbaijani poet Aliaga Vahid, the hero of this epos was

2783 martyrs, Khudayar and the poet Aliaga Vahid, whose poems were memorized in the language of soldiers during the Great Patriotic War of 1941-45.

Keywords: Patriotic War, Aliaga Vahid, Martyr Khudayar, Song, Poem.

C. MEMMEDGULUZADE VE MOLLA NASREDDİN JURNALI
C. MAMMADGULUZADEH AND MULLAH NASREDDIN JOURNALI

Meherremova Elmira Meherrem qızı

ADPU-nun Tətbiqi Tədqiqatlar Mərkəzinin Əməkdaşı

ÖZET

Molla Nasreddin; Azerbaycan, Kafkasya ve İran üzerinde modernleşmenin ve devrimciliğin bayraktarlığını üstlenmiştir. Doğulu yaşam tarzına, köhne adet ve geleneklere, molla rejimine ve dini taassuba savaş açan dergi toplumsal muhalefetin merkezi olmuştur. Göstermiş olduğu cesaretli yayıncılıkla yüzyıllık bir zaman diliminden sonra dahi adı unutulmamıştır. Molla Nasreddin dergisinin renkli sayfaları arasında dolaştıkça ülkemiz, toplumumuz ve mensubu olduğumuz doğulu dünyamız hakkında çokça dersler çıkarabiliriz. Bölgesinde, ülkesinde, coğrafyasında ve dünya üzerindeki gelişmelere, tartışmalara ve olaylara tutarlı ve düzeyli bir muhalefet sergileyen dergi modern ve batılı bir yaşam tarzının doğulu halklarının geri kalmışlığına çözüm olacağını düşünmüştür. Bu yayınlarına yansımış ve Dergi açık muhalefeti nedeniyle gerek Çarlık Rusya'sından gerek Şahlık İran'ından büyük baskılar görmüş, Anadolu coğrafyasındaki Osmanlı egemenliğinin sallanması nedeniyle dergi çalışanları sıklıkla kardeş topraklara sığınmıştır. Yirmi beş yıllık yayın hayatı boyunca bölgedeki ve dünyadaki savaşlar nedeniyle aralıklarla da olsa yedi yüz yemiş altı sayı çıkarılabilmiş Molla Nasreddin dergisinin getirdiği bir çok eleştirinin hala geçerliliği sürdürüyor olması da Ortadoğu halkları için gerçekten acıklı bir ironidir. Molla Nasreddin yada adını taşıdığı Nasrettin Hoca'nın sözlerinin içinden çıktığı toplum mensuplarınca kulak ardı edilmesi yada hicvettiği asli unsurlar bir kenara atılıp sadece nüktelerine gülünüp geçilmesi umarım son bulur. Aşağıda bu derginin yayınladığı dergilerden bir seçki bulacaksınız. Mehmetgülüzade'nin çıkardığı dergide böylesi büyük bir toplumsal değerın adının kullanmasının riskinin elbette farkındadır. Ancak çok geçmeden dergi taşıdığı ismin karşılığını da verecektir. 1906'dan 1917'e kadar Tiflis'te, 1921'de Tebriz'de ve en sonunda da 1922'den 1931'e kadar Bakü'de yayınlanacak olan dergi Fas'tan İran'a kadar çok geniş bir Müslüman coğrafyasında okunmuş ve büyük bir ilgiye mazhar olmuştur. Dergi Azerbaycan Türkçesinde, Rusça ve bazen de Arap harfleriyle Osmanlı/Farisi dilinde basılmıştır. Zaten esas ilgiye fazlaca kelimelere muhtaç kalmadan derdini anlatabilen karikatürler çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Celil Memmedkuluzade, Molla Nasreddin, Azerbaycan.

ABSTRACT

Mullah Nasreddin has assumed the flag of modernization and revolutionism over Azerbaijan, the Caucasus and Iran. The magazine, which fought against the eastern way of life, outdated

customs and traditions, the mullah regime and religious taassuba, became the center of social opposition. Even after a century of brave publishing, his name has not been forgotten. As we wander through the colorful pages of Mullah Nasreddin magazine, we can learn a lot about our country, our society and our Eastern world, of which we are members. Demonstrating consistent and level opposition to developments, debates and events in its region, country, geography and the world, the magazine thought that a modern and western lifestyle would be the solution to the backwardness of the Eastern peoples. This was reflected in his publications, and because of his open opposition, he saw great pressure from both Tsarist Russia and Shah Iran, and because of the swing of Ottoman rule in Anatolian geography, the magazine's employees often took refuge in fraternal lands. From its first issue it attracted attention for having a strong crack sound. Mehmetgölüzade's social view of life brought him closer to the Bolsheviks. The magazine also supported the Russian Revolution and said that a revolution in the Caucasus and at this end of Anatolia would ensure the freedom of the Peoples. This socialist attitude of the magazine caused a cEspecially the writing and support of Azerbaijani revolutionary, statesman and writer Neriman Nerimanov in the magazine made clear the line of "Mullah Nasreddin".

It is a sad irony for the peoples of the Middle East that many of the criticisms brought by Mullah Nasreddin, who has been able to issue seven hundred and six issues at intervals due to the wars in the region and around the world during his twenty-five years of publication, are still valid. I hope that the words of Mullah Nasreddin or Nasrettin Hodja, whom he bears his name, will be ignored by members of the society from which he comes out, or the basic elements that he satirizes will be thrown aside and just laughed at their wits.

Keywords: Nakhchivan, Azerbaijan, Literature.

**AFTERMATHS OF WAR: CRANE’S “AN EPISODE OF WAR”, HEMINGWAY’S
“IN ANOTHER COUNTRY” AND SALINGER’S “FOR ESMÈ-WITH LOVE AND
SQUALOR”**

F. Gül KOÇSOY

Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü İngiliz Dili
ve Edebiyatı Anabilim Dalı

*Assoc.Prof.Dr., Fırat University, Faculty of Humanities, Department of Western Languages and Literatures
Program of English Language and Literature*

ORCID NO: 0000-0002-7813-8961

ABSTRACT

The aim of this study is to explore the common points of view towards war in Stephen Crane’s “An Episode of War” (1902), Ernest Hemingway’s “In Another Country” (1927) and J.D. Salinger’s “For Esmè-With Love and Squalor“ (1950). The first work is set during the Civil War, the second in the World War I and the last after World War II. The writers, rendering the three significant historical facts and experiences in the United States psyche, exhibit the physical as well as psychological repercussions of war. Although they are regarded as belonging to different literary movements, they share a common ground: objection to war. They think wars are futile, destructive and tragic. It is safe to say that along the five decades in which the works are written, the concept of war is not changed. While drawing attention to the aftermaths of war, the writers subvert the myth of romantic heroism and idealism of it. Crane shows a lieutenant, shot accidentally and lost his arm not on the battlefield. Hemingway depicts a group of wounded soldiers and their fear of death, hopelessness and remorse in the hospital. The medals are given to them not for their heroic deeds. Salinger deals with war orphans and ‘battle fatigue’. All the characters are nameless; the writers by employing nameless characters emphasize the fact that war experience is universal and the soldiers are regarded as ordinary and unimportant. The characters as casualties of war, having seen the bitter face and the hardships during and after the wars, understand that the glory of war is false, they are victims, not heroes and permanent suffering will prevail their lives.

Key words: War, Crane, Hemingway, Salinger.

ƏHMƏD CƏFƏROĞLU PUBLİSİTİKASININ ƏSAS MÖVZULARI
AHMED CAFAROĞLU'NUN GAZETECİLİĞİNİN ANA KONULARI
THE MAIN THEMES OF AHMAD JAFAROGHLU'S PUBLICISIM

Seba Namazova

Filologiya Üzrə Fəlsəfə Doktoru, Gəncə Dövlət Universiteti,
Filoloji Üzerine Felsefe Doktoru, Gence Devlet Universitesi
Doctor of Philosophy in Philology, Ganja State University

ÖZƏT

XX yüzil Azərbaycan filoloji fikrinin qüdrətli simalarından olan, tanınmış türkoloq, professor Əhməd Cəfəroğlu ictimai, elmi və bədii düşüncə tariximizdə özünəməxsus iz qoymuşdur. O, həyatının əsas hissəsini doğma yurdundan kənar, mühacirətdə keçirsə də, bir an belə Azərbaycanın siyasi və mədəni həyatına biganə qalmamış, xalqın dilinə, ədəbiyyatına, tarix və etnoqrafiyasına dair çoxsaylı elmi, publisistik əsərlər qələmə almışdır.

Əhməd Cəfəroğlunun Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 10 və 15 illiyi ilə əlaqədar yazdığı məqalələrində gəncliyin öncül nümayəndələrinin bir gün rusları məğlub edəcəyinə dair yüksək inancları ifadə olunmuşdur.

Görkəmli publisistin məqalələrində Azərbaycan həyatının ən müxtəlif sferalarını əks etdirən aktual mövzulara toxunulmuşdur. Müəllifin “Azərbaycan tarixinə ümumi bir baxış”, “Avropa səyyahlarına görə XVII əsr Azərbaycanı” adlı məqalələrində tariximizin ayrı-ayrı qatlarından, “Aşiq Qərib dastanı”, “XVI əsr saz şairlərindən Tufarqanlı Abbas”, “Azərbaycan xalq ədəbiyyatında sayacı sözlər” adlı yazılarında isə folklor məsələlərindən ətraflı bəhs olunmuşdur. Bununla yanaşı, o, dilçilik və dil tarixinə aid yüzlərlə məqalələrində dilin ləhcələrini hərtərəfli şərh etmişdir.

Əhməd Cəfəroğlu Mirzə Fətəli Axundzadənin həyat və yaradıcılığının tədqiqi ilə ardıcıl şəkildə məşğul olmuş, 1933-cü ildə özünün mühərriqliyi ilə nəşr olunan “Azərbaycan yurd bilgisi” jurnalının 24-cü sayında “Mirzə Fətəli Axundzadə” adlı məqaləsini dərc etdirmişdi. O, burada görkəmli ədibin həyatı, yaradıcılığı, o cümlədən ictimai fəaliyyəti haqqında məlumat vermiş, “Mirzə Fətəli Axundzadə haqqında bir vəsiqə” başlıqlı məqaləsində isə onun ərəb əlifbasının islahatı layihəsini müzakirə etmək və qəbuluna nail olmaq üçün 1863-cü ildə İstanbula səfərindən söz açmışdır.

XIX əsrin II yarısında yaşamış, əsərləri uzun zaman ədəbi ictimaiyyətə bəlli olmayan Siraci adlı şairin bədii irsinin aşkar edilərək nəşr olunması da məhz Əhməd Cəfəroğlunun çoxsaylı xidmətlərindən sayılır.

Əhməd Cəfəroğlu Azərbaycan ədəbi-bədii fikrinin keçmişi və müasir dönəmlərini mütəmadi izləmiş, publisistik yaradıcılığında da sözü gedən məsələləri ardıcıl işıqlandırmışdır.

Cəfəroğlunun “Azərbaycan ədəbiyyatı” icmal oçerkində XVIII əsr Şirvan şairlərindən Məchur Şirvani, Şakir Şirvani, Nişat Şirvani və digərlərinin yaradıcılığı haqqında da müxtəsər məlumatlar yer almışdır.

“Modern Azərbaycan ədəbiyyatına toplu bir bakiş” adlı məqaləsində müəllif, həm də Axundzadədən başlayaraq Mirvarid Dilbaziyə qədər olan geniş bir yaradıcı dönəmin ədəbi şərhini vermiş, Səməd Vurğun, Süleyman Rüstəm, Mehdi Hüseyn, Sabit Rəhman kimi sənətkarların adlarını hörmətlə xatırlamış, eyni zamanda onu da qeyd etmişdir ki:

“Azəri türk şairləri içərisində, heç olmazsa, adlarının öteri xatırlanmasını zəruri saydığımız qadın şairlər Nigar Rəfibəyli və Mirvarid Dilbazidir”.

Əhməd bəy mühacirət mətbuatımızın nəhənglərindən idi. Azərbaycan ictimai-siyasi, mədəni düşüncəsini məşğul edən ən müxtəlif məsələlərin xüsusi incəliklə şərh olunduğu “Azərbaycanın böyük matəmi - 27 nisan”, “28 mayıs 1920”, “Tarixin ilk Türk Cümhuriyyəti Azərbaycan” və s. məqalələr məhz onun müəllifliyi ilə işıq üzü görmüşdür.

Açar Sözlər: Əhməd Cəfəroğlu, Məqalə, Publisistika, Mühacirət, Yaradıcılıq.

ÖZET

XX yüzylın Azərbaycan filolojik düşüncesinin güçlü figürlerinden olan tanınan türkolog, profesör Ahmad Cafaroglu, sosyal, bilimsel ve sanatsal düşüncemizin tarihine damgasını vurdu. Hayatının çoğunu sürgünde geçirmesine rağmen, Azerbaycan'ın siyasi ve kültürel hayatına kayıtsız değildi ve halkının dili, edebiyatı, tarihi ve etnografisi üzerine çok sayıda bilimsel ve gazetecilik çalışması yazdı.

Ahmad Cafaroglu'nun Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin 10. ve 15. yıldönümleri hakkındaki makaleleri, gençlerin önde gelen temsilcilerinin bir gün Rusları yeneceğine dair yüksek inancı ifade ediyor.

Tanınmış yayıncının makaleleri, Azerbaycan yaşamının çeşitli alanlarını yansıtan güncel konulara değiniyordu. Yazarın “Azerbaycan tarihine genel bir bakiş”, “XVII yüzylın Avrupalı gezginler için Azerbaycan” tarihimizin farklı katmanlarından “Aşık Garib Dastanı”, “XVI. Yüzyıl saz şairlerinden Tufarganlı Abbas”, folklor konuları ayrıntılı olarak araştırıldı. Buna ek olarak, dilbilim ve dil tarihi üzerine yüzlerce makalede lehçeleri kapsamlı bir şekilde yorumladı.

Ahmad Cafaroglu, Mirza Fatali Akhundzaden'in yaşamını ve çalışmasını sürekli olarak inceledi ve 1933'te, düzenlediği "Azerbaycan yurd bilgisi" dergisinin 24. sayısında “Mirza Fatali Akhundzade” başlıklı bir makale yayınladı. Ünlü yazarın hayatı, çalışmaları ve kamusal faaliyetleri hakkında bilgi verdi ve “Mirza Fatali Akhundzade hakkında bir vasika” başlıklı

makalesinde 1863'te İstanbul'a yaptığı ziyaretten bahsetmek ve arap alfabesinde reform yapmak üzere bir projeyi benimsetmeyinden konuştu.

19. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan ve eserleri edebi cemaat tarafından uzun zamandır bilinmeyen bir şair olan Siraji'nin edebi mirasının keşfi ve yayınlanması Ahmed Jafaroğlu'nun birçok eserinden biridir.

Ahmed Cafaroğlu, Azerbaycan'ın edebi ve sanatsal düşüncesinin geçmiş ve şimdiki dönemlerini sürekli olarak takip etti ve gazetecilik çalışmasında bahsedilen konuları tutarlı bir şekilde ele aldı.

Cafaroğlu'nun "Azerbaycan Edebiyatı" inceleme makalesinde, 18. yüzyıl Şirvan şairleri Machur Şirvani, Şkir Şirvani, Nişat Şirvani ve diğerlerinin eserleri hakkında kısa bilgiler de içermektedir.

"Modern Azerbaycan edebiyatına kolektif bir bakış" makalesinde yazar, Akhundzade'den Mirvarid Dilbazi'ye kadar Samad Vurgun, Süleyman Rustam, Mehdi Hüseyin, Sabit Rahman gibi ediblerin isimlerini onurlandırmış, edebi bir yorum yapmıştır:

"Azeri Türk şairleri arasında en azından isimleri bahsetmenin gerekli olduğunu düşündüğümüz kadın şairler Nigar Rafibeyli ve Mirvarid Dilbazi'dir".

Ahmad Bey, göç basınının devlerinden biriydi. "Azerbaycan'ın büyük matemi- 27 Nisan", "28 Mayıs 1920", "Tarihin ilk Türk Cumhuriyeti Azerbaycan" vb. makaleler onun tarafından yayınlandı.

Anahtar Kelimeler: Ahmad Cafaroglu, Makale, Gazetecilik, Göç, Yaratıcılık.

ABSTRACT

Well-known Turkologist, Professor Ahmad Jafaroglu, one of the powerful figures of the twentieth century Azerbaijani philological thought, has left his mark on the history of our social, scientific and artistic thought. Although he spent most of his life in exile, he was not indifferent to the political and cultural life of Azerbaijan, and wrote numerous scientific and journalistic works on the language, literature, history and ethnography of its people.

Ahmad Jafaroglu's articles on the 10th and 15th anniversaries of the Azerbaijan Democratic Republic express the high belief that the leading representatives of the youth will one day defeat the Russians.

The prominent publicist's articles touch upon topical issues reflecting various spheres of Azerbaijani life. In the author's articles "An overview of the history of Azerbaijan", "Azerbaijan of the XVII century for European travelers" from different layers of our history, "Ashig Garib Dastan", "16th century saz poets Tufarganli Abbas", "Counting words in Azerbaijani folk literature" folklore issues were discussed in detail. In addition, he has

comprehensively commented on dialects in hundreds of articles on linguistics and language history.

Ahmad Jafaroglu consistently studied the life and work of Mirza Fatali Akhundzadeh, and in 1933 published an article entitled “Mirza Fatali Akhundzadeh” in the 24th issue of the magazine “Azerbaijan yurd bilgisi”, edited by him. He gave information about the life, work, as well as public activities of the prominent writer, and in his article “A card about Mirza Fatali Akhundzadeh” he spoke about his visit to Istanbul in 1863 to discuss and achieve the project of reforming the Arabic alphabet.

The discovery and publication of the literary heritage of Siraji, a poet who lived in the second half of the 19th century and whose works were not known to the literary community for a long time, is one of Ahmad Jafaroglu's many merits.

Ahmad Jafaroglu consistently followed the past and present periods of Azerbaijan's literary and artistic thought, and consistently covered the issues mentioned in his journalistic work.

Jafaroglu's review essay “Azerbaijan Literature” also contains brief information about the works of 18th century Shirvan poets Machur Shirvani, Shakir Shirvani, Nishat Shirvani and others.

In the article “A collective look at modern Azerbaijani literature” the author also gave a literary commentary on a wide creative period from Akhundzadeh to Mirvarid Dilbazi, respectfully mentioned the names of artists such as Samad Vurgun, Suleyman Rustam, Mehdi Huseyn, Sabit Rahman. has done:

“Among the Azeri Turkish poets, at least for the sake of their names, we consider it necessary to mention female poets Nigar Rafibeyli and Mirvarid Dilbazi”.

Ahmad Bey was one of the giants of our emigration press. “Azerbaijan's great mourning - April 27”, “May 28, 1920”, “Azerbaijan's first Turkish Republic in history”, etc. The articles were published by him.

Keywords: Ahmad Jafaroglu, Article, Journalism, Emigration, Creativity.

MÜDRİKLİYİN MUSİQİ İLƏ İFADƏSİ
EXPRESSION OF WISDOM THROUGH MUSIC

Şəhla Məcidova

Şirvan Şəhər 16 Nömrəli Tam Orta Məktəb, Azərbaycan Dili və Ədəbiyyat Müəllimi
Filologiya Üzrə Fəlsəfə Doktoru (PhD)
Shirvan, Secondary School No 16, Teacher of Azerbaijani Language and Literature

XÜLASƏ

Həyat həqiqətlərini həyatda olduğundan daha güclü və gözəl təsvir etmək, onlara sözlə min-min rəng vuraraq həyat lövhəsi yaratmaq ədibin təxəyyülünün məhsuludur və bunun ifadəsində şairin fitri istedadı mühüm rol oynayır. İnsan hissləri, yaşantıları cansız təbiət əşyaları ilə, mücərrəd məfhumlarla müqayisə edilir. Bu zaman qüdrətli söz ustaları insanın üç mənəvi qidası – söz, musiqi və rəngdən ustalıqla istifadə edərək onların qəlbinə nüfuz edəcək sənət inciləri yaratmağa nail olublar. Sözün poetik qüdrəti, musiqinin ecazkar qüvvəsi və rənglərin əsrarəngiz dünyası bəzən dərmandan daha güclü təsir qüvvəsinə malik olub insanı ən çətin anlardan, çarəsiz vəziyyətlərdən, sağalmaz xəstəliklərdən belə qurtarıb. Özlüyündə bir sirr dünyası, sirr xəzinəsi olan bu dəyərlər zamanın fəvqündə dayanmış və dayanmaqdadır. İnsan həyatında oynadığı əvəzsiz rolu, bu günədək açılmayan sirləri zaman-zaman şairlərimizin, yazıçılarımızın da nəzərindən qaçmamış, onları da söz, musiqi və rəng dünyasının möcüzəvi təsiri barədə düşünməyə vadar etmişdir. Musiqinin sirli aləmini söz vasitəsilə açan şairlərimizdən biri də Məhəmməd Füzulidir.

Yeddi gün aparılan söhbətlərin və yeddi camın keyfiyyəti bundan ibarətdir ki, insan ən gözəl əxlaqi-mənəvi dəyərlərə sahib olmağa layıqdır, buna səy etməlidir, bunun üçün hər çətinliyə sinə gərməlidir. Füzuli, hər zaman olduğu kimi, bu yolda ağılı, elmi, hikməti ən məğlubedilməz qüvvə hesab edir.

Açar sözlər: Kamal, SIRR, Poetik Qüdrət, Planet, Xeyirxahlıq.

ABSTRACT

It is the product of the writer's imagination to describe the realities of life more powerful and beautiful than they are in life, to create a picture of life by adding thousands of colors to them, and the poet's innate talent plays an important role in expressing this. Human feelings and experiences are compared with inanimate objects of nature and abstract concepts. At the same time, powerful masters of words have skillfully used the three spiritual foods of man - words, music and color - to create pearls of art that will penetrate their hearts. The poetic power of the word, the miraculous power of music and the mysterious world of colors sometimes have a stronger effect than medicine and save a person from the most difficult moments, hopeless

situations, even incurable diseases. These values, which are in themselves a world of mystery, a treasure trove of mysteries, have stood and are standing above time. His invaluable role in human life, the secrets of which have not been revealed so far, have not escaped the notice of our poets and writers from time to time, and have made them think about the miraculous influence of the world of words, music and color. Mohammad Fuzuli is one of our poets who revealed the mysterious world of music through words.

The conversations of the seven days and the quality of the seven glasses is that a person deserves to have the best moral values, he must strive for it, and for this he must endure every difficulty. Fuzuli, as always, considers intellect, science and wisdom to be the most invincible force on this path.

Keywords: Perfection, Mystery, Poetic Power, Planet, Kindness.

AZƏRBAYCAN DİALEKTLƏRİNDƏ ÇOXLUQ BİLDİRƏN SÖZLƏR
PLURAL WORDS IN AZERBAIJANI DIALECTS

Hajar Huseynova

Prof. Dr., Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universiteti, Filologiya Fakültesi
Azerbaijan State Pedagogical University, Faculty of Philology

XÜLASƏ

Kəmiyyətin leksik üsulla ifadəsi zamanı bəzən müxtəlif sözlərin təkrarından da istifadə edilə bilər: Yaxın mənalı sözlərin təkrarı ilə; qohum-əqraba -yaxın mənalı sözlər eyni semantik yükü bölüşdükləri üçün yanaşı işləndikdə kəmiyyətin çoxluğunu bildirir. Məsələn; səs-səmir, sorğu-sual və s.

Bu birləşmələrdə birinci komponent türk mənşəli, ikinci komponent isə alınmadır. Bu prosesin əksinə də rast gəlmək mümkündür: arzu-dilək; gül-çiçək və s. Həmin dil hadisəsinə qədim türk yazılı abidələrində də rast gəlinmişdir. Məsələn; *Ecümüz- apamız* tutmuş yir sub idisiz bolmazın tijin Az budunuğ itip joratip//Əcdadımızın tutmuş olduğu yer, su sahibsiz olmasın deyə, Az millətini tənzim və tərtib edip.

Qədim insanlar nisbətən məhdud semantik qrupun üzvləri arasındakı yaxınlığı, bəlkə də, ən primitiv şəkildə, yəni məkanca yaxınlıq kimi təsəvvür edirdilər və belə bir qrupa daxil olan sözlərin qoşa sözlər kimi sabitləşərək, stabilləşərək topluluq, kəmiyyətcə çoxluq ifadə etməsi prosesi də ola bilsin ki, elə məhz bununla əlaqədardır.

Kəmiyyətin leksik üsulla ifadə edilməsi yollarından biri kimi saylarla isimlərin arasına artırılan numerativ sözləri qeyd etməmək olmaz. Numerativ sözlərin bir qismi əşyaların, məfhumların miqdarında say fərqi əmələ gətirməsə də, digər bir qismi kəmiyyət fərqi yaradır. Məsələn; dəstə, cüt, qatar, top və s. sözlər buna misal ola bilər. Məsələn; Mən dünən anama bir *dəstə* çiçək bağışladım.

Verilmiş nümunələrə fikir versək görürük ki, saylarla isimlərin arasına artırdığımız *dəstə* sözü həmin saylarda kəmiyyət fərqi yaranmasına səbəb olmuşdur. Deməli, müasir dilimizdə numerativ sözlər də leksik üsulla kəmiyyət anlayışının yaradılmasına xidmət edir.

Qədim dövrlərdə hələ şəkilçilər formalaşmadığı dövrlərdə ibtidai insanlar kəmiyyət anlayışını bildirmək üçün sözlərdən istifadə edilmişlər. Müasir türk dillərində -lar² şəkilçisi formalaşdıqdan sonra leksik üsulun əhatə dairəsi məhdudlaşmağa başlamışdır.

Adlar, yəni isimlər və əvəzlilər xüsusi cəm şəkilçisi qəbul etmədən də həm cəmlik, həm də təklik anlayışı ifadə edə bilər. Məsələn; kişi sözü həm bir nəfəri, həm də çoxluğu ifadə edə bilər. Kəmiyyətin leksik üsulla ifadəsi dedikdə, əsasən, saylar nəzərdə tutulur. Halbuki, şivələrdə topluluq məzmunu bildirən xeyli söz vardır: **İrəmə**-Qazax və Tovuz çivələrində “dərə-tərə” mənasında işlənir. Məsələn; *Ə, bu heyvanı bu irəmədə niyə qırsan, bir az o yannara aparsan.* Sözdəki “irə” komponenti uyğur abidələrində “daş” mənasında işlənmişdir. M. Kaşğari bu sözün –ir kökünün dağın gün düşən hissəsi mənasında olduğunu qeyd etmişdir.

Elcarı-Ağsu şivəsində “hamı” mənasında işlənir. Məsələn; *Qoyunun elcarı burda yatır günorta*. Elcarı sözü mürəkkəb sözdür: el və car//çar komponentlərindən ibarətdir. Kaşğarının lüğətində car sözü “ailə” mənasında işlənmişdir. Deməli, elcarı sözü iki ədəd çoxluq bildirən sözdən təşkil olunmuşdur.

Açar sözlər: Dialekt, Söz, Türkcə, Lüğət, Çoxluq.

ABSTRACT

In the lexical expression of quantity, the repetition of different words can sometimes be used: by the repetition of words with similar meanings; a relative and so on. words with similar meanings express a quantity when they are used together because they share the same semantic load. For example; noise, interrogation, etc.

In these compounds, the first component is of Turkish origin, and the second component is of derivation origin. The opposite of this process can also be found: arzu-diläk and so on. This linguistic phenomenon is also found in ancient Turkish written monuments. For example; *Ecumuz-apamiz tutmis yir sub idisiz bolmazin tijin Az budunuğ itip joratip*.

One of the ways to express quantity lexically is to increase the number between nouns. Although some numerical words do not make a numerical difference in the amount of objects and concepts, others make a quantitative difference. for example; group, pair etc. words can be an example of this. For example;

1. Män dünän anama bir *düstä* chichäk baghışladım (I gave my mother a bunch of flowers yesterday).

If we look at the examples given, we can see that the group of words that we have added between numbers and nouns have caused a quantitative difference in those numbers. So, in our modern language, numerative words also serve to create the concept of quantity in a lexical way.

In ancient times, when suffixes had not yet been formed, primitive people used words to express the concept of quantity. After the formation of the suffix $-lar^2$ in modern Turkic languages, the scope of the lexical method began to be limited.

Nouns, that is, nouns and pronouns, can express both plural and singular without accepting a special plural suffix. For example; The word masculine can mean both a person and a plural. Lexical expression of quantity means mainly numbers. However, there are many words in the dialects that express the content of the community:

İrämə// İrämä -Gazakh and Tovuz dialects are used in the sense of "valley-hill". For example; *Ä, bu heyvanı bu irämädä niyä gırsan, bir az o yannara aparsaŋ?*- The "ira" component in the first part of the word is used in Uyghur monuments to mean stone. M. Kashgari noted that the root of this word - ir means the part of the mountain where the sun falls.

Keywords: Dialect, Word, Dictionary, Plural.

OLGA RADOVA LİRİKA YARATMALARIN ÖZELLİKLERİ
FEATURES OF LYRICAL WORKS BY OLGA RADOVA

Galina Mutaf

Komrat Devlet Universiteti, Millet kultura Fakulteti Gagauz Filologiya Hem İstoriya Kafedra Başı
Comrat State University, Head of the Department of Gagauz Philology and History

ÖZET

Doktor.doçent, peetçi Olga Radova gagauz yazıcıların III-cü pleyadasından birisi. Bilim çalışmalarından kaarä O. Radovanun var taa “**Canın sesi**” (2003) peet toplumu. Kiyadında bulunan şiirlär geniş tematikasında yazılı: seveda, ana taraf, dostluk h.b.da. Okuyarak yazıcının yaratmalarını, biz çok meraklanêrız o peetlerin içindeliinnän. Şiirlerin yardımınnan biz göreriz, ne düşüner avtor, nesoy problemları açêr, ne iştedi avtor peetindä göstermää okuyuculara.

Toplumda “**Canın sesi**” maasuz bir er verili Ana topraana, Vatanına. Vatan için peetlär göstererlär O.Radovun sevdasını, can acımasını topraana. Avtor danışêr Bucaana, nicä bir diri insana; onun halını sorêr, kahırlanêr, isteer paalı Bucaannan bilä olsun. Peetçinin raatsız canı düüler, seviner, umutlanêr halkı için. Açıklayarkan gagauzların süretlerini, türlü artistik kolaylıkları kullanêr: *açık ürään; girginsin sän; kıyak ollarını; yanık halkım; saburlu halkım.* O isteer: *Gagauzluk diveç ko yaşasın, // Bütün dünnää bunu hep dayma sölesin!*

Peeti “**Tatlı dünnää**” dialog formasında düzülü. Avtor koyêr herbir okuyucunun önündä bir soruş: “Ne var bizim yaşamakta?” Sade ihtiar insan verdi fikirli cuvap bu soruşa: *Kızım, kızım, Dünnä tatl, dünnä yalan, // Var mı e ona doyan? Şiirdä “Yaşamak, sän yaşamak!”* avtor danışêr yaşamaya güceneräk: *Yaşamak, sän yaşamak // Neçin ölä pek yalpak? // Birinä – acı pelin // Öbürünä sä – emişin.* Peetindä “**Bän beenmeerim**” avtor kendi filosofiya düşünmeklerini, printiplerini açıklêr: *Bän beenmeerim, açan // Canıma girmää savaşêrlar. // Ne çirkin bu, aman! // Açan batak üstünä atêrlar...* O.Radova uygun metaforları kullanêr: *canıma girmää savaşêrlar, batak üstümä atêrlar.*

Peetçinin pek gözäl, zengin seveda lirikası var. Bu peetlerdä yazıcı kullanêr çok artistik kolaylıklarını: metaforaları, epitetleri, yaraştırmakları. Okuyup avtorun peetlerini, var nicä söylemää, ani bölä açıklı seveda için, var nicä yazsın sade o insan, angısı halizdän geçirdi canından bu duyguyu. Peetlerindä yazıcı bizi dä caarêr sevmää insanı, dolayı, yapmamaa yannişlık, da sora bütün yaşamamızı pişman olmamaa. Peetindä “**Deniz gibi gözlerin**” lirika geroyu okadar mayıl olêr kendi sevdasına, ani yaraştırêr sevdasının gözlerini denizlän, öpüşlerini ballan: *Deniz gibi gözlerin // Beni suvazladı. // Bal gibi öpüşlerin // Kuvedimi heptän kesti.*

Olga Radovanın toplumunda var şiiilar dostluk için dâ, angılarında avtor annadêr sevda için dostlarına, can acıması için. Dostluk için şiiirlerin arasına girer bölâ bir şiiir, nicâ “**Raametli Dmitriy Kara Çobanın adına**”. *Sancıları derindân, // Yok nâpsınnar artık şindân // İnsan toplu içerdâ, // Mumnar yanêr dolayda.*

Peetçinin uşaklara deyni dâ peetleri meraklı. Bölümündâ “**Uşaklıktan bir görüş**” toplu peetlâr hayvannar için. Anılmış oldu burada onun sallangaç türküsü “**Uyu, uyu, piliçciim**”, angısında göreriz küçük uşaan uyutmasını. Herbir insan olarak büük, çok vakit getirder aklısına kendi küşüklüünü, neçin ki küçüklük - o bir dünnâ, neredâ biz bilmeeriz ne o prost, ne o kötü, ne o kahr.

Olga Radovanın peetlerindâ kimi kerâ yılan süretinnân karşı geleriz. Yılan – o şeytan, o kötü iş. Bekim, avtor istedi peetlerindâ göstermââ, ani var insannar, angıları biri-birinâ çok görerlâr, ani yaşamak – o güreşmâk. Bu bölâ peetlâr, nicâ “**Dünneeyin iki çizisi**”, “**Bir düş gördüm**”. Lirik geroyu yılanan buuşêr. Avtor yazdırêr denizi, angısının duruk suyu lirik geroyuna kuvet verer. Bu deniz yılanı su dibinâ çeker. Lââzım nışannamaa, ani *sarı yılan süreti* halk türkülerindâ dâ kullanılêr, nicâ “**Ayn ardında**”, “**Şu bayırın ardında bir eşil fidan**”, “**Ay, göklerde, göklerde**”.

Poetesanın lirikasında önemni bir er ana süreti tutêr. Peetindâ “**Mamu**” lafin derin maanası açıklanêr: *Mamu – o bir maavi gök. // Mamu – o yalpak güneş.* Peetindâ “**Anama**” avtor yaratırêr anasını yorgun aaçlan, angısının dalları heptân kırık zor yaşamaktan, kahırlardan.

Pek gözâl, şıralı O.Radovanın peetleri sevda için. Taa derindân açıklamaa deyni bu duyguyu, poetesa bölâ literatüra kolaylıkları kullanêr: metafora: *dipsiz gözlerini damna-damna içeyim; giperbolizatiya*: *kanatlanıp, gökâ uçtu; epitet*: *hoş sözlerini; gözâl gaytan kaşlarını; kıvrak, kurgaf boyunu; yaratırmak*: *yalpak güneş gibi oldum; ateş gibi canımı.* Avtor yaratırêr lirik geroyunu kuşaklan, angısı isteer yarisinin incecik belinâ saarılmaa.

O.Radovanın peetleri açık, candan gelmeli, sıcak. Poetesa kendi düşünmeklerinnân, can sıcaklınnan okuyucularlan paylaşêr. Onun yaratmaları kuvetleştirerlâr canımızı, yaşamaa yardım ederlâr, terbiederlâr.

Anahtar Kelimeler: Tematika Genişlii, Artistik Kolaylıkları, Süret, Sevda Lirikası.

ABSTRACT

The theme of the lyrical works of the Gagauz poetess in the collection of poems "The Voice of your Soul" is diverse: the theme of love, native land, friendship, philosophical reflections and others.

A special place in the collection is given to the theme of the native land, the theme of the Motherland. Poems on this topic express the author's love for his native land. The soul of the

poet rejoices, grieves, worries for his native people. When reading poems, the reader learns what the author is thinking about, what problems he reveals. To express her feelings, Olga Radova uses various artistic means (metaphors, epithets, comparisons).

The poet also skillfully reveals other topics. For example, poems on the theme of love and friendship allow the reader to understand the feelings and inner experiences of the author. To describe a person's feelings more deeply, Olga Radova uses all sorts of artistic means.

The poet's works are warm, coming from the heart, help to live, educate the reader. The poet shares with readers his warmth and reflections.

Keywords: The Theme of the Work, Artistic Means, Artistic Image, Love Lyrics.

**LABORATUVAR KOŞULLARINDA FARKLI TOPRAK TEKSTÜRLERİNDE,
DEĞİŞİK TUZLULUKLARDA OLUŞTURULAN TABAN SUYUNDAN KAPİLLAR
TUZ TAŞINIMI**

SALT MOVEMENT FROM DIFFERENT SALT AFFECTED WATER TABLES IN
DIFFERENT SOIL TEXTURES UNDER LABORATORY CONDITIONS

Müslüme Sevba ÇOLAK

Dr., Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü
Dr., Ankara University, Faculty of Agriculture, Department of Farm Structures and Irrigation

ORCID NO: 0000-0003-4752-6491

Nizamettin ÇİFTÇİ

Prof.Dr., Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü
Prof.Dr., Selçuk University, Faculty of Agriculture, Department of Farm Structures and Irrigation

ORCID NO: 0000-0003-2743-8865

ÖZET

Tuzluluk dünya topraklarının en önemli sorunlarından biridir. Dünyada her yıl milyonlarca tarım arazisi tuzluluk nedeniyle tarım dışı kalmaktadır. Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü laboratuvarında 3 farklı tekstürde, 4 farklı tuz konsantrasyonunda oluşturulan taban sularından toprak profilinde aşağıdan yukarı doğru kapillar tuz taşınımının tespiti amacıyla yürütülmüştür. Bu amaçla; 2 m derinlikte, EC=0.339 dS/m, EC=1.0 dS/m, EC=2.0 dS/m ve EC=5.0 dS/m tuz konsantrasyonuna sahip yapay taban suları oluşturulmuştur. Taban sularından 4 ay sonra meydana gelen kapillar tuz taşınımı araştırılmıştır. Araştırma süresi sonunda, 3 farklı toprak tekstüründe (A:kumlu-tın, B:killi-tın ve C:tın) 2 m'lik kolonlarda aşağıdan yukarıya doğru; 0-40, 40-80, 80-120, 120-160 ve 160-200 cm derinliklerden toprak örnekleri alınarak; EC analizleri yapılmıştır. Deneme sonunda; deneme öncesi A (kumlu-tın) toprağın saturasyon ekstrasındaki EC değeri 1114 micromhos/cm iken, deneme sonunda en fazla 2.695 dS/m'ye yükselmiştir. Deneme öncesi B (killi-tın) toprağın saturasyon ekstrasındaki EC değeri 1165 micromhos/cm iken, deneme sonunda en fazla 3.970 dS/m'ye yükselmiştir. Deneme öncesi C (tın) toprağın saturasyon ekstrasındaki EC değeri 0.356 dS/m iken, deneme sonunda en fazla 4.057 dS/m'ye yükselmiştir. A (kumlu-tın) toprak tekstürü uygulamasında, en fazla tuz hareketi 120-160 cm'de, B (killi-tın) toprak tekstürü uygulamasında 80-120 cm ve son uygulama olan C (tın) uygulamasında 160-200 cm katmanında görülmüştür. Tüm uygulamalardaki tuz taşınımları dikkate alındığında; taban suyundan yukarıya doğru en fazla tuzun biriktiği tekstür; tın > killi-tın > kumlu-tın sıralaması şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Kapillarite, Tuz Taşınımı, Taban Suyu, Tekstür.

ABSTRACT

Salinity is one of the most important problems of the world soils. Every year, millions of agricultural land in the world is out of agriculture due to salinity. This study was carried out to determine the capillary salt movements from the four different water tables through three different soil textures at laboratory conditions of Department of Farm Buildings and Irrigation, Faculty of Agriculture, University of Selçuk. For this purpose, as salt concentrations, artificial water tables having EC=0.339 dS/m, EC=1.0 dS/m, EC=2.0 dS/m and EC=5.0 dS/m in the 2 m depth were used. After 4 months, salt movements from those water tables were researched. At the end of the experimental period, soil samples within 2 m plastic column were taken from 0-40 cm, 40-80cm, 80-120 cm, 120-160 cm and 160-200 cm in 3 different soil textures (**A**: Sandy-Loam, **B**: Clay-Loam and **C**: Loam). In those samples, EC analysis were performed. EC values of soil texture **A** in saturation extraction were 1.114 dS/m and 2.695 dS/m for initial and at the end of the research, respectively. EC values of soil texture **B** in saturation extraction were 1.165 dS/m and 3.970 dS/m for initial and at the end of the research, respectively. EC values of soil texture **C** in saturation extraction were 0.356 dS/m and 4.057 dS/m for initial and at the end of the research, respectively. The highest salt movements were observed in 120-160 cm, 80-120 cm and 160-200 cm for soil textures **A** (Sandy-Loam), **B** (Clay-Loam) and **C** (Loam), respectively. In examine the salt movement for all treatments, the texture having the highest salt movements from the water table were as follows: Loam>Clay-Loam> Sandy-Loam.

Keywords: Capillary, Salt Movement, Texture, Water Table.

**FARKLI TABANSULARININ, FARKLI TOPRAK TEKSTÜRLERİNDE, FARKLI
TOPRAK DERİNLİKLERİNDE TOPRAK NEMİNE ETKİSİ**
EFFECTS OF DIFFERENT WATER TABLES ON SOIL MOISTURE IN DIFFERENT
SOIL TEXTURES, DIFFERENT SOIL DEPTH

Müslüme Sevba ÇOLAK

Dr., Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü
Dr., Ankara University, Faculty of Agriculture, Department of Farm Structures and Irrigation
ORCID NO: 0000-0003-4752-6491

Nizamettin ÇİFTÇİ

Prof.Dr., Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü
Prof.Dr., Selçuk University, Faculty of Agriculture, Department of Farm Structures and Irrigation
ORCID NO: 0000-0003-2743-8865

ÖZET

Birçok ülkede en önemli su tüketim alanını tarım oluşturmaktadır. Dünya genelinde tüketilen suyun yaklaşık olarak; % 77'si tarımda, % 23'ü içme-kullanma ve endüstri alanlarında tüketilmektedir. Sulama, süreklilik gösteren bir eylem olduğundan suyun içerisinde çok az miktarda da olsa tuz bulunduğu için, drenaj sisteminin olmadığı koşullarda, toprak devamlı suyla birlikte tuzla da beslenmektedir. Oluşacak birikim sonucunda toprakta bitki yetişmesi olanaksız hale gelecektir. Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü laboratuvarında 3 farklı tekstürde, 4 farklı tuz konsantrasyonunda oluşturulan taban sularından toprak profilinde aşağıdan yukarı doğru kapillar tuz taşınımının toprak nemine etkisini araştırmak amacıyla yürütülmüştür. Bu amaçla; 2 m derinlikte, EC=0.339 dS/m, EC=1.0 dS/m, EC=2.0 dS/m ve EC=5.0 dS/m tuz konsantrasyonuna sahip yapay taban suları oluşturulmuştur. Araştırma süresi sonunda, 3 farklı toprak tekstüründe (A:kumlu-tın, B:killi-tın ve C:tın) 2 m'lik kolonlarda aşağıdan yukarıya doğru; 0-40, 40-80, 80-120, 120-160 ve 160-200 cm derinliklerden toprak örnekleri alınarak; % nem analizleri yapılmıştır. Deneme sonunda; A (kumlu-tın) toprak tekstüründe %nem değerleri, taban suyundan yukarıya doğru %27,79-0,99 arasında, B (killi-tın) toprak tekstüründe % 35,02-0,96 ve C (tın) toprak tekstüründe %28,13-14,15 arasında değişmiştir.

Anahtar Kelimeler: % Nem, Tuzluluk, Taban Suyu, Tekstür.

ABSTRACT

In many countries, the most important water consumption area is agriculture. The water consumed around the world is approximately; 77% of it is consumed in agriculture, 23% in

drinking-use and industrial areas. Since irrigation is a continuous action, there is a small amount of salt in the water, in conditions where there is no drainage system, the soil is continuously fed with salt along with water. As a result of accumulation, it will be impossible to grow plants in the soil. This study was carried out to determine the capillary salt movements from the four different water tables through three different soil textures at laboratory conditions of Department of Farm Buildings and Irrigation, Faculty of Agriculture, University of Selçuk. For this purpose, as salt concentrations, artificial water tables having EC=0.339 dS/m, EC=1.0 dS/m, EC=2.0 dS/m ve EC=5.0 dS/m in the 2 m depth were used. At the end of the experimental period, soil samples within 2 m plastic column were taken from 0-40cm, 40-80cm, 80-120 cm, 120-160 cm and 160-200 cm in 3 different soil textures (A: Sandy-Loam, B: Clay-Loam and C: Loam). In those samples, moisture as % analysis were performed. The results showed that moistures as % from water table datum to upward directions were found as 27.79% - 0.99%, 35.02% - 0.96% and 28.13% - 14.15% for A, B, and C soil textures, respectively.

Keywords: Moisture %, Salinity, Water Table, Texture.

**INNOVATIONS MADE IN AFRICA TO COMBAT THE COVID-19 PANDEMIC
DURING THE EARLY PERIOD OF OUTBREAK**

Emmanuel Lamptey

Institute of Life and Earth Sciences (Including Health and Agriculture), Pan African University, University of
Ibadan, Nigeria

ABSTRACT

Coronaviruses are a group of viruses with spiky projections on their surface similar to crowns which cause respiratory illness and are spread by respiratory droplets from an infected person. The family include SARS, MERS and COVID-19, however, unlike the SARS AND MERS which are limited to Asia and the Middle East, COVID-19 has affected all regions of the globe and the Africa Continent is not an exception. As the number of confirmed cases reached more than a million, innovators on the continent have to find a way of confronting the challenge with creative inventions. This paper analyses some of these key inventions and how they related to controlling the pandemic.

Keyword: Innovations, Africa, COVID-19.

**EFFECTS OF POULTRY MANURE APPLICATION AT DIFFERENT RATES ON
AGRONOMIC PARAMETERS OF MUSKMELON, *Cucumis melo* L.
(CUCURBITALES: CUCURBITACEAE) AND INSECTS INFESTATION**

Fabiawari I. Jack

Department of Crop and Soil Science, Faculty of Agriculture, University of Port Harcourt, P.M.B. 5323, Port Harcourt, Rivers State, Nigeria

Usman Zakka

Department of Crop and Soil Science, Faculty of Agriculture, University of Port Harcourt, P.M.B. 5323, Port Harcourt, Rivers State, Nigeria

Luke C. Nwosu

Department of Crop and Soil Science, Faculty of Agriculture, University of Port Harcourt, P.M.B. 5323, Port Harcourt, Rivers State, Nigeria

Ndowa E.S. Lale

Department of Crop and Soil Science, Faculty of Agriculture, University of Port Harcourt, P.M.B. 5323, Port Harcourt, Rivers State, Nigeria

ABSTRACT

It was suggested that organic manure produce healthy soils which produce healthy plants that resist attack of insect pests. To test this hypothesis, poultry manure was tested at rates 1.25, 2.50 and 5.00 tons/ha on muskmelon, *Cucumis melo* L. (Cucurbitales: Cucurbitaceae) to examine their effects on some agronomic parameters and on insect populations that visited muskmelon farm situated at the Teaching and Research Farm of Faculty of Agriculture, University of Port Harcourt, Nigeria. An untreated control was used as check. Treatments were assigned one to a plot, arranged in randomized complete block design with three replications and left to natural rains. The results showed that poultry manure had positive impact on days to 50% seedling emergence and days to 50% flowering. Observations signal that poultry manure (at ≥ 5 tons/ha), can reduce high leaf damage caused to muskmelon by insect pests. Poultry manure at highest test rate of 5 tons/ha did not repel insects from visiting; on arrival, damage to muskmelon was considerably minimized. This work identified 2.5 tons/ha poultry manure as optimum in the management of insect pests of muskmelon fruits. Three pollinators were associated to muskmelon in the field while sixteen insect pests identified are of economic importance to cucurbits. Specific analysis is suggested to identify the elements in poultry droppings that help *C. melo* to cope with insect pest infestations. The entire experiment was repeated once, data were pooled and equality of variance was sought before analysis.

Keywords: Organic Manure, Insect Population, Leaf Damage, Pollinators.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE ADAPTASYON: TARIMSAL SULAMA

ADAPTATION OF CLIMATE CHANGE: AGRICULTURAL IRRIGATION

G. Duygu Semiz

Doç.Dr. , Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü
Assoc. Dr., Ankara University, Agricultural Faculty, Dept. of Farm Structures and Irrigation

ÖZET

Son 50 yılda bitkisel üretimde olağan üstü verimlilik artışı “yeşil devrim” olarak tarihe geçmiştir. Yeşil devrimin gerçekleşmesinde gübrelere, tarım ilaçlarının, tarıma açılan yeni alanlar ve yeni varyetelerin katkısı aşikardır ancak gözden kaçan nokta toplam tarım alanlarının %15’i sulanırken, bu alanlardan dünya gıda ihtiyacının %30-40’nın karşılandığıdır. Sulanan araziler hem ürün çeşitliliği hem de birim alandan elde edilen verim bağlamında kuru tarıma oranla daha yüksek bir ekonomik getiriye sahiptir. Bir yörede yetiştirilecek bitki deseni ve verimliliğin temel kaynağı su ve iklimdir. Bu yönden bakıldığında kurak ve yarı kurak iklim kuşağında yer alan tarım alanları ürün çeşitliliği ve mevsim uzunluğu gibi nedenlerle tarımsal üretim için büyük bir potansiyel oluştururken, su kaynaklarındaki kısıtlılık nedeni ile üretim potansiyeline ulaşmaları sınırlıdır. Dolayısı ile sulama ile verim artışı en çok bu iklim kuşağında görülebilecekken, yine bu iklim kuşağında su kaynakları kısıtlıdır. Su kaynaklarındaki “kısıt” dendiğinde ilk akla gelen miktar olabilir, bu doğrudur ancak eksiktir. Su kaynaklarında kısıt dendiğinde su kaynağının kalitesi de akla gelmelidir ki tüm yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının kalitelerindeki düşüş nedeni ile miktar kadar kalitenin de önemi ortaya çıkmıştır. Diğer bir kısıtlayıcı unsur ise en çok kurak ve yarı kurak bölgeleri etkileyen iklim değişikliğidir. Tüm dünyada su kaynaklarının en çok kullanıldığı sektör tarım sektörüdür. Tarım sektörü için tahsis edilen su kaynakları üzerindeki baskı kentsel ve sanayi sektörü iken yeni bir paydaş daha ortaya çıkmıştır: küresel ısınma ve iklim değişikliği. Bu tebliğde iklim değişikliğine uyum sürecinde tarımsal üretimde hassas bölgeler ve sulama teknolojileri gıda güvenliği çerçevesinde değerlendirilecek ve adaptasyon için geliştirilmesi gerekli uygulamalar ve önlemler tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Sulama, Su Kalitesi, İklim Değişikliği, Gıda Güvenliği.

ABSTRACT

The extraordinary increase in productivity of crop yield in the last 50 years has gone down in history as a "green revolution". The contribution of fertilizers, pesticides, new agricultural lands and new varieties is obvious in the realization of the green revolution, but the missed point is that while 30-40% of the world food need is met from 15% of the total agricultural lands-irrigated areas. Irrigated lands have a higher economic return than rainfed agriculture in

terms of both crop diversity and yield per unit area. The main factor effected the crop diversity and productivity to be grown in a region is water and climate. From this point of view, while the agricultural areas in the arid and semi-arid climate zone create a great potential for agricultural production due to the variety of products and the length of the season, their production potential is limited due to the limited water resources. Therefore, while the productivity increase with irrigation can be seen mostly in this climate zone, water resources are limited in this climate zone, too. When one says "restriction" in water resources, the first thing that comes to mind may be the amount, this is true but incomplete. The quality of the water source should also come to mind. Due to the decrease in the quality of all underground and surface water resources, the importance of quality as well as quantity has emerged. Another limiting factor is climate change, which mostly affects arid and semi-arid regions. All over the world, the sector in which water resources are used the most is the agricultural sector. While the pressure on water resources allocated for the agricultural sector was urban and industrial sectors, a new stakeholder emerged: global warming and climate change. In this presentation, sensitive regions in agricultural production and irrigation technologies will be evaluated within the framework of food safety during the adaptation process to climate change.

Keywords: Irrigation, Water Quality, Food Security, Climate Change.

**FLORÜR İLE KARACİĞER HASARI OLUŞTURULAN SIÇANLARDA ARI
SÜTÜ'NÜN GSK-3, BDNF, NRF-2 VE NF-κB PROTEİN SİNYAL YOLLARINA
ETKİSİ**

THE EFFECT OF ROYAL JELLY ON GSK-3, BDNF, NRF-2 AND NF-κB PROTEIN
SIGNAL PATHWAYS AGAINST LIVER DAMAGE EXPOSED BY FLUORIDE IN RATS

Ozlem GOK

Araştırma Görevlisi, Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü
Res. Assist., Firat University, Faculty of Science, Department of Biology

ORCID NO: 0000-0001-8521-6369

Seda BEYAZ

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü
PhD, Firat University, Faculty of Science, Department of Biology

beyazseda23@gmail.com, 05457628618

ORCID NO: 0000-0003-0436-8112

Gozde PARLAK

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü
PhD, Firat University, Faculty of Science, Department of Biology

ORCID NO: 0000-0002-8982-887X

Abdullah ASLAN

Doç. Dr, Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
*Assoc. Prof., Firat University, Faculty of Science, Department of Biology-Molecular Biology and Genetics
Program*

ORCID NO: 0000-0002-6243-4221

ÖZET

Bu çalışmamızın amacı; florür ile sıçanlarda oluşturulan karaciğer hasarına karşı çeşitli hastalıkların tıbbi tedavisini desteklemek için yaygın olarak kullanılan arı sütünün koruyucu bir rolünün olup olmadığının araştırılmasıdır. Çalışmamızın hayvan deneyleri bölümü, Fırat Üniversitesi Hayvan Deneyleri Etik Kurulu'nun 20.08.2020 tarihli ve 2020/11 sayılı izni ile Fırat Üniversitesi Deney Hayvanları Araştırma Merkezi'nde (FÜDAM) yürütülmüştür. Sıçanlar 6 gruba ayrılmış ve her grupta 7 sıçan yer almıştır. Gruplar: (i) Kontrol Grubu: Standart diyet ile beslenen grup; (ii) Arı Sütü Grubu: Arı sütü (100 mg/kg CA, gavaj) verilen grup; (iii) Florür-50 Grubu: Florür (50 mg/kg CA, içme suyu) verilen grup; (iv) Florür-100 Grubu: Florür (100 mg/kg CA, içme suyu) verilen grup; (v) Florür-50 + Arı sütü Grubu: Florür (50 mg/kg CA, içme suyu) + Arı sütü (100 mg/kg CA, gavaj) verilen grup; (vi) Florür-

100 + Arı sütü Grubu: Florür (100 mg/kg CA, içme suyu) + Arı sütü (100 mg/kg CA, gavaj) verilen grup. Sıçanlar 8 hafta sonra dekapite edilerek karaciğer dokuları alınmıştır. Karaciğer dokusunda GSK-3, BDNF, Nrf-2 ve NF-κB proteinlerinin ekspresyon düzeylerine bakılmış ve bu proteinlerin ekspresyon düzeyleri western blotlama tekniği ile belirlenmiştir. Sonuçlarımızda arı sütü uygulamasıyla Florür-50 + Arı sütü ve Florür-100 + Arı sütü gruplarında GSK-3 ve NF-κB protein ekspresyon düzeylerinde istatistiksel olarak azalma görülürken; BDNF ve Nrf-2 protein ekspresyon düzeyinde istatistiksel olarak bir artış tespit edilmiştir. Bu veriler bizlere arı sütünün karaciğeri florürün meydana getirdiği hasardan koruduğunu ve karaciğerde oluşan hasarı önlediğini göstermektedir. Bu çalışma FÜBAP FF.19.16 nolu proje ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Apoptosis, Arı sütü, Florür, Nrf-2, NF-κB.

ABSTRACT

The purpose of this study is the study of whether royal jelly, which is widely used to support the medical treatment of various diseases, has a protective role against liver damage induced by fluoride in rats. The animal experiments part of this study was conducted in the F.U Experimental Animal Research Center (FUDAM) with the permission of the F.U Animal Experiments Ethics Committee dated 20.08.2020 and numbered 2020/11. The rats were divided into 6 groups and each group included 7 rats. Groups: (i) Control Group: Group fed with standard diet; (ii) Royal jelly Group: Royal jelly (100 mg / kg CA, gavage); (iii) Fluoride-50 Group: Fluoride (50 mg / kg CA, drinking water); (iv) Fluoride-100 Group: Fluoride (100 mg / kg CA, drinking water); (v) Fluoride-50 + Royal jelly Group: Fluoride (50 mg / kg CA, drinking water) + Royal jelly (100 mg / kg CA, gavage); (vi) Fluoride-100 + Royal jelly Group: Fluoride (100 mg / kg CA, drinking water) + Royal jelly (100 mg / kg CA, gavage). Rats were decapitated after 8 weeks and liver tissues were removed and examined. Expression levels of GSK-3, BDNF, Nrf-2 and NF-κB proteins were examined in liver tissue and the expression levels of these proteins were determined by western blotting technique. In our results, royal jelly with application a statistically significant decrease was observed in the expression levels of GSK-3 and NF-κB in the Fluoride-50 + Royal jelly and Fluoride-100 + Royal jelly groups while a statistically significant increase was found in the BDNF and Nrf-2 protein expression level. These data show us that royal jelly protects the liver from the damage caused by fluoride and prevents the damage to the liver. This work was supported by Firat University Scientific Research Projects Unit (FUBAP) with FF.19.16 project number.

Keywords: Apoptosis, Royal jelly, Fluoride, Nrf-2, NF-κB.

**JEOTERMAL VE MİNERAL SULAR İLE YETİŞTİRİLEN BUĞDAY VE
ARPALARDA ELEKTROLİT SIZINTI AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ**
DETERMINATION OF ELECTROLYTE LEAKAGE ACTIVITY IN WHEAT AND
BARLEY GROWN WITH GEOTHERMAL AND MINERAL WATERS

Vasfi KARATEPE

Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Ana Bilim
Dalı

Graduate Student, Department of Biology, Institute of Science, Erzincan Binali Yıldırım University

ORCID NO: 0000-0003-4612-2057

Müjgan ELVEREN

Dr.; Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Tıbbi Görüntüleme
Teknikleri Programı

*Assistant Prof. Doct., Medical Services and Techniques, Vocational School of Health Services, Erzincan Binali
Yıldırım University*

ORCID NO: 0000-0002-6110-8088

Etem OSMA

Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü

Associate Prof., Department of Biology, Faculty of Science and Arts, Erzincan Binali Yıldırım University

ORCID NO: 0000-0002-5250-8194

ÖZET

Yerine başka bir kaynak konulamayacak olan su; yaşayan tüm canlılar için en önemli doğal kaynaklardan biridir. Türkiye'de toplam su tüketiminin % 72'si tarım, % 18'i evsel kullanımlarda ve % 10'u da sanayide kullanılmaktadır. Birçok kurak ve yarı kurak iklim kuşağındaki ülkelerde su tüketiminin giderek artması, her türlü su kaynağının tarımsal amaçlı sulamada kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Ülkemizde birçok kaplıca ve mineral su kaynakları bulunmaktadır. Ancak, bu suların tarımsal sulamada kullanılabilmesi için; kimyasal özelliklerinin sulama sularında aranan ölçütlerle karşılaştırılması gerekmektedir. Bu araştırma ülkemizde son yıllarda yaşanan su kaynaklarının azalmasına alternatif bir çözüm bulmaya yöneliktir. Bu amaçla Erzincan bölgesinden alınan kaplıca ve mineral suların tarımda kullanılabilirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla Erzincan il sınırları içinde yer alan kaplıca, mineral su ve normal su ile bu üç suyun karışımları kullanılarak buğday ve arpa bitkileri yetiştirilmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen verilere göre normal ve maden suyu ile sulanan buğday ve arpalarda elektrolit sızıntı miktarı yüksektir. ileriye yönelik olası riskler açısından farklı toprak tipleri ve bitkilerle yürütülecek uzun süreli denemelere ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Su, Arpa, Buğday.

ABSTRACT

Water, which cannot be replaced by another source, is one of the most important natural resources for all living creatures. 72% of total water consumption in Turkey is used in agriculture, 18% in domestic use and 10% in industry. Increasing water consumption in countries in many arid and semi-arid climate zones makes it mandatory to use all kinds of water sources for agricultural irrigation. There are many hot springs and mineral water resources in our country. However, in order for these waters to be used in agricultural irrigation, it is necessary to compare their chemical properties with the criteria sought in irrigation waters. This research is aimed at finding an alternative solution to the reduction of Water Resources experienced in our country in recent years. For this purpose, it is aimed to investigate the availability of hot springs and mineral waters taken from Erzincan region in agriculture. For this purpose, wheat and barley crops were grown using mixtures of these three waters with mineral water and normal water in the hot spring located within the borders of Erzincan province. According to the data obtained in the study, normal and mineral in wheat and barley watered with water, the amount of electrolyte leakage is high. in terms of possible future risks, long-term trials with different soil types and plants are needed.

Key Words; Water, Wheat, Barley.

**JEOTERMAL VE MİNERAL SULAR İLE YETİŞTİRİLEN BUĞDAY VE
ARPALARDA CATALAZ ENZİM AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ**
DETERMINATION OF CATALASE ENZYME ACTIVITY IN WHEAT AND BARLEY
GROWN WITH GEOTHERMAL AND MINERAL WATERS

Müjgan ELVEREN

Dr.; Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Tıbbi Görüntüleme
Teknikleri Programı
*Assistant Prof. Doct., Medical Services and Techniques, Vocational School of Health Services, Erzincan Binali
Yıldırım University*

ORCID NO: 0000-0002-6110-8088

Vasfi KARATEPE

Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Ana Bilim
Dalı

Graduate Student, Department of Biology, Institute of Science, Erzincan Binali Yıldırım University

ORCID NO: 0000-0003-4612-2057

Etem OSMA

Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü
Associate Prof., Department of Biology, Faculty of Science and Arts, Erzincan Binali Yıldırım University

ORCID NO: 0000-0002-5250-8194

ÖZET

Su canlıların yaşamı için en temel gereksinimdir. Bütün ülkelerin sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin gelişebilmesi için temiz ve yeterli su kaynaklarına sahip olması gerekmektedir. Fakat, günümüzde su kaynakları antropojenik etkiler ve doğal süreçlerin etkisiyle beraber sürekli bir tehdit altındadır. Kullanıma en kolay kazandırılması mümkün olan yüzey sularında yapılan bazı çalışmalar su kalitesinin her geçen gün giderek daha da bozulduğunu ve çoğunun kullanılamaz duruma geldiğini göstermektedir. Bu araştırma ülkemizde son yıllarda yaşanan su kaynaklarının azalmasına alternatif bir çözüm bulmaya yöneliktir. Bu amaçla Erzincan bölgesinden alınan kaplıca ve mineral suların tarımda kullanılabilirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla Erzincan il sınırları içinde yer alan kaplıca, mineral su ve normal su ile bu üç suyun karışımları kullanılarak buğday ve arpa bitkileri yetiştirilmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen katalaz enzim aktivitesi verilerine göre normal ve maden suyu sulanan buğdaylarda, kaplıca suyu ile sulanan arpalarda katalaz enzim aktivitesi yüksektir. Günümüzde önemli ölçüde israf edilen bu tür sular ile ilgili olarak gelecekte oluşabilecek su kıtlığı durumunda bitkilerin sulanmasında kullanılması için daha kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır. Özellikle jeotermal ve mineral suların bitkilerin ürün kalitesi üzerindeki etkisi ciddi şekilde irdelenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Su, Enzim, Aktivite

ABSTRACT

Water is the most basic requirement for the life of living things. All countries must have clean and adequate water resources for the development of their social and economic activities. But today, water resources are under constant threat due to anthropogenic effects and natural processes. In surface waters that are most easily accessible for use some studies show that water quality is deteriorating more and more every day, and most of them become unusable. This research is aimed at finding an alternative solution to the reduction of water resources experienced in our country in recent years. For this purpose, it is aimed to investigate the availability of hot springs and mineral waters taken from Erzincan region in agriculture. For this purpose, wheat and barley crops were grown using mixtures of these three waters with mineral water and normal water in the hot spring located within the borders of Erzincan province. According to catalase enzyme activity data obtained in the study, catalase enzyme activity is high in wheat irrigated with normal and mineral water and barley irrigated with hot spring water. In case of water shortages that may occur in the future in relation to such waters, which are significantly wasted today, more extensive research should be carried out to use them for irrigation of plants. In particular, the impact of geothermal and mineral waters on the crop quality of plants should be seriously examined.

Keywords: Water, Enzyme, Activity.

FARKLI BİTKİ BÜYÜME DÜZENLEYİCİLERİ UYGULANAN *LAVANDULA DENTATA*

KALLUS KÜLTÜRLERİNİN ANTİMİKROBİYAL AKTİVİTESİNİN BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF ANTIMICROBIAL ACTIVITY OF CALLUS CULTURES OF *LAVANDULA DENTATA* STIMULATED WITH DIFFERENT PLANT GROWTH REGULATORS

Nazan KARA

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Ana Bilim Dalı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology
ORCID NO : 0000-0001-9588-0706

Seher GÜR

Dr., Fırat Üniversitesi ,Fen Fakültesi ,Biyoloji Ana Bilim Dalı
Dr., Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology
ORCID NO : 0000 0003 0081 5990

ÖZET

Lavanta (*Lavandula dentata*), Lamiaceae (Ballıbabagiller) familyasına ait bir bitki olup, 150 farklı biyoaktif bileşene sahiptir. Bu bitki monoterpenler ve sesquiterpenler içeren zengin bir kimyasal içeriğe sahiptir. Antiseptik, antibakteriyel, antidepresan, analjezik, antienflamatuar, yatıştırıcı ve sakinleştirici özelliklere sahip olması nedeniyle tıbbi önemi olan bir bitkidir. Kallus kültürü sekonder metabolitler elde etmek için kullanılan, in vitroda uygulanan yöntemlerden biridir. Bu yöntem yardımıyla büyük ölçekte ürün elde etmek mümkündür. İn vitro şartlarda üretimin avantajları; bitkinin kültürü ve toplanması sırasında karşılaşılan çevresel etkilerin ortadan kaldırılması, zamana ve mekana bağlı olmadan ürün elde edilmesidir.

Bu çalışmada doku kültürü yöntemiyle lavantaya farklı bitki büyüme düzenleyicileri (BAP, NAA, KIN ve 2,4 D), farklı konsantrasyonlarda (0,5 mg/lt BAP + 0,5 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt BAP + 1 mg/ lt NAA, 0,5 mg/lt BAP + 2 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt KIN + 0,5 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt KIN + 1 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt KIN + 2 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt BAP + 0,5 mg/lt 2.4 D , 0,5 mg/lt BAP + 1 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt BAP + 2 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt KIN + 0,5 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt KIN + 1 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt KIN + 2 mg/lt 2.4 D) uygulayarak kallus elde edilmesi ve elde edilen bu kallus kültürlerinin, MIC metodu ile antimikrobiyal etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kallus üretimi için bitki yapraklarından alınan örnekler Murashige Skoog besi ortamına ekilerek, farklı konsantrasyonlarda hazırlanan büyüme düzenleyicileri ilave edilmiştir. 4 hafta sonunda oluşan sağlıklı kalluslardan çözücüler (Metanol, Etanol,

Kloroform, Etil asetat) kullanılarak ekstreler hazırlanmıştır. Hazırlanan ekstrelerin MIC yöntemiyle antimikrobiyal aktiviteleri tespit edilmiştir. MIC yönteminde *Bacillus subtilis*, *Bacillus cereus*, *Escherichia coli*, *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus sp.* bakterileri ile *Candida glabrata* mayası kullanılmıştır. Kallus kültürlerinin antimikrobiyal etkisi 1-0.0625 mg/ml arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antimikrobiyal Etki, MIC, *Lavandula Dentata*, Kallus.

ABSTRACT

Lavender (*Lavandula dentata*) which belongs to Lamiacea family has 150 different bioactive ingredients. This herb has a rich chemical content that includes monoterpenes and sesquiterpenes. Also, it is a medicinal herb due to its antiseptic, antibacterial, antidepressant, analgesic, anti-inflammatory, soothing and calming properties. Callus culture is a method that is used in vitro to obtain secondary metabolites. It is possible to obtain products on large scale with the help of this method. Advantages of production in vitro conditions are, eliminating environmental effects encountered during the cultivation and harvesting of the plant and obtaining the product independent from time and place.

In this study, different plant growth regulators (BAP, NAA, KIN and 2.4 D) were added to lavender in different concentrations (0,5 mg/lt BAP + 0,5 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt BAP + 1 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt BAP + 2 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt KIN + 0,5 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt KIN + 1 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt KIN + 2 mg/lt NAA, 0,5 mg/lt BAP + 0,5 mg/lt 2.4 D , 0,5 mg/lt BAP + 1 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt BAP + 2 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt KIN + 0,5 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt KIN + 1 mg/lt 2.4 D, 0,5 mg/lt KIN + 2 mg/lt 2.4 D) to obtain callus and determine the antimicrobial effect of these obtained callus cultures by MIC method. To callus production, samples taken from leaves were planted in Murashige and Skoog medium and growth regulators which are prepared different concentrations were added. At the end of 4 weeks, extracts were prepared from healthy calluses by using solvents (Methanol, Ethanol, Chloroform, Ethylacetate). Antimicrobial activities of the prepared extracts were determined by MIC method. *Bacillus subtilis*, *Bacillus cereus*, *Escherichia coli*, *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus sp.* bacterias and *Candida glabrata* yeast were used in MIC method. It is determined that the antimicrobial effect of callus cultures ranged from 1-0.0625 mg / ml.

Keywords : Antimicrobial Effect, MIC, *Lavandula Dentata*, Callus.

YENİÇAĞDA BİR TÜRK DEVLETİ: ASTRAHAN HANLIĞI ÜZERİNE
TURKISH STATE IN THE NEW AGE: ABOUT ASTRAKHAN KHANETE

Yunus Emre TANSÜ

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
ORCID NO: 0000-0002-6183-5302

Ayşe ERDAL

Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Lisans Mezunu
ORCID NO: 0000-0001-8197-5106

ÖZET

XV. yüzyıl başlarında Altınordu Devleti yıkıldıktan sonra bu devletin toprakları üzerinde yer yer Türk hanlıkları kurulmuştur. Astrahan Hanlığı bu hanlıklardan biri olup Aşağı İdil Havzasında kurulmuştur. Asıl adı Ejder Hanlığı'dır. Kurucusu Altınorda Devleti hükümdarlarından Muhammed Han'ın torunu Kasım Han'dır. Hanlığın merkezi Astrahan şehridir. Kurulduğu bölge stratejik bakımdan önemli bir bölgedir, Hazar Denizi'nin kuzey kıyıları önemli bir ticaret güzergahıdır ve Astrahan şehri konumu itibari ile bir ticaret merkezidir. Bundan dolayı Hanlık hem kısa sürede gelişim göstermiş hemde dış saldırılara maruz kalmıştır. Kasım Han ve kardeşi Abdülkerim Han dönemlerine barış ve sukunet hakim olmuştur. Daha sonra Osmanlı Devleti hakimiyetinde bulunan Kırım hanlarından Mengli Giray 1502 yılında Saray şehrini tahrip etmiş, Saray Hanlığının toprakları Kırım ile Nogay Hanlıkları arasında paylaşılmıştır. Bundan sonra Astrahan Hanlığı yirmi yıla yakın bir süre Nogayların ve Kırım hanlarının baskısı altında yaşamıştır. Bu durum Hanlığın güçlenmesine engel olmuş Hanlık içinde huzursuzluğun artmasına neden olmuştur. 1552 yılında Kazan Hanlığı'nı ele geçiren Rus Çarı IV. İvan kendisine sığınmış olan Şeyh Haydar Han'ın oğlu Derviş Han'ı Astrahan hükümdarı yapmış, daha sonra da hanlığı işgal etmiştir. Astrahan Hanlığı 88 yıl hüküm sürmüştür, 1556 da Rusların Astarhanı ele geçirmesiyle bölgedeki Türk hakimiyeti sona ermiştir. Rus işgalinden sonra Astrahan hanları sülalesi, sığındıkları Buhara şehrinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Rusların Astrahan'a kadar idareyi ele geçirmeleri, Orta Asya Müslümanlarının İstanbul ile münasebetlerini kesmiş ve hac için Mekke'ye gitmelerini imkansız hale getirmiştir. Bunun üzerine Müslüman halk, İstanbul'a mektup ve elçiler göndererek yardım istemişlerdir. Müslümanların şikâyetleri Osmanlı Devleti'ni bazı tedbirler almaya sevk etmiştir. Öncelikle Kırım, Kafkasya ve Orta Asya'ya doğru Rus ilerleyişini durdurmak için Don ve Volga nehirlerini bir kanalla birleştirme ve Rusları Astrahan'dan çıkarma kararı alınmıştır. 1569 yılında Don-Volga yöresine giderek kanal açmak için gerekli çalışmalara başlayan görevliler çok fazla güçlüklerle karşılaşmışlardır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti iki nehir arasındaki bölgenin kanal açmak için elverişsiz olduğu kanaatine varmıştır. Rusya ile Osmanlı Devleti arasında 1570 yılında Orta Asya Türk hanlıkları lehine bir

antlaşma yapılmış, fakat Kazan ve Astrahan Hanlıklarının Rusya'ya bağlanması durumu değişmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Astrahan, Türk, Hanlık, Bağımsızlık, Rusya.

ABSTRACT

After the Golden Horde State broke up in the beginning of the 15th century, Turkish khanates were established in these lands. Astrakhan Khanate is one of these khanates and was established in the Lower Idil Basin. Its real name is Dragon Khanate. Its founder is Kasım Han, grandson of Muhammed Han, one of the rulers of Altınorda State. The center of the Khanate is the city of Astrakhan. The region where it was established is a strategically important region, the northern shores of the Caspian Sea is an important trade route and the city of Astrakhan is a commercial center due to its location. Therefore, the Khanate both developed in a short time and was exposed to external attacks. Peace and tranquility prevailed in the times of Kasım Han and his brother Abdülkerim Han. Later, Mengli Giray, one of the Crimean khans under the rule of the Ottoman State, destroyed the city of Saray in year 1502, and the lands of the Saray Khanate were divided between the Crimea and the Nogai Khanates. After that, the Astrakhan Khanate lived under the pressure of the Nogai and Crimean Khans for nearly twenty years. This situation prevented the strengthening of the Khanate and caused an increase in unrest within the Khanate. The Russian Tsar IV Ivan, who captured the Kazan Khanate in year 1552 made Dervish Khan, son of Sheikh Haydar Khan, who took refuge in him the ruler of Astrakhan and later occupied the Khanate. The Astrakhan Khanate ruled for 88 years, and the Turkish domination in the region came to an end when the Russians captured Astrakhan in year 1556. After the Russian occupation, the Astrakhan Khans family continued their existence in the city of Bukhara, where they took refuge. The Russians' seizure of the administration until Astrakhan cut the relations of Central Asian Muslims with Istanbul and made it impossible for them to go to Mecca for pilgrimage. Thereupon, the Muslim people asked for help by sending letters and ambassadors to Istanbul. The complaints of the Muslims prompted the Ottoman State to take some measures. First of all, in order to stop the Russian advance towards Crimea, the Caucasus and Central Asia, it was decided to merge the Don and Volga rivers with a channel and remove the Russians from Astrakhan. In year 1569, the officers who went to the Don-Volga region and started the necessary works to open a canal faced great difficulty. Thereupon, the Ottoman State concluded that the area between the two rivers was unsuitable for channel opening. A treaty was signed between Russia and the Ottoman State in 1570 in favor of the Central Asian Turkic khanates, but the situation of the Kazan and Astrakhan Khanates being attached to Russia did not change.

Keywords: Astrakhan, Turk, Khanate, Independence, Russia.

BİYOLOJİK SİLAH, TERÖRİZM, SAVUNMA VE İSTİHBARAT

BIOLOGICAL WEAPON, TERRORISM, DEFENSE AND INTELLIGENCE

Yunus Emre TANSÜ

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-6183-5302

Ersin GÜRBÜZ

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Yüksek Lisans Mezunu

ORCID NO: 0000-0002-9340-0892

ÖZET

Kitle İmha silahları geçmişten geleceğe her dönem için savunma ve caydırıcılık alanlarında en önemli silah sayılmaktadır. Kısaca KBRN olarak bilinen bu silahlar Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer olarak dört ana başlık altında toplanmaktadır. Covid-19 küresel salgını ile birlikte anılmaya başlayan Biyolojik Silahlar Kimyasal ve Nükleer silahlar kadar anılmasa da ülkeler tarafından biyolojik silahlar ile söz konusu silahların terör örgütleri tarafından kullanılması alanlarında çalışmalar yapılmasını sağlamıştır. Her geçen gün daha da fazla anlaşılır hale gelen Biyolojik silah teknolojisi ve terörizm ülkelerin bu konuda savunma sistemlerini geliştirilmesini ön plana taşımaktadır. Biyolojik silahların küreselleşen teknoloji ile birlikte kendine has caydırıcı bir unsur olması ve bu silahların terörist faaliyetlerde kullanılması ülkelerin biyolojik silah ve terörizme karşı ayrı tedbirler geliştirmesini öngörmektedir. Biyolojik Silahların terör örgütleri tarafından kullanılması, diğer ülkeler tarafından caydırıcı bir silah olarak anılması veya terör örgütlerini kullanan herhangi bir devletin biyolojik silah tehdidini öne sürmesi sonucu ülkelerin biyolojik teröre karşı savunma, istihbarat ve karşı tedbir alanlarında Kim, Ne Zaman, Nerede, Nereye, Nasıl, Ne Maksatla sorularına yanıt bulmasını zorunlu kılmaktadır. Terör ve terörizm konuları dünyadaki her ülke tarafından gündemde tutulmaktadır. Terörizm din ve ırk ayrımı yapmaksızın insanların temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı hareketler olarak yapılmaktadır. Terörizmin sessiz bir boyutuda biyoterörizmdir. Biyomühendisler aracılığıyla virüsler örgütlerin hedefleri doğrultusunda çeşitli amaçlar için araştırmalar sonucunda temel yapıları değiştirilmekte ve yeni tip biyoterör aracı olarak kullanılmaktadır. Virüsler tek başlarına olumsuz faaliyetler gerçekleştiremeye de herhangi bir insana ve hayvana bulaştığı zaman evrimleşebilmekte ve çeşitli semptomlar ile bulaştığı kişilere ölümle sonuçlanabilecek derecede zarar vermektedir. Virüsler insan hücrelerine bulaşmakta ve biyomühendisler tarafından insanın belirli bir organına yönelik olabileceği gibi belirli hastalıklara insanlara karşı da kullanılabilir. Bu kapsamda Biyolojik silahlar, askeri uygulama alanları, bilimsel alt yapı destekleri, teknolojik gelişimleri incelenerek milli imkânlar ile savunma sistemleri oluşturulmalıdır. Bu

bildiride; Biyolojik silah çeşitleri, kullanım alanları, amacı ile terörizm maksatlı kullanımı sonucu Türkiye'nin biyolojik teröre karşı savunma sistemi, eğitimi ve teknoloji gelişimine destek sağlamaya yönelik öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyolojik Silah, Terörizm, Savunma, Teknoloji, İstihbarat.

ABSTRACT

Weapons of Mass Destruction are regarded as the most important weapon in the fields of defense and deterrence from the past to the future. These weapons, known as CBRN in short, are grouped under four main headings as Chemical, Biological, Radiological and Nuclear. Although Biological Weapons, which started to be mentioned with the Covid-19 global epidemic, are not mentioned as much as Chemical and Nuclear weapons, they have enabled countries to work on biological weapons and the use of these weapons by terrorist organizations. Biological weapon technology and terrorism, which are becoming more and more comprehensible with each passing day, bring the development of defense systems of the countries in this regard. The fact that biological weapons are a unique deterrent element with globalizing technology and the use of these weapons in terrorist activities requires countries to develop separate measures against biological weapons and terrorism. Who, When, Where, Where, How, in the fields of defense against biological terrorism, intelligence and countermeasure, as a result of the use of biological weapons by terrorist organizations, being referred to as a deterrent weapon by other countries or any state using terrorist organizations claiming the threat of biological weapons For what purpose it obliges him to find answers to his questions. Terrorism and terrorism issues are kept on the agenda by every country in the world. Terrorism is perpetrated as restricting the fundamental rights and freedoms of people without discrimination between religion and race. One silent dimension of terrorism is bioterrorism. By means of bioengineers, viruses are changed as a result of researches for various purposes in line with the goals of organizations and are used as a new type of bioterrorist tool. Although viruses cannot perform negative activities on their own, they can evolve when they are transmitted to any human and animal and cause death to those infected with various symptoms. Viruses infect human cells and can be used by bioengineers against a specific organ of the human being, as well as against certain diseases. In this context, defense systems should be established by examining biological weapons, military application areas, scientific infrastructure supports, technological developments. In this statement; Biological weapon types, application areas, with the aim of purposeful use of terrorism as a result of Turkey's defense system against biological terrorism, suggestions are presented to provide support for training and technology development.

Keywords: Biological Weapon, Terrorism, Defense, Technology, Intelligence.

ZİYADXAN ƏLİYEV YARADICILIĞINDA “BİR ƏSƏRİN TARİXÇƏSİ”
MƏQALƏLƏR SİLSİLƏSİ

SERIES OF ARTICLES "HISTORY OF A WORK" BY ZIYADKHAN ALIYEV

Ağayev Emil Raul

ADPU-nəzində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kolleci, "İncəsənət və Fiziki Tərbiyə Fakültəsi"
ASPU-under Azerbaijan State Pedagogical College, Arts and Physical Education Faculty

ÖZET

İncəsənət tarixinin araşdırılmasında hər bir alim tərəfindən yazılan əsərlərin rolu mühüm yer tutur. Məqalələrdə əsərin tarixi, kompozisiya quruluşu, təsvir dilinin açılması sənətsünasdan istedad və savad tələb edir. Əsərin müəllifinin fərdi yaradıcılıq xüsusiyyətlərini dərinlən bilmək sənətsünasa məqaləsinin daha maraqlı, dəqiq olmasına gətirib çıxarır. Azərbaycan sənətsünaslığında bu gün aktual olan məsələ, problem bir əsərin tarixçəsinin araşdırılmasıdır. Zəngin yaradıcılıq diapazonuna məxsus olan əməkdar incəsənət xadimi, professor Ziyadxan Əliyevin adını əsərlərin düzgün şəkildə təqdimatında xüsusilə vurğulamalıyıq. Müasir Azərbaycan sənətsünaslığının görkəmli nümayəndələrindən biri sayılan professor Ziyadxan Əliyev yaradıcılığına diqqət yetirsək, “Bir əsərin tarixçəsi” məqalələr silsiləsi öz tutarlılığı, novatorluğu ilə xarakterizə edilməlidir. Azərbaycan rəssamlarının əsərlərinə üstünlük verən sənətkar incəsənət tariximiz üçün əhəmiyyətli sayılacaq bir sərvət təqdim etmişdir. Sənətsünas-alim yaradıcılığında xalq rəssamı Səttar Bəhlulzadəyə geniş yer ayırır. Sənətkarın müəllifi olduğu “Torpağın arzusu” əsərini Ziyadxan Əliyev sanki rəssamın dili ilə tamaşaçıya bir daha təqdim edir. Professor Ziyadxan Əliyev tədqiqatlarında dünyanın səkkizinci möcüzəsi sayılan “Şeyx Səfi” xalçası haqqında məqaləsində öz fərdi yanaşmasını bir daha görə bilərik. Cəmi 30 il yaşamasına baxmayaraq zəngin yaradıcılığı ilə Azərbaycan təsviri sənət xəzinəsinə əvəzsiz töhfələr verən Bəhrüz bəy Kəngərli (1892-1922) yaradıcılığına aid əsərlərin təhlili hər zaman Ziyadxan Əliyevin tədqiqatlarında mühüm yer tutmuşdur. 2017-ci ildə çap olunan “Sən kimsən, “Qaçqın xanım?” əsərində rəssamın obrazının kimə məxsus olduğu sənətsünas-alim tərəfindən dərinlən araşdırılmışdır. Bu əsərdə Bəhrüz bəy Kəngərli öz xanımının obrazını təsvir etmişdir. Məqalədə bu portret haqqında yazılan müxtəlif yazılara toxunan sənətsünas öz tədqiqatı ilə yekunlaşdırır. Sənətsünasın “Bir əsərin tarixçəsi” silsiləsinə daxil olan “Cəfər Cabbarlı dühasına layiqli abidə” məqaləsinin də təhlilini sənətsünas-alim tarixi faktlarla sübut edir. “Nizami Gəncəvinin obrazı necə yaradılıb?” məqaləsində isə Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin rəngkarlıq və heykəltaraşlıqda portretlərinin yaranma tarixini araşdırmışdır. Sənətsünasın 2017-ci ildə işlədiyi “Şuşanın memarlıq səlnaməsi” məqaləsində isə Elturan Avalovun “Şuşa” silsiləsi təhlil edilmişdir. Professor Ziyadxan Əliyevin “Bir əsərin

tarixçəsi” məqalələr silsiləsinə “Eşqə sədaqətli, vətənə məhəbbətli şairin portreti” (2017), “Qədim şəhərin bədii səlnaməsi”(2017), “Gözəllik aşiqinin qəmli taleyi” (2017), “Səməd Vurğunun ilk portreti” (2018), “Ədəbi qəhrəmanlarımıza ucaldılan ilk abidə” (2018) və digər məqalələri sənətsünaslığımız üçün dəyərli materiallardır.

Açar sözlər: Azərbaycan, Şuşa, Ziyadxan Əliyev, Sənətsünaslıq, İncəsənət.

ABSTRACT

The role of works written by every scientist in the study of art history is important. The history of the work, the compositional structure, the description of the descriptive language in the articles require talent and literacy from the art critic. Deep knowledge of the author's personal creative features makes the article of the art critic more interesting and accurate. The problem that is relevant in Azerbaijani art today is the study of the history of a work. We must emphasize the name of the honored artist, Professor Ziyadxan Aliyev, who belongs to a rich creative range, in the correct presentation of works. If we pay attention to the work of Professor Ziyadxan Aliyev, one of the prominent representatives of modern Azerbaijani art criticism, the series of articles "History of a work" should be characterized by its consistency and innovation. Preferring the works of Azerbaijani artists, the artist presented a treasure that will be considered important for our art history. People's Artist Sattar Bahlulzadeh has been given a wide place in his work as an art critic. Ziyadxan Aliyev once again presents the work "Dream of the Land" authored by the artist in the language of the artist. In Professor Ziyadxan Aliyev's research, we can once again see his individual approach in his article on the Sheikh Safi carpet, which is considered the eighth wonder of the world. Despite the fact that he lived only 30 years, the analysis of the works of Bahruz bey Kangarli (1892-1922), who made invaluable contributions to the treasury of fine arts of Azerbaijan with his rich creativity, has always occupied an important place in Ziyadxan Aliyev's research. "Who are you, Refugee?", Published in 2017. In his work, the art critic-scientist has thoroughly studied to whom the image of the artist belongs. In this work, Bahruz bey Kangarli described the image of his wife. The art critic concludes his research by touching on various articles about this portrait. The analysis of the art critic's article "A monument worthy of the genius of Jafar Jabbarli" included in the series "History of a work" is proved by the art historian-scientist with historical facts. "How was the image of Nizami Ganjavi created?" In his article, he researched the history of portraits of the Azerbaijani poet Nizami Ganjavi in painting and sculpture. Elturan Avalov's "Shusha" series was analyzed in the article "Architectural Chronicle of Shusha" worked by the art critic in 2017. Professor Ziyadxan Aliyev's series of articles "History of a work" includes "Portrait of a poet devoted to love" (2017), "Artistic chronicle of the ancient city" (2017), "Sad fate of a beauty lover" (2017), "The first portrait of

Samad Vurgun" (2018), "The first monument to our literary heroes" (2018) and other articles are valuable materials for our art criticism.

Keywords: Azerbaijan, Shusha, Ziyadkhan Aliyev, Art Criticism, Art.

21.YÜZYIL BECERİLERİ: 6C MODELİ ÖRNEĞİYLE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

21st CENTURY SKILLS: VIEWS OF TEACHER CANDIDATES WITH THE EXAMPLE
OF THE 6C MODEL

Sevda KOÇ AKRAN

Doç.Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Siirt University, Education Faculty, Department of Education Curriculum and Instruction
ORCID NO: 0000-0003-4205-0148

ÖZET

21.yüzyılda toplumsal, ekonomik, siyasi ve teknolojik vb. birçok alanda yenilikler görülmüştür. Görülen bu yenilikler hem günümüz çağdaş eğitim sistemini hem de bu sistemin girdisi ve çıktısı olan “bireyi” etkilemiştir. Çünkü çağdaş bir eğitim anlayışıyla yetişen birey, toplumu kalkındıran, refah düzeyine çıkaran, bilgi ve ağ toplumu olma yolunda girişimcilik ruhuyla hareket eden kişidir. Başka bir deyişle, mekân ve zaman sınırı tanımadan olaylara eleştirel yaklaşan, karşılaştığı problemlere çözümler getiren, işbirliği içinde çalışma isteği olan, etkili iletişim süreçlerini kullanan, yaratıcılık, ulusal ve uluslararası değerleri konusunda farkındalığı olandır. Eğitim sistemi böyle bireylerin yetiştirilmesi için gerek öğretim programlarını, gerek uzak-yakın hedeflerini gerekse uygulamadaki politikalarını yenilemekte ve geliştirmektedir. Bunu yaparken örneğin flipped öğrenme, harmanlanmış öğrenme, 6 C gibi 21.yüzyıl modelleri, STEM eğitimi uygulamaları, farklı strateji, yöntem ve teknikleri dikkate almaktadır.

6C modeli eleştirel düşünme-problem çözme, işbirliği, iletişim, yaratıcılık, vatandaşlık/kültür, karakter eğitimi gibi 21.yüzyıl becerilerini kapsamaktadır. Eleştirel düşünmede birey, olayları planlı-programlı ele almaktadır. Bilişsel yapısında bu olayları analiz etmektedir. Olayları çok yönlü bir şekilde değerlendirmektedir. Değerlendirirken deneyimlerinden yararlanmaktadır. Sabırlı ve mantık süzgecinden geçirerek olaya yeni bir boyut kazandırmaktadır. Karşılaştığı problemleri tümdengelim, tümevarım ve değer yargılarını işe koşarak çözmeye çalışmaktadır. Tabii böyle bir yaklaşımda başka insanlarla işbirliği yapmakta ve onların görüşlerine önem vermektedir. Farklı görüşler ve düşüncelerle yaratıcı ürünler ortaya koymaya çalışmaktadır. Ortaya koyduğu ürünlerin bireysel, toplumsal kalkınmada ne kadar önemli olduğunu bilmektedir. Bunun sonucunda bu bireyler, bir öğretmen gibi topluma faydalı olan, kültürel değerleri koruyan, sorumluluktan kaçmayan ve değerlerine sahip çıkan yeni nesilleri yetiştirmektedir.

Yeni nesilleri yetiştirme sürecinde aile kadar öğretmeninde büyük görevler düşmektedir. Çünkü öğretmenler iyi bir toplum ve iyi yetişmiş bir birey profilinde her zaman en etkili eğitim ögesidir. Bunun yanı sıra bilgilerin inşa edilmesinde, bazen bir mimar bazen bir anne-

baba bazen de bir arkadaştır. Bütün bu yönleriyle ele alındığında, yaşam boyu öğrenme sürecinde bireyin yaşamının birçok alanında etkileri olan öğretmenin 6C modelinde belirtilen 21.yüzyıl becerilerine, özellikle öğretmen adayı iken sahip olması beklenmektedir. Yani bir öğretmen adayı olarak, gelecekte mesleğinde başarılı olmak ve çağdaş eğitim anlayışına uygun öğrenci profilini yetiştirmek için belirtilen becerileri davranış haline getirmelidir. Bunun içinde 21.yüzyıl becerileri hakkında hazırbulunuşluk düzeyine sahip olmalıdır. İşte bu araştırmada da 21.yüzyıl bilgi toplumunda önemli görülen ve 6C modelinde ele alınan beceriler hakkında öğretmen adaylarının görüşlerine başvurulmuştur.

Araştırmada, nitel araştırma modeli kapsamında olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Siirt üniversitesi, Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 4.sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada açık uçlu anket formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Buradan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular tablolar halinde gösterilerek yorumlanmış ve elde edilen sonuçlar tartışma bölümünde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, 21.Yüzyıl Becerileri, 6c Modeli.

ABSTRACT

In the 21st century, there have been innovations in many areas such as social, economic, political and technological. These innovations have affected both today's modern education system and the "individual" who is the input and output of this system. Because an individual who grows up with a modern understanding of education is a person who develops the society, brings it to the level of welfare, and acts with the spirit of entrepreneurship in the way of becoming a knowledge and network society. In other words, the individual is the one who approaches events critically, brings solutions to the problems he/she encounters, has the desire to work in cooperation, uses effective communication processes, and has awareness of creativity, national and international values, without knowing space and time limits. The education system renews and develops both its education programs, its far-near goals and its policies in practice to raise such individuals. While doing this, it takes into account 21st century models such as flipped learning, blended learning, 6C and applications of STEM education, different strategies, methods and techniques.

The 6C model covers 21st century skills such as critical thinking-problem solving, collaboration, communication, creativity, citizenship / culture, character education. In critical thinking, the individual handles events in a planned-programmed manner. He/she analyzes these events in his/her cognitive structure. He/she evaluates events in a versatile way. He/she makes use of his experiences while evaluating. He/she adds a new dimension to the event by filtering patience and logic. He/she tries to solve the problems he/she encounters by employing deductive, inductive and value judgments. Of course, in such an approach, he/she

cooperates with other people and attaches importance to their opinions. He/she tries to produce creative products with different opinions and thoughts. He/she knows how important his/her products are in individual and social development. As a result, these individuals raise new generations who are beneficial to society like a teacher, who protect cultural values, who do not escape responsibility and who protect their values.

In the process of raising the new generations, the teacher has a great responsibility as much as the family. Because teachers are always the most effective educational element in a good society and a well-trained individual profile. In addition, it is sometimes an architect, a parent or a friend in the construction of knowledge. Considering all these aspects, it is expected that the teacher, who has effects in many areas of the life of the individual in the lifelong learning process, has the 21st century skills specified in the 6C model, especially when he/she is a teacher candidate. In other words, as a teacher candidate, he/she should make the specified skills into behaviour in order to be successful in his/her profession in the future and to raise a student profile in line with contemporary education understanding. For this, he/she must have a level of readiness about 21st century skills. In this study, the opinions of the teacher candidates were consulted about the skills considered important in the 21st century knowledge society and considered in the 6C model.

In the research, phenomenology design was used within the scope of qualitative research model. The study group of the study consists of 4th grade teacher candidates studying at the Education Faculty in Siirt University. Data were collected by using an open-ended questionnaire. The data obtained here were subjected to content analysis. The findings obtained as a result of the analyzes were interpreted by showing them in tables and the results obtained are presented in the discussion section.

Keywords: Education, 21st Century Skills, 6c Model.

**THE NATIONAL GAGAUZ HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC MUSEUM
NAMED AFTER D. CARA-CIOBAN: TENDENCIES OF DEVELOPMENT AND
IMPORTANCE FOR GAGAUZIA**

Ludmila Marin-Karachoban

M.A., Director of the National Gagauz Historical and Ethnographic Museum named after D. Kara-Chaban

Социо-культурным контекстом создания Национального гагаузского историко-этнографического музея им. Д.Кара-Чобана стали радикальные общественные трансформации, которые способствовали модернизации гагаузского общества, привели к созданию значительного слоя гагаузской интеллигенции. Это позволило активизировать процесс роста этнического самосознания, хотя в 60-е -70е годы интернациональная политика советского государства тормозила форсирование этого процесса. Тем не менее, именно в эти годы создается и переживает важные первые этапы своего становления музей в Бешалме. В немалой степени этому способствовала личность его создателя – поэта, художника, скульптора, режиссера, актера, исследователя, хранителя гагаузской культуры Дмитрия Николаевича Кара Чобана. В первые десятилетия была создана концепция музея, собран материал.

В эти годы, когда на фоне социалистических преобразований стремление к сохранению и развитию этнической культуры не особенно поощрялось, музей в Бешалме не только сохранял гагаузское культурное наследие, но и становился фактором его дальнейшего развития. Именно в эти годы музей становится одним из важных духовных центров Гагаузии.

Создание и становление АТО Гагауз Ери создавало условия для развития гагаузской культуры. В настоящее время музей осваивает новые формы работы, придает большое значение просветительской работе. Так, в условиях пандемии возросло число публикаций материалов музея на страницах социальных сетей.

**НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА КАК ФАКТОР
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЗРЕЛОСТИ СТУДЕНТА
RESEARCH WORK AS A FACTOR OF STUDENT PROFESSIONAL MATURITY**

**İlahə ŞİHALİYEVƏ
Илаха ШИХАЛИЕВА**

Доктор Бакинский Государственный Университет Кафедра педагогики
Доктор философских наук по педагогике, Старший преподаватель
Dr., Bakü Devlet Üniversitesi, Pedagoji Bölümü

Резюме

Как известно, студенческие исследования - одна из важнейших форм образовательного процесса. В научной статье освещаются лаборатории, кружки, научно-практические конференции и их деятельность, где студенты могут поделиться результатами своих исследований. На основании ценных мнений многих исследователей выдвинута важность исследовательской работы в профессиональной подготовке и высшем образовании студентов. В современную эпоху и исходя из современных условий, содержания и характера научной деятельности, социального статуса и организационных вопросов были выявлены факторы, влияющие на изменение предмета этой деятельности. При этом здесь изучаются исследовательские навыки и факторы, влияющие на них (мотивационные, социально-психологические, личностные), исследовательские способности и исследовательские компетенции, интеллектуальный потенциал и их сущность. При этом обсуждались курсовые работы, включенные в студенческие исследования, дипломные работы, их значение, роль студентов в повышении уровня профессионализма.

Обоснована важность рефератов и курсовых работ при участии студентов в конференциях, олимпиадах, научных исследованиях и выполнении многих заданий. Участие студентов в научных исследованиях обозначено в научной статье как один из элементов подготовки будущих специалистов, объявлены направления деятельности студентов в этом направлении. При этом здесь изучались исследовательский потенциал и его суть.

В научной статье исследования студентов рассматриваются как один из ключевых факторов повышения их профессионализма. В контексте перехода от традиционной экономики к экономике «знаний» выявлены образовательные технологии, направленные на повышение творческих способностей и интеллектуального уровня специалистов, потребность в таланте для выполнения работы независимо от них.

Основными задачами ТЭТИ являются: научить студентов методам рационального и эффективного приобретения и использования научных знаний, особенно новых научных знаний; поиск и совершенствование новых форм интеграции системы высшего образования в научную и производственную деятельность в рамках единой системы образования; привитие студентам научных, творческих и исследовательских навыков; обеспечение реального участия студентов в научных исследованиях и техническом творчестве, а также вовлеченности в инновационную деятельность; организация освоения новых технологий, существующих в областях науки, техники и производства; познакомить студентов с современными научными методиками, а также с нормами научной этики, научить их правилам работы с научной литературой; привить студентам умение готовить научные проекты, отчеты и тезисы, выступать на научных мероприятиях (семинарах, конференциях и др.) и проводить дискуссии. Развитие творческого потенциала студентов-естественников - одна из важнейших задач научной статьи.

Ключевые Слова: Лаборатория, Студент, Профессионализм, Диссертация, Задания.

ABSTRACT

As we know, student research is one of the most important forms of the educational process. The scientific article highlights the laboratories, circles, scientific-practical conferences and their activities, which create such an opportunity for students to share the results of their research work. Based on the valuable opinions of many researchers, the importance of research work in the professional training and higher education of students has been put forward. In modern times and on the basis of modern conditions, the content and nature of scientific activity, social status and organizational issues, the factors influencing the change of the subject of this activity were revealed. At the same time, research skills and factors influencing it (motivation, socio-psychological, personal), research ability and research competencies, intellectual potential and their essence are studied here. At the same time, the course works included in the student research, diploma works, their importance, the role of students in raising the level of professionalism were discussed. The importance of abstracts and term papers in the participation of students in conferences, Olympiads, scientific research and fulfillment of many tasks was explained. The participation of students in scientific research is indicated in the scientific article as one of the elements of training future specialists. The directions of students' activities in this direction are announced. At the same time, the research potential and its essence were studied here. The scientific article examines student research as one of the main factors in improving their professionalism. In the context of the transition from a traditional economy to a "knowledge" economy, educational technologies aimed at increasing the creativity and intellectual level of specialists, the need

for talent in performing work independently of them have been identified. The main objectives of TETI are: to teach students the methods of rational and effective acquisition and use of scientific knowledge, especially new scientific knowledge; search and improvement of new forms of integration of the higher education system into scientific and production activities within the framework of the unified education system; inculcating scientific, creative and research skills in students; ensuring real participation of students in scientific research and technical creativity, as well as involvement in innovative activities; organization of mastering of new technologies in the fields of science, technology and production; to acquaint students with modern scientific methodologies, as well as norms of scientific ethics, to teach them the rules of working with scientific literature; to instill in students the ability to prepare scientific projects, reports and abstracts, to speak at scientific events (seminars, conferences, etc.) and to hold discussions. The development of the creative potential of science-oriented students is one of the most important tasks of the scientific article.

Keywords: Laboratory, Student, Professionalism, Thesis, Tasks.

UZAKTAN EĞİTİMİN TEORİLERİ
DISTANCE EDUCATION THEORIES

Günel MAMMADOVA

PhD, ADPU, Pedagogical Faculty

ÖZET

Yeni teknolojilerle paralel olarak gelişmekte olan uzaktan eğitim geleneksel eğitimden farklı olarak eğitimde mekan ve zaman sınırlanması yapmamaktadır. Yeni düşüncelerin ortaya çıkmasıyla öğrenmenin daha faydalı olması için yeni metotlar denenmektedir. Uzaktan eğitim hakkında birçok teori ortaya atılmıştır. Bazı ülkelerde eğitimde uzaktan eğitim metodunun kullanılması öğrenmenin yüzdesini daha da arttırdığı görülmüştür. Uzaktan eğitim teorilerinin ve felsefesinin gelişmesinde Rudolf Manfred Delling, Charles A. Wedemeyer ve Michael G. Moore'un önemli yerleri vardır.

Uzaktan eğitim öğrenci ile öğretmenin fiziksel olarak aynı ortamda olmaması durumunda kullanılan eğitim teknolojilerindedir. Uzaktan eğitim uygulamasıyla öğrenciler olmak istedikleri mekanı, kendilerine uygun zamanı ve öğrenim şeklini seçebilme özgürlüğü kazanmışlardır. Geleneksel eğitimden farklı olarak ekonomik, öğrenci merkezli, eğitimde yeni teknolojilerin uygulanması ve geleneksel eğitim alamayan insanlar için vazgeçilmez olduğundan popülerliği her geçen gün artmaktadır. İsteddiğiniz bilgiye istediğiniz zamanda ulaşabilmeniz uzaktan eğitimin getirdiği vazgeçilmez avantajlardandır.

Uzaktan eğitim çalışmaları 200 yıldan daha öncesine kadar uzanmaktadır. 1890'lı yıllarda Avustralya'daki Queensland Üniversitesi kampüs dışına açık bir eğitim programı yürütmüştür. 1920'lerde Columbia Üniversitesi de benzer bir program gerçekleştirmiştir. Zamanla radyonun, televizyonun bulunmasıyla uzaktan eğitim daha geniş kitleler tarafından kullanılmaya başlandı. Fransa'da 1907 yılında atılan adımlar sayesinde ise 1939 yılında resmi Uzaktan Eğitim Merkezi'nin kuruluşu sağlanmıştır. Yine bu dönemlerde uzaktan eğitimin halk eğitimi boyutundaki uygulamaları Rusya'da görülür. Japonyada ise 1948 yılında temelleri atılıp 1986 yılında University of the Air kurulmuştur. Uzaktan eğitim, Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ülkelerin eğitimine katkıda bulunmak üzere gündeme gelir ve uygulamaya girer. Uzaktan eğitim teorilerini Otto Peters'in endüstri kuramıyla sahneye çıkan ve hala devam eden bir tiyatro oyununa benzetebiliriz. Bu teorilerin zamana göre dağılımı şöyledir

Uzaktan eğitim geleneksel eğitimden farklı olarak zaman ve mekan sınırlaması koymamaktadır. Yeni teknolojilerin, özellikle bilgisayar tabanlı yeniliklerin, eğitim-öğretim amaçlı kullanılması uzaktan eğitimin meşhurlaşmasına ve dünyanın gelişmiş ülkelerinde eğitimde bu metodun kullanılmasına sebep olmuştur. Olmak istediğiniz ortamı kendiniz

seçtiğinizden ve bilginin herkesin ulaşabileceği bir noktada olmasından, uzaktan eğitim öğrenciler(öğrenenler) arasında fark koymamaktadır. Gelecekte teknolojinin daha da gelişmesiyle bilgiye ulaşmanın daha kolay olacak olması uzaktan eğitimin tercih edilmesinin başka bir sebebidir. Özetlersek, öğrenciler arasında ayırım yapmaması ve mekan ve zaman sınırlaması olmaması uzaktan eğitimin genel felsefesidir.

Anahtar kelimeler: Eğitim, Teori, Felsefe, Fayda, Genel.

ABSTRACT

Distance education, which develops in parallel with new technologies, does not limit space and time in education, unlike traditional education. With the emergence of new ideas, new methods are tried to make learning more beneficial. Many theories have been put forward about distance education. In some countries, it has been observed that the use of the distance education method in education further increases the percentage of learning. Rudolf Manfred Delling, Charles A. Wedemeyer and Michael G. Moore have important places in the development of distance education theories and philosophy.

Distance education is one of the educational technologies used when the student and the teacher are not physically in the same environment. With the distance education application, students have gained the freedom to choose the place they want to be, the time suitable for them and the way of education. Unlike traditional education, its popularity is increasing day by day because it is economical, student-centered, application of new technologies in education and indispensable for people who cannot receive traditional education. Accessing the information you want whenever you want is one of the indispensable advantages of distance education.

Distance education studies date back more than 200 years. In the 1890s, the University of Queensland in Australia conducted an open education program off campus. Columbia University conducted a similar program in the 1920s. In time, with the discovery of radio and television, distance education started to be used by a wider audience. Thanks to the steps taken in 1907 in France, the official Distance Education Center was established in 1939. Also in these periods, practices of distance education in the dimension of public education are seen in Russia. In Japan, its foundations were laid in 1948 and the University of the Air was established in 1986. Distance education, Especially II. It comes to the fore and enters into practice to contribute to the education of countries after World War II. We can compare the theories of distance education to a theater play that took the stage with Otto Peters' theory of industry and still continues. The distribution of these theories over time is as follows.

Distance education, unlike traditional education, does not place any time or space limitation. The use of new technologies, especially computer-based innovations, for educational

purposes has caused distance education to become famous and to use this method in education in developed countries of the world. Distance education does not make a difference between students (learners), since you choose the environment you want to be in and information is accessible to everyone. Another reason for choosing distance education is that it will be easier to access information with the further development of technology in the future. To sum up, it is the general philosophy of distance education that it does not discriminate between students and does not have space and time limitations.

Keywords: Education, Theory, Philosophy, Utility, General.

COVID-19 SALGINI KAYNAKLI ANKSİYETENİN ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK MOTİVASYONLARINA ETKİSİ
EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC ASSOCIATED ANXIETY ON UNIVERSITY
STUDENTS' ACADEMIC MOTIVATION

Ranim HUBBI

M.Sc., İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
M.Sc., Istanbul Aydın University, Institut of Graduate Study, Department of School Teacher

ORCID NO: 0000-0002-7192-1267

ÖZET

Covid-19 yalnızca sağlık ve toplumsal problemler değil, mesleki, politik, ekonomik, etik ve ahlaki sonuçlar da yaratmıştır. Bireylerin Covid-19'u algılama biçimi ile tepkileri ve uyumu arasında ilişki olduğu görülmektedir. Salgının ilk dönemlerinde ortaya çıkardığı fiziksel sonuçlar daha çok dikkat çekmiş, ancak ruh sağlığı sonuçları üzerinde durulmamıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 130 ülkede gerçekleştirilen çalışmaya göre, çocuklar ve ergenlerde (%72), yetişkinlerde (%70) ve kadınlarda (%61) Covid-19 kaynaklı psikolojik rahatsızlık semptomları olduğu belirlenmiştir. Buna göre, psikolojik olumsuz belirtiler sergileyen kişilerin %61'inin danışma ve psikolojik destek aldıkları görülmüştür. Salgın, eğitim öğretim faaliyetlerine geçici süre ara verilmesine ve sonrasında ise uzaktan eğitim modeline geçilmesine yol açmıştır. Pandeminin tek başına önemli bir dış faktör olduğunu göz önüne alırsak, öğrencinin akademik motivasyonu ve anksiyete durumunun araştırılması gerekmektedir. Bu çalışmada, Covid-19 kaynaklı anksiyetenin üniversite öğrencilerinin akademik motivasyona etkisinin geniş kapsamlı alanyazın incelemesinin yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Anksiyete, Üniversite Öğrencisi, Akademik Motivasyon.

ABSTRACT

Covid-19 has also gendered effects in the community by professional, political, economical, ethical, and moral throughputs, by not only health and social problems. It seems that there a relationship between the perceptions of Cobid-19 among the individuals and their reflections and adoption. The physical reflections of this pandemic has gained much more attention in the early period, however its psychological impacts have not been evaluated well yet. According to a study conducted in 130 countries by the World Health Organization (WHO), it was revealed that psychological disorders were detected among children and infants (72%), adults (70%), and women (61%), respectively. With reference to these facts, it was also found that

61% of the individuals with psychotic symptoms was getting treated for psychiatric care. The pandemic has also caused that the educational activities were put on hold temporarily, and following that the institutions started making online distance education. If the pandemic is considered as an important exterior factor alone, the levels of both lacademic motivation and axiety among the students need to be explored carefully. In this study, we aimed to make a comprehensive search for the effects of Cvid-19 pandemic associated anxiety on university students' academic motivation in the literature.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Anxiety, University Student, Academic Motivation.

ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNDƏ TƏHSİLİN KEYFİYYƏTİNƏ COVID-19
PANDEMİYANIN TƏSİRİ

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE QUALITY OF EDUCATION IN
SECONDARY SCHOOLS

Sevda Heydərova

Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunun Doktorantı

ÖZET

COVID-19 pandemiyası başladığı tarixdən bəri 190-dan çox ölkədə, eləcə də bütün qitədə təxminən 1,6 milyard tələbənin təhsil sisteminin pozulmasına, bəzi yerlərdə hətda dayanmasına səbəb oldu. COVID-19 pandemiyası məktəblərin və digər təhsil müəssisələrinin 94 - nin bağlanmasına səbəb oldu. Böhran təhsildə əvvəlki bərabərsizlikləri daha da artırır və ən həssas qrupların əhəmiyyətli bir hissəsinin qarşısını almış, uşaqların, gənclərin və yetkinlərin - yoxsul və ya kənd yerlərində yaşayanların, qızların, qaçqınların, əlillərin və məcburi köçkünlərin işlərinə mənfi təsir göstərmişdir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, təhsil prosesi çox uzun bir dövrü edir. Bu baxımdan, təhsil itkiləri gələcək nəsillərə çatmaq və on illər ərzində tərəqqi etməklə təhdid edir. Yalnız COVID-19 pandemiyanın iqtisadi nəticələrindən danışırıqsa, gələn il daha 23,8 milyon uşaq və gənc (məktəbəqədər uşaqlardan universitet tələbələrinə qədər) məktəbi tərk edə bilər və ya özləri təhsil ala bilməyəcəklər.

COVID-19 pandemiyası zamanı, təhsil prosesinin pozulması, təhsil sistemindən kənar da ciddi nəticələrə səbəb olur və olacaqdır. Məktəblərin bağlanması qida sektorunda da cəmiyyətdə zəruri xidmətlər göstərməyi çətinləşdirir. Bir çox valideyn iş yerlərinin bağlanması səbəbindən, işlərini görə bilmir. Xüsusi ilə də rayon yerlərində qadın və qızlara qarşı şiddət riskinin artmasına kömək edir. Mövcud məhdudiyətlər və inkişafa yardım sistemlərindəki təzyiqlər böyüdükcə, təhsilə ayrılan maliyyə də ciddi şəkildə tədqiq olunmalıdır. Son aylar, COVID-19-dan əvvəl mövcud olan böyük təhsil kəsirini daha da artırdığı müşahidə olunmaqdadır. Statistika əsasən, aşağı və orta gəlirli ölkələr üçün bu kəsir ildə 148 milyard dollar təşkil edir. COVID-19 pandemiyasının uzanması, bu məbləğin getdikcə artmasına səbəb ola bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, COVID-19 pandemiyasının nəticələri Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərində də təhsilin keyfiyyətinə mənfi təsir etmişdir. Məhz bu baxımdan, bu sahənin tədqiq olunması olduqca actual məsələlərdən hesab olunmaqdadır. Öyrənmənin davamlılığını təmin etmək məqsədi ilə ümumtəhsil məktəblərində təhsilin keyfiyyəti dərinlən təhlil olunmalıdır.

Açar Sözlər: Covid-19 Pandemiyası, Ümumtəhsil Məktəbləri, Böhran, Sosial- İqtisadi İnkişaf, Sağlamlıq.

ABSTRACT

Since its inception, the COVID-19 pandemic has disrupted the education system in more than 190 countries, as well as across the continent, disrupting the education system and even shutting it down in some places. The COVID-19 pandemic has closed 94 schools and other educational institutions. The crisis has exacerbated previous inequalities in education and prevented a significant proportion of the most vulnerable groups, including children, youth and adults - the poor or those living in rural areas, girls, refugees, the disabled and IDPs.

It should be borne in mind that the educational process is a very long period. In this sense, education losses threaten to reach future generations and make progress over decades. If we talk only about the economic consequences of the COVID-19 pandemic, another 23.8 million children and young people (from preschoolers to university students) may or may not be able to drop out of school next year.

During the COVID-19 pandemic, disruption of the educational process causes and will have serious consequences outside the education system. The closure of schools makes it difficult to provide the necessary services to society in the food sector. Many parents are unable to work due to job losses. It helps increase the risk of violence against women and girls, especially in the district. As existing constraints and pressures on development assistance systems increase, funding for education needs to be scrutinized. In recent months, there has been a significant increase in the large education deficit that existed before COVID-19. According to statistics, the deficit for low- and middle-income countries is \$ 148 billion a year. Prolongation of the COVID-19 pandemic could lead to an increase in this amount. It should be noted that the results of the COVID-19 pandemic also had a negative impact on the quality of education in secondary schools in the Republic of Azerbaijan. From this point of view, the study of this area is considered to be very relevant. In order to ensure the continuity of learning, the quality of education in secondary schools should be thoroughly analyzed.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Secondary Schools, Crisis, Socio-Economic Development, Health.

ÖZÜNÜTƏHSİL ŞƏXSİYYƏTİN İNKİŞAFI ÜÇÜN ƏSAS MEYAR KİMİ
SELF-EDUCATION AS A MAIN CRITERIA FOR PERSONAL DEVELOPMENT

Aygül Abdul qızı İbrahimova

Magistr

Özünütəhsil artıq savad öyrənmək, hər hansı bir kitabı və yaxud qəzeti oxumaq deyil, özünütəhsil – hər bir ixtisas sahibinin, mütəxəssisin özünün sahib olduğu biliyini dərişləşdirməsi, təkmilləşdirməsidir. Bir insanın ali təhsil haqqında diplomu ola bilər, lakin bu hələ onun sahib olduğu ixtisas üzrə yetərinə biliklərə yiyələndiyini göstərməz.

Hər bir insanın müstəqil surətdə davamlı və sistemli şəkildə biliklərə yiyələnməsi, öz biliklərini genişləndirməsi və təkmilləşdirməsinə özünütəhsil deyilir.

Özünütəhsil – Azərbaycanda təhsilin bir hissəsidir. Belə ki, hər bir şəxs orta, ali təhsilindən əlavə hər zaman özü də nəşə yeniliklərdən xəbərdar olur, öz üzərində işləyir, baş verən inkişafı izləyir, informasiya texnologiyalarını, yeni xarici dilləri öyrənir. Gördüyümüz kimi, insan mütəmadi şəkildə üzərində işləyir.

Xalq yarıdıcılığımızda elmə, təhsilə yiyələnməyin vacibliyi haqqında yetərinə dərin mənalı ifadələr, atalar sözləri yer almışdır. “Qələm tutan əl suala açılmaz”, “Elmi pul ilə yox, çalışmaqla əldə edirlər”, “Min bilsən də, bir biləndən soruş” və s. kimi ibrətamiz hikmətli sözlər bu dediyimizə sübutdur.

Antik dövr mədəniyyətinin dahi mütəfəkkirləri olan Sokrat, Diagen, Platon, Aristotel, Plutarx, Seneka və başqaları da özünütəkmilləşdirməni, özünütəhsili şəxsiyyətin inkişafında başlıca amil kimi qiymətləndirmişlər. Sokratın bu gün də öz əhəmiyyətini itirməyən “ömrüm boyu öyrəndim, axırda bir onu bildim ki, heçnə bilmirəm” devizi insanı hər zaman oxuyub öyrənməyə səsləmiş və nə qədər öyrənsən də yenə az olduğunu diqqətə çatdırmışdır.

Məhəmməd peyğəmbərin elm, təhsil üçün dediyi “Elm Çində də olsa, dalınca gedin”, “İki şəxs doymaq bilməz: elm təşnəsi, dünya (malı) hərəsi” və bu kimi digər fikirləri gəncləri elm öyrənməyə, yeni bacarıq və vərdişlərə yiyələnməyə, çoxlu biliklər əldə etməyə çağırırdı.

Özünütəhsil çox mürəkkəb bir prosesdir. Onun dərin məzmunu, geniş sahələri, müxtəlif növ və formaları vardır. Özünütəhsil anlayışı geniş tədqiq olunmuşdur. Onun mahiyyəti, məzmunu və s. haqqında ziddiyyətli fikirlər olmasa da, fərqli yanaşmalar az deyildir.

Tədqiqatçıların fikrincə, özünütəhsil təhsilin bir növü olsa da, o, təhsilin sadə forması deyil, xüsusi formasıdır. O, müstəqilliklə, müəyyən qanunlarla bağlı bir prosesdir, ona görə də onun pedaqoji təşkili vacib və əhəmiyyətlidir. Deməli, özünütəhsilin özünəməxsus mahiyyəti, məzmunu, mərhələləri, həmin mərhələlərin yaranması və keçirilməsi, təşkil olunması vardır.

Özünütəhsil haqqında tədqiqat aparən mütəxəssislərdən olan İ.L.Naumçenko özünütəhsilin geniş və dar mənada işləndiyini söyləmişdir. O, dar mənada özünütəhsil deyəndə pedaqoji anlayış, geniş mənada dedikdə isə sosial-pedaqoji anlayış kimi götürmüşdür. Və onlara ayrılıqda tərif vermişdir: “Özünütəhsil altında dar mənada yeniləşdirilmiş, genişləndirilmiş əvvəlki alınmış biliklərin sistemi, ixtisas nailiyyətlərinin tamlığı, praktik bacarıq və vərdişlərin təkmilləşdirilməsi başa düşülür. Onun aparıcı prinsipləri şəxsi təşəbbüskarlıq, tam müstəqillik və özünütəhsil işinə yaradıcı münasibətdir”. Geniş mənada özünütəhsil sosial pedaqoji anlayışdır.

Açar sözlər: Təlim, Təhsil, Tərbiyə, İnkişaf, Özünütərbiyə, Fəaliyyət.

ABSTRACT

Self-education is no longer about learning to read, reading any book or newspaper, but self-education is the study and improvement of the knowledge of each specialist. A person may have a degree in higher education, but this does not mean that he or she has enough knowledge in his or her field.

Self-education is a part of education in Azerbaijan. Self-education is the process by which each person acquires knowledge independently, continuously and systematically, expands and improves their knowledge. Self-education is a part of education in Azerbaijan. Thus, in addition to secondary and higher education, each person is always aware of something new, works on himself, follows the development, learns information technology, new foreign languages. As we see, every person is constantly working on himself.

There are profound expressions and proverbs about the importance of mastering science and education in our folklore. "A hand holding a pen is not open to questions", "Science is obtained not by money, but by hard work", "Even if you know a thousand, ask someone who knows" and so on. Such instructive words of wisdom are proof of this.

The great thinkers of ancient culture, such as Socrates, Diagen, Plato, Aristotle, Plutarch, Seneca, and others, regarded self-improvement as a key factor in the development of a self-educated personality. Socrates' motto, "I have learned all my life, but in the end I knew nothing," which has not lost its relevance today, has always called on man to read and learn, and pointed out that no matter how much you learn, it is still small.

The Prophet Muhammad's words for science and education, such as, "Follow science even if it is in China," "Two people cannot be satisfied: the thirst for knowledge, the greed for the world," and so on. called to do so.

Self-education is a very complex process. Self-education is a very complex process. It has a deep content, wide areas, different types and forms. The concept of self-education has been

extensively studied, its essence, content, etc. Although there are no conflicting views on the issue, there are many different approaches.

According to researchers, although self-education is a form of education, it is not a simple form of education, but a special form. It is a process of independence, of certain laws, so its pedagogical organization is important and significant. So, self-education has its own essence, content, stages, creation and holding of those stages, organization.

I. L. Naumchenko, one of the experts conducting research on self-education, said that self-education is developed in a broad and narrow sense. He took self-education in the narrow sense as a pedagogical concept, and in the broad sense as a socio-pedagogical concept. And he described them separately: "Self-education is understood in the narrow sense as a renewed, expanded system of previously acquired knowledge, the completeness of professional achievements, the improvement of practical skills and habits. Its guiding principles are personal initiative, full independence and a creative approach to self-education. " In a broad sense, self-education is a social pedagogical concept.

Keywords: Training, Education, Upbringing, Development, Self-Discipline, Activity.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ В КРУЖКАХ ПО ХИМИИ В
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ
METHODOLOGY OF ORGANIZING CHEMISTRY CLUB CLASSES IN SECONDARY
SCHOOLS

Невзад Ахмед Гюль (Nevzat Ahmet Gul)

Докторант По Программе Доктора Философии Института Образования Азербайджанской Республики
(Азербайджан, Баку)

*Doctoral Student Under The Program of Doctor Of Philosophy of The Institute of Education of the Azerbaijan
Republic (Azerbaijan, Baku)*

Аннотация

В настоящее время важную роль играют занятия кружков по химии, которые являются одним из основных видов внеклассной работы и играют ключевую роль в реализации политехнического образования в общеобразовательных школах. Так как невозможно найти место производства, которое прямо или косвенно не было связано с химией и не использует химические процессы. Среди основных форм внеклассной работы по химии важное место занимают занятия в кружках с определенной группой учеников. При организации кружка по химии, необходимо учитывать уровень знаний, желание и интерес учеников. На наш взгляд, кружок по химии должен охватывать как можно больше учеников.

Ключевые слова: внеклассная работа, занятия в кружках, интересы учащихся, общеобразовательная школа

ABSTRACT

At present, the classes of the chemistry club, which is one of the main types of extracurricular activities or play a key role in the implementation of polytechnic education in our schools, play an important role. Because it is impossible to find a field of production which is not directly or indirectly related to chemistry and does not use chemical processes. Among the main forms of extracurricular activities in chemistry, club classes with a certain group of students have an important role. Students' level of knowledge, desire and interest must be taken into account when organizing a chemistry club. In our opinion, the chemistry club should cover the students with the same level.

Keywords: Extracurricular Activities, Classes In Clubs, Students' Interests, Secondary School.

**NATION BUILDING AND HISTORICIZING WOMEN CAMPAIGN SPEECHES
FOR EFFECTIVE PEACE BUILDING EDUCATION IN NIGERIA, 1999-2019**

Ozioma Victoria Uchime

Chukwuemeka Odumegwu Ojukwu University, Igbarim

Amiara Solomon Amiara

Ebonyi State University, Abakaliki

Onyekwulunne Ijeoma M.

Ebonyi State University, Abakaliki

ABSTRACT

Peace education is relatively a component of peace building. It deals with information dissemination and processes for acquiring values, knowledge and developing attitudes, skills and behaviours to live in harmony with oneself, with others and with the natural environment. The spate of political violence during electioneering campaigns entails that there are certain measures that must be adopted to effectively deal with cases of elections violence in Nigeria. These measures require that civil society, women organizations and religious groups are primarily the agents of peace education to the extent that they are required to carry out campaign against “hate speeches” that could lead to provocative and violent campaigns by political parties. In this context, this study is conceived on the ground that campaign speeches delivered by women during electioneering campaigns contribute to peace education. The idea is that as peace is important to the development of a society, so are women in this development process. Therefore, the study interrogates the role of women in nation building. The purpose is to find out why women have not contributed to building the culture of peace despite having strong party affiliations and whether these campaign speeches could lead to peace education? The study concludes by arguing that subtle campaign speeches among women during electioneering campaigns are often tailored towards peace making hence, peace is paramount to the building of the society. The study is anchored on thematic, descriptive and analytical methodology of historical research while our sources of data shall be majorly secondary/documented materials.

Keywords: Nation Building, Historicizing, Campaign Speech, Peace Education, Nigeria.

ULUSAL PEDAGOJİK DÜŞÜNCE TARİHİMİZİN ARAŞTIRMACILARINDAN BİRİ

AHMED SEYİDOV

MİLLİ PEDAQOJİ FİKİR TARİXİMİZİN ARAŞDIRICILARINDAN BİRİ

-ƏHMƏD SEYİDOV

ONE OF THE RESEARCHERS OF THE HISTORY OF OUR NATIONAL

PEDAGOGICAL THOUGHT IS AHMAD SEYIDOV

Gülarə QOCAYEVA

Dr., Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Ümumi Pedaqogika Kafedrasının Başmüəllimi

ÖZET

Bilimsel makale, ulusal pedagojik düşüncemizin tarihini araştıran araştırmacılardan biri tarafından yazılmıştır. Seyidov ile bağlantılıdır. Yazar, A. Seyidov'un hayatı hakkında, zor hayatını hayal ederek çok ilginç gerçekler ortaya koyuyor. İşte bu gerçeklerden bazıları: A. Seyidov Moskova'ya ünlü akademisyen YM Medinsky'ye geldi ve İngiliz John Locke'u bir tez konusu olarak incelemesini söyledi. Bu konuşmadan sonra Ahmed Seyidov, Abbasgulu aga Bakikhanov'un pedagojik mirasını usulüne uygun bir şekilde ekledi ve ilk kez pedagojik bilimler adayları için tezini savundu. Bir başka ilginç gerçek: Mikail Mushfig, bir gün Ahmad Seyidov'un evine geldi ve ondan şiirindeki eğitim meseleleri hakkında bir makale yazmasını istedi (37 yıl yaklaşıyordu ve şair saldırıları yoğunlaştı). Yazar: 12 sayfa. Makale Mushfig'in şiirlerini kurtarmasına rağmen, şairi kurtarmadı. Bu gerçekler, A. Seyidov'un rejimi bekleyen inatçı bir bilim adamı olduğunu ve bu duygudan yorulmadığını bir kez daha göstermektedir.

Yazar, iki yönün bilimsel ve pedagojik çalışmasının kalıcı bir konusu olarak yol açtığını ortaya koymaktadır: Azerbaycan'da pedagojik düşüncenin incelenmesi, öğretmenlerin pedagojik mirasının yurtdışından ve yurt dışından incelenmesi ve tanıtımı. Aslında, bu araştırma alanlarının her ikisinin de bilim adamı tarafından belirtilen bilimsel ve pedagojik bir tarzda birleştirildiği ve ulusal pedagojik düşüncemizi hem ulusal-tarihi kaynaklar hem de uluslararası ilişkilerle incelememize yardımcı olduğu sonucuna vardı. Burada yazar ayrıca Ahmed Seyidov'un bilimsel personeli eğitime alanındaki yoğun bilimsel aktivitesini de düşündü, bu pedagoji H.Ahmadov, N.Kazimov, F.Seyidov, A.Agayev, S.Shafiyev, S.Guliyev alanında etkili bir şekilde çalıştığı biliniyordu. öyle büyük eğitimciler onun öğrencileriydi. Profesör Ahmad Seyidov, önde gelen bilim adamlarımız Mehdi Mehdizade, Ziyaddin Goyushov, Agammad Abdullayev, Shovgi Agayev, Bashir Ahmadov'un resmi bir rakibiydi. A. Seyidov, tarihsel figürler arasında en önde gelen bilim adamlarından biridir. Görkemli 85 yıllık hayatı Azerbaycan'da pedagojik bilim tarihinde paha biçilmez bir miras bıraktı.

Anahtar Kelimeler: Profesör, Pedagojik, Tez, Ulusal, Kişilik, Araştırmacı.

XÜLASƏ

Elmi məqalə milli pedaqoji fikir tariximizin araşdırıcılarından biri olan Ə. Seyidovla bağlıdır. Müəllif burada Ə.Seyidovun keşməkeşli həyatını gözönünə gətirərək, onun həyatı ilə bağlı olan çox maraqlı faktları üzə çıxarmışdır. Bu faktlardan bir neçəsini göstərək: Ə.Seyidov Moskvaya məşhur akademik Y.M.Medinskinin yanına gəlir və ingilis Con Lokku dissertasiya mövzusu kimi tədqiq etmək fikrini ona söyləyir. Bu söhbətdən sonra Əhməd Seyidov Abbasqulu ağa Bakıxanovun pedaqoji irsini layiqincə tədqiqata qoşdu və ilk dəfə pedaqoji elmlər namizədi dissertasiyasını müdafiə etdi. Digər maraqlı fakt: Bir gün Mikayıl Müşfiq Əhməd Seyidovun evinə gəlir və xahiş edir ki, onun poeziyasındakı tərbiyə məsələləri haqqında məqalə yazsın (Artıq 37-ci il yaxınlaşmışdı, şairə hücumlar da güclənmişdi). O qələmə alır: 12 səhifə. Məqalə M.Müşfiqin şeirlərini xilas etsə də, şairin xilasına gücü çatmadı. Bu faktlar bir daha onu göstərir ki, Ə..Seyidov rejimi gözləyən inadkar alim olub və bu hissdən yorulmayıb.

Müəllif onun elmi-pedaqoji yaradıcılığının daimi predmeti kimi iki istiqamətin aparıcı olduğunu üzə çıxararaq bu istiqamətlərə: *Azərbaycan pedaqoji fikrinin tədqiqini, uzaq və yaxın xarici ölkə pedaqoqlarının pedaqoji irsinin tədqiqi və təbliğini aid etmişdir*. O, belə bir qənaətə gəlmişdir ki, əslində bu tədqiqat istiqamətlərinin hər ikisi alimin istinad etdiyi bir elmi pedaqoji üslubda birləşir, milli pedaqoji fikrimizi həm milli-tarixi qaynaqları, həm də beynəlxalq əlaqələri ilə birlikdə öyrənməyə kömək edən zəmin rolunu oynayır. Burada müəllif Əhməd Seyidovun elmi kadrların yetişdirilməsi istiqamətində gərgin elmi fəaliyyətini də gözönünə gətirmiş, məlum olmuşdur ki, o, bu pedaqogika sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərmiş H.Əhmədov, N.Kazımov, F.Seyidov, Ə.Ağayev, S.Şəfiyev, S.Quliyev kimi böyük pedaqoqlar onun yetirmələri olmuşlar. Professor Əhməd Seyidov görkəmli alimlərimizdən Mehdi Mehdizadənin, Ziyəddin Göyüşovun, Ağamməd Abdullayevin, Şövqi Ağayevin, Bəşir Əhmədovun rəsmi opponenti olmuş, görkəmli pedaqoq unudulmaz şəxsiyyətlərimizdən İsmayıl Şıxlının, Şıxəli Qurbanovun müəllimi kimi, onlardan qürurla hər yerdə danışdı. Müəllif sonda belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, professor Ə. Seyidov tarixi şəxsiyyətlər sırasında yeri görünən alimlərdən biridir. Onun yaşadığı 85 illik şərəfli ömür Azərbaycan Pedaqoji elm tarixində əvəzsiz bir irs qoymuşdur.

Açar sözlər: Professor, Pedaqoji, Dissertasiya, Milli, Şəxsiyyət, Tədqiqatçı.

ABSTRACT

The scientific article was written by one of the researchers of the history of our national pedagogical thought, A. It is connected with Seyidov. The author reveals very interesting facts about the life of A. Seyidov, imagining his hard life. Here are some of these facts: A. Seyidov came to Moscow to the famous academician Y.M Medinsky and told him to study the Englishman John Locke as a dissertation topic. After this conversation, Ahmad Seyidov

duly added the pedagogical heritage of Abbasgulu aga Bakikhanov to the research and for the first time defended his dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences. Another interesting fact: One day Mikail Mushfig came to Ahmad Seyidov's house and asked him to write an article on the issues of education in his poetry (37 years were approaching, and attacks on the poet intensified). He writes: 12 pages. Although the article saved Mushfig's poems, it did not save the poet. These facts show once again that A. Seyidov was a stubborn scientist waiting for the regime and did not get tired of this feeling.

The author reveals that two directions are leading as a permanent subject of his scientific and pedagogical work: the study of pedagogical thought in Azerbaijan, the study and promotion of the pedagogical heritage of teachers from near and far abroad. He came to the conclusion that, in fact, both of these areas of research are combined in a scientific and pedagogical style cited by the scientist, helping us to study our national pedagogical thought in conjunction with both national-historical sources and international relations. Here the author also considered Ahmad Seyidov's intense scientific activity in the field of training scientific personnel, it became known that he worked effectively in this field of pedagogy H. Ahmadov, N. Kazimov, F. Seyidov, A. Agayev, S. Shafiyev, S. Guliyev such great educators were his pupils. Professor Ahmad Seyidov was the official opponent of our prominent scientists Mehdi Mehdizade, Ziyaddin Goyushov, Agammad Abdullayev, Shovgi Agayev, Bashir Ahmadov. A. Seyidov is one of the most prominent scientists among historical figures. His glorious 85-year life has left an invaluable legacy in the history of pedagogical science in Azerbaijan.

Keywords: Professor, Pedagogical, Dissertation, National, Personality.

REFLÜ ÖZOFAJİT TEDAVİSİNDE LAPAROSKOPİK NİSSEN
FUNDOPLİKASYON: KLİNİK DENEYİMLERİMİZ
LAPAROSCOPIC NISSEN FUNDOPLICATION IN REFLUX ESOPHAGITIS
TREATMENT: OUR CLINICAL EXPERIENCES

Sabahattin DESTEK

Sancaktepe Şehit Profesör İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi Kliniği, İstanbul
SancaktepeSehitProfessor İlhan Varank Training and ResearchHospital, General Surgery Clinic, Istanbul

Didem ERTORUL

Sancaktepe Şehit Profesör İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi Kliniği, İstanbul
SancaktepeSehitProfessor İlhan Varank Training and ResearchHospital, General Surgery Clinic, Istanbul

ÖZET

Gastroözofageal reflü hastalığı (GÖRH), gastrointestinal sistemin en yaygın kronik hastalığıdır. Medikal tedaviye direnç, uzun süreli medikal tedavi, hiatal herni varlığı, ekstra özefajial reflü bulguları varlığında cerrahi tedavi gerekebilir. Tedavide en çok uygulanan Nissen fundoplikasyon tekniği 1956'da açık yöntemle; 1991'de de laparoskopik olarak yapılmaktadır. Bu çalışmada, hastanemizde, laparoskopik fundoplikasyon (LNF) ameliyatları yapılan hastaların sonuçlar incelendi. Hastanemizde 2018-2020 yıllarında GÖRH ve hiatalherni tanılarıyla ameliyat edilen 5 hasta, retrospektif olarak incelendi. Hastalardan 4'ü kadın, 1'i erkekti. Ortalama yaş 34'dü (23–55). Ortalama şikayet süresi 4 yıldır. Öykülerinde hastaların tamamı ameliyat öncesinde en az 12 ay süre ile medikal tedavi almıştı. Hastaların % 40'ında Los Angeles Evre A; % 60'ında Evre B GÖRH saptandı. Ortalama hiatal herni çapı 2,4 cm'di. Hastaların %40'ında alkalin reflü, %60'ında *Helicobacter pylori* belirlendi. Hastaların ikisine laparoskopik olarak fundoplikasyon; üçüne nissen rozetti fundoplikasyon yapıldı. Tüm hastalara krurorafı yapıldı. Ameliyatlar laparoskopik olarak bitirildi. Ortalama ameliyat süresi 3 saattir. Sadece bir hastada plevra açıldı ve perop onarıldı. Tüm hastalarda ameliyattan 1 gün sonra özofagus pasaj grafi çekilip nazogastrik sonda alınarak beslenmeye başlandı. Hastaların %60'ında ameliyat sonrası erken dönemde yutma güçlüğü görüldü. Bu vakalarda yutma güçlüğü 3 aylık takiplerinde müdahaleye olmadan düzeldi. Hastaların 3. ay ve 12. aylarda, yapılan kontrol endoskopilerinde sorun görülmedi. LNF'da ameliyat sonrası erken dönemde gelişen yutma güçlüğü, en önemli komplikasyondur, ancak genellikle kendiliğinden düzelir. LNF, GÖRH'nın cerrahi tedavisinde günümüzdeki en uygun seçenektir. Uygun seçilmiş hastalarda laparoskopik cerrahi, medikal tedaviye alternatif başarılı bir tedavi seçeneği olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Gastroözofagealreflü Hastalığı, Hiatal Herni, Laparoskopik Nissen Fundoplikasyon.

ABSTRACT

Gastroesophageal reflux disease (GERD) is the most common chronic disease of the gastrointestinal tract. Surgical treatment may be required in the presence of resistance to medical treatment, long-term medical treatment, presence of hiatal hernia, and signs of extra esophageal reflux. The most widely used Nissen fundoplication technique in treatment was in 1956 with the open method; It was performed laparoscopically in 1991. In this study, the results of patients who underwent laparoscopic fundoplication (LNF) surgeries in our hospital were analyzed. Five patients who were operated with the diagnosis of GERD and hiatal hernia in our hospital in 2018-2020 were analyzed retrospectively. 4 of the patients were female and 1 was male. The average age was 34 (23-55). Average duration of complaints was 4 years. In their history, all of the patients had received medical treatment for at least 12 months before surgery. Los Angeles Stage A in 40% of patients; Stage B GERD was detected in 60%. The mean hiatal hernia diameter was 2.4 cm. Alkaline reflux was detected in 40% of the patients, and *Helicobacter pylori* was detected in 60%. Fundoplication laparoscopically in two of the patients; Nissen rosetti fundoplication was performed in three of them. All patients underwent crorophy. Operations were completed laparoscopically. Average operation time was 3 hours. The pleura was opened and the perop was repaired in only one patient. One day after surgery, esophageal passage radiography was taken and a nasogastric catheter was used in all patients. Swallowing difficulty was observed in the early postoperative period in 60% of the patients. In these cases, swallowing difficulty resolved in 3-month follow-up without intervention. There was no problem in the control endoscopies of the patients at the 3rd and 12th months. Difficulty developing in the early postoperative period in LNF is the most important complication; however, it usually resolves spontaneously. LNF is currently the most appropriate option in the surgical treatment of GERD. In appropriately selected patients, laparoscopic surgery should be considered as a successful alternative to medical therapy.

Keywords: Gastroesophageal Reflux Disease, Hiatal Hernia, Laparoscopic Nissen Fundoplication.

PENETRAN TORAKS TRAVMALARINDA ACİL CERRAHİ 8 OLGU SERİSİ
EMERGENCY SURGERY FOR PENETRATING THORACIC TRAUMA, A SERIAL OF 8
CASES

Seray HAZER

Atatürk Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim Araştırma Hastanesi, Göğüs Cerrahisi Kliniği, Ankara
ORCID No: 0000-0003-1474-5591

ÖZET

Artan şiddet olayları nedeniyle ülkemizde kaybedilen insan sayısı giderek artmaktadır. Penetran toraks travmaları, intratorasik organların hayati öneminden dolayı yüksek morbidite ve mortaliteye sahiptir ve tüm toraks travmalarının %30'unu oluşturmaktadır. Çoğunlukla tüp torakostomi veya konservatif yöntemlerle tedavi edilebilse de %15-20 oranında cerrahi gerektirmektedir (1). Kesici delici alet yaralanmaları ile mortalite % 1-8 arasında seyrederken ateşli silah yaralanmalarında bu oran % 14-20'ye kadar çıkmaktadır (2).

Ağustos 2014- Mart 2015 tarihleri arasında travma nedeniyle Bingöl Devlet Hastanesine başvuran 185 hasta retrospektif olarak değerlendirildi. Penetran yaralanması (delici kesici alet yaralanması ve ateşli silah yaralanması) olup acil cerrahi eksplorasyon yapılan sekiz hasta retrospektif olarak incelendi.

Hastaların demografik özellikleri tablo-1'de belirtilmiştir. Olguların yaş ortalamaları 28,7 ve erkek/kadın oranı 3:1'di.

Travma tipine göre tüm travma olgularımız değerlendirildiğinde; künt travmalar %77.3 (n:143) ile ilk sırada, penetran travmalardan delici kesici alet yaralanması %14.1 ve ateşli silah yaralanması %8,6 sıklıktaydı. Penetran yaralanmalarda cerrahi eksplorasyon uygulanma oranı ateşli silah yaralanmasında %18,75 (n:3) iken delici kesici alet yaralanmasında %19.23 (n:5) idi.

Olguların ortalama hastanede kalış süreleri 10,9 gündü. ASY olgularından biri postoperatif 1. günde progresif ve kontrol edilemeyen retroperitoneal kanama sonucu, diğer bir olgu da 11. günde pnömoni ve ARDS nedeniyle eksitus oldu.

Acil servis ünitelerine başvuran travma hastalarının çoğu multisistem travmasıdır. %37 kafa travması, %14'ü batın travması olarak bildirilmiştir (2). İzole toraks travmalarında mortalite %4-15 aralığında seyrederken multisistem travmalarda bu oran %30-35'lere kadar yükselmektedir (3). Penetran toraks travmalarında en sık torakotomi ile eksplorasyon yapılır. Stabil toraks travmalı hastalarda VATS tanı ve tedavide kullanılabilir (4). Toraks travmalı hastalarda nadiren mediansternotomi veya bilateral torakotomi gerekebilmektedir (5). Çalışmamızda olguların üçünde ek olarak laparotomi gerektiren batın yaralanması mevcuttu (%37,5). Eşlik eden organ yaralanmalarının mortalite ve morbiditeyi arttırması göz önünde

bulundurularak mümkün olan en kısa sürede multidisipliner yaklaşımla hastaya gerekli eksplorasyon ve müdahalenin yapılması hayati önem taşımaktadır. Klinik olarak uygun hastalarda tercih edilecek minimal invaziv yöntemler yeterli eksplorasyonu sağlamaktadır ve hastada gelişebilecek sekonder morbiditeleri azaltır.

Anahtar Kelimeler: Ateşli Silah Yaralanması, Delici Kesici Alet Yaralanması, Göğüs Cerrahisi, Toraks, Penetran Yaralanma.

ABSTRACT

The number of people killed in Turkey is increasing due to the escalating violence. Penetrating thoracic traumas have high morbidity and mortality due to the vital importance of intrathoracic organs and constitute 30% of all thoracic traumas. Although it can be treated mostly by tube thoracostomy or conservative methods, it requires surgery at a rate of 15-20% (1). While the mortality rate is between 1 and 8% with stab injuries, this rate increases up to 14-20% in firearm injuries (2).

185 patients admitted to Bingol State Hospital due to trauma between August 2014 and March 2015 were evaluated retrospectively. Eight patients with penetrating injuries (stab wounds and gunshot wounds) who underwent emergency surgical exploration were retrospectively analyzed.

The demographic characteristics of the patients are given in table-1. The mean age of the cases was 28.7 and the male / female ratio was 3:1.

When all our trauma cases are evaluated according to the type of trauma; Blunt trauma was in the first place with 77.3% (n: 143), stab wounds from penetrating traumas were 14.1% and gunshot wounds were 8.6% respectively. While the rate of surgical exploration in penetrating injuries was 18.75% (n: 3) in firearm injuries, it was 19.23% (n: 5) in stab wounds.

The average length of stay in the hospital was 10.9 days. One of the ARF cases died as a result of progressive and uncontrolled retroperitoneal bleeding on the postoperative day 1, and another case died on the 11th day due to pneumonia and ARDS.

Most of the trauma patients admitted to the emergency service units are multisystem traumas. It has been reported as 37% head trauma and 14% as abdominal trauma (2). While mortality is in the range of 4-15% in isolated thoracic traumas, this rate increases up to 30-35% in multisystem traumas (3). Exploration by thoracotomy is the most common method in penetrating thoracic traumas. VATS can be used in diagnosis and treatment in patients with stable thoracic trauma (4). Mediansternotomy or bilateral thoracotomy may rarely be required in patients with thoracic trauma (5). In our study, three patients had additional abdominal injuries requiring laparotomy (37.5%). Considering that accompanying organ injuries increase mortality and morbidity, it is of vital importance to perform the necessary exploration and

3. INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCHES

intervention to the patient with a multidisciplinary approach as soon as possible. Minimally invasive methods that will be preferred in clinically suitable patients provide sufficient exploration and reduce the secondary morbidities that may develop in the patient.

Keywords: Firearm Injuries, Stab Wounds, Thoracic Surgery, Thorax, Penetrating Wounds.

INTENSITY-MODULATED RADIOTHERAPY FOR LUNG CANCER
AKCİĞER KANSERİNDE YOĞUNLUK AYARLI RADYOTERAPİ

Gökçen İNAN

Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr., Selcuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID No: 0000-0003-2995-0256

Osman Vefa GÜL

Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Selcuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID No: 0000-0002-6773-3132

Hamit BAŞARAN

Öğr. Üye., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Selcuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0002-2122-8720

Mürsel DÜZOVA

Uzm. Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Selcuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology

ÖZET

Radyasyon tedavisi, lokal olarak ilerlemiş akciğer kanserinin tedavisinde önemli bir rol oynar. Bu çalışmanın amacı, radyoterapi tedavisinde üç boyutlu konformal radyoterapi (3 BKRT) ve yoğunluk ayarlı radyoterapi (YART) planları karşılaştırılarak akciğer dozlarının dozimetrik avantajlarını araştırmaktır. Lokal ilerlemiş akciğer kanseri (Evre-IIIb) olan 10 hasta seçildi. Eclipse tedavi planlama sistemi (TPS) kullanılarak Varian cihazında 3 BKRT ve YART planları oluşturuldu. 2 Gy'lik fraksiyonlarda standart 60 Gy'lik doz ile hedef kapsama planlaması açısından planlar normalleştirildi. 3 BKRT ve YART planları için planlama hedef hacmi (PTV) ve D_{mak} , D_{ort} , V_{5Gy} , V_{10Gy} , V_{20Gy} , V_{30Gy} , V_{45Gy} and V_{60Gy} kriterlerinde akciğerlerin dozları karşılaştırıldı. İstatistiksel analizler için paired samples T testi yapıldı. Araştırmanın sonucuna göre, YART planları 3 BKRT ile karşılaştırıldığında PTV için maksimum dozlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardı ($p = 0,018$). V_5 ila V_{10} Gy alan toplam akciğer hacmi, YART planlarına kıyasla 3 BKRT planlarında anlamlı olarak daha düşüktü ($p = 0.000$ ve $p = 0.001$). Bununla birlikte, toplam akciğer için V_{20} , YART planlarında 3 BKRT' ye göre anlamlı ölçüde daha düşüktü ($p=0.024$). V_{30Gy} , V_{45Gy} ve V_{60Gy} kriterlerine bakıldığında YART planlarının 3 BKRT planlarından daha iyi koruduğu sonucu bulundu. YART planlarının toplam akciğer dozları açısından 3 BKRT' ye göre

dozimetrik avantajları vardır. YART tekniği, daha iyi plan kalitesine sahip faydalı bir radyoterapi yöntemi olabilir.

Anahtar Kelimeler: Akciğer Kanseri, Yoğunluk Ayarlı Radyoterapi, 3- Boyutlu Konformal Radyoterapi.

ABSTRACT

Radiation therapy plays an important role in the treatment of locally advanced lung cancer. The aim of this study was to investigate dosimetric advantages for lung doses using three dimensional conformal radiotherapy (3 DCRT) and intensity-modulated radiation therapy (IMRT) plans. 10 patients with sequential locally advanced lung cancer LALCa (Stage–IIIB) were selected. 3 DCRT and IMRT plans were created using Varian with the Eclipse treatment planning system (TPS). Plans were normalized in terms of planning target coverage with a standard dose of 60 Gy in 2-Gy fractions. The dose distribution of planning target volume (PTV) and total lungs for 3 DCRT and IMRT plans were compared. Paired samples T test was performed for statistical analyses.

There was a statistically significant difference maximum doses for PTV when IMRT plans were compared with 3 DCRT ($p=0.018$). The total lung volume receiving 5 to 10 Gy was significantly lower for the 3 DCRT plans compared to IMRT ($p=0.000$ and $p=0.001$). However, V_{20} for the total lung were significantly lower in the IMRT plans compared with 3 DCRT (0.024). Similar results were found for total lung in volume-based criteria V_{30Gy} , V_{45Gy} and V_{60Gy} . IMRT had dosimetric advantages over 3D-CRT in terms of the total lung doses. IMRT can be useful radiotherapy method with better plan quality.

Keywords: Lung Cancer, Intensity-Modulated Radiotherapy, 3-Dimensional Conformal Radiotherapy.

DOSIMETRIC EFFECTS OF CALCULATION GRID SIZE ON INTENSITY-
MODULATED RADIATION THERAPY

GRİD BOYUTUNUN YOĞUNLUK AYARLI RADYOTERAPİ ÜZERİNE DOZİMETRİK
ETKİLERİ

Gökçen İNAN

Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr., Selcuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID No: 0000-0003-2995-0256

Osman Vefa GÜL

Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Selcuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0002-6773-3132

ÖZET

Radyoterapi tedavisinde tedavi planları oluşturulurken bilgisayarlı tomografi kesitleri üzerinde birim hesaplama alanını belirleyen “grid” boyutları bulunmaktadır. Grid boyutunun seçimi, planlama hedef hacmini ve risk altındaki organları değerlendirmek için kullanılan doz değerlerini etkileyebilir. Bu çalışmanın amacı, yoğunluk ayarlı radyoterapi (YART) tekniği kullanılarak oluşturulan prostat planlarında grid boyutunun dozimetrik sonuçlar üzerine etkisini araştırmaktır. Çalışmada kullanılmak üzere tedavisi tamamlanmış 10 prostat kanseri olan hastaların tomografileri seçilmiştir. Çift enerjili DHX lineer hızlandırıcı (Varian Medical System, Palo Alto, CA, ABD) kullanılarak 10 prostat hastasına yedi alanlı dur ve ışınla tekniği ile YART planları oluşturulmuştur. Her bir hastanın tedavi planlamasında Eclipse tedavi planlama sistemi (TPS) sürüm 15.1 kullanılarak dozu hesaplamada farklı grid boyutları (1-3-5 mm) kullanılmıştır. Tedavi planları, planlama hedef hacim, rektum, mesane, sağ femur ve sol femur gibi riskli organlar, doz homojenite indeksi (DHI), konformite indeksi ve toplam monitör birimi (MU) açısından karşılaştırıldı. İstatistiksel analizler için paired sample T testi kullanıldı. Çalışmanın sonuçlarına göre hedef hacmin ortalama dozları açısından önemli bir fark yoktur. 5 mm grid boyutlarında planlar için hesaplanan HI değerleri ile ilgili olarak diğer planlara göre önemli sonuçlar elde edildi ($p = 0.013$). 1 mm ve 2,5 mm grid boyutlarına sahip planlar, 5 mm grid boyutlarına sahip planlara göre daha az MU sağladı. ($p = 0.024$). Her bir grid boyutu için kritik organ dozları karşılaştırıldığında, önemli bir fark bulunmadı. Bulgularımıza göre prostat kanseri tedavisi için 1 mm 3 mm ve 5 mm grid boyutu ile hesaplanan planlar kritik organ dozlarını etkilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Grid Boyutu, Yoğunluk Ayarlı Radyoterapi, Prostat Kanseri.

ABSTRACT

The select of grid size can affect the displayed dose and dose values used to evaluate the planning target volume (PTV) and organs at risk. The aim of this study is to investigated the effect of the grid size on the dosimetric accuracy of intensity-modulated radiation therapy (IMRT) prostate plans. 10 patients with prostate cancer were retrospectively selected. Seven fields step-and-shoot IMRT plan was used to performed for 10 prostate IMRT patients using the dual-energy DHX linear accelerator (Varian Medical System, Palo Alto, CA, USA). IMRT plans were created for each patients with different grid sizes (1-3-5 mm) to calculate dose using Varian DHX Eclipse treatment planning system (TPS) version 15.1. Treatment plans were compared with respect to the PTV, the organ at risk volumes including rectum, bladder, right femur and left femur, the dose homogeneity index (DHI), conformity indexes (CI) and total monitor unit counts (MU). Paired sample T test was used for statistical analyses. There wasn't any significant difference with respect to mean doses of the PTV. Concerning the calculated HI values for 5 mm grid plans gave significant results than other plans ($p=0.013$). For 1 mm and 2.5 mm grid techniques deliver fewer MUs compared to 5 mm grid technique ($p=0.024$). When compared to the differences each grid size for OARs doses, there wasn't any significant difference. For the treatment of prostate cancer, based on our findings, the plans calculated with 1mm 3 mm and 5 mm grid size did not affect critical organ doses.

Keywords: Grid Size, Intensity-Modulated Radiotherapy, Prostate Cancer.

BEAM ANGLE OPTIMIZATION OF PROSTATE IMRT PLANS

Osman Vefa GUL

Lecturer, Selcuk University, Medicine Faculty, Department of Radiation Oncology

Gokcen INAN

Dr., Selcuk University, Medicine Faculty, Department of Radiation Oncology

ABSTRACT

The quality of intensity-modulated radiotherapy (IMRT) depends on the optimization algorithm and beam orientations chosen by the medical physicist during the treatment planning phase. In this study, dosimetric comparison of manual optimization (MO) and beam angle optimization (BAO) techniques used in IMRT planning was aimed. In this retrospective study, *computed tomography* (CT) data sets of 15 prostate cancer patients treated with IMRT were selected. IMRT plans were made for each patient with MO and BAO techniques. 6 MV photon energy and coplanar arrangement were used for two different IMRT techniques. For the MO technique, 7 fields in 0°, 52°, 104°, 156°, 204°, 256° and 308° gantry angles were determined. In the BAO technique, the most appropriate gantry angles for treatment were determined by the treatment planning system (TPS) algorithm. Dose-volume histograms (DVHs) of MO and BAO plans were compared for each of the 15 patients. In addition, monitor units (MUs), homogeneity index (HI) and conformity index (CI) values for the two planning techniques were compared.

When the DVHs produced by the two planning techniques were compared, it was seen that the BAO technique protected organ at risk (OARs) better than the MO technique. HI and CI values were almost the same for the two planning techniques. We observed that the mean MU value of IMRT plans made with the BAO technique was lower than the mean MU values of IMRT plans made with the MO technique. BAO technique provides better protection for OARs and average MUs are lower. Therefore, it has been concluded that BAO should be used in IMRT planning.

Keywords: Beam Angle Optimization, Manual Optimization, Intensity-Modulated Radiotherapy.

GANTRY DEPENDENCE OF EPID MEASUREMENTS FOR IMRT TREATMENT
VERIFICATION

Osman Vefa GUL

Lecturer, Medicine Faculty, Department of Radiation Oncology, Selcuk University

Gokcen INAN

Dr., Medicine Faculty, Department of Radiation Oncology, Selcuk University

ABSTRACT

Intensity- modulated radiation therapy (IMRT) is a complex treatment application, so pre-treatment quality controls are required. The aim of this study is to investigate the effect of gantry angle on *electronic portal imaging device* (EPID) measurements applied before IMRT treatment. Ten prostate IMRT plans were generated for our study with gantry angles; seven different gantry angles using 6MV photon energies. Gamma index pre-treatment evaluations were performed for portal angles and zero-degree portal angles for ten patients on a machine for actual treatment. Percentage difference (i th) for each treatment field within the limits of acceptance criteria was calculated by subtracting the percentage found with the actual treatment angles ($G_{non\ 0i}$) from the percentage obtained by combining all treatment fields at zero degree (G_{0i}). In the criteria of 3%/3 mm the average pass rate for G_{0i} and $G_{non\ 0i}$ were 99.43 and 98.69, respectively. There was no significant difference between the angle dependent gamma indexes of G_{0i} and $G_{non\ 0i}$ for 0° , 52° and 308° . A significant difference was found in the comparison between the two techniques for 104° , 156° , 204° and 256° were $p=0.000$, $p=0.000$, $p=0.041$ and $p=0.000$, respectively.

Quality assurance (QA) of patient-specific IMRT plans should be done prior to initial fractionation therapy. Performing QA at actual gantry angles gives more convincing results. For EPID measurements, the difference between the actual gantry angles and the zero degree combined gantry angles is minimal.

Keywords: IMRT, EPID, QA.

**İNSAN PANKREAS KANSERİNİN BİYOİNFORMATİK ARAÇLARLA GENOM
BOYU İFADE ANALİZİ**

GENOM - WIDE EXPRESSION ANALYSIS OF HUMAN PANCREAS CANCER WITH
BIOINFORMATIC TOOLS

Lütfiye KADIOĞLU DALKILIÇ

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
ORCID NO: 0000-0002-6791-3811

Semih DALKILIÇ

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
ORCID NO: 0000-0002-6892-247X

Abdullah ASLAN

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
ORCID NO: 0000-0002-6243-4221

Abdurahman ŞAHİN

Gaziosmanpaşa üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Anabilim Dalı
*Gaziosmanpaşa University, Faculty of Medicine, Department of Internal Medicine, Department of Internal
Medicine*
ORCID NO: 0000-0001-5477-9492

Gökhan ARTAŞ

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü Tıbbi Patoloji Anabilim Dalı
*Fırat University Faculty of Medicine, Department of Surgical Medical Sciences, Department of Medical
Pathology*
ORCID NO: 0000-0001-5529-4155

Mehmet YALNIZ

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Anabilim Dalı
Fırat University Faculty of Medicine, Department of Internal Medicine, Department of Internal Medicine
ORCID NO: 0000-0001-7776-4154

ÖZET

Pankreas kanseri, tanısı ve tedavisi oldukça zor olan, yüksek derecede metastatik özellikte olup oldukça kötü prognozlu ve sağkalım oranı düşük bir malignitedir. Pankreatik duktal adenokarsinom (PDAC), pankreas kanserleri içinde en sık görülen tip olup oldukça kötü

proгноза sahip bir kanserdir. Hastalık, erken dönemde belirti vermediği için teşhis edildiğinde genellikle 3. veya 4. evrede olmaktadır. Bu durumun en önemli sebebi, pankreas kanserinin erken teşhisinde kullanılabilecek invazif olmayan moleküler biyobelirteçler (genler) tesbit edilememiş olması hastalığın genellikle ileri veya metastatik safhada tespit edilebilmesidir. Bu çalışmada; NCBI GEO Data Set veri tabanında bulunan GSE49641 kodlu mikrodizin ham transcriptom datası kullanıldı. Bu veri seti içerisinde 18 adet PDAC, 18 adet sağlıklı bireyin PBMC dokusundan elde edilen gen ifade verisi bulunmaktadır. Veri üzerinde TAC 4.0 programı ile preprocessing ve karşılaştırma analizleri yapılarak PDAC ve sağlıklı bireylerin kan dokusunda ifade düzeyi farklılık gösteren gen listesi (DEGs) belirlenmiştir. Daha sonra bu genler ile DAVID Bioinformatics Tool programı ile yolak analizleri, fonksiyonel kümeleme analizleri ve zenginleştirme analizleri yapılmıştır.

Analizler sonucunda; *ANKRD22*, *S100A8*, *S100A12*, *CRISP3*, *ANXA3*, *ARG1*, *PADI4*, *HP*, *CLEC4D*, *IRAK3*, *VNN1* ve *F5* genlerinin ifade düzeyinde artış olduğu oysa; *LRRN3*, *NELL2*, *GRAMD1C*, *AKS*, *TCF7*, *SH2D1B*, *LRRC37A2*, *OXNAD1*, *FCERIA*, *FCMR*, *SIDT1*, *RRP7BP*, *BACH2* ve *RASGRF2* genlerinin ifade düzeylerinde ise azalma olduğu belirlenmiştir. Yolak analizleri sonucunda ise VEGFA_VEGFR2, TGF- BETA, Vitamin D, B- Cell Reseptör, Mir-Targeted genes in Lymphocytes, T- Cell antigen, A Draft map of SARS- Cov-2 ve CAMK2 Signalling pathway gibi yolakların anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak yapılan bu çalışmada PDAC ve sağlıklı bireylerin kan dokusundan elde edilen gen ifade verisi analiz edilerek, kanser ve normal doku arasında ifade düzeyi farklılık gösteren ve biyobelirteç adaylığı olma potansiyeline sahip genler ve yolaklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Biyoinformatik, Pankreas kanseri, Genler.

ABSTRACT

Pancreatic cancer is a highly metastatic malignancy that is difficult to diagnose and treat, has a very poor prognosis and a low survival rate. Pancreatic ductal adenocarcinoma (PDAC) is the most common type among pancreatic cancers and has a very poor prognosis. Since the disease does not show symptoms in the early period, it is usually in the 3rd or 4th stage when it is diagnosed. The most important reason for this situation is that non-invasive molecular biomarkers (genes) that can be used in the early diagnosis of pancreatic cancer have not been detected, and the disease can usually be detected at an advanced or metastatic stage.

In this study; Raw transcriptom data of the GSE49641 coded microarray in the NCBI GEO Data Set database was used. In this data set, there are gene expression data obtained from 18 PDAC and 18 healthy individual PBMC tissues. By performing preprocessing and comparison analyzes on the data with the TAC 4.0 program, the gene list (DEGs) with different expression levels in the blood tissue of PDAC and healthy individuals were

determined. Then, pathway analysis, functional clustering analysis and enrichment analysis were carried out with these genes with DAVID Bioinformatics Tool program.

As a result of the analysis; Whereas the expression level of *ANKRD22*, *S100A8*, *S100A12*, *CRISP3*, *ANXA3*, *ARG1*, *PADI4*, *HP*, *CLEC4D*, *IRA3*, *VNN1* and *F5* genes is increased; It was determined that the expression levels of *LRRN3*, *NELL2*, *GRAMD1C*, *AKS*, *TCF7*, *SH2D1B*, *LRRC37A2*, *OXNAD1*, *FCER1A*, *FCMR*, *SIDT1*, *RRP7BP*, *BACH2* and *RASGRF2* genes decreased. As a result of the pathway analysis, it was determined that pathways such as VEGFA_VEGFR2, TGF-BETA, Vitamin D, B-Cell Receptor, Mir-Targeted genes in Lymphocytes, T-Cell antigen, A Draft map of SARS-Cov-2 and CAMK2 Signalling pathway has been. In conclusion, by analyzing the gene expression data obtained from PDAC and blood tissue of healthy individuals, in this study, genes and pathways with different expression levels and potential to be biomarker candidates were determined between cancer and normal tissue.

Keywords: Bioinformatics, Pancreatic cancer, Genes.

PISTACIA ATLANTICA EKSTRESİ'NİN FARKLI HÜCRE HATLARINA KARŞI
SİTOTOKSİK AKTİVİTESİ
CYTOTOXIC ACTIVITY OF PISTACIA ATLANTICA EXTRACTS AGAINST
DIFFERENT CELL LINES

Kochar Khasro Saleh

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
Toplum Sağlığı Bölümü, Koya Teknik Enstitüsü, Erbil Politeknik Üniversitesi, Erbil, Irak
Department of Community Health, Koya Technical Institute, Erbil Polytechnic University, Erbil, Iraq

Lütfiye Kadioğlu Dalkılıç

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
ORCID NO: 0000-0002-6791-3811

Semih Dalkılıç

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
ORCID NO: 0000-0002-6892-247X

Bahra Radhaa Hamarashid

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program

Sevda Kırbag

Fırat Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji ve Genetik Programı
Fırat University, Faculty of Science, Department of Biology, Molecular Biology and Genetics Program
ORCID NO: 0000-0002-4337-8236

ÖZET

Bazı bitki özleri, antimikrobiyal ve antioksidan aktivite göstermiştir, ancak birçok bitkinin antikanser aktivitesi araştırılmamıştır. Akdeniz ve Ortadoğu'daki önemli bitkilerden biri Pistacia türüdür. Birçok amaç için geleneksel bir ilaç olarak kullanılan, ancak Pistacia Atlantica tohumları hakkında yayınlanmış çok az sayıda sonuç vardır ve çok az çalışma P. Atlantica'nın antikanser özelliklerini göstermiştir. Bu çalışmada, P. Atlantica tohum özütünün üç farklı kanser hücre dizisine karşı sitotoksik aktivitesini araştırdık: meme kanseri (MDA-MB-231) hücre dizisi, akciğer kanseri (A549) hücre dizisi ve pankreas kanseri (PANC-1) üç farklı ekstraktlı hücre çizgisi; metanol, aseton ve kloroform çözücüler.

Sonuçlarımız, *P. atlantica* tohumlarının metanol ekstrelerinin, 69.07 µg / ml IC50 ile MDA-MB 231 hücre büyümesini önemli ölçüde inhibe ettiğini, PANC-1 hücre büyümesinin 22.64 µg / ml IC50 değerine sahip ikinci etkilenen hücre hattı olduğunu ve üçüncü etkilendiğini gösterdi. metanol ekstraktları ile hücre hattı, 23.13 ug / ml IC50 ile A549 hücre hattıdır. Ek olarak, *P. atlantica* tohumlarının kloroform ekstraktları, her hücre hattına karşı metanol ekstraktlarının benzer etkilerini göstermiştir; etkilenen, IC50'si 69.47 µg / ml olan MDA-MB 231 hücreleri, PANC-1 hücreleri 18.27 µg / ml'lik IC50'ye sahip ikinci etkilenen hücre çizgisidir ve üçüncü etkilenen, 20.25 µg / ml'lik IC50 ile A549 hücre çizgisidir. ml. *P. atlantica* tohumlarının aseton ekstreleri, 18.99 µg / ml'lik IC50 ile A549 hücre büyümesini önemli ölçüde inhibe ederken, aseton ekstraktlarından etkilenen ikinci hücre hattı, 102.21 µg / ml IC50'ye sahip MDA-MB 231 hücreleridir ve PANC-1 hücreleri, üçüncü etkilenen hücre hattı 19.48 µg / ml IC50 ile. Son olarak, *P. atlantica* özütünün olası sitotoksik mekanizması üzerinde çalışmak, gelecekteki çalışmaların ilgi alanıdır.

Anahtar Kelimeler: Antikanser, MTT testi, *Pistacia Atlantica*, Hücre Hatları.

ABSTRACT

Several herbal extracts have shown antimicrobial and antioxidant activity; however, the anticancer activity of many plants is not investigated. One of the important plants in the Mediterranean and the Middle East is the *Pistacia* species. which are used as a traditional medicine for many purposes, but there are very few published results about seeds of *Pistacia atlantica*, and few studies demonstrated the anticancer properties of *P. Atlantica*. In this study, we investigated the cytotoxic activity of *P. Atlantica* seed extract against three different cancer cell lines: breast cancer (MDA-MB-231) cell line, lung cancer (A549) cell line, and pancreatic cancer (PANC-1) cell line, with three different extracts; methanol, acetone, and chloroform solvents.

Our results showed that methanol extracts of *P.atlantica* seeds significantly inhibited MDA-MB 231 cell growth with IC50 of 69.07 µg/ml, PANC-1 cell growth is the second affected cell line with IC50 of 22.64 µg/ml, and the third affected cell line by methanol extracts is A549 cell line with IC50 of 23.13 µg/ml. In addition, chloroform extracts of *P.atlantica* seeds showed similar effects of methanol extracts against each cell line; the effected one is MDA-MB 231 cells with IC50 of 69.47 µg/ml, PANC-1 cells are the second affected cell line with IC50 of 18.27 µg/ml, and the third effected one is A549 cell line with IC50 of 20.25 µg/ml. While, acetone extracts of *P.atlantica* seeds remarkably inhibited A549 cell growth with IC50 of 18.99 µg/ml, the second affected cell line by acetone extracts is MDA-MB 231cells with IC50 of 102.21 µg/ml, and PANC-1 cells are the third affected cell line with IC50 of 19.48 µg/ml. Finally, work on the possible cytotoxic mechanism of *P.atlantica* extract is the interest of future studies.

Keywords: Anticancer, MTT assay, *Pistacia Atlantica*, Cell lines.

COVID-19 VE EMZİRME
COVID-19 AND BREASTFEEDING

Fatma BAŞAR

Doç. Dr., Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Doğum, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı
*Kutahya Health Sciences University, Faculty of Health Sciences, Department of Obstetrics and Gynecology
Nursing*

ORCID NO: 0000-0003-4288-9111

ÖZET

COVID-19 enfeksiyonu tüm dünyayı etkisi altına almış önemli bir pandemidir. Enfeksiyonun gebeler ve fetüse olan etkileri tam olarak bilinmemekte ve emzirme dönemi hakkında yeterli veri bulunmamaktadır. COVID-19'un anne sütü ile bulaşı konusu tam olarak bilinmemektedir. COVID-19 tanısında emzirmenin devamlılığı da büyük bir endişe yaratmaktadır. Çünkü emzirme ile ilgili farklı görüşler olmasına rağmen genellikle beslenmenin anne sütü ile olması yönündedir. Anne sütünde bebeği koruyan birçok antikor mevcut olup, annelerin emzirmeye teşvik edilmesi son derece önemlidir. İtalyan Ulusal Sağlık Enstitüsü, anne sütünün koruyucu potansiyel olmasına vurgu yapmış, uygun klinik koşullar altında ve annenin arzusu doğrultusunda COVID-19 enfeksiyonundan şüphelenilen veya kesin tanı bir kadının, doğrudan veya sağıarak emzirmeye devam etmesi gerektiğini açıklamıştır. DSÖ emzirmeyi güvenli kabul etmiş ve emziren ebeveynin maske takması, göğüs ve el hijyenini sağlaması gerekliliğini vurgulamıştır. DSÖ önerisi şüpheli, olası veya kesin tanı COVID 19 ile enfekte anne, bebeğiyle ten tene temas uygulayabilir ve çocuğunu emzirebilir şeklindedir. Emzirme Tıp Akademisi de doğrudan emzirmeye alternatif olarak, anne sütünü sağmanın ve bebeği beslemenin güvenli bir prosedür olduğunu açıklamıştır. Annelere, emzirmenin faydalarının, olası bulaşma risklerinden önemli ölçüde daha ağır bastığı konusunda bilgilendirilmelidir. COVID-19'un biyolojik özellikleri tam olarak bilinmediğinden, anneden bebeğe bulaşın mümkün olup olmadığı belirsizdir ve bu nedenle yenidoğan enfeksiyonlarının önlenmesi ve kontrolü için yeterli kanıt bulunmamaktadır. Şu an, birçok kuruluş tarafından gereken önlemlerin alınarak anne sütü ile beslenmenin teşvik edilmesi ve sürdürülmesi önerilmektedir. Ancak, bu önerilerin hızla ortaya çıkan yeni araştırmalar ve bu doğrultuda geliştirilen kılavuzlarla değişebileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda COVID-19 pandemi sürecinde anne sütünün koruyucu fonksiyonları ve güvenliği ile ilgili gelecekteki çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu derlemede COVID-19 salgını sürecinde emzirmeye ilişkin bilgilerin literatür doğrultusunda verilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Emzirme, Covid 19, Anne Sütü.

ABSTRACT

COVID-19 infection is an important pandemic that has affected the whole world. The effects of the infection on the pregnant women and the fetus are not known exactly and there is not enough data about the breastfeeding period. The issue of transmission of COVID-19 through breast milk is not fully known. Continuity of breastfeeding is also a major concern in the diagnosis of COVID-19. Because although there are different opinions about breastfeeding, it is generally that nutrition is with breast milk. There are many antibodies in breast milk that protect the baby, and it is extremely important to encourage mothers to breastfeed. The Italian National Institute of Health emphasized the protective potential of breast milk and declared that under appropriate clinical conditions and in accordance with the mother's desire, a woman with a suspected or definite diagnosis of COVID-19 infection should continue to breastfeed directly or by expressing it. WHO has accepted breastfeeding as safe and emphasized the need for breastfeeding parents to wear a mask and ensure breast and hand hygiene. The WHO recommendation is that the mother infected with suspected, probable or definite COVID 19 can apply skin-to-skin contact with her baby and breastfeed her child. The Breastfeeding Medical Academy has also announced that expressing breast milk and feeding the baby is a safe procedure as an alternative to direct breastfeeding. Mothers should be informed that the benefits of breastfeeding significantly outweigh the potential risk of transmission. Since the biological characteristics of COVID-19 are not fully known, it is uncertain whether it is possible for mother-to-baby transmission and therefore there is not enough evidence for the prevention and control of neonatal infections. It is currently recommended by many organizations to encourage and maintain breastfeeding by taking the necessary measures. However, it should not be forgotten that these suggestions may change with new researches emerging and guidelines developed in this direction. In this context, future studies are needed on the protective functions and safety of breast milk during the COVID-19 pandemic process. In this review, it is aimed to provide information on breastfeeding during the COVID-19 outbreak in line with the literature.

Keywords: Breastfeeding, Covid 19, Breast Milk.

KRONİK RUHSAL HASTALIĞA SAHİP BİREYLERDE ÖZ-ETKİLİLİK VE
İÇSELLEŞTİRİLMİŞ DAMGALANMA

SELF-EFFECTIVENESS AND INTERNAL STIGMATIZATION IN INDIVIDUALS WITH
CHRONIC MENTAL DISEASE

Melike ERTEM

Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü
Assist. Prof. Dr., İzmir Katip Çelebi University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing
ORCID NO: 0000-0002-7039-3650

ÖZET

Öz etkililik kavramı, bireyin bir davranışı yapabilme algısı, bireysel motivasyonu ve başarılı olarak yapma kapasitesine olan inancını ifade etmektedir. Öz etkililik, bireyleri sağlığa zarar veren olumsuz davranışlardan koruyup, sağlığı geliştiren olumlu davranışlar kazanmasında bireye yardım etmektedir. Bireyin davranış sürecini kontrol ederek kendi kapasitenin farkına varmasında ve bir davranışı yapabilme algısını artırmasında etkili olmaktadır. Öz etkililiğin, ruhsal durum ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Damgalama kavramı ise, ‘normal dışı’ olarak kabul edilen özellikler nedeniyle toplumdaki diğer bireyler tarafından kişinin sosyal hak ve bireysel prestijini azaltacak şekilde atıf yapılması olarak tanımlanmaktadır. Ruhsal hastalığı olan bireylerin damgalanmasının; tedaviye uyumsuzluğuna, kişilerarası ilişkilerde bozulmaya, benlik saygısında azalmaya, izolasyona, barınma güçlüklerine, mesleki ve akademik alanda sorunlara yol açtığı bilinmektedir. Dolayısıyla hastaların öz etkililik algısı ile damgalanmaya yönelik tutum ve inançları, verilecek bakımı etkilemesi bakımından önemlidir. Bu araştırma, İzmir’de bir hastanenin psikiyatri servislerinde bakım alan, psikiyatri polikliniklerine başvuran ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezinden Temmuz-Aralık 2018 tarihleri arasında hizmet alan hastaların öz etkililik ve damgalanma algısının belirlenmesi ve aralarındaki ilişkinin değerlendirilmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli olarak planlanmıştır. Araştırmanın kriterlerini taşıyan 123 hasta çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri; Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Öz Etkililik Ölçeği ve İçselleştirilmiş Damgalanma Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Katılımcıların; yaş ortancası 36±10.25 (17-65 yaş) arasında olduğu, %58.5’inin erkek, %43.9’unun evli, %59.3’ünün çalışmadığı, %11.4’ünün üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Öz etkililik ölçeği toplam puanı ile içselleştirilmiş damgalanma ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hastaların damgalanma algısı ile eğitim, medeni, çalışma, hastalık tanısı, doktor kontrolü ve düzenli ilaç kullanımı arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar ışığında; profesyonel sağlık ekibi içerisinde hastalarla uzun süreli ve yakın temas halinde olan hemşirelerin psikiyatrik hastalık tanılı bireylerin öz etkililik algısı ve damgalanma algısını belirleyerek

hasta ve ailesi ile işbirliği içinde uygun müdahaleleri planlayabilmesi büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ruhsal Hastalık, Psikiyatri Hemşireliği, Stigma, Öz-Etkililik.

ABSTRACT

The concept of self-efficacy expresses the perception of an individual to be able to do a behavior, individual motivation and his belief in his capacity to do it successfully. Self-efficacy protects individuals from negative behaviors that harm health and helps individuals gain positive behaviors that improve health. It is effective in the individual's awareness of his / her own capacity by controlling the behavioral process and increasing the perception of performing a behavior. It is stated that self-efficacy is related to mental state. The concept of stigmatization, on the other hand, is defined as attribution by other individuals in the society in a way that reduces the social rights and individual prestige of the person due to the characteristics accepted as "abnormal". Stigmatization of individuals with mental illness; It is known to cause incompliance with treatment, deterioration in interpersonal relationships, decrease in self-esteem, isolation, accommodation difficulties, and professional and academic problems. Therefore, the perception of abstinence and attitudes and beliefs towards stigmatization of the patients are important in terms of affecting the care to be given. This study was planned as a relational screening model in order to determine the perception of abstinence and stigmatization of patients who received care in the psychiatry wards of a hospital in Izmir, applied to psychiatry outpatient clinics, and received service from the Community Mental Health Center between July and December 2018, and to evaluate the relationship between them. 123 patients meeting the criteria of the study were included in the study. Research data; The Socio-Demographic Information Form was collected using the Self-Efficacy Scale and the Internalized Stigma Scale. Participants' median age was between 36 ± 10.25 (17-65 years), 58.5% were male, 43.9% were married, 59.3% were not working, 11.4% were university graduates. A statistically significant relationship was not found between the total score of the abstraction scale and the total scores of the internalized stigmatization scale. It was determined that there is a significant difference between the stigma perception of the patients and education, marital, employment, disease diagnosis, doctor control and regular medication use. In the light of these results; It is of great importance that psychiatric nurses, who are in close and long-term contact with patients within the professional healthcare team, determine the perception of abstinence and stigmatization of individuals diagnosed with psychiatric disease and plan appropriate interventions in cooperation with the patient and their family.

Keywords: Mental Illness, Psychiatric Nursing, Stigma, Self-Efficacy.

SAĞLIK KURUMLARINDA TIBBİ ATIK YÖNETİMİ
MEDICAL WASTE MANAGEMENT IN HEALTH INSTITUTIONS

Nilgun ULUTASDEMİR

Assoc. Prof. Dr., Gümüşhane University, Faculty of Health Science

ORCID NO: 000-002-2231-5236

ÖZET

Sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıklar patolojik, kimyasal, radyolojik maddeleri içinde bulundurması ve kesici ve delici aletler ile halk sağlığı ve çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı özel atık grubunda değerlendirilirler. Bu atıkların minimizasyon, toplama, taşınma, geri dönüşüm için ayrıştırma ve bertaraf işlemlerinde ayrı muamele görmeleri gerekir.

Bu çalışmanın amacı, sağlık kurumlarında atık yönetiminin nasıl yapılması gerektiği ve önemini ortaya koymaktır. Sağlık kuruluşlarında idari hizmetler, teşhis işlemleri, tıbbi araştırmalar ve tedavi işlemleri sonucunda farklı türde çeşitli atıklar meydana gelmektedir. Bu atıklar; atıkların kaynağına, şekillerine, zararlı veya zararsız oluşlarına göre sınıflandırılmaktadır. Sağlık kurumlarında atık yönetimi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yayınlamış olduğu yönetmelikler çerçevesinde yürütülmektedir. Sağlık kuruluşlarından kaynaklanan atıkların en önemli özelliği ise bu atıkların sadece evsel atık ya da ambalaj atık değil aynı zamanda doğaya çevreye insana zarar verebilecek ölçüde tehlikeli atık, radyoaktif atık ve tıbbi atık içermesidir.

Türkiye’de günde 10 tondan fazla tıbbi atığı olan iller yakma yöntemini uygulayabilmekte, 10 tondan az tıbbi atığı olan iller ise sterilizasyon yöntemini kullanarak tıbbi atıklarını bertaraf edebilmektedirler. İstanbul ve Kocaeli’de tıbbi atıklar yakma yöntemiyle bertaraf edilirken Edirne, Trabzon, Kayseri, Aydın, Konya, Bursa, Zonguldak, Kocaeli, Afyonkarahisar, Sakarya, Van, Çorum, Erzurum, Gaziantep, Eskişehir, Isparta ve Samsun’da tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmaktadır. Tıbbi atıkların farklı şekilde yakılması hariç diğer yöntemlerin tamamı zararsız hale getirme işlemidir. Bu zararsız hale getirme işleminden sonra mutlaka düzenli depolama yöntemiyle nihai bertarafı gerekmektedir.

Tıbbi atık yönetiminin başarısı kaynak ayrıştırması, dezenfeksiyon, tesis içine veya dışına taşıma esnasında güvenli idare ve eko-dost bertaraf unsurlarına bağlıdır. Farklı türde tıbbi atıklar ayrı ayrı toplanıp işlem yapılacak alana taşınmalı ve ayrı kanallarda işleme tabi tutulmalıdır. Her bir atık kanalı atıkların farklı metotla bertarafını gerektirdiği için bu atık kanalları birbiriyle karıştırılmamalıdır. Toplama, depolama ve imha dikkatlice planlanmalı hava kirliliğini ve insan sağlığını tehdit edecek unsurları önleyecek nitelikte olmalıdır. Tıbbi atıkların oluşumundan bertarafına kadar geçen sürede çevre ve insan sağlığı göz önünde

tutularak mevzuata uygun bir şekilde sağlık çalışanları tarafından tıbbi atık ynetim planı uygulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi Atık, Tıbbi Atık Yönetimi, Sağlık Kurumları.

ABSTRACT

Medical wastes originating from health institutions are considered in the special waste group due to the fact that they contain pathological, chemical, radiological materials and their negative effects on public health and environmental health with cutting and piercing tools. These wastes need to be treated separately in minimization, collection, transportation, separation for recycling and disposal.

The purpose of this study is to reveal how waste management should be done in health institutions and its importance. Various types of wastes are generated as a result of administrative services, diagnostic procedures, medical researches and treatment processes in health institutions. These wastes; wastes are classified according to their source, shape, harmful or harmless nature. Waste management in health institutions is carried out within the framework of the regulations published by the Ministry of Environment and Urbanization. The most important feature of the wastes originating from health institutions is that these wastes do not only contain domestic waste or packaging waste, but also contain hazardous waste, radioactive waste and medical waste that can harm the environment, the environment, people.

Combustion method can be applied to provinces with more than 10 tons of medical waste per day in Turkey, which is less than 10 tons of medical waste. Medical waste disposal provinces are capable of using the method of sterilization. Medical waste sterilization facility in Edirne, Trabzon, Kayseri, Aydın, Konya, Bursa, Zonguldak, Kocaeli, Afyonkarahisar, Sakarya, Van, orum, Erzurum, Gaziantep, Eskişehir, Isparta and Samsun while medical wastes are disposed by incineration in Istanbul and Kocaeli. are available. Except for the different incineration of medical wastes, all other methods are rendering harmless. After this de-harming process, final disposal must be made by regular storage method.

The success of medical waste management depends on safe management and eco-friendly disposal factors during resource segregation, disinfection, transport in or out of the facility. Different types of medical wastes should be collected separately, transported to the area to be treated and processed in separate channels. These waste channels should not be mixed with each other, as each waste channel requires the disposal of waste by different methods. Collection, storage and disposal should be carefully planned and should be in a quality to prevent air pollution and threats to human health. In the period from the generation of medical wastes to their disposal, a medical waste management plan should be implemented by

healthcare professionals in accordance with the legislation, considering the environment and human health.

Keywords: Medical Waste, Medical Waste Management, Health Institutions.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE ATILGANLIĞIN ÖNEMİ
THE IMPORTANCE OF ENTERTAINMENT IN NURSING STUDENTS

Sevda UZUN

Research Assist., Gümüşhane University, Faculty of Health Science
ORCID NO: 0000-0002-5954-717X

Nilgun ULUTASDEMİR

Assoc. Prof. Dr., Gümüşhane University, Faculty of Health Science
ORCID NO: 000-002-2231-5236

ÖZET

Atılganlık; bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir. Atılganlık bir iletişim biçimidir. Kişilerin duygularını iletme becerisi yeterli değilse gereksinimlerini karşılayamazlar. Bu nedenle çoğu kez öfkeyle ya da yetersizlik kaygısıyla doludurlar. Bazıları ise isteklerini elde etmek için başkalarını küçültür, dikkate almaz veya kırarlar. İşte bu iki davranışın tam arasında ise atılganlık bulunmaktadır. Atılganlık ile saldırganlık çoğunlukla karıştırılır. Bir doğru üzerinde göstermek gerekirse atılganlık en uçlarda yer alan saldırganlık ve çekingenliğin tam ortasında yer alır. Bazı meslek grubundaki bireyler daha atılganken bazıları daha az atılgandır. Hemşirelik, daha az atılgan meslek grubuna girmektedir. Atılganlık kadınlarda yerini pasif davranışa bırakırken erkekler atılganlıkta ön sıralarda yer almaktadır. Eğitim seviyesi, sosyoekonomik düzey, benlik saygısı arttıkça atılgan davranış gösterme eğilimi artmaktadır. Ayrıca bireyin kişilik özellikleri de etkilemektedir. Antisosyal kişiliğe sahip bireyler bazen atılganlıkla saldırganlığı karıştırabilirler. Öğrencilerin hastayla güçlü ve terapötik ilişkiler kurmak için önceden olumlu benlik imajı ve mesleki kimliğe sahip olması gerekmektedir. Ayrıca eğitim sürecinde öğrencinin özgüveninin yüksek olması, kendi kararlarını verebilmesi, yaptığı uygulamayı bilerek yapması ve kararlarını savunabilmesi beklenir. Etkili bakım yüksek benlik saygısını gerektirir. Hemşirelik öğrencilerinin etkili bakım sunabilmesi için atılganlık özelliğine sahip olması gerekmektedir. Sağlık sektöründe çalışan/çalışacak bireylerin hizmet verdiği kişilerle güçlü ve terapötik ilişkiler geliştirebilmeleri, atılganlık düzeylerinin yüksek olmasıyla oldukça yakından ilişkilidir. Çünkü atılgan davranış özelliklerine sahip olan sağlık çalışanlarının; sadece kendi haklarını değil, hastalarının haklarını da doğru ve adaletli bir şekilde savunabilecekleri düşünülmektedir. Öncelikle hemşirelik eğitiminde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi düşük olan öğrencilerin gerekli eğitim programlarından geçirilmesi gerekmektedir. Hemşirelik eğitim programında yer alan kişilerarası ilişkiler dersi ile atılganlık, stres ve baş etme yöntemleri gibi konuların eğitim programları içindeki sürekliliği sağlanmalıdır. Öğrencilerin sosyal faaliyetlere katılımının desteklenmesi öğrencilerin atılganlık düzeylerinin artmasına katkı sağlayacaktır. Hemşirelere atılganlık konusunda uzman meslektaşlarınca atılganlık

eğitimi verilmelidir. Uzman kişilerce verilen atılganlık eğitimi programının, hemşirelerin kişilerarası ilişki becerilerini geliştireceği ve stresle etkin baş etmeye yardım edeceği ngrlmektedir.

Anahtar Kelimeler: Atılganlık, Hemşirelik, ğrenci.

ABSTRACT

Assertiveness; It is a way of presenting one's thoughts, feelings and beliefs directly, honestly, in appropriate ways and by observing the rights of others, while protecting the rights of the individual. Assertiveness is a form of communication. If the ability of people to convey their emotions is not enough, they cannot meet their needs. For this reason, they are often filled with anger or inadequacy anxiety. Others shrink, ignore or break others in order to get their desires. There is assertiveness between these two behaviors. Assertiveness is often confused with aggression. To show it on a line, assertiveness is in the middle of the extreme aggression and timidity. Individuals in some professions are more assertive, while others are less. Nursing falls under the less assertive profession. Assertiveness gives its place to passive behavior in women, while men are at the forefront of assertiveness. The tendency to display assertive behavior increases as the education level, socioeconomic level and self-esteem increase. It also affects the individual's personality traits. Individuals with antisocial personalities can sometimes confuse assertiveness with aggression. In order to establish strong and therapeutic relationships with the patient, students must have a positive self-image and professional identity in advance. In addition, students are expected to have high self-confidence, to be able to make their own decisions, to knowingly implement and defend their decisions. Effective care requires high self-esteem. Nursing students must have assertiveness to provide effective care. The ability of individuals who work/will work in the health sector to develop strong and therapeutic relationships with the people they serve is closely related to their high level of assertiveness. Because health workers who have assertive behavior characteristics; It is believed that they can defend not only their own rights but also the rights of their patients in a correct and fair way. First of all, students with low self-esteem and assertiveness in nursing education should undergo necessary training programs. Continuity of issues such as assertiveness, stress and coping methods should be ensured in the education programs with the interpersonal relations course in the nursing education program. Supporting the participation of students in social activities will contribute to the increase of students' assertiveness levels. Assertiveness training should be given to nurses by their colleagues who are experts in assertiveness. It is predicted that the assertiveness training program given by experts will improve the interpersonal skills of nurses and help them cope effectively with stress.

Keywords: Assertiveness, Nursing, Student.

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM
ACCESS TO HEALTH CARE SERVICES IN TERMS OF GENDER

Aşkın KARADUMAN

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
PhD Student, Ankara Hacı Bayram Veli University, Graduate Education Institute

ORCID NO: 0000-0002-7535-4597

ÖZET

Sağlık hem biyolojik hem de sosyolojik unsurlardan etkilenen, sadece bedensel değil ruhsal, bilişsel ve sosyal anlamda da değerlendirilen ve bireylerin doğum öncesinden hayatının son anına kadar olan süre boyunca önemini koruyan bir kavramdır. Toplumu oluşturan her bir bireyin sağlığı o toplumun üretkenliğini ve gelişmişliğini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği için bireylerin sağlıklı olması ait oldukları toplum açısından oldukça önemli bir yere sahip olmaktadır. Sağlık hizmeti alacak bir bireyin yaşadığı yer, aile yapısı, eğitim düzeyi ya da ait olduğu toplumun bakış açıları gibi etkenler hizmetlere ulaşma noktasında bazı engeller oluşturmaktadır. Toplumu oluşturan tüm bireylerin bu hizmetlerden engelsiz bir şekilde yararlanma hakkı olduğu halde toplumun değer yargılarından kaynaklanan ve cinsiyetler arası ayrımcılığın ön planda olduğu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin doğrudan ya da dolaylı olarak bu hizmetleri almada kadınları olumsuz anlamda daha fazla etkilediği görülmektedir. Kadınların eğitim durumu, çalışma hayatında olup olmaması, aile yapısı ve yetiştirme tarzı, sağlık hizmetlerine nasıl ulaşacakları konusunda yeterli bilgiye sahip olamamaları gibi etkenler sadece sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını değil bu hizmeti almayı talep etmelerini dahi zor hale getirebilmektedir. Bu durumun temelinde ise toplumun kadınlara biçtiği toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan yargılar ve tabu olarak değerlendirilen bazı inanışlar bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin getirdiği bir sonuç olarak kadınlar sağlıklarıyla ilgili bir problemle karşılaştığında bu durumu paylaşmak, yaşadığı sorunla ilgili bilgi almak gibi konularda çekimser davranmakta bazı durumlarda ise sağlık sorununu görmezden gelmekte veya tedavisini ertelemektedir. Dolayısıyla ortaya çok daha büyük sorunlar çıkmakta sadece fizyolojik ve tedavi edilebilir bir sağlık sorunu bile sağlık hizmetlerine ulaşmadaki engeller sebebiyle zamanla psikolojik anlamda da değerlendirilecek önemli bir probleme dönüşmektedir. Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet kavramının Türkiye’de sunulan sağlık hizmetlerine erişimdeki yansımalarının detaylı bir şekilde açıklanması, kadın-erkek eşitliğinin ve cinsiyet ayrımcılığının ortaya çıktığı alanların teorik bir çerçevede irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise toplumsal cinsiyetin gelişimini ve sağlık hizmetlerine ulaşmada eşitlik kavramını destekleyecek çalışmalar yapılması için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Sağlık Hizmetleri, Toplumsal Cinsiyet.

ABSTRACT

Health is a concept that is influenced by both biological and sociological elements, evaluated not only physically, but also spiritually, cognitively and socially, and retains its importance for a period of time from before birth to the last moment of life of individuals. Since the health of each individual who makes up the society directly or indirectly affects the productivity and development of that society, the health of individuals occupies a very important place in terms of the society to which they belong. Factors such as the place where the person who will receive health care lives, family structure, level of education, or points of view of the society to which he/she belongs, create some obstacles to access services. Although all individuals who make up society have the right to benefit from these services unhindered, gender inequality, which arises from society's value judgments and is at the forefront of gender discrimination, directly or indirectly affects women more negatively in receiving these services. Educational status of women, whether or not she's in work life, family background and upbringing, they couldn't have enough information about how to access health care services and to take advantage of not only factors such as the health services can request this service to make it even harder. At the heart of this situation are judgments arising from the gender roles that society provides to women and some beliefs that are considered taboo. As a result of gender inequality, when women encounter a health problem, they abstain on issues such as sharing this situation, getting information about the problem they are experiencing, and in some cases ignore the health problem or postpone treatment. Therefore, even a physiological and treatable health problem becomes an important problem that can be evaluated psychologically over time due to obstacles to access to health services. In this study, it was aimed to explain in detail the reflections of the concept of gender in access to health care services offered in Turkey, to examine the areas where equality between men and women and gender discrimination arise in a theoretical framework. In the conclusion part of the study, proposals were made to carry out studies to support the development of gender and the concept of equality in access to health care services.

Keywords: Health, Health Care Services, Gender.

TAMAMLAYICI SAĞLIK SİGORTASI SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ

FUNCTIONING OF COMPLEMENTARY HEALTH INSURANCE SYSTEM: EXAMPLE
OF TURKEY

Aşkın KARADUMAN

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

PhD Student, Ankara Hacı Bayram Veli University, Graduate Education Institute

ORCID NO: 0000-0002-7535-4597

ÖZET

Günümüz dünyasında teknolojik anlamda tıp alanını etkilemekte olan her türlü gelişme ve yenilik insanların daha sağlıklı ve daha nitelikli bir hayat yaşaması konusunda onları teşvik edici bir rol oynamaktadır. Sağlıklı bir hayata sahip olmak açısından bir bireyin yaşadığı toplumda sunulan sağlık hizmetlerinin etkililiği kadar bireylerin bu tür hizmetlere ne ölçüde ulaşabileceği de oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Gelişmekte olan bir toplumun temel sorumluluklarından biri de sunmakta olduğu sağlık hizmetlerini bireylerinin beklentisi ölçüsünde etkili, hızlı ve düşük maliyetli olacak şekilde onlara ulaştırmak olmalıdır. Bu noktada öngörülemez sağlık sorunlarının en etkili ve en kısa sürede çözüme kavuşturulması amacı ile bireylerin buldukları toplumun belirli kurallar kapsamında uygulamakta olduğu ve sağlıklı olma hallerini sistemi güvence altına alma konusunda oldukça faydalı bir sistem olan sağlık sigortası devreye girmektedir. Sağlık sigortası, bireylere kendilerini güvende hissettirme özelliğinin yanı sıra kapsamına almış olduğu hizmetler ile hastalığın tedavi ve iyileşme süreçlerinde onlara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Ülkemizde uygulanmakta olan Genel Sağlık Sigortası kapsamı ve sunduğu olanaklar açısından verimli bir mekanizmaya sahip olmasına rağmen bazı alanlarda yetersiz kalmaktadır. Sağlık sigortalarının oldukça önemli bir kısmını oluşturan Zorunlu Genel Sağlık Sigortasının kapsam altına almadığı hizmetlerin ya da belirli bir ek ücret ödenmesi karşılığında sunmakta olduğu sağlık hizmetlerinin, daha erişilebilir şartlarda verilmesi amacı ile Özel Sağlık Sigortası Sisteminin bir türü olan Tamamlayıcı Sağlık Sigortası ortaya çıkmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından 2012 yılında çıkarılan bir genelge ile uygulanmasına karar verilen ve bu sayede bireylere sağlık sistemleri tarafından sunulan sağlık hizmetlerinin çeşitliliğinin artmasını sağlayan Tamamlayıcı Sağlık Sigortası Sisteminin ortaya çıkması ile Genel Sağlık Sigortasının işleyişi de olumlu anlamda etkilenmiştir. Bu çalışmada; Türkiye’de uygulanmakta olan Tamamlayıcı Sağlık Sigortası Sisteminin amacına ve kapsamına yönelik bilgilere yer verilmiş, bu sigorta türünün ülkemizdeki işleyişinin teorik bir çerçevede incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızın sonuç kısmında ise Tamamlayıcı Sağlık Sigortası

Sistemi ile ilgili Genel Sağlık Sigortasına sahip bireylerin güvenilir ve güncel bilgilere ulaşması amacı ile yapılabilecek çalışmaların artırılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Sigortası, Genel Sağlık Sigortası, Tamamlayıcı Sağlık Sigortası.

ABSTRACT

In today's world, all kinds of developments and innovations that affect the field of Medicine in a technological sense play a role in encouraging people to live healthier and more qualified lives. In terms of having a healthy life, it is of great importance to the extent to which individuals can access these services as well as the effectiveness of the health services offered in the society in which an individual lives. One of the main responsibilities of a developing society should be to deliver the health services it offers to them effectively, quickly and at a low cost to the extent that its people expect. At this point the most effective and unpredictable of health problems to be resolved in the shortest time, with the aim being pursued under the specific rules of their communities and individuals about securing your system being healthy is a very useful system which health insurance is activated. In addition to making individuals feel safe, health insurance provides them with great ease in their treatment and recovery processes through the services covered. Although it has an efficient mechanism in terms of general health insurance coverage and the opportunities it offers, it is insufficient in some areas. Complementary Health Insurance, a private health insurance system, has emerged to provide services that are not covered by mandatory General Health Insurance, which constitutes a significant part of health insurance, or health services that it offers in exchange for paying a certain additional fee, on more accessible terms. In 2012, Social Security issued a circular given to implementation by the agency and by the way, that allows to increase the diversity of health services offered by health systems and supplemental health insurance and general health insurance with the emergence of the functioning of a system has been affected in a positive way. In this study, information about the purpose and scope of Complementary Health Insurance applied in Turkey was included and it was aimed to examine the functioning of this type of insurance in our country in a theoretical framework. In the conclusion part of our study, it was proposed to increase the studies that can be done in order to reach reliable and up-to-date information for individuals with general health insurance related to the Complementary Health Insurance System.

Keywords: Health Insurance, General Health Insurance, Complementary Health Insurance.

**MİYOFASİYAL AĞRI SENDROMUNDA GÜNCEL TEDAVİLER, TEDAVİ
ETKİNLİĞİNİ ORTAYA KOYAN OBJEKTİF VE SUBJEKTİF YÖNTEMLER
CURRENT TREATMENTS IN MYOFASCIAL PAIN SYNDROME, OBJECTIVE AND
SUBJECTIVE METHODS THAT REVEAL TREATMENT EFFECTIVENESS**

Uğur HİHALOĞLU

Dr., Gaziantep Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Protetik Diş Tedavisi Anabilim Dalı

Dr., Gaziantep University, Dentistry Faculty, Department of Prosthodontics

ORCID NO: 0000-0003-3662-298X

Nermin DEMİRKOL

Doç.Dr., Gaziantep Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Protetik Diş Tedavisi Anabilim Dalı

Doç.Dr., Gaziantep University, Dentistry Faculty, Department of Prosthodontics

ORCID NO: 0000-0002-2415-5977

ÖZET

Çiğneme kası rahatsızlıklarından biri olan miyofasyal ağrı sendromu (MAS); fasyalarda ve/veya kaslarda oluşan gergin bantlardaki tetikleyici noktalardan kaynaklanan, lokal ve yansıyan ağrılarla karakterize bir sendromdur. Miyofasyal ağrı sendromunun etyolojisi halen tartışmalıdır ve tam olarak aydınlatılamamıştır. Meydana gelen akut travma veya tekrarlayan mikro travmaların sebep olduğu kronik yaralanmalar başta olmak üzere, genetik etkenler, yorgunluk ve stres MAS'nun etyolojileri içindeki en önemli nedenler arasında sayılmaktadır. Temporomandibular rahatsızlıklar (TMR) içerisinde büyük bir yer tutan MAS tedavisinde asıl amaç, altta yatan etyolojik faktörlerin ortadan kaldırılması olmalıdır. Hastalığın etyolojisinde yer alan lokal ve sistemik faktörlerin tespit edilmesinin yanında hastaların psikolojik durumunun da göz önünde bulundurulması ve kişiye özel tedavi planının yapılması tedavi başarısını önemli ölçüde artırmaktadır.

Hastaların tedavi prosedürü kaslarda meydana gelen hasara, şikayetlerin süresine ve derecesine göre değişmektedir. Hastalığın teşhisi ile uygulanan tedavi ağrıyı azaltmaya, fonksiyonu geri kazandırmaya ve hastanın günlük aktivitelerini devam ettirebilmesini sağlamaya yönelik olmalıdır. Kompleks okluzal tedaviler ve cerrahi işlemler gibi geri dönüşümsüz ve agresif tedavilerden ilk etapta mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Davranış modifikasyonu, fizik tedavi uygulamaları, oralpareyler ve medikal tedavi gibi konservatif yöntemler de MAS tedavisinde kullanılmaktadır.

MAS da okluzal splintler (OS), teşhis ve tedavide yaygın olarak kullanılırlar. Konservatif tedavi seçeneklerinden biri olan okluzal splintler TME'nin fonksiyonunu arttırmak ve stabilize etmek, çiğneme sistemi fonksiyonlarını geliştirmek amacıyla alt ve üst çeneye

uygulanan genellikle akrilik yapıdaki apareylerdir. Oklüzal splintlerin çalışma mekanizması şu şekilde işlemektedir: oklüzal kuvvetlerin dağılımını düzenlemek, çiğneme kaslarını gevşeterek bu kasların hiperaktivitesi nedeniyle oluşan ağrıyı azaltmak, kondilin sentrik ilişki pozisyonuna yerleşmesini sağlayarak geçici olarak sabit bir eklem pozisyonu sağlamak, periodontal ligamentin propriyoseptif duyusunu hafifleterek nöromusküler refleksleri yeniden düzenlemek, anormal kas aktivitesini azaltan ve normal kas aktivitesini sağlayan optimal oklüzyonu yaratmak, dişlerde aşınmaya neden olabilecek anormal kuvvetlerden dişleri ve çevre dokularını korumak ve diş gıcırdatma ve sıkma gibi parafonksiyonel alışkanlıkları ortadan kaldırmak, diagnostik bilgi sağlamak, hücrel hipoksiyi azaltmak, vertikal boyutu arttırmak, hasta motivasyonu sağlamak ve plasebo etkisi yaratmaktır.

MAS tedavisinde konservatif bir tedavi yöntemi de düşük doz lazer tedavileridir (DDLDT). Klinik uygulamalarda sıklıkla uygulanan bir tedavi yöntemidir. Biostimulatif, rejeneratif, anienflamatuar ve analjezik etkiye sahip olan lazer sistemleri; hematolojik ve immün sistemleri aktive etmektedir . Bu tedavi öncelikle iskelet kası rahatsızlıklarında, yara iyileşmesinde ve ağrı kontrolünde önemli ölçüde yarar sağlamaktadır.

Güncel bir diğer tedavi yöntemi ise botulinum toksin uygulamasıdır. MAS'da tetik noktaya uygulanan botulinum toksin enjeksiyonu efektif bir tedavidir ancak maliyet açısından değerlendirildiğinde oldukça pahalı bir yöntemdir. MAS tedavisinde botulinum toksin etkinliğini destekleyen ya da plasebodan farklı bulmayan çalışmalar da mevcuttur. Tetik noktaya uygulanan botulinum toksin enjeksiyonunun etki süresi ,lokal anestezi uygulama yöntemlerine göre daha uzundur.

MAS tedavilerinin etkinlikleri literatürde birçok yöntemle değerlendirilmektedir. Yaygın olarak subjektif bir yöntem olan visüel analoge scala (VAS) değerlendirmesi ile sıklıkla karşılaşılmaktadır. Objektif yöntemlerden en güncel olan teknikler ise rejonel oksimetre cihazı (ROC) ve near infrared stereoscopy (NIRS) ile yapılan ölçümlere dayanmaktadır. Cilt üzerine uygulanarak ağrı ölçen algometre cihazları da objektif bir yöntem olarak sıklıkla kullanılmaktadır.

Bu derleme Gaziantep Üniversitesi BAP tarafından desteklenmiş DHF. DT. 20.03 numaralı tez projesi ile ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: NIRS, MAS, DDLT, Oklüzal Splint, Botoks.

ABSTRACT

Myofascial pain syndrome (MAS), one of the masticatory muscle disorders; It is a syndrome characterized by local and reflected pain caused by the trigger points in the fascia and / or muscle tight bands. The etiology of myofascial pain syndrome is still controversial and has

not been fully elucidated. Genetic factors, fatigue and stress, especially chronic injuries caused by acute trauma or recurrent micro-traumas, are among the most important causes of MAS. The main purpose of the treatment of MAS should be to eliminate the underlying etiological factors. In addition to determining the local and systemic factors in the etiology of the disease, considering the psychological status of the patients and making a personalized treatment plan significantly increases the success of the treatment.

The treatment procedure of the patients varies according to the damage in the muscles, the duration and the degree of the complaints. The treatment applied with the diagnosis of the disease should be aimed at reducing the pain, restoring the function and enabling the patient to continue his daily activities. Irreversible and aggressive treatments such as complex occlusal treatments and surgical procedures should be avoided as much as possible in the first place. Conservative methods such as behavioral modification, physical therapy applications, oral devices and medical therapy are also used in the treatment of MAS.

Occlusal splints (OS) in MAS are widely used in diagnosis and treatment. Occlusal splints, one of the conservative treatment options, are generally acrylic appliances applied to the lower and upper jaw in order to increase and stabilize the function of TMJ and to improve the masticatory system functions. The working mechanism of occlusal splints is as follows:

To regulate the distribution of occlusal forces, to relieve the pain caused by the hyperactivity of these muscles by relaxing the masticatory muscles, to provide a temporary fixed joint position by placing the condyle in the centric relationship position, to rearrange the neuromuscular reflexes by alleviating the proprioceptive sense of the periodontal ligament, to reduce abnormal muscle activity and to ensure normal muscle activity. To create occlusion, to protect the teeth and surrounding tissues from abnormal forces that may cause erosion on the teeth, to eliminate parafunctional habits such as teeth grinding and clenching, to provide diagnostic information, to reduce cellular hypoxia, to increase the vertical dimension, to provide patient motivation and to create a placebo effect.

A conservative treatment method in MAS treatment is low dose laser treatments (DDLTL). It is a frequently used treatment method in clinical practice. Laser systems with biostimulative, regenerative, anti-inflammatory and analgesic effect; It activates hematological and immune systems. This treatment provides significant benefits primarily in skeletal muscle disorders, wound healing and pain control.

Another current treatment method is botulinum toxin application. Botulinum toxin injection applied to the trigger point in MAS is an effective treatment, but it is a very expensive method when evaluated in terms of cost. There are also studies that support the effectiveness of botulinum toxin in MAS treatment or do not find it different from placebo. The effect time of

botulinum toxin injection applied to the trigger point is longer than the local anesthetic application methods.

The effectiveness of MAS treatments are evaluated with many methods in the literature. Visual analogue scale (VAS) assessment, which is a widely subjective method, is frequently encountered. The most up-to-date techniques among the objective methods are based on measurements made with the regional oximeter (ROC) and near infrared spectroscopy (NIRS). Algometer devices that measure pain by applying on the skin are also frequently used as an objective method.

This review was supported by Gaziantep University BAP DHF. DT. It is associated with thesis project number 20.03.

Keywords: NIRS, MAS, DDLT, Occlusal Splint, Botox.

BİLGİSAYARLI İÇ MEKÂN TASARIMI DERSİNDE İNTERAKTİF ÖĞRENME
INTERACTIVE LEARNING IN COMPUTERIZED INTERIOR DESIGN COURSE

Süleyman DERELİ

Teknik Öğretmen, İnönü Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İstanbul
Technical Teacher, Inonu Vocational and Technical Anatolian High School, Istanbul

ORCID NO: 0000-0002-3200-4415

Hare KILIÇASLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
Assist. Prof. Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture

ORCID NO: 0000-0002-6113-7962

ÖZET

Her canlı kendisi için bir yuva inşa etme amacı güder. İnsanın çevresiyle kurduğu iletişimin en yoğun olarak yaşandığı alanlar konut mekânlarıdır. Konut uyuma, dinlenme, barınma, yaşamsal faaliyetlerin sürdürülmesi özelliğiyle de insanlığın devamlılığını sağlamanın mekânıdır. İnsan yaşamının neredeyse merkezine denk düşen konut kavramının içerisinde antre/hol, mutfak, salon ve yatak odaları gibi birçok eylem alanı bulunmaktadır. Tüm bu eylem alanlarının tasarımının yine insan için sağlıklı malzemeler kullanılarak, ergonomik, estetik ve fonksiyonel olarak ele alınmasının insan psikolojisi üzerinde hiç şüphesiz ki çok önemli etkileri olmaktadır. Bir yapı olarak konutun tasarlanmasında da mimarlar, mühendisler gibi meslek gruplarını başrolü oynarken; konut içi eylem alanlarının tasarımının yapılmasında da iç mimarlar, mobilyacılar gibi meslek grupları öne çıkmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda ülkemizde faaliyet gösteren ve bünyesinde birçok alan barındıran meslek okulları bulunmaktadır. Bu okullarda bulunan alanlardan biri de Mobilya ve İç Mekân Tasarımı Alanı'dır. Sözü edilen alan, tasarım derslerinde öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi ve becerilerin bilgisayarlı çizim programları aracılığıyla aktarılmasına dayanmaktadır. Ancak özgün, yaratıcı, bilindik kalıpların dışına çıkabilecek tasarımların ortaya çıkarılmasında tek başına bilgisayar destekli tasarım yönteminin kullanılmasının yeterli olamayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışma, Bilgisayarlı İç Mekân Tasarımı derslerinde gerçekleştirilecek öğrenme faaliyetlerinde öğrencilerin hayal etme ve bilgiyi kendi yaşantı süzgeçlerinden geçirip yeniden anlamlandırmalarına, yeni ve özgün fikirler geliştirmelerine katkı sunması amacıyla bilgisayar destekli tasarım ve yaratıcı drama yöntemlerinin bir arada kullanımına odaklanmaktadır. Çalışma kapsamında “sirkülasyon alanları (antre/hol)”, “salon”, “mutfak” ve “yatak odası” tasarımı ve dekorasyonu konu başlıklarına yönelik olarak uygulama örnekleri sunulmaktadır. Önerilen interaktif öğrenme ortamının hem öğrencilere

sunulacak olan içeriğin aktarılmasına hem de dersin sonuç ürünleri olarak kabul edilen teknik çizimlerin oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgisayar Destekli Tasarım, İç Mekân Tasarımı, Konut, İnteraktif Öğrenme.

ABSTRACT

Every living pursues the goal of building a living space for oneself. Housing zones are areas where communication that people establish with their environment is most intensively experienced. Housing provides the continuance of human beings by maintaining vital activities such as sleeping, resting, and sheltering. Housing concept lying almost at the heart of human life contains many action spaces such as entrance/hall, kitchen, lounge, and bedrooms. To take up the design of all these action spaces ergonomically, aesthetically, and functionally by using materials suitable for human health has undoubtedly significant impacts on human psychology. Occupational groups such as architects and engineers feature in designing houses as a structure while occupational groups such as interior architects and furniture dealers feature in making a design of indoor action spaces. In the country, there are technical high schools operating in accordance with these purposes and incorporating many areas of profession, one of which is Furniture and Interior Design. The aforesaid area of profession is based on transfer of knowledge and skills which are intended to provide students with in design lessons through computerized drawing programs. However, it is believed that using a computer aided design method is by itself not sufficient to create designs which are unique, innovative and break with tradition. In this regard, the study focuses on using computer aided design and creative drama methods together on the purpose of enabling students to imagine, reinterpret knowledge by leaching by means of their own life filter, and develop new and unique ideas. Within the scope of the study, application examples which are related to design and decoration of “circulation areas (entrance/hall), “lounge”, “kitchen” and “bedroom” are given. It is believed that proposed interactive learning environment will make a contribution to both transfer of content that is presented to students and developing technical drawings that are defined as outcomes of lesson.

Keywords: Computer Aided Design, Interior Design, House, Interactive Learning.

DEPREM ODAKLI KENTSEL PLANLAMADA AÇIK YEŞİL ALANLARIN ROLÜ
THE ROLE OF OPEN GREEN AREAS IN EARTHQUAKE ORIENTED URBAN
PLANNING

Ajar BASKIN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı
Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-4035-2938

Feran AŞUR

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

ORCID NO: 0000-0001-9480-5536

ÖZET

Yaşadığımız gezegen jeomorfolojik yapısı gereği birçok doğal afetin engellenmesinin olanaksız olduğu bir düzene sahiptir. Doğal afetler ise insanlığın en çaresiz kaldığı doğal etkilerdir. Bu bildiride deprem kuşakları ile yoğun şekilde sarılı olan ülkemizde deprem durumunda açık yeşil alanların önemine dikkat çekmek, açık yeşil alanların depremlerdeki işlevlerini belirlemek ve dünya genelinde afet durumlarında yönelme, korunma, toplanma ve barınma alanları olarak görev yapan deprem parklarının dünyadaki ve ülkemizdeki durumlarına dikkat çekmek amaçlanmıştır. Deprem önüne geçilemiyor olsa bile can ve mal kayıplarını en aza indirmek için alınabilecek önlemler vardır. Bu önlemler afet öncesi, afet anı ve afet sonrası olarak üç aşamada yürütülebilir. Afet anında ise Ulaşılabilirlik düzeyini etkileyen faktörler, toplanma alanları ve deprem parkları büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır. Kentlerdeki mevcut açık yeşil alanların afet öncesi olağan hallerde peyzaj mimarlığı açısından da önem taşıyan kentin rekreasyon alanı ihtiyacını karşılaması, kentteki sosyal, estetik ve ekolojik değerlerini artırması gibi görevleri üstlenmektedir. Çalışmada kentlerdeki açık ve yeşil alanların tasarım aşamasında veya sonrasında yapılacak birkaç müdahale ile deprem parkına dönüştürülmesi, afet anında hayati önem taşıyacak kriz çözüm noktaları oluşturulması anlamına geldiğinin önemini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda deprem parklarının sahip olması gereken kriterler üzerinde durulmuş, Dünyadaki ve Türkiye'deki örnekleri incelenmiştir. Ülkemizdeki deprem geçmişi ve dünya genelinde yapılan uygulamalar ışığında deprem anında insanların yaşadığı panik de dikkate alınarak gerekli ve yeterli düzenlemeler sağlandığı takdirde doğru yönlendirme, bilgi akışı sağlama, toplanma ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması hayat kurtarma açısından oldukça kritik bir nokta olduğu görülmüştür. Bütün bu faktörlerin bir arada sağlanacağı çözüm yolu ise deprem parklarıdır. Doğru yerlerde konumlandırılmış, doğru tasarlanmış ve donatılmış deprem parkları büyük oranda hayat kurtarıcı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğal afetler, Deprem Parkları, Tasarım Kriterleri.

ABSTRACT

The planet we live in has an order in which it is impossible to prevent many natural disasters due to its geomorphological structure. On the other hand, natural disasters, are the natural effects that humanity is most desperate for. This paper draws attention to the importance of open green areas in case of an earthquake in our country, which is heavily surrounded by earthquake zones. It is aimed to determine the functions of open green areas in earthquakes and to draw attention to the situation of earthquake parks in the world and in our country, which serve as protection, gathering and shelter areas in disaster situations worldwide. Even if the earthquake cannot be prevented, there are measures that can be taken to minimize the loss of life and property. These measures can be implemented in three stages: pre-disaster, moment of disaster and post-disaster. It was emphasized that factors affecting the level of accessibility, gathering areas and earthquake parks in case of disaster are of great importance. It undertakes the tasks such as meeting the need for recreation area of the city and increasing the social, aesthetic and ecological values in the city, as the existing open green areas in the cities are also important in terms of landscape architecture under normal circumstances before the disaster. In the study, it is aimed to reveal the importance of transforming open and green areas in cities into an earthquake park with a few interventions during the design phase or afterwards, creating crisis solution points that will be vital in case of disaster. In this context, the criteria should have been focused on the earthquake parking, the examples in the world and Turkey were examined. In the light of the earthquake history in our country and the practices made around the world, it has been seen that it is a very critical point in terms of saving lives, if necessary and sufficient regulations are provided, taking into account the panic experienced by people during the earthquake. The solution to provide all these factors together is earthquake parks. Earthquake parks located in the right places, properly designed and equipped are considered to be life-saving to a large extent.

Keywords: Natural Disasters, Earthquake Parks, Design Criteria.

**EVRENSEL TASARIM KRİTERLERİ DOĞRULTUSUNDA KENT PARKLARININ
BEDENSEL ENGELLİLERE UYGUNLUĞUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA
A RESEARCH ON SUITABILITY OF URBAN PARKS FOR PHYSICAL DISABLED
PEOPLE IN LINE WITH UNIVERSAL DESIGN CRITERIA**

Gizem SAĞLAM ETLAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı
Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-4363-9432

Feran AŞUR

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

ORCID NO: 0000-0001-9480-5536

ÖZET

Kamusal alan olan kent parkları başarılı bir planlama, tasarım, uygulama süreci ve bakım koşullarının yaratılmış olması ile kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında büyük rol oynamaktadır. Kent parkları kullanıcıların günlük kullanımlarda rahat erişebilecekleri yerlerde bulunup dinlenme, yürüyüş, koşu, piknik yapma, oyun ve benzeri bireysel ya da grup aktivitelerine olanak sağlamaktadır. Bireyin toplumsal yaşamda var olabilmesi ortak kullanım alanlarına erişilebilirliği ve bunlardan ne kadar yararlanabildiği ile doğrudan ilişkilidir. Çocuklar, yaşlılar, engelliler, hamileler ve çok sayıda kullanıcıya uyacak bir ürün veya çevre tasarlamak evrensel tasarım olarak bilinir. Evrensel tasarım, insan çeşitliliğine saygılıdır ve tüm insanların hayatın tüm faaliyetlerine dâhil edilmesini teşvik etmektedir. Evrensel tasarımla tüm bireyler toplumsal yaşamda aktif olarak yer almaktadır. Son yıllarda artan nüfus ve engelli sayıları ile engelli bireylerin günlük yaşamda herkes gibi yaşayabilmesi için geliştirilen evrensel tasarım; erişilebilirlik tasarım, eşit erişilebilirlik ve uyarlanabilir tasarım kavramları ile oluşmaktadır. Bu kavramların önemi arttıkça mimarlar, peyzaj mimarları ve tasarımcılar projelerini engelli bireylerin yaşamını kolaylaştıran tasarım ve projelere yer vermiş ve bu doğrultuda projelerini oluşturmuşlardır.

Bu bildiride engelli kullanıcıların kentsel yaşama katılım sürecindeki ihtiyaçları, engelli olmayanlarla farklı olmakla birlikte benzerlikler de gösterdiklerine vurgu yapılmıştır. Çalışmada bu bireylerin toplumla bütünleşmiş bir parça olarak algılanması ve yaşanan mekânlarda bu bütünleşmeyi gerçekleştirebilmek için fiziksel çevrede ulaşılabilirlik ve kullanım kolaylığı sağlanması gerekliliğine dikkat çekmek amaçlanmıştır. Bu gruptaki engelli bireyler, normal bir yaşamın gereksinimlerini karşılayamayan, bağımsız hareket kısıtlaması olan ve bu nedenle bağımsız hareket edebilmek için açık ve kapalı alanlarda ve

kentsel mobilyalarda özel fiziksel koşullara ihtiyaç duyan kişilerdir. Her durum ve herkes için eşit erişilebilir ve eşit kullanılabilir çevre, mekân, yapı elemanı ekipmanı ve ürün sunulması evrensel tasarımın ilkeleri arasındadır. Bu doğrultuda ortaya çıkan evrensel tasarım ilkeleri, çalışma konusunu oluşturan ana faktördür.

Çalışmada evrensel tasarım kriterleri olan TSE 12576 Standartları ve uluslararası standartları ADAAG, Birleşmiş Milletlerin Özürlüler İçin Erişilebilirlik-Engelsiz Çevre İçin Tasarım El Kitabı ve United Nation – Accessibility For The Disabled A Design Manual For Barrier Free Environment kullanılarak engelsiz parklardaki açık alanlar, kent mobilyaları, rampalar, otoparklar, merdivenler, yaya yolları ve aydınlatmalar analiz edilmiştir. Bu bağlamda kent parklarının sahip olması gereken kriterler üzerinde durulmuş, aynı zamanda bu kriterlere uygun olan dünyadaki ve Türkiye'deki engelsiz parklara örnekler verilerek incelenme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Tasarım Kriterleri, Erişilebilirlik, Bedensel Engelli.

ABSTRACT

Urban parks, which are public spaces, play a major role in increasing the quality of urban life with a successful planning, design, implementation process and creation of maintenance conditions. City parks are located in places that users can easily access for daily use, and allow for individual or group activities such as resting, walking, jogging, picnicking, games and similar. The existence of an individual in social life is directly related to his accessibility to common usage areas and how much he can benefit from them. Designing a product or environment that will suit children, the elderly, the disabled, pregnant women and a large number of users is known as universal design. Universal design respects human diversity and encourages the inclusion of all people in all activities of life. With universal design, all individuals take an active part in social life. With the increasing population and the number of disabled people in recent years, the universal design developed for disabled individuals to live like everyone else in their daily life; accessibility is composed of design, equal accessibility and adaptive design concepts. As the importance of these concepts increased, architects, landscape architects and designers included designs and projects that facilitate the lives of disabled individuals and created their projects accordingly.

In this paper, it was emphasized that the needs of disabled users in the process of participation in urban life are different, but they also show similarities with non-disabled users. In the study, it is aimed to draw attention to the need for accessibility and ease of use in the physical environment in order to perceive these individuals as a part integrated with the society and to achieve this integration in the living spaces. Disabled individuals in these groups are those who cannot meet the needs of a normal life, have independent movement restrictions and therefore need special physical conditions in open and closed areas and urban furniture to be

able to move independently. Equally accessible and equally usable environment, space, building element equipment and product offering for every situation and all are among the principles of universal design. The universal design principles that emerged in this direction are the main factor that constitutes the study subject. In the study, TSE 12576 Standards and international standards, which are universal design criteria, are used by ADAAG, the United Nations' Accessibility-Design Manual for Disabled People and the United Nation - Accessibility For The Disabled A Design Manual For Barrier Free Environment. , parking lots, stairs, pedestrian paths and lighting have been analyzed. In this context, the criteria should have been focused on the city park, which is also made in the investigation by giving examples of barrier-free parking around the world and in Turkey according to these criteria.

Keywords: Universal Design Criteria, Accessibility, Physical Disabled.

NAHÇIVAN MİMARLIK ABİDELERİ VE HALÇA NÜMUNELERİ ÜZERİNDEKİ
ORNAMENTLERİN BENZERLİYİ
CARPET MOTIFS IN TURKISH ARCHITECTURE

Sara Hacıyeva

Doç.Dr.Sara Hacıyeva. Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi Nahçıvan Bölümü, Tarih

Mehman Shabanov

Dos.Dr. Nahcivan Universitesi, Ümumi Tarih Bölüm Başkanı

ÖZET

Makalede Nahçıvan bölgesinde halıçılık sanatının izlerinden behs olunmuş ve kayd edilmiştir ki, Azerbaycan halıçılık sanatının formalaşmasında Nahçıvan halçaçılarının da mühüm rolü ve yeri olmuştur. Orta esrler dövründe Nahçıvanda halıçılık mektebinin olması bu bölgede tohunan neinki halçalarla, hemçinin memarlık eserleri üzerinde daşlardan hekk olunan nahışlarla da tesdikini tapır. Bu ise gösterir ki, Azerbaycan, o cümleden de Yahın Şerk memarlığına tesir eden Nahçıvan senetkarları nahışsalma yaradıcılığında büyük nailiyyetler kazanmışlar. Bu nailiyyetlerin kökünde ise diger senet saheleri ile yanaşı halçaçılık ve mimarlık senetinin gelişmesi mühüm rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Nahçıvan, Halçaçılık, Mimarlık, Tesvir, Resm, Medeniyyet.

ABSTRACT

The article mentions the traces of carpet weaving in the Nakhchivan region and noted that Nakhchivan carpet weavers also played an important role in shaping the carpet weaving art of Azerbaijan. The carpet-weaving school in Nakhchivan during the Middle Ages is also supported by carpets not only touched in this region, but also with ornamental patterns adorned with architectural works. This shows that Nakhchivan artists, who influence Azerbaijan, including the Middle East architecture, have made great achievements in the design work. At the root of these accomplishments, carpet weaving art has also played an important role in other artistic areas.

Keywords: Nakhchivan, Carpet-Weaving School, Description, Painting, Culture.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ НАГОРНОГО КАРАБАХА
ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF NAGORNOY KARABAKH

Сулейманлы Наджла

Азербайджанский Университет Архитектуры и Строительства

Магистрант

Azerbaijan University of Architecture and Construction, Master, Baku/Azerbaijan

АННОТАЦИЯ

В настоящее время земли на территориях Кельбаджарского, Лачинского, Губадлинского, Зангеланского, Джебраильского, Физулинского и Агдамского районов вокруг Нагорного Карабаха не возделываются, вышли из-под контроля человека, что может привести к большому экологическому бедствию. На протяжении многих лет реки Охчу, Занги, Аракс, Акстафа и др., протекающие по территории Армении, загрязняют своими водами реки Азербайджана. Загрязненные реки, стекающие в Бохчучай из Кафанского медно-молибденового рудника, Армянской АЭС и другие создают постоянную угрозу для экологии Азербайджана. Бездействие мелиорационных каналов, берущих начало на территориях, наносит тяжелый удар сельскому хозяйству низменных районов Азербайджана. Для улучшения экологии этого региона, целесообразны требования по возмещению агрессором наносимого в течение долгих лет и в большом количестве ущерба.

Ключевые слова: Экология, Флора, Фауна, Карабах, Природный Ресурс, Полезные Ископаемые.

ABSTRACT

Currently, the lands in the territories of Kelbajar, Lachin, Gubadli, Zangelan, Jebail, Fizuli and Aghdam districts around Nagorno-Karabakh are not cultivated, they are out of human control, which can lead to a major ecological disaster. For many years the rivers Okhchu, Zangi, Araks, Akstafa and others, flowing through the territory of Armenia, pollute the rivers of Azerbaijan with their waters. Polluted rivers flowing into Bohchuchay from the Kafan copper-molybdenum mine, the Armenian nuclear power plant and others pose a constant threat to the ecology of Azerbaijan. The inaction of reclamation canals originating in the territories deals a heavy blow to the agriculture of the low-lying regions of Azerbaijan. To improve the ecology of this region, it is advisable to require the aggressor to compensate for the damage inflicted over many years and in a large amount.

Keywords: Ecology, Flora, Fauna, Karabakh, Natural Resource, Minerals.

NANOSİLİKA KATKISININ BİTÜMÜN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ
EFFECT OF NANOSILICA ADDITIVE ON THE PHYSICAL PROPERTIES OF
BITUMEN

Tacettin GEÇKİL

Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Assoc. Prof., İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0001-8070-6836

Ceren Beyza İNCE

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Ph.D. Students, İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0002-6385-0964

Mehmet Mahmut TANYILDIZI

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Ph.D. Students, İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0001-5992-2665

Eda Tüzün ÖZPINAR

İnşaat Mühendisi, İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Civil Engineer, İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0003-0410-9479

ÖZET

Karayolu mühendisliğinde bir kaplama çeşidi olan bitümlü sıcak karışım (BSK) kaplamaların, stabilite ve performans yönünden uzun ömürlü ve bakım-onarım maliyetlerinin düşük olması beklenmektedir. Ancak kaplamalarda, trafik ve olumsuz iklim koşulları sebebiyle zamanla kalıcı deformasyon, düşük sıcaklık ve yorulma çatlağı gibi bozulmalar meydana gelmektedir. Kaplamalarda meydana gelen bu bozulmaları en aza indirmek veya ortadan kaldırmak amacıyla son yıllarda çeşitli katkı malzemeleri ile bitümler modifiye edilerek kaplamaların performansı arttırılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla, başta polimerler olmak üzere kauçuk, çeşitli yağlar ve filler malzemeler bitüm modifikasyonunda sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle son zamanlarda, çok küçük tane boyutu ve büyük yüzey alanına sahip nanokil, nanotitanyum ve nanohidrat kireç gibi nano malzemeler modifikasyonda kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada ise nanosilikanın bitümlü bağlayıcıların fiziksel özellikleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla, B 160/220 penetrasyon sınıfı saf bitüme %1, 3, 5 ve 7 oranlarında nanosilika katkısı eklenerek modifiye bitümler elde edilmiştir. Elde edilen saf ve katkılı bitümlerin fiziksel özellikleri penetrasyon, yumuşama noktası ve duktilite

testleri ile belirlenmiştir. Ayrıca, bitümlü bağlayıcıların sıcaklık duyarlılığının bir ölçüsü olarak kabul edilen penetrasyon indeksi (PI) değerleri de hesaplanmıştır. Deney sonuçlarına göre, nanosilika ilavesiyle %5 oranına kadar bitümlü bağlayıcıların penetrasyon ve duktilite değerlerinde düzenli bir azalma, daha sonra bir artış meydana gelmiştir. Yumuşama noktası deney sonuçlarının elde edilen bu sonuçlarla uyumluluk gösterdiği gözlemlenmiştir. Test sonuçlarına göre, nanosilika ilavesiyle bitümlü bağlayıcıların kıvamında bir sertleşme meydana geldiği ve bunun sonucu olarak bağlayıcının B 100/150 penetrasyon sınıfına dönüştüğü görülmüştür. Ayrıca, PI sonuçları incelendiğinde, bağlayıcıların sıcaklık duyarlılıklarının özellikle %5 nanosilika oranına kadar azaldığı ve bu oranın kritik bir değer olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, nanosilika katkısı ile bağlayıcıların kıvamında sertleşme meydana geldiği ve sıcaklık duyarlılıklarının azaldığı, dolayısıyla bu bağlayıcıların yüksek sıcaklığa sahip bölgelerde BSK kaplamanın kalıcı deformasyon direncini arttırmak amacıyla kullanılabileceğini ifade etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Bitüm, Nanosilika, Modifiye Bitüm, Fiziksel Özellik, Sıcaklık Duyarlılığı.

ABSTRACT

Hot mix asphalts (HMA) pavements, a type of pavement in highway engineering, are expected to have long-lasting and low maintenance and repair costs in terms of stability and performance. However, due to traffic and adverse climatic conditions, plastic deformation, low temperature and fatigue cracks occurring in the pavements over time. In order to minimize or neutralize these deteriorations in pavements, in recent years bitumen has been modified with various additives to increase the performance of the pavements. For this purpose, especially polymers, rubber, various oils and filler materials are frequently used in bitumen modification. Especially nano materials such as nanocyl, nanotitanium and nanohydrate lime with very small grain size and large surface area have recently started to be used in modification. In this study, the effect of nanosilica on the physical features of bituminous binders was investigated. For this purpose, modified bitumens were obtained by adding 1, 3, 5 and 7% nanosilica additive to B 160/220 penetration grading pure bitumen. The physical properties of the pure and additive bitumens obtained were determined by penetration, softening point and ductility tests. In addition, penetration index (PI) values, which are accepted as a measure of the temperature susceptibility of bituminous binders, were also calculated. According to the results of the experiment, a regular decrease in the penetration and ductility values of bituminous binders up to 5% with the addition of nanosilica, followed by an increase. It has been observed that the softening point test results are compatibility with these results. According to the test results, it was observed that with the addition of nanosilica, a hardening of the consistency of bituminous binders occurred, and as a result, the binder

transformed into penetration grade B 100/150. Moreover, when the PI results were examined, it was determined that the temperature susceptibility of the binders decreased up to 5% nanosilica and this ratio was a critical value. As a result, it is possible to express that with nanosilika additive, the consistency of the binders hardening occurs and the temperature susceptibility decreases, so these binders can be used in high temperature regions to increase the plastic deformation resistance of the HMA pavements.

Keywords: Bitumen, Nanosilica, Modified Bitumen, Physical Feature, Temperature Susceptibility.

**ATIK LDPE KATKISININ ASFALTIN TEKERLEK İZİ DAYANIMI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ**

EFFECT OF WASTE LDPE ADDITIVE ON RUTTING RESISTANCE OF ASPHALT

Tacettin GEÇKİL

Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Assoc. Prof., İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0001-8070-6836

Ceren Beyza İNCE

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Ph.D. Students, İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0002-6385-0964

Mehmet Mahmut TANYILDIZI

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
Ph.D. Students, İnönü University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering
ORCID NO: 0000-0001-5992-2665

ÖZET

Bu çalışmada, bir atık plastik çeşidi olan düşük yoğunluklu polietilen (LDPE)'in asfalt bağlayıcıların yüksek sıcaklıklardaki tekerlek izi dayanımı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla, ilk olarak saf B 70/100 penetrasyon sınıfı asfalta ağırlıkça %2,5 Trietanolamin (TEOA) kimyasalı eklendi. Daha sonra, asfalt ve TEOA harmanına ağırlıkça %1, 2, 3, 4 ve 5 oranlarında atık LDPE eklenerek modifiye asfaltlar elde edildi. Elde edilen saf ve LDPE katkılı asfaltların fiziksel özellikleri penetrasyon, yumuşama noktası ve düktilite testleri ile belirlendi. Ayrıca, bağlayıcıların sıcaklık hassasiyetlerinin bir ölçüsü olarak kabul edilen penetrasyon indeksi (PI) değerleri de penetrasyon ve yumuşama noktası değerleri kullanılarak hesaplandı. Daha sonra saf ve modifiye asfaltlar, dönel ince film halinde ısıtma kaybı deneyi (RTFOT) ile kısa süreli yaşlandırma işlemine tabi tutuldu. RTFOT ile yaşlandırılmadan önce ve sonra bağlayıcıların tekerlek izi dayanımını belirlemek amacıyla, bütün bağlayıcılar dinamik kayma reometresi (DSR) deneyine tabi tutuldu ve Superpave bağlayıcı şartnamesine göre yüksek sıcaklık performans dereceleri belirlendi. Elde edilen fiziksel deney sonuçlarına göre, atık LDPE katkı miktarının artışı ile bağlayıcıların sertleşme eğiliminde olduğu ve sıcaklık hassasiyetlerinin azaldığı görülmüştür. Bu durum, LDPE katkılı bağlayıcıların daha yüksek sıcaklığa sahip bölgelerde kullanılabileceğini göstermektedir. DSR deney sonuçlarına göre, LDPE katkı miktarının artışına bağlı olarak bağlayıcıların yüksek sıcaklıklardaki

tekerlek izi performans sıcaklığı 64 °C'den özellikle %4 LDPE oranı için 76 °C'ye yükselmiştir. Bu durumda, yüksek sıcaklık performansı için en kritik oranın %4 LDPE katkıli bağlayıcılar olduğu ve bu orandaki bağlayıcının en yüksek performans derecesine sahip olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, atık LDPE katkısı ile asfalt bağlayıcıların sertleşme eğilimi göstererek sıcaklık hassasiyetlerinin azaldığını ve yüksek sıcaklıklardaki tekerlek izi dayanımlarının arttığını ifade etmek mümkündür. Ayrıca, bu katkının karayolu mühendisliğinde kullanımının hem atık malzemelerin ekonomiye kazandırılması hem de çevresel kirliliğin önüne geçilmesine katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Asfalt, LDPE, Trietanolamin, Modifiye Asfalt, Tekerlek İzi Dayanımı.

ABSTRACT

In this study, the effect of Low Density Polyethylene (LDPE), a type of waste plastic, on the rutting resistance of asphalt binders at high temperatures was investigated. For this purpose, 2.5% by weight Triethanolamine (TEOA) chemical was first added to pure B 70/100 penetration class asphalt. Then, modified asphalts were obtained by adding 1, 2, 3, 4 and 5% waste LDPE by weight to the asphalt and TEOA blend. The physical properties of the obtained pure and LDPE added asphalts were determined by penetration, softening point and ductility tests. In addition, penetration index (PI) values, which are accepted as a measure of the temperature sensitivity of the binders, were also calculated using the penetration and softening point values. Afterwards, neat and modified asphalts were carried out short-term aging process with the Rolling Thin Film Oven Test (RTFOT). Before and after aging with RTFOT, were carried out Dynamic Shear Rheometer (DSR) test to determine the rutting resistance of the binders and their high temperature performance levels were determined according to the Superpave Binder Specification. According to the physical test results, it was observed that bitumen tends to harden with the addition of waste LPDE and the sensitivity of bitumen decreased. This shows that binders containing LPDE additives can be used in higher temperature regions. According to the DSR test results, due to the increase in the amount of LDPE additive, the rutting resistance temperature of the binders at high temperatures increased from 64 °C to 76 °C, especially for 4% LDPE ratio. In this case, it has been observed that the most critical ratio for high temperature performance is 4% binders containing LPDE additives and this ratio of binder has the highest performance grade. As a result, it is possible to state that asphalt binders have tends to harden with the addition of waste LPDE and their temperature sensitivity decreases and their rutting resistance at high temperatures increases. It was also thought that the use of this addition in highway engineering will not only contribute to introduction of waste materials to the economy but also the prevention of environmental pollution.

Keywords: Asphalt, LDPE, Triethanolamine, Modified Asphalt, Rutting Resistance.

**РЕЛИГИОЗНАЯ ЖИЗНЬ ГАГАУЗОВ МОЛДОВЫ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX
ВЕКА**

**RELIGIOUS LIFE OF THE GAGAUZ OF MOLDOVA IN THE SECOND HALF OF THE
TWENTIETH CENTURY**

Dmitriy Kioroglo, M.A.

Director of the M. Chakir Cultural and Educational Center

Гагаузы это тюркоязычные христиане и православная идентичность долгое время занимала доминирующее положение в системе идентичностей гагаузов. Однако уже в конце XIX, но особенно в XX веке религиозный плюрализм внес коррективы, обусловив появление протестантских общин. Но в более широком смысле можно говорить о доминировании религиозной идентичности. Во второй половине XX века гагаузское общество живет в условиях атеистического государства. В этот период были закрыты почти все храмы. Действующими были только храмы Конгаза и Чок-Майдана. Однако, религиозная традиция не была прервана и значение религиозной идентичности обусловило быстрое восстановление религиозной жизни в конце XX века.

Первые признаки изменения отношения к религии появились еще в годы перестройки и ключевым моментом стало празднование тысячелетия крещения Руси. Уже в конце 80-х начинается возрождение возвращение храмов верующим. Возрождение религиозной жизни гагаузов происходило в контексте этнической мобилизации гагаузов. Однако изменения отношения к религии было только первым шагом на пути к возрождению. Потребовалось срочно решать кадровый вопрос, выстраивать гармоничные отношения между священником и прихожанами и внутри клира.

AZERBAJCAN`DA ÇOCUK FOLKLORU
CHILDREN'S FOLKLORE IN AZERBAIJAN

Melahat Babayeva

Doç. Dr., Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

ÖZET

Yüksek ideoloji, sanat ve folklor Azerbaycan çocuk folklorunun da temel özellikleridir. Çocuk folklorunun çeşitli türlerinin tarihi çok eskidir. En eski efsanevi imgelerin izlerinin hala güneşe, sise, bulutlara, yağmura, kellik ve ninnilere dair hiciv şiirlerine söylenen şarkılarda kaldığını hatırlamak yeterli. "Çocuk folkloru" terimi ilk olarak 1926'da Irkutsk Üniversitesi profesörü G.S. Vinogradov tarafından ve daha sonra (1928'de) önde gelen pedagoğ O.I.Kapitsa tarafından Rus folklorunda kullanılmış ve teorik olarak doğrulanmıştır. Azerbaycan'da bu terimi, A.Garabağlı'nın 60'lı yıllarda sözlü halk edebiyatının ortaokullarda yorumlanmasına adanmış eserlerinde buluyoruz. Azerbaycan çocuk folkloru sözlü halk sanatının önemli bir parçasıdır. Bazı edebiyatlarda "küçük, küçük folklor türleri" olarak anılan ninniler, benzetmeler, haraplıklar, öğretiler, numaralandırmalar, hakikatler, hezeyanlar, temyizler, temyizler halk pedagojisinin gereklerini her zaman karşılamış, tatlılık ve tuzlulukla çocukların dünyasının tüm yönlerini yansıtmıştır. "Halk pedagojisi, kelimenin tam anlamıyla, eğitim konularında çalışan kitlelerin görüşlerinin, fikirlerinin, fikirlerinin, pratik deneyimlerinin, kurallarının, gelenek ve göreneklerinin bir koleksiyonudur. Bunun için hangi yöntem ve araçların kullanılması gerektiği, hangi gereksinimlere dayanılması gerektiği, insani gelişmeyi belirleyen etkenler, eğitim çalışmasında ekibin ve eğitimcinin rolü vb. Bu konular halk pedagojisinin çalışma alanlarıdır." Bu etkinlikler halk pedagoğları tarafından gerçekleştirildi - bilge yaşlılar, beyaz yakalı işçiler çocuk folkloru aracılığıyla. Bir tür çocuk folkloru onlar için bir ders kitabı rolü oynadı. Çocuk folklorunun aynı zamanda ve halk pedagojisi ile bağlantılı olarak ortaya çıktığı sonucuna varılabilir. A. Hashimov şöyle yazar: "Halk pedagojisinin tarihi, insan toplumunun ilk zamanlarından itibaren, yazının yaratılmasından çok önce başlar." Görünüşe göre bir çocuğun doğduğu günden itibaren folklorla maruz kalıyor, anneannelerin, halaların, teyzelerin melankolik şarkılarına değer veriyor, annelerin tatlı ağıtlarıyla uyuyor, komik oyunlar ve eğlencelerle kollarını açıyor, tuzlu imalarla gülüyor, hayallerle konuşuyor vb. ilk payını alır.

Halk şiirinin incileri, gelin ve damadın dudaklarındaki desenli beşiklere karışarak, anne karnındaki bebeklerin uykusunu tatlandırıyor. Okyanuslara sığmayan rüyalar çocuklara ilk adımı attıklarında, konuştuklarında, fırçaladıklarında, yemek yerken, giyindiklerinde, oynadıklarında ve nihayetinde ellerinde bir kalem tutup koltuk altlarında kitap okumaya gittiklerinde eşlik ederek her adımını kötü gözlerden ve yabancı etkilerden korur. , her

çocuğun yaşam tarzına bir mum tutar. Kısacası çocukların sağlıklı, neşeli, cesur, samimi ve dürüst büyümesinde en büyük pedagoğ, psikolog, bilim adamı, eğitim kurumu ve eğitim kurumu insanların sözünün ve bilgeliğinin işini yapamaz. Böylece doğduğu günden hayatının son anına kadar şiirsel sözlü halk sanatı bir insanı adım adım takip eder, onun danışmanı, rehberi, yaşam öğretmeni olur. Bazen partileri, festivalleri, oyunları, törenleri süslüyor, ruhları taklit ediyor ve insanlara neşe getiriyor. Zor zamanlarda sadece bir kişiden değil, bütün bir köyden, görünmez bir ülkeden hoşlanır ve savaşlardan kaçınır. Mutluluğu hak edenlere her zaman ve her yerde gülümsemelerle dolu parlak günler verir, uygunsuz keder kervanını mahveder, umut ışıklarının sönmesine izin vermez. Bu anlamda halk sanatının baharından itibaren su içmeyen bir Azerbaycan Türküyle tanışmak mümkün değildir. Yüksek sanat, bilgelik, sihir, mucizeler, fantastik sanatsal sözler henüz beşikteyken yetişkinlerin ağzından çıkar ve bebeklerinin kanına, ruhuna ve kemiklerine süzülür. Bilge atalarımızın dediği gibi: "Çocuk anne karnında büyür." "Çocuk doğruyu söylüyor." "Bugünün çocuğu, yarının cesuru."

Folklor ayrıca çocukların genel gelişimi ve yaratıcı yeteneklerin oluşumu üzerinde büyük etkiye sahiptir. Yetişkinlerin söylediği şarkılarla avlanırken, sihir ve masal dünyasıyla yeniden birleşirken, bilmeceler üzerine meditasyon yaparken yaratmaya ve konuşmaya hevesli hale geliyorlar. Ünlü Rus çocuk yazarı Korney Chukovsky'nin sözleriyle: "dövründe İki yaşından büyük çocuklar kendilerini yaratmaya ve gerçek folklor incilerinin yaratıcısı olmaya başlar." Çocukların yaratıcılığı her zaman yetişkinlerin yaratıcılığıyla birlikte gelişmiştir ve bir nesilden diğerine geçerken bazen yetişkinler veya çocuklar tarafından değiştirilip cilalanıp yeni bir biçim ve içerik kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Edebiyyat, Foklor, Temel Özellik.

ABSTRACT

High idealism, art and folklore are also the main features of Azerbaijani children's folklore. The history of various genres of children's folklore is very old. Suffice it to recall the fact that traces of the oldest mythical images still remain in songs sung to the sun, fog, clouds, rain, satirical poems about baldness and lullabies. The term "children's folklore" was first used in Russian folklore in 1926 by professor of the University of Irkutsk GS Vinogradov, and later (in 1928) by the prominent pedagogue OIKapitsa and was theoretically substantiated. In Azerbaijan, we find this term in the works of A. Garabagli in the 60s, dedicated to the interpretation of oral folk literature in secondary schools. Azerbaijani children's folklore is an important part of oral folk art. Lullabies, similes, rhymes, teachings, enumerations, truths, delusions, appeals, appeals, referred to in some literatures as "small, small genres of folklore", have always met the requirements of folk pedagogy and reflected all aspects of the children's world with sweetness and salinity. "Folk pedagogy is, in the true sense of the word, a collection of views, opinions, ideas, practical experience, rules, customs and traditions of the

working masses on education ... How to feed a person, how to cultivate him, what qualities he should cultivate? "What methods and means should be used for this, what requirements should be based on, the factors that determine human development, the role of the team and the educator in the work of education, etc. Such issues are areas of study of folk pedagogy." These events were carried out by folk pedagogues - wise elders, white-collar workers through children's folklore. A kind of children's folklore played the role of a textbook for them. It can be concluded that children's folklore appeared at the same time and in connection with folk pedagogy. A. Hashimov writes: "The history of folk pedagogy begins long before the creation of writing, from the first days of human society." Apparently, from the day a child is born, he is exposed to folklore, cherished by the melancholy songs of grandmothers, aunts, and aunts, sleeps with the sweet lamentation of mothers, opens his hands with funny games and entertainments, laughs with salty sneers, speaks with delusions, gets his first share.

The pearls of folk poetry mingle with the tapping of patterned cradles on the lips of brides and grooms, sweetening the sleep of infants in the womb. Dreams that do not fit into the oceans accompany children when they take the first step, speak, brush, eat, dress, play, and finally hold a pen in their hand and go to read under their armpits, protecting their every step from evil eyes and foreign influences. , holds a candle to every child's way of life. In short, the greatest pedagogue, psychologist, educational institution, and educational institution cannot do the work of the word and the wisdom of the people in the healthy, cheerful, courageous, sincere, and honest growth of children. Thus, from the day of birth to the last moment of his life, poetic oral folk art follows a person step by step, becomes his adviser, guide, teacher of life. Sometimes it decorates parties, festivals, games, ceremonies, imitates spirits and brings joy to people. In difficult times, he enjoys not only one person, but also an entire village, an invisible country, and avoids wars. He always gives bright days full of smiles to those who deserve happiness and happiness everywhere, destroys the caravan of grief of those who are inappropriately sad, does not let the lights of hope go out. In this sense, it is impossible to meet an Azerbaijani Turk who does not drink water from the spring of folk art. High art, wisdom, magic, miracles, fantasy-shaped artistic words come out of the mouths of adults while they are still in the cradle and are filtered into the blood, soul and bones of their babies. As our wise forefathers said: "The child grows in the mother's womb." "The child is telling the truth." "Today's child, tomorrow's brave.

Keywords: Child, Literature, Folklore, Basic, Feature.

ENERJİ SİSTEMLERİ İÇİN LİTYUM ve ENERJİ POLİTİK ÖNEMİ
LITHIUM IN ENERGY SYSTEMS AND IMPORTANCE FOR ENERGY POLICY

A. Beril TUĞRUL

Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Enerji Enstitüsü

Prof. Dr., Istanbul Technical University, Energy Institute

ORCID NO: 0000-0001-6426-6850

ÖZET

En hafif metal olan Lityum, periyodik tabloda 3 numaralı element olarak yer almaktadır. Dünyada lityum % 0,006 mertebesinde yer kabuğunda, 20 ppm kadar deniz suyunda bulunmaktadır. Buna karşın Lityum doğada 150'den fazla lityum minerali bulunmaktadır. Ancak ticari ve ekonomik olarak değerlendirilebilenlerinin hayli sınırlı olduğu gözlenmektedir.

Öte yandan, Lityum cevherine sahip bulunan ülkelerin sayısı sınırlıdır. Fazla olarak lityum üretimi yapabilen ülke sayısı da limitlidir. Lityum rezervine sahip ülkeler arasında Çin, Bolivya, Arjantin, ABD, Avustralya, Şili, Portekiz ve Zimbabve yer almaktadır. Lityum üretimi yapabilen ülkeler ise genellikle gelişmiş ülkelerdir denebilir.

Lityum, günümüzde hayli farklı alanlarda kullanılmaktadır. Bu alanlar arasında; uzay araçları, nükleer teknoloji, cep telefonları ve elektrikli otomobil bataryaları gibi farklı sektörler bulunmaktadır. Hemen görüldüğü gibi Lityum, son derece önemli alanlarda kullanım alanı bulmaktadır. Yakın gelecekte bu kullanımın daha da artacağı öngörülmektedir. Nitekim Avrupa Birliği (AB) Lityum'u "Stratejik Ürün" listesine almış bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Lityum'un önemi üzerinde durulmakta, dünyada kaynak bölgeleri belirtilmekte ve ticareti üzerinde detaylarıyla ele alınarak incelemektedir. Lityum'un eldesi ve üretimine yönelik bilgiler verilmektedir.

Enerji sistemleri içinde Lityum'un yeri ve önemi açıklanmaktadır. Nükleer teknolojide ve elektrikli cihaz bataryalarındaki Lityum kullanımı ayrıca ele alınmakta ve tanıtılmaktadır. Bu bağlamda, enerji politikaları açısından Lityum'un stratejik konumu açıklanmaktadır. Fazla olarak konjüktürel siyasete etkilerine de değinilmektedir.

Elektrikli araba yapmayı gündemine almış olan Türkiye'nin Lityum üretimine ilişkin geliştirdiği proje tanıtılmaktadır. Söz konusu proje; Türkiye'de bol bulunan Bor üretiminin yan ürünü olarak eldesi bilimsel olarak açıklanmaktadır.

Öz olarak, günümüzün ve geleceğin önemli ham maddesi olan Lityum'un stratejik niteliği belirtilmekte ve Türkiye için özellikle elektrikli arabaların bataryaları bağlamındaki ehemmiyeti vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Enerji Politikaları, Enerji Sistemleri, Lityum.

ABSTRACT

Lithium that is the lightest metal is placed as 3rd number element in the periodic table. Lithium is % 0,006 in earth crust averagely and 20 ppm in the sea water. Nevertheless there are 150 minerals related with Lithium in nature, but limited number of them can be evaluated in the mean of trading and economics.

At the same time, states that have Lithium reserves are limited in the world. Moreover countries that have producing procedures, are also limited. China, Bolivia, Argentina, USA, Australia, Chili, Portugal and Zimbabwe have Lithium reserves, but it can be said that producer countries are highly limited.

In the present time Lithium can be used in different areas and can be count in them as; space instruments, nuclear technology, batteries of mobile phones and electric autos. It is notice that Lithium can be used many areas that have high importance. The usage of Lithium will increase in the near future furthest. Therefore European Union (EU) is put it in the List of "Strategic Products".

In this study, it is dwell upon the importance of Lithium, and resources regions in the world are specified and also investigate of trading of it. Furthermore knowledge of producing of it given in detail.

Importance of the Lithium for energy systems is explained. Lithium usage in nuclear technology and also batteries technology of electric autos are informed emphatically. However explain the strategic place of Lithium in energy policy. Moreover conjectural effects of it touch upon on politics.

Turkey's project on Lithium producing for batteries informed that will supply for electrical autos. The project related with manufacturing Lithium from by product from Boron as scientific details.

Lastly, strategic characteristic of Lithium for present time and near future is specified and importance of the Turkey's project emphasized especially for batteries of Turkish electrical autos.

Keywords: Energy Policy, Energy Systems, Lithium.

BIODIESEL PRODUCTION FROM LOW-COST FEEDSTOCK OIL USING TWO-STEP ESTERIFICATION AND TRANSESTERIFICATION REACTIONS

Issara Chanakaewsomboon

Graduate Lecture (Ph.D.), Faculty of Environmental Management, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand

Director, Sustainable Innovation Center (SIC-PSU), Faculty of Environmental Management, Prince of Songkla University, Songkhla/Thailand

ABSTRACT

In biodiesel production, soap formation creates phase separation problems during the purification process resulting in low biodiesel yield and ester content. This paper evaluates the biodiesel production from the low-grade crude palm oil (15.2 wt% FFA) as a low-cost feedstock. This research also evaluates the effect of FFA contents (0.2-1.1 wt%) during the transesterification reaction of refined palm oil (RPO). A homogeneous sulfuric acid (H_2SO_4) was used in the 1st step esterification reaction and a homogeneous sodium methoxide ($NaOCH_3$) was used in the 2nd step transesterification reaction. Sulfuric acid with 3.3 wt% FFA was selected as a suitable catalyst to reduce FFA for 1st step esterification reaction, with 97.0 wt% FFA conversion (0.45 wt%) in pretreatment stages. Potassium methoxide ($KOCH_3$) with 1.0 wt% was selected as suitable catalyst for alkaline catalyzed transesterification process. The final ester contents were 97.5 and 97.0 wt.% for washed esterified palm oil (EPO) and for rinsed EPO without washing, respectively. High FFA of oils (palm oil and biodiesel) lead to soap formation because of neutralization and saponification reactions. This work suggests that the soap formation behaviour in biodiesel production should be addressed; and thus, the optimal FFA content in oil should be determined.

Keywords: Biodiesel, Crude palm oil, Esterification, Potassium methoxide, Saponification reaction, Transesterification.

**EFFECT ON LONGITUDINAL FLIGHT OF BATTERY WEIGHT IN COLLECTIVE
MORPHING IN QUADROTORS**

Oguz KOSE

Lec., Gumushane University, Kelkit College of Aydın Dogan
ORCID NO: 0000-0002-8069-8749

Tugrul OKTAY

Assoc Prof., Erciyes University, Department of Aeronautical Engineering
ORCID NO: 0000-0003-4860-2230

ABSTRACT

A quadrotor can simply be described as a four-rotor unmanned aerial vehicle(UAV). In recent years, interest in these unmanned aerial vehicles has greatly increased. It appears in many areas from the hobby sector to the battlefields. The use of quadrotors in such a wide range has brought many problems with it. For example, the dimensions of the quadrotors are important in narrow spaces, to enter caves or buildings. In addition, quadrotor dimensions come to the fore not only for entering such areas but also when carrying any material. In this study, how the battery weight affects longitudinal flight in collective metamorphosis has been investigated. In the first stage, the mathematical model of the quadrotor was created according to the X mode quadrotor. Newton-Euler approach was taken into consideration while creating the quadrotor mathematical model. In this approach, quadrotor motion equations are expressed as first order differential equations. The state space model approach is used to express physical systems in matrix form. State-space model approach has been used to express the equations of motion created for the quadrotor and model them in Matlab / Simulink environment. Morphing is defined as changes in the physical properties of the quadrotor before or during flight. Collective morphing is the simultaneous lengthening or shortening of the quadrotor arm lengths. Quadrotor full model and morphing model are drawn separately in Solidworks program. In each case, the battery weight was changed and simulations were made in Matlab / Simulink environment with the mass and inertia information taken from the Solidworks program. As quadrotor control algorithm, proportional-integral-derivative(PID), which is widely used in industrial systems, is used. In the simulations, the design performance criteria, such as settling time, rise time and overshoot, were compared between situations and the results were presented. This study is one of the rare sources in the literature in terms of the subject it deals with.

Keywords: Quadrotor, Morphing, Pid, Modeling, State Space Model, Control, Matlab, Quadrotor Battery.

EFFECT OF BATTERY WEIGHT ON LATERAL FLIGHT OF MORPHING
QUADROTOR UAV

Oguz KOSE

Lec., Gumushane University, Kelkit College of Aydın Dogan

ORCID NO: 0000-0002-8069-8749

Tugrul OKTAY

Assoc Prof., Erciyes University, Department of Aeronautical Engineering

ORCID NO: 0000-0003-4860-2230

ABSTRACT

A quadrotor is a four-rotor unmanned aerial vehicle(UAV) that can fly with the airflow and the lifting force of rotors, can be controlled from the ground, or can move through the air according to a planned flight path. Nowadays, quadrotors are preferred because of their agile mobility, their ability to take off and land vertically from where they are, and to hover in the air. Although quadrotors are one of the most preferred aircraft, their size has often been a matter of debate. For example, the size of the quadrotor is desired to decrease when entering a cave or to be large when carrying a substance. In this study, the effect of the weight of the battery on the lateral flight in a quadrotor with variable dimensions has been revealed. Lateral flight is the movement the quadrotor has performed on the x-axis. In order to make quadrotor modeling, first of all, the dynamic and kinematic models must be known. This is accomplished by introducing the quadrotor mathematical model. The quadrotor mathematical model is created based on the Newton-Euler approximation. In this approach, equations of motion are obtained using first order differential equations. State space model approach is used to make differential equations meaningful. The state space model, which is widely used in control engineering, is the representation of first order differential equations expressing a physical system in matrix form with inputs and outputs. Quadrotor modeling was done in Matlab / Simulink environment using state space model. Morphing is the changes made to the physical properties of the quadrotor. The collective morphing discussed in this study was realized as the simultaneous elongation or shortening of the quadrotor four arms. Quadrotor full model, morphing states and different battery weights are drawn in the Solidworks program. The mass and inertia information of the quadrotor was taken from these drawings and placed in the state space model. Proportional-integral-derivative(PID) control loop method is used as the quadrotor control algorithm. PID coefficients are given to the system as estimated values. In simulations, values such as quadrotor rise time, settling time and overshoot were obtained, comparisons were made for each situation and the results were presented with graphics.

Keywords: Quadrotor, Morphing, Pid, Modeling, State Space Model, Control.

**DÖRT ROTORLU BİR İHA PERVANESİNİN HESAPLAMALI AKIŞKANLAR
DİNAMIĞI (HAD) İNCELEMESİNDE ÇEŞİTLİ TÜRBÜLANS MODELLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

EVALUATION OF VARIOUS TURBULENCE MODELS IN COMPUTATIONAL FLUID
DYNAMICS (CFD) INVESTIGATION OF A QUAD-ROTOR UAV PROPELLER

Tuğrul OKTAY

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Uçak Mühendisliği Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Erciyes University, Faculty of Aeronautics and Astronautics, Aeronautical Engineering
Department

ORCID NO: 0000-0003-4860-2230

Yüksel ERASLAN

Öğr. Gör., İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun Meslek Yüksekokulu, İnsansız Hava Aracı Teknolojisi ve
Operatörlüğü Programı
Lecturer, Iskenderun Technical University, Iskenderun Vocational School, Unmanned Aerial Vehicle Technology
and Operator Program

ORCID NO: 0000-0002-5158-5171

ÖZET

Aerodinamik taşıma kuvveti oluşturan ve bir nebze kontrol edilebilir araçlar “İnsansız Hava Aracı” olarak değerlendirilirse, bu tanıma ilk uyan araçlar muhtemelen uçurtmalar olacaktır. 19. yüzyıl dönemlerinde başlayan bu girişimler günümüzde çok gelişmiş insansız sistemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem döner kanatlı hem de sabit kanatlı insansız hava araçları gelişimlerini sürdürürken, askeri ve sivil maksatlı olarak oldukça geniş bir kullanım alanına da sahip hale gelmişlerdir. Arama, kurtarma, keşif, gözlem, kargo gibi birçok amaçla kullanılabilen bu araçlar arasında döner kanatlı türevleri askıda kalma uçuşu yapabilme gibi özellikleri ile farklı çözümler sağlayabilmektedirler. Özellikle quadcopter olarak anılan dört rotorlu insansız hava araçları bu alanda oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu hava araçlarının performansları ise doğal olarak pervanelerinin performanslarıyla doğrudan ve dolaylı olarak ilişki halindedir. Bu açıdan, boyut olarak insanlı türevlerine göre daha küçük ölçekte olan bu hava araçlarının ve pervanelerinin performansının incelenmesi önemlidir. Bir pervanenin verimini hesaplayabilme imkânı sağlayan birimsiz itme ve güç katsayıları değişkenleri, farklı pervaneler arasında performans karşılaştırması yapılabilmesi açısından da faydalı olmaktadır. İtme ve güç katsayısı değişkenlerini analitik, deneysel veya nümerik olarak elde etmek mümkündür. Hesaplamalı akışkanlar dinamiği uygulamaları nümerik olarak kısa sürede ve bir deney ekipmanına gerek kalmadan bu konuda sonuçlar alınmasına yardımcı olabilmektedir. Fakat hesaplamalı akışkanlar dinamiği uygulamalarında deneysel sonuçlara kabul edilebilir derecede yakın sonuçlar alabilmek için doğru türbülans (girdap) modeli

seçimi büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, öncelikle insansız hava araçlarının pervaneleri üzerindeki hesaplamalı akışkanlar dinamiği uygulamalarında sıkça karşılaşılan çeşitli türbülans modellerinin temel tanımları ortaya konulmuştur. Sonrasında ise, farklı türbülans modellerinin itme katsayısı tahmini üzerindeki performansını karşılaştırmak üzere dört rotorlu bir insansız hava aracı pervanesi hesaplamalı akışkanlar dinamiği (HAD) analizi yardımı ile incelenmiştir. Analiz sonuçları ile literatürde yer alan deneysel sonuçlar arasındaki farklar yüzde cinsinden ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dört-rotorlu İHA, Pervane, Hesaplamalı Akışkanlar Dinamiği, Türbülans Modeli.

ABSTRACT

The first unmanned aerial vehicles, which fit the definition of the vehicles that create aerodynamic lift and have an average control, are probably be kites. These initiatives, started in the 19th century, appear today as highly developed unmanned systems. Both rotary and fixed-wing unmanned aerial vehicles have a wide range of use for military and civilian purposes while also continuing their development. Unmanned aerial vehicles can used for many purposes such as search, rescue, reconnaissance, observation, and cargo, but also rotary wing unmanned aerial vehicles can provide various different solutions with their hovering flight capabilities. Especially quad-rotor unmanned aerial vehicles are widely used in this field. The performances of these vehicles are directly and indirectly in relation with the performances of their propellers as natural. Therefore, it is important to investigate the performance of these aerial vehicles and their propellers, which are smaller than their manned derivatives. The unitless thrust and power coefficients, which allows calculating the efficiency of a propeller, are also useful in terms of carrying out a performance comparison between different propellers. It is possible to obtain the thrust and power coefficients analytically, experimentally or numerically. Computational fluid dynamics (CFD) applications help us numerically obtain these results in a short time and without any need for an experimental equipment. However, in computational fluid dynamics applications, choosing the correct turbulence model have a great importance on obtaining acceptable results near the experimental results. In this study, firstly, basic definitions of various turbulence models, which are frequently used in computational fluid dynamics applications of unmanned aerial vehicle propellers, are presented. Later on, in order to compare the performances of different turbulence models on the thrust coefficient estimation, a quad-rotor UAV propeller was investigated with the help of computational fluid dynamics analyses. The differences between the results of the analyses and the experimental results in the literature were presented in percentage terms.

Keywords: Quad-Rotor Uav, Propeller, Computational Fluid Dynamics, Turbulence Model.

DÖRT ROTORLU BİR İHA PERVANESİ ÜZERİNDEKİ HESAPLAMALI
AKIŞKANLAR DİNAMIĞI (HAD) ANALİZİNDE AĞDAN BAĞIMSIZLIK
ÇALIŞMASI

MESH INDEPENDENCE STUDY ON COMPUTATIONAL FLUID DYNAMICS (CFD)
ANALYSIS OF A QUAD-ROTOR UAV PROPELLER

Tuğrul OKTAY

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Uçak Mühendisliği Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Erciyes University, Faculty of Aeronautics and Astronautics, Aeronautical Engineering
Department

ORCID NO: 0000-0003-4860-2230

Yüksel ERASLAN

Öğr. Gör., İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun Meslek Yüksekokulu, İnsansız Hava Aracı Teknolojisi ve
Operatörlüğü Programı
Lecturer, Iskenderun Technical University, Iskenderun Vocational School, Unmanned Aerial Vehicle Technology
and Operator Program

ORCID NO: 0000-0002-5158-5171

ÖZET

Günümüzde insansız hava araçlarına duyulan ihtiyaç ve hızlı gelişimleri artık kaçınılmaz bir gerçek haline gelmiştir. Kullanım amaçlarına bağlı olarak değişmek üzere, sabit ve döner kanatlı konfigürasyonlar gözlem, keşif, muharebe ve kurtarma gibi çok farklı alanlarda artarak kullanılmaya devam etmektedir. İnsansız hava araçlarının döner kanatlı konfigürasyonları genellikle rotor sayısına göre isimlendirilmekle birlikte, dört rotora sahip quad-rotor konfigürasyonu genellikle üstün kararlılık yeteneğiyle tercih edilmektedir. Bu hava araçlarının artan popülaritesi, performanslarını artırmaya yönelik çalışmaların da yoğunlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Döner kanatlı bir hava aracının da tahmin edilebileceği üzere performansına etki eden en önemli komponentleri genellikle pervaneleridir. Bu nedenle son dönemde insanlı hava araçlarına nispeten genellikle daha küçük boyutlara sahip bu hava araçlarının küçük ölçekli pervanelerinin aerodinamik performansı inceleme konusu olmuştur. İtme ve güç katsayısı olarak isimlendirilen boyutsuz parametreler yardımı ile hesaplanabilen pervane verimi için analitik, nümerik ve deneysel çalışmalar yapılabilmektedir. Nümerik hesaplamalarda ise hesaplamalı akışkanlar dinamiği ön plana çıkmakta ve bu analizlerde elde edilecek verilerin deneysel sonuçlara yakınlığının yanında kısa sürede elde edilebilmesi de önem arz etmektedir. Bu süreçlerde ağ yapısında yer alan eleman sayısının hem doğruluğu hem de çözüm sürecini önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir. Doğru sonuç elde edebilmek için ihtiyaç duyulan asgari eleman sayısının belirlenebilmesi için ise ağdan bağımsızlık

çalışması genellikle faydalı olmaktadır. Bu çalışmada dört rotorlu bir insansız hava aracı pervanesi üzerinde ağ elemanı sayısından bağımsız sonuçlar elde edebilmek amacıyla hesaplamalı akışkanlar dinamiği ağdan bağımsızlık çalışması gerçekleştirilmiştir. Analiz için literatürde yer alan bir dört rotorlu İHA pervanesi geometrisi kullanılmıştır. Ağ alanı pervane incelemelerinde kullanılan üst üste binen ağ tekniğiyle, dönen ve uzak alanlar olarak yapılandırılmıştır. Bu alanda değişen ağ elemanı sayısı ile gerçekleştirilen ağdan bağımsızlık çalışmasında eğrilik düzeltmeli SST k-omega türbülans modeli kullanılmıştır. Analiz sonuçları belirli bir ağ elemanı sayısının üzerindeki sayılarda ulaştığında itme katsayısına dair sayısal sonuçların değişmediğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Dört rotorlu İHA, Pervane, Hesaplamalı Akışkanlar Dinamiği, Ağdan Bağımsızlık.

ABSTRACT

Nowadays, the need for unmanned aerial vehicles and their development has become an inevitable reality. Rotary and fixed-wing configuration UAVs are continuing to be used increasingly in many different areas depending on the intended use such as observation, reconnaissance, combat and rescue. Rotary wing unmanned aerial vehicles are often named with the number of rotors they have and generally quad-rotor configuration is the most preferred due to its superior stability. The increasing popularity of these aerial vehicles has resulted in the intensification of efforts to improve their performance. The most important components of a rotary wing UAV that affect its performance are usually its propellers, as can be predicted. Therefore, the aerodynamic performances of the small-scale propellers of these vehicles, which have generally smaller dimensions compared to manned aircraft, has been the main subject of investigations. Analytical, numerical and experimental studies can be done for estimating propeller efficiency, which can be calculated with the help of dimensionless parameters called thrust and power coefficients. In numerical investigations, computational fluid dynamics comes to the fore and it is important that the obtained data to be close to experimental results as well as obtaining in a short time. In these applications, number of elements in the mesh structure significantly affects both the accuracy and the duration of the solution. Mesh independence studies are generally useful in determining the minimum number of mesh elements needed to obtain accurate results. In this study, computational fluid dynamics (CFD) mesh independency analysis performed on a quad-rotor unmanned aerial vehicle propeller with the aim of obtaining results independent from number of mesh elements. A quad-rotor UAV propeller geometry from the literature used for the analysis. Mesh domain structured with overset mesh technique, which is composed of rotating and far-field domains, as it is usual for propeller investigations. Analysis carried out with SST k-omega with curvature correction as turbulence model with changing number of elements in

the mesh domain. The results shown that, higher than a certain number of mesh elements, the results in terms of thrust coefficient does not change with increasing number of mesh elements.

Keywords: Quad-rotor UAV, Propeller, Computational Fluid Dynamics, Mesh Independency.

DEFECT IN PARALLEL SIDE BRANCH STRUCTURE

Mohamed El Malki

Dr., Mohammed First University, Faculty of Sciences, Department of Physics, Oujda, Morocco

ABSTRACT

The objective of this work is the study of the propagation of acoustic waves through a new system of resonators based on side branches with different terminations. We call this structure the Combination of Closed and Open-side Resonators. The resonators are branched one in front of the other on the same site. The determination of the dispersion relation, the transmission properties of the acoustic waves (at normal incidence) are the main objectives of this study. The boundary conditions must be the continuity of the acoustic pressure p and the continuity of the acoustic flow u at each junction.

Finally, we focus on the existence of localized modes within the forbidden bands due to the presence of defective side branch inside the structure. By modifying its section and its length, the transmission of localized modes is examined. The analytical and simulation results are validated by those obtained by the transfer matrix method.

Keywords: Acoustic Waves, Side Branches, Dispersion Relation, The Transmission, Defective Side Branch.

**GREEN AND ECOFRIENDLY TECHNOLOGY FOR SAFE UTILISATION OF
SPENT BATTERY**

Ghanshyam Barman

Assistant Prof. Dr., Uka Tarsadia University, Chemical Engg. Department, Bardoli-Gujarat/India

Abstract

The world is shifting from internal combustion engines to electrical vehicles to save the environment. The demand for 2068.3GWh battery use green technology. The world needs battery to power electronic gadgets, storage devices and electric vehicles. The manufacturing has to reach the capacity of 1,000 Gigawatt hour (GWh) per year by 2025 to meet the global target for electric vehicle (EV) transition, said International Energy Agency (IEA). The batteries are valuable and recyclable, but due to technical, economic, and other reasons, less than 5% are recycled today. The spent batteries contain useful metals like phosphorus, zinc and potassium. The spent batteries can be utilized as fertilizer, as it contains useful metals, which are essential for crops. This ecofriendly utilization of spent batteries will solve two problems: first, it is viable option for recycling of spent batteries and second way it reduces carbon footprint caused by fertilizer plants.

Key words: Spent Battery, Green Technology, Electric Vehicle, Fertilizers, Ecofriendly.

ON SOLITARY WAVE SOLUTIONS OF A NONLINEAR COMPLEX FRACTIONAL
SCHRÖDINGER EQUATION

Yeşim SAĞLAM ÖZKAN

PhD, Bursa Uludag University, Art and Science Faculty, Department of Mathematics

ORCID NO: 0000-0002-1364-5137

ABSTRACT

In this study, the higher-order dispersive cubic–quintic nonlinear complex fractional Schrodinger equation will be discussed. This equation is used to model problems encountered in many areas such as machine learning and deep learning, data science, dense sensor network, artificial intelligence convergence, cloud computing, Internet of Things integration.

This equation discussed contains fractional order derivatives. As it is known, fractional analysis, electromagnetics, fluid mechanics, optics and signal processing, electrochemistry, biological population models, are encountered in various and common engineering and science fields. Mathematical modeling of real life problems is generally better explained with the help of fractional differential equations compared to differential equations. The equation under discussion includes the ABR fractional operator. The ABR fractional operator is considered to be one of the last general fractional operators derived from avoiding the deficiencies and defects of some other fractional operators. In this study, a highly effective and useful method of obtaining a full solution will be used that offers a wider range of applications for processing nonlinear evolution equations and more general solutions. By applying the proposed method, different types of solutions such as periodic, rational, exponential function and hyperbolic function are obtained.

Keywords: Schrodinger Equation, Fractional, Exact Solution.

SECOND-REFINEMENT OF GAUSS-SEIDEL ITERATIVE METHOD FOR
SOLVING LINEAR SYSTEM OF EQUATIONS

Gashaye Dessalew Abie

Bahir Dar University, Bahir Dar, Ethiopia

Tesfaye Kebede Enyew

Bahir Dar University, Bahir Dar, Ethiopia

Gurju Awgichew

Bahir Dar University, Bahir Dar, Ethiopia

Eshetu Haile

Bahir Dar University, Bahir Dar, Ethiopia

ABSTRACT

Although large and sparse linear systems can be solved using iterative methods, its number of iterations is relatively large. In this case, we need to modify the existing methods in order to get approximate solutions in a small number of iterations. In this paper, the modified method called second-refinement of Gauss-Seidel method for solving linear system of equations is proposed. The main aim of this study was to minimize the number of iterations, spectral radius and to increase rate of convergence. The method can also be used to solve differential equations where the problem is transformed to system of linear equations with coefficient matrices that are strictly diagonally dominant matrices, symmetric positive definite matrices or M-matrices by using finite difference method. Theorem 1 assured that, if A is strictly diagonally dominant matrix, then the modified method converges to the exact solution. Similarly, theorem 2 and 3 proved that, if the coefficient matrices are symmetric positive definite or M-matrices, then the modified method converges. In theorem 4 we observed that, second-refinement of Gauss-Seidel method is faster than Gauss-Seidel and refinement of Gauss-Seidel methods. Few numerical examples were used to demonstrate the efficiency of second-refinement of Gauss-Seidel over Gauss-Seidel and refinement of Gauss-Seidel methods. In these examples the result indicated that the spectral radius and number of iterations of the modified method is smaller than the Gauss-Seidel and refinement of Gauss-Seidel method.

Keywords: Gauss-Seidel (GS) Method, Refinement of Gauss-Seidel (RGS) Method, Second-Refinement of Gauss-Seidel (SRGS) Method.

SİĞIRLARDA SOLUNUM SİSTEMİ HASTALIKLARINDA ANTİMİKROBİYAL
SAĞALTIM SEÇENEKLERİ
ANTIMICROBIAL TREATMENT CHOICES IN BOVINE RESPIRATORY DISEASES

Ali BİLGİLİ

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı
Prof. Dr., Ankara University Faculty of Veterinary Medicine, Department of Pharmacology and Toxicology
ORCID NO: 0000-0001-6819-7952

Başak HANEDAN

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları Anabilim Dalı
Assoc. Prof., Atatürk University Faculty of Veterinary Medicine, Department of Internal Medicine
ORCID NO: 0000-0003-3873-0124

ÖZET

Mannheimia haemolytica, *Pasteurella multocida*, *Histophilus somni*, *Mycoplasma bovis* ve *Arcanobacterium pyogenes* ve daha çok son zamanlarda *Bibersteinia trehalosi* süt buzağlarında enzootik pnömoni ve besi sığırlarında şiddetli bakteriyel pnömoniden sorumlu tutulmaktadır. Bu bakteriler sığırların nazofarenksinde ortakçılar olarak bulunmaktadır ve çeşitli stres faktörlerine maruz kalan sığırların akciğerlerinde enfeksiyona neden olurlar. Bronkopnömonili besi sığırlarında en az 1 adet solunum hastalığı patojeninin (*Mannheimia haemolytica*, *Pasteurella multocida*, *Histophilus somni*, *Mycoplasma bovis* ya da *Arcanobacterium pyogenes*) izole edildiği ve olguların %77'sinde birden fazla organizma bulunduğu, mikoplazma enfeksiyonlarının yaygın ve karma enfeksiyonlarda önemli bir organizma olduğu bildirilmektedir. Son yıllarda yapılan bir çalışmada pnömonili buzağularda *Staphylococcus aureus*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Escherichia coli*, *Klebsiella pneumonia*, *Leclercia adecarboxylata*, *Enterobacter cloacae*, *Enterobacter asburiae*, *Stenotrophomonas maltophilia*, *Enterobacter ludwigi*, *Enterobacter hormaechei*, *Alcaligenes faecalis*, hemolitik *Streptococcus* spp. ve *Bacillus subtilis* etkenlerinin izole edildiği bildirildi.

Belirtilen nedenlerle sığırların solunum sisteminin bakteriyel hastalıkları oldukça önemlidir. Bu makale kapsamında sığırların solunum sisteminde bakteriyel hastalığa neden olan etkenler sıralandı. Son yıllara ait bilimsel kaynaklar geniş şekilde taranıp, değerlendirilerek hangi etkenlere hangi antibiyotik ya da antibiyotik kombinasyonlarının etkili olduğuna yönelik bilgiler verildi. Solunum sisteminde bakteriyel nedenli hastalığı olan sığırlarda öne çıkan klinik belirtilerin çeşidi ve şiddetine bağlı olarak yapılması gereken klinik uygulamalar ile kullanılacak farklı antibiyotiklere yönelik olarak ek bilgiler verildi. Son yıllarda pnömonili sığırlarda antibiyotik kullanılmasına bağlı olarak gelişen antibiyotik dirençliliğine de değinildi. Ayrıca klinisyen veteriner hekimlere pratik yönden kolaylık sağlaması bakımından,

sığırlarda solunum sisteminin bakteriyel hastalıklarında ilk sağıltım seçeneğini oluşturan antibiyotiklerin uygulanma dozları ve sıklıkları, sığırların solunum sistemi enfeksiyonları için antimikrobiyal ilaç seçimi ve dozlarıyla ilgili önemli bilgiler ayrı ayrı tablolar halinde sunuldu.

Anahtar Kelimeler: Solunum Sistemi Enfeksiyonları, Antibiyotik Sağıltımı, Sığır.

ABSTRACT

Mannheimia haemolytica, *Pasteurella multocida*, *Histophilus somni*, *Mycoplasma bovis* and *Arcanobacterium pyogenes* and in recent years *Bibersteinia trehalosi* are responsible for enzootic pneumonia in veal calves and serious bacterial pneumonia in feedlot cattle. These bacteria are present as commensals in nasopharynx of cattle and cause infection in the lungs of cattle exposed to various stress factors. It is reported that in feedlot cattle with brochopneumonia, at least one respiratory pathogen (*Mannheimia haemolytica*, *Pasteurella multocida*, *Histophilus somni*, *Mycoplasma bovis* or *Arcanobacterium pyogenes*) is isolated and that in 77% of cases, more than one organisms are present, that mycoplasma infections are an important organism in common and mix infections. It was reported that in a study made in recent years, *Staphylococcus aureus*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Escherichia coli*, *Klebsiella pneumonia*, *Leclercia adecarboxylata*, *Enterobacter cloacae*, *Enterobacter asburiae*, *Stenotrophomonas maltophilia*, *Enterobacter ludwigi*, *Enterobacter hormaechei*, *Alcaligenes faecalis*, hemolitik *Streptococcus* spp. and *Bacillus subtilis* were isolated in calves with pneumonia.

Bacterial diseases of respiratory tract of cattle are quite important for these reasons. In this article context, the agents causing bacterial disease in the respiratory tract of cattle were aligned. By searching in detail the recent scientific sources, knowledge was given about which antibiotic or antibiotic combinations are effective to which agents. Additional knowledge is given for the required clinical practices and different antibiotics to be used depending on variety and severity of the prevailing clinical signs in bovines with bacterial disease in the respiratory tract. Antibiotic resistance depending on antibiotic use in cattle with pneumonia was also mentioned. In addition, in respect to providing veterinary surgeons with practical convenience, important knowledge about in bacterial diseases of respiratory tract in bovines, doses and frequencies of antibiotics to be firstly chosen, antimicrobial drug choice for bovine respiratory tract infections and their dosages was separately given in tables.

Keywords: Respiratory Tract Infections, Antibiotic Treatment, Bovine.

**PROPOLİS İLE TARÇININ PROBİYOTİK YOĞURDUN MİKROBİYOLOJİK,
KİMYASAL VE DUYUSAL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN İNCELENMESİ**
INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF PROPOLIS AND CINNAMON ON THE
MICROBIOLOGICAL, CHEMICAL AND SENSORY PROPERTIES OF PROBIOTIC
YOGHURT

Ayşe GÜNEŞ BAYIR

Doç. Dr., Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID NO: 0000-0002-9993-7850

Mehmet Gültekin BİLGİN

Dr. Öğr. Üyesi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID NO: 0000-0003-2695-3953

Duygu GÜÇLÜ

Arş. Gör. Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID NO: 0000-0003-2218-4261

Sultan POĞDA

Diyetisyen
ORCID NO: 0000-0002-5761-1908

ÖZET

Fonksiyonel gıda pazarının %60-70'lik bir bölümünü probiyotikler oluşturmaktadır. Probiyotik kültürler, insan ve hayvan bağırsağını faydalı bir şekilde etkileyen kültürler olarak tanımlanır. Probiyotik kaynağı olarak en çok tercih edilen ürün yoğurttur. Yoğurt, içerdiği kalsiyum, çinko ve B vitaminlerinden dolayı yüksek besin değerine sahiptir ve olumlu biyoaktif etkiler sağlamaktadır. Tarçın, antioksidan ve antibakteriyel etkileri sebebiyle uzun yıllardır baharat olarak kullanılmaktadır. Birçok biyolojik aktiviteye sahip olan propolis yapışkan reçineli bir arı ürünüdür.

Bu çalışmanın amacı, propolis ve tarçının probiyotik yoğurtların mikrobiyolojik (*Bifidobacterium animalis* subsp. *lactis*, *Lactobacillus acidophilus*, *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* ve *Streptococcus thermophilus*), kimyasal ve duyuşsal özellikleri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Çalışmada ticari olarak elde edilen yoğurt ve probiyotik kültürler kullanılarak probiyotik yoğurtlar üretilmiştir. Sonrasında kontrol (propolis ve tarçın içermeyen), sadece propolis (%0.03) ve propolis ile tarçının farklı konsantrasyonlardaki tarçın (%0.3, %1, %2.5) eklenerek deneysel gruplar oluşturulmuştur.

Propolisin *Bifidobacterium animalis* subsp. *lactis* üzerinde baskılayıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Propolis ve tarçın (%2.5) içeren probiyotik yoğurt, tarçın ve propolis içeren diğer

probiyotik yoğurtlara göre en yüksek bakteri sayısına sahiptir. Tarçın konsantrasyonlarından bağımsız olarak, tarçın ve propolisin *Lactobacillus acidophilus* sayılarını önemli ölçüde azalttığı gözlemlenmiştir. Propolis, *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* üzerinde azaltıcı etki göstermiştir ($p<0.05$). Tarçının ise propolisin aksine *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* sayısında anlamlı artışa sebep olduğu görülmüştür. *Streptococcus thermophilus* sayısı propolis ile artmışken ($p<0.001$) tarçın ile baskılanmıştır. Deneysel grupların kimyasal analizi yapıldığında kontrolün yağ miktarında düşüş olduğu görülmüştür. Kontrolün yağsız kuru madde miktarı, propolis ile tarçın (%0.3) katkı grubuna göre daha yüksek diğer deney gruplarına göre ise daha düşüktür. Propolis ve tarçın yüksek protein içeriğine sahip olmadığından deney gruplarının protein değerlerinde bir değişiklik meydana gelmemiştir. Sadece propolis içeren grubun asitlik derecesi artarken, propolis ile tarçın eklenen gruplarda asitlik azalmıştır ($p<0.05$). Grupların pH değerleri ise asitliğe bağlı olarak ters yönde değişmiştir. Yapılan duyu analizler sonucunda ise en yüksek puanı kontrol alırken en düşük puanı propolis ve tarçın (%1) katkı probiyotik yoğurt almıştır. Sonuç olarak bu çalışma, propolis ve propolis ile tarçın katkı probiyotik yoğurtların mikrobiyolojik, kimyasal ve duyu özellikleri açısından sınırlı olumlu etkilere sahip olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoğurt, Tarçın, Probiyotik, Bakteri, Probiyotik Yoğurt.

ABSTRACT

Probiotics constitute 60-70% of the functional food market. Probiotics provide many benefits to human and animal gut. Yoghurt is the most preferred product as a probiotic source. Yoghurt has a high nutritional value due to the calcium, zinc and B vitamins it contains and provides positive bioactive effects. Cinnamon has been used as a spice for many years due to its antioxidant and antibacterial effects. Propolis is a sticky resinous material that has many biological activities.

The aim of this study is to research the effects of propolis and cinnamon on the microbiological (*Bifidobacterium animalis* subsp. *lactis*, *Lactobacillus acidophilus*, *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* and *Streptococcus thermophilus*), chemical and sensory properties of probiotic yoghurts. Probiotic yoghurts were produced using commercially provided yoghurt and probiotic cultures. Afterwards, experimental groups were formed by adding control (without propolis and cinnamon), only propolis (0.03%) and propolis with cinnamon in different concentrations (0.3%, 1%, 2.5%).

Propolis has been found to have a suppressive effect on *Bifidobacterium animalis* subsp. *lactis*. Probiotic yoghurt containing propolis and cinnamon (2.5%) has the highest bacterial count compared to other propolis and cinnamon containing probiotic yoghurts. Cinnamon and propolis have been observed to significantly reduce the number of *Lactobacillus acidophilus*, regardless of cinnamon concentrations.

Propolis had a reducing effect on *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* ($p < 0.05$). Contrary to propolis, cinnamon was found to cause a significant increase in the number of *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus*. Propolis had an increasing effect on the number of *Streptococcus thermophilus* ($p < 0.001$) while cinnamon had a reducing effect. When the chemical analysis of experimental groups was performed, the amount of fat in control was found to be increased. The fat-free dry matter of the control group was higher than the propolis and cinnamon (0.3%) added group, and lower than the other experimental groups. Since propolis and cinnamon do not have high protein content, there was no change in the protein values of the experimental groups. While the acidity level of the group containing only propolis increased, the acidity decreased in the groups with propolis and cinnamon ($p < 0.05$). The pH values of the groups changed inversely depending on the acidity. As a result of the sensory analysis, the control group received the highest score, while probiotic yoghurt with propolis and cinnamon (1%) scored the lowest. In conclusion, this study showed that propolis and propolis and cinnamon-added probiotic yoghurts have limited positive effects in terms of microbiological, chemical and sensory properties.

Keywords: Yoghurt, Cinnamon, Probiotic, Bacteria, Probiotic Yoghurt.

DİJİTAL YAŞLANMA KARŞITI DOĞAL HAM MADDE İÇEREN CİLT KREMİ
FORMÜLASYONUNUN GELİŞTİRİLMESİ
DEVELOPING A DIGITAL ANTI-AGING SKIN CREAM FORMULATION WITH
NATURAL INGREDIENT

Gamze ŞAHİN

ARGE Yöneticisi, Rebul Cosmetics Ar-Ge Merkezi

Research and Development Manager, Rebul Cosmetics Research and Development Center

ORCID NO: 0000-0003-3608-1757

Merve KADAL

Arge Uzmanı, Rebul Cosmetics Ar-Ge Merkezi

Research and Development Specialist, Rebul Cosmetics Research and Development Center

ORCID NO: 0000-0002-3343-2956

ÖZET

Cildimiz günlük yaşamımızda birçok çevresel kaynaklı etkiye maruz kalmaktadır. Son yıllarda bu durum güneş ışığı gibi doğal etkilerden çok, teknolojinin gelişmesi ile cep telefonları, tabletler, bilgisayarlardan yayılan ışınlardan da kaynaklanmaktadır. Dijital yaşlanma olarak da adlandırılan bu durum sonucunda cildin yaşlanmasını hızlandıran, kırılganlık, sıkılık kaybı ve cilt lekeleri gibi yaşlanma belirtilerinin ortaya çıkmasına neden olan serbest radikaller, inflamasyon, hücre boyutunda bozunmalar ve hücre ölümleri meydana gelmektedir. Ciltte kuruluk, hassasiyet, kızarıklık gibi yaşlanma belirtileri baş göstermektedir. Cildimizdeki yaşlanma belirtilerini minimuma indirmek, her daim genç ve güzel görünen bir cilde sahip olmak için serbest radikalleri ve antioksidanların önemini bilmemiz gerekiyor. Serbest radikaller, vücuttaki kararsız moleküllerdir. Basit bir şekilde anlatmak gerekirse; bu moleküller kararlı olabilmek için, sağlıklı hücrelere sarar verirler. Bunun sonucunda, ciltte yaşlanma belirtileri ortaya çıktığı gibi, vücutta da birçok ciddi hastalığın ortaya çıkmasına da neden olurlar. Tüm bu durumların etkilerini azaltacak bir ürünün bulunmaması proje fikrimizin ortaya çıkışında etkili olmuştur.

Proje çalışmalarımız literatür çalışmaları ile başlamıştır. Ciltteki problemleri azaltacak etken madde araştırmaları yapılmıştır. Taslak reçeteler, paraben renklendirici, ftalat, parfüm ve sentetik katkı maddeleri içermeyen şekilde oluşturularak laboratuvar formülasyon denemeleri yapılmıştır. Geliştirilen ürünlere kontrol testi olarak görsel ve duyuusal testler ile pH, viskozite, yoğunluk ve faz ayrımı analizleri yapılmıştır. Testler sonucunda uygun olan formülasyon çalışmasının +4°C buzdolabı, +40°C etüv, -10/+40 °C dondurma çözme, karanlık ortam 25 °C, ışık kabini (gün ışığı+UV), nem %65 40°C iklimlendirme kabinlerinde stabilite testi uygulanmıştır. Stabilite testlerinden geçen numuneler Patch Testi için dış laboratuvara gönderilmiştir.

Kullanılan aktif maddeler yardımıyla dijital yaşlanma sonucu ortaya çıkan serbest radikallerin azaltılması, cilt bariyer bütünlüğünün korunması, akut ve kronik inflamasyonun azaltılması, hiper pigmentasyonun ve hücre bozunmalarının önlenmesi planlanmaktadır. Bunun için soliberin etken maddesi kullanılmıştır. Bunun dışında doğal ışın filtresi görevi yapan etken madde sayesinde güçlü bir antioksidan ve antiinflamantör olarak hassas ciltlerde bile rahatlıkla kullanılabilir. Formülasyona eklenecek diğer aktifler sayesinde kırışıklık derinliğini ve cilt pürüzlülüğünü azaltarak yaşlanma karşıtı etki sağlaması öngörülmektedir. Bu etkiyi vermek için “Argireline peptide” etken maddesi kullanılmıştır. Böylece hem dijital hem de doğal yaşlanmaya karşı etkili çok fonksiyonlu bir ürün elde edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cilt, Dijital Yaşlanma, Gün Işığı, Serbest Radikaller.

ABSTRACT

Our skin is exposed to many environmental influences in our daily life. In recent years, this situation is caused by the rays emitted by mobile phones, tablets and computers with the development of technology rather than natural effects such as sunlight. As a result of this situation, which is also called digital aging, free radicals, inflammation, cellular degradation and cell death occur, which accelerate the aging of the skin and cause signs of aging such as wrinkles, loss of firmness and skin spots. Signs of aging such as dryness, sensitivity, and redness appear on the skin. We need to know the importance of free radicals and antioxidants in order to minimize the signs of aging in our skin and to have a young and beautiful looking skin. Free radicals are unstable molecules in the body. To put it simply; These molecules envelop healthy cells in order to be stable. As a result of this just as signs of aging appear on the skin, they cause them to occur in the body. The absence of a product to reduce the effects of this situation was effective in the emergence of our project idea. Our project studies started with literature studies. Active ingredient research has been done to reduce skin problems. Draft recipes were created without paraben colorant, phthalate, perfume and synthetic additives, and laboratory formulation trials were conducted. Visual and sensory tests as well as pH, viscosity, density and phase separation analyzes were performed on the products developed as a control test. As a result of the tests, the appropriate formulation work was carried out at + 4 ° C refrigerator, + 40 ° C oven, -10 / + 40 ° C freeze-thawing, dark environment 25 ° C, light cabinet (daylight + UV), humidity 65% 40 ° C climate stability test was applied in the cabinets. The observations that passed the stability tests were sent to the external laboratory for the Patch Test.

With the help of the active ingredients used, it is planned to reduce free radicals resulting from digital aging, preserve skin barrier integrity, reduce acute and chronic inflammation, and prevent hyperpigmentation and cell degradation. For this, the active ingredient of soliber is used. In addition, it can be used easily even on sensitive skin as a powerful antioxidant and anti-

inflammatory due to the active substance acting as a natural ray filter. It is predicted to provide anti-aging effect by reducing wrinkle depth and skin roughness thanks to other actives to be added to the formulation. "Argireline peptide" active ingredient is used to give this effect. Thus, a multi-functional product that is effective against both digital and natural aging will be obtained.

Keywords: Skin, Digital Aging, Sunlight, Free Radicals.

SALIVARY GLAND: A NEW DISCOVERY IN HUMAN BODY

Arun KUMAR

Research Scholar, Department of Pharmacology, CT Institute of Pharmaceutical Sciences,
Jalandhar 144020, India

ABSTRACT

Researchers from Netherlands Cancer Institute has introduced a unique set of salivary glands located among the nasal cavity or throat. They found the new gland when examine of prostate cancer patients to use a new form of scan technique called “PSMA PET/CT” scan. The new discovery provides an opportunity to improve patient’s quality of life. The study revealed that the length of the glands is 4 cm (1.5 inch). These newly identified macroscopic glands were named “Tubarial glands” because of their leading site throughout torus tubarius. Researchers have said that radiation from such a recently found site of salivary gland system must preferably remain stopped. In 723 patients, the radiotherapy towards this site is linked to xerostomia or dysphagia. For the study, researchers examining patients with head or neck cancer and also throat or tongue tumors. Researchers noticed two unforeseen locations in base of nasopharynx that were close to key identified salivary gland. They illustrated that salivary tissue were extremely bilaterally localized across the torus tubarius.

They found microscopically observable draining duct gaps near the nasopharyngeal wall. These results help the tubarial glands detection. High frequency radiotherapy contributes substantial clinical toxicity. In analyzing figures of 723 patients who undergone radiation treatment. They indicated that radiation therapy of such new locations, the additional complications may experience the patients later just similar what occurs to recognized salivary glands, radiations therapy can harm the salivary glands contributes complications. The salivary and mucous glands in Nasopharynx are small in microscope and distributed over the mucosa uniformly by up to 1000. The findings are useful to patients with cancer. The next move is to learn how scientists could better restore such newest glands. If this is done, patients might evident rarer side effects which can improve their health and quality of life after treatment.

Keywords: Tubarial glands, Torus tubarius, Salivary gland, Radiations therapy, Nasopharyngeal wall.

**KEMORADYOTERAPİ GÖREN REKTUM KANSERİ TANILI HASTALARDA
TEDAVİ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**
EVALUATION OF TREATMENT RESULTS IN PATIENTS DIAGNOSED WITH
RECTAL CANCER UNDER CHEMORADIOTHERAPY

Mürsel DÜZOVA

Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr., Selçuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0003-1036-2593

Hamit BAŞARAN

Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr., Selçuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0002-2122-8720

Gökçen İNAN

Dr. Fizik Uzmanı., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr. Physics Specialist., Selçuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0003-2995-0256

Osman Vefa GÜL

Fizik Uzmanı., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Physics Specialist., Selçuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0002-6773-3132

Orhan Önder EREN

Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıbbi Onkoloji Anabilim Dalı
Dr., Selçuk University, Faculty of Medicine, Department of Medical Oncology
ORCID NO: 0000-0001-6397-8207

ÖZET

Rektal kanserin birincil tedavisi cerrahi olarak kabul edilmekle beraber hastalığın yineleme olasılığını azaltmak için multidisipliner bir yaklaşım gerekli olmaktadır. Total mezorektal eksizyonun (TME) rutin olarak uygulanmaya başlamasından önce transmural yayılımı olan veya nod pozitif rektal kanserlerin yaklaşık yarısında lokal tekrarlama görüldüğü rapor edilmektedir. Bu riski azaltmak amacıyla yapılan ilk araştırma olan GITS 7175 çalışmasında cerrahi sonrası kemoradyoterapi (KRT) (5-florourasil [5-FU] + semustin + 4000-4800 rad) kolunda sadece cerrahi koluna göre lokal rekürrensin anlamlı oranda azaldığı ortaya konulmuştur (%55 vs %33). Bu verilerin sonraki güncellemesinde sağkalım avantajı sağladığı da bulunmuştur. Ulusal Cerrahi Adjuvant Meme ve Bağırsak Projesi (NSABBP) kapsamında

R1 ve R2 çalışmaları ise Radyoterapinin bir sağkalım avantajı sağlamadığını buna karşın lokal kontrolü arttırarak pelvik yinelemeye bağlı morbiditeyi anlamlı olarak azalttığı bildirmiştir. Benzeri bilginin birikimi sonrasında 1990 yılında Amerika BirleşikDevletlerinde Ulusal Kanser Enstitüsü T3-4 veya nod pozitif olgularda ameliyat sonrası KRT rutin uygulanmasını standart yaklaşım olarak önermiştir. Bu verilerin de daha öncekileri desteklemesiyle 90'lı yıllarda rektum kanseri cerrahisi sonrası KRT yaygın olarak uygulanır hale gelmiştir. Bu araştırma da kemoradyoterapi gören non metastatik rektum kanserli hastaların tedavi sonuçlarını ve prognoza etki eden faktörleri tespit edip literatüre katkıda bulunması hedeflenmiştir. Çalışma evrenini; rektum kanseri tanısı alıp, 2010-2020 yılları arasında, Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Radyasyon Onkolojisi bölümünde radyoterapi tedavisi gören hastalar oluşturmuştur. Verilerin değerlendirmesi Statistical PackageforSocialSciences, versiyon 25.1 (SPSS, Inc., Chicago, IL, ABD) kullanılarak analiz edilmiştir. Sağkalım analizi için Kaplan-meier yöntemi uygulanmıştır. Çalışmada S.Ü. Tıp Fak. Rad. Onk. bölümünde tedavi gören 140 hasta retrospektif olarak değerlendirildi. Medyan yaş 62 (22-84) idi. Hastaların tamamı adenokarsinom histolojiliydi. Hastaların %60,7'si erkek, %39,3'ü kadındı. FIGO 2009 evreleme sistemine göre hastaların evrelere göre dağılımı Evre IIA %19,3, Evre IIB % 3,6, Evre IIC % 1,4, Evre IIIA % 7,9, Evre IIIB % 53,6, Evre IIIC % 14,3 şeklindeydi. Hastalarda tespit edilen tümör çapları median 50 mm (10-130 mm) idi. Hastaların % 53,6 'sı adjuvan, %46,4'ü neoadjuvan olarak tedavilerini gördü. Hastaların % 10,7'sinde ekstra kapsuler yayılım, % 15,7'sinde perinöral invazyon, % 19,3'ünde lenfovasküler invazyon, % 7,1'inde cerrahi sınır pozitifliği mevcuttu. Medyan takip süresi 44 (5-123) ay idi. 14 hastada (%10) lokal nüks gelişirken, 27 (%15,7) hastada uzak metastaz gelişti. 27 hasta (%19,2) hastalık ve gelişen yan etkiler nedeni ile kaybedildi. 5 yıllık sağkalım oranı % 86,3, lokal kontrol %89,9, uzak metastassız sağkalım %86,5, hastaliksız sağkalım %83,1 idi.

Anahtar Kelimeler: Rektum Kanseri, Radyoterapi, Sağkalım.

ABSTRACT

Although the primary treatment of rectal cancer is considered to be surgery, a multidisciplinary approach is required to reduce the likelihood of recurrence of the disease. Local recurrence has been reported in approximately half of transmurally spread or node-positive rectal cancers prior to the routine implementation of total mesorectal excision (TMJ). In the GITS 7175 study, which was the first study conducted to reduce this risk, it was shown that local recurrence was significantly reduced in the post-surgical chemoradiotherapy (CRT) (5-fluorouracil [5-FU] + semustine + 4000-4800 rad) arm compared to the surgical arm alone (55% vs. 33%). It was also found to provide a survival advantage in the next update of these data. Within the scope of the National Surgical Adjuvant Breast and Bowel Project

(NSABBP), R1 and R2 studies reported that Radiotherapy did not provide a survival advantage, however, it significantly reduced morbidity due to pelvic recurrence by increasing local control. Following the accumulation of similar knowledge, in 1990, the National Cancer Institute in the United States recommended routine use of CRT after surgery in T3-4 or node positive cases as a standard approach. With these data supporting the previous ones, CRT has become widely applied after rectal cancer surgery in the 90's. In this study, it is aimed to determine the treatment results of patients with non-metastatic rectal cancer under chemoradiotherapy and to contribute to the literature by determining the factors affecting the prognosis. Working universe; Patients who were diagnosed with rectal cancer and received radiotherapy treatment in the Radiation Oncology Department of Selcuk University Medical Faculty Hospital between 2010 and 2020. The evaluation of the data was analyzed using the Statistical Package for Social Sciences, version 25.1 (SPSS, Inc., Chicago, IL, USA). Kaplan-meier method was used for survival analysis. In the study, S.Ü. Faculty of Medicine. Rad. Onk. The 140 patients who were treated in the department were evaluated retrospectively. Median age was 62 (22-84). All patients had adenocarcinoma histology. 60.7% of the patients were male and 39.3% were female. According to the FIGO 2009 staging system, the distribution of patients according to stages Stage IIA 19.3%, Stage IIB 3.6%, Stage IIC 1.4%, Stage IIIA 7.9%, Stage IIIB 53.6%, Stage IIIC 14.3% was in the form. The median tumor diameters detected in the patients were 50 mm (10-130 mm). 53.6% of the patients received their treatment as adjuvant and 46.4% as neoadjuvant. There was extra capsular spread in 10.7% of the patients, perineural invasion in 15.7%, lymphovascular invasion in 19.3%, and surgical margin positivity in 7.1%. Median follow-up time was 44 (5-123) months. Local recurrence developed in 14 patients (10%), while distant metastasis developed in 27 (15.7%) patients. 27 patients (19.2%) died due to illness and developing side effects. The 5-year survival rate was 86.3%, local control 89.9%, distant metastasis-free survival 86.5%, disease-free survival 83.1%.

Keywords: Rectal Cancer, Radiotherapy, Survival.

**JİNEKOLOJİK TÜMÖRLERDE REİRRADYASYON: DOZ VE HACİM
ÖNERİLERİ**

**SALVAGE REIRRADIATION FOR RECURRENT GYNECOLOGICAL CANCERS:
DOSE AND VOLUME RECOMMENDATIONS**

Mürsel DÜZOVA

Dr., Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr., Selçuk University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0003-1036-2593

Ülkü SAYGILI

Öğr. Gör. Selçuk Üniversitesi, SHMYO, Sağlık Bakım Hizmetleri Anabilim Dalı
Lect. Selçuk University, SHMYO, Department of Health Care Services
ORCID NO: 0000-0001-8402-0022

Güler YAVAŞ

Dr., Başkent Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr. Baskent University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0001-9481-6307

Çağdaş YAVAŞ

Dr., Başkent Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
Dr. Baskent University, Faculty of Medicine, Department of Radiation Oncology
ORCID NO: 0000-0003-3940-1541

ÖZET

Son yıllarda teknoloji alanındaki gelişmelere paralel olarak tanı ve tedavilerdeki gelişmeler neticesinde jinekolojik kanserlerde de sağkalımda artışlar meydana gelmiştir. Jinekolojik kanserler için standart tedavi ameliyat, kemoterapi, geleneksel eksternal radyoterapi (EBRT) ve brakiterapidir (BRT). Jinekolojik malignitelerin tedavisindeki son gelişmeler, radyoterapinin (RT) optimizasyonu ve radyobiyolojik prensiplerin kullanımı, hayatta kalma oranlarında önemli bir artışa yol açmıştır. Fakat, jinekolojik kanserler için etkili tedavi yöntemleri kullanılsa da hastaların neredeyse üçte birinde lokal nüksler görülmektedir. Reirradasyon (yeniden ışınlama) terapötik bir ikilem yaratır, lokal kontrol isteği RT'nin zararlı etkisi ile dengelenmelidir. Literatürde çeşitli çalışmalar olmakla birlikte terapötik doz limitleri, normal doku tolerans limitleri, yeniden hangi radyasyon tekniklerinin kullanılacağı, RT'nin zamanlaması ve kemoterapinin verilip verilmemesine dair sınırlı bilgi mevcuttur. Reirradasyon ile ilgili yapılmış araştırmaların sonuçlarını özetlemeyi ve reirradasyon ilkelerini gözden geçirmeyi ve jinekolojik kanserlerin yeniden ışınlanması için doz ve hacim önerileri önermeyi amaçladık.

Anahtar sözcükler: Jinekolojik kanser, Reirradasyon, Brakiterapi.

ABSTRACT

In recent years, significant progress has been made in the diagnosis, staging and treatment of gynecological cancer, which has developed into improved clinical outcomes and improved survival. Standard treatment for gynecological cancers is surgery, chemotherapy, conventional external beam radiation (EBRT) and brachytherapy (BRT). Recent advances in the treatment of gynecological malignancies the optimization of radiotherapy (RT) and the use of radiobiological principles have led to a significant increase in survival rates. Although effective treatment modalities are used for gynecological cancers, recurrent tumors are seen in almost one-third of patients. Re-irradiation creates a therapeutic dilemma, the desire for local control must be balanced by the detrimental effect of the RT. Although there are various studies in the literature, there is limited information on therapeutic dose limits, normal tissue tolerance limits, which reirradiation techniques to use, timing of RT and whether chemotherapy is given or not. We aimed to summarize the results of the researches and review the principles of reirradiation and suggest dose and volume recommendations for the re-irradiation of gynecological cancers.

Key words: Gynecological cancer; Re-irradiation; Recurrent; Brachytherapy.

THE EFFECT OF COVID-19 ON EMERGENCY MEDICAL SERVICES (EMS)

Rifat AZHAN

International Trade and Logistic Management Yeditepe University, Dept. of Logistics Management

ORCID NO: 0000-0003-0214-8319

Erkut AKKARTAL

Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi

ORCID NO: 0000-0002-7090-4449

ABSTRACT

Situations that develop suddenly and threaten the integrity or integrity of life are defined as emergency health conditions. Acutely developing diseases or injuries are stated as issues that emergency medicine will intervene, according to the International Emergency Medicine Federation. In emergency situations, first diagnosis and treatment is very important. Emergency services (EMS) are the first department in the hospital to deal with serious illness or injury. Therefore, emergency services have an important place in the health sector. But emergency medical services have a huge problem. Excessive density. Basicly definition of triaj is refers to the prioritization process made by the physician or the healthcare personnel trained in this regard, taking into account the complaints of patients who apply to emergency services, the severity of the symptoms and the urgency of their medical conditions. The triage process is done at the time of application. Some solutions were developed by hosipital's management departments. The most commonly used method is triaj. The past year, the working plan of the emergency services was to make the first diagnosis, perform the first treatment and then transfer the patient to the required unit. However, since the beginning of 2020, the way the emergency services work has changed significantly. Both physical building planning and working methods have undergone a number of changes. Needless to say, the reason for these changes is the COVID-19 pandemic that emerged in Wuhan, China in December 2019 and turned into a global epidemic crisis. The burden of emergency services is higher than in the previous period due to the COVID-19 outbreak. The aim of this study is to emphasize the effect of Covid-19 on emergency medical services. In this context, it will be explained how the emergency services are compared with the periods before Covid-19 and how there are changes in their working methods and how the circulation method applied to reduce the density works. In addition, information will be given on the effects of the covid-19 outbreak on the psychological health of emergency room workers and what the consequences of these effects will be. The results of the studies on the effects of the period from November to February, known as the influenza period in the world, on the epidemic will be included. Research will be conducted on how the influenza period will affect the outbreak. Data on the second wave of the Covid-19 outbreak will be included, and information on the effects of the

second wave on emergency services will be included. The latest technological developments developed for faster operation of emergency health services will be included.

Keywords: Epidemic, Flu, Infectious Disease.

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME BAĞLAMINDA KENTSEL HİZMETLERE
ERİŞEBİLİRLİK: EĞİTİM KURUMLARINA ERİŞEBİLİRLİK YÖNÜYLE MUĞLA
KENTİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**

ACCESSIBILITY TO URBAN SERVICES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE
URBANIZATION: AN ANALYSIS ON MUĞLA CITY IN TERMS OF ACCESSIBILITY
TO EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Üzeyir YASAK

Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
Asst. Prof., Uşak University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography
ORCID NO: 0000-0002-2728-239X

ÖZET

Sürdürülebilirlik ve kalkınma temelli yaklaşımlar içerisinde kentler önemli bir yere sahiptir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kentsel nüfus artışında süreklilik göze çarpar. Artan kent nüfusuyla birlikte bu nüfusun kentsel alanlarda düzenli bir yayılımının olmadığı da anlaşılmaktadır. Çeperlere doğru nüfus hareketliliğinin ortaya çıktığı yeni kentsel mekânda belli başlı temel ihtiyaçlara erişebilirlik, sürdürülebilir kentleşme bağlamında önem kazanmaya başlamıştır. Eğitim kurumlarına erişebilirlik ise bu hizmetler içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Eğitim hakkı ve dolayısıyla eğitim kurumlarının ulaşılabilirlik düzeyleri, dezavantajlı grupların ötesinde tüm kent sakinleri için sorun olarak görülebilir. Bu çalışmada kentleşmenin sürdürülebilirliği ve gelecek nesiller için yaşanabilir kentler bağlamında Muğla kent örneğinde eğitim kurumlarına erişebilirlik düzeyleri analiz edilmiştir. Okul lokasyonlarının yer seçimi, ulaşılabilir olup olmaması yönüyle ele alınmıştır. Çalışmada, sadece kamuya ait eğitim kurumları dikkate alınmıştır. Araştırmada, erişilebilirliğin ortaya çıkarılmasında bu amaca uygun analiz olan Ağ Analiz yöntemine başvurulmuştur. Arc Map 10.2 paket programı kullanılarak kentteki mahalle ölçeğinde bina verileri, anaokulu, anasınıfı, ilk ve ortaokullar ile lise seviyesindeki okullar analize sokulmuştur. Mekânsal Planlar Yapı Yönetmeliği’nde belirtilen mesafelere ağ analizi uygulanarak erişebilir alanlar tespit edilmiştir. Ayrıca kentte mahalle ölçeğinde eğitim çağındaki nüfus verisine ulaşılarak bu nüfusun potansiyel olarak gidebileceği eğitim kurumlarına erişebilirliği tespit edilmiştir. Muğla kentinde eğitim kurumlarının konumları incelendiğinde bu kurumların kent içinde homojen yayılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kent genelinde liseler daha az olmakla birlikte her kademedeki yer alan okulların ilgili mevzuata göre mesafe standartlarının dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Özellikle bazı mahallelerde eğitim hizmetinden faydalanmayla ilgili sorunların daha çok öne çıktığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Kentsel Hizmetler, Eğitim Hizmetleri, Erişebilirlik, Muğla.

ABSTRACT

Cities in the sustainability and development-based approach has an important place. Turkey as well as in the world of urban population growth is conspicuous continuity. Increasing urban population with a population of urban areas is also understood that this lack of a regular distribution. In the new urban space where population mobility towards the periphery has emerged, accessibility to certain basic needs has started to gain importance in the context of sustainable urbanization. The accessibility of educational institutions have an important place in these services. The right to education and hence availability levels of educational institutions, seen as a problem for all city residents beyond the disadvantaged groups. In this study, urbanization, sustainability and livable cities in the urban context for future generations, Muğla city analyzed levels of accessibility to educational institutions for example. School location selection of locations is discussed aspect is to be accessible. In the study, only public educational institutions were taken into consideration. In the study, the Network Analysis method, which is an analysis suitable for this purpose, was used to reveal accessibility. Using the Arcmap 10.2 package program, building data at the neighborhood scale in the city, kindergarten, playschool, primary school, secondary school and high school level were analyzed. Accessible areas have been determined by applying network analysis to the distances specified in the Spatial Plans Building Regulation. Also, by obtaining the population data at the age of education at the neighborhood scale, accessibility to educational institutions that potentially could go in the school age population have been identified. When the locations of educational institutions in Muğla city are examined, it is concluded that these institutions do not spread homogeneously in the city. When looking at the city in general, it is understood that although there are fewer high schools, schools at each level are outside the distance standards according to the relevant legislation. In particular, problems related to benefit from the educational services in some neighborhoods that have been evaluated more prominent.

Keywords: Sustainability, Urban Services, Educational Services, Accessibility, Muğla.

YAŞLILIKTA YER'İN ANLAMI: UŞAK KENTİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
THE MEANING OF THE PLACE IN OLD AGE: A RESEARCH ON USAK CITY

Üzeyir YASAK

Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
Asst. Prof., Uşak University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography
ORCID NO: 0000-0002-2728-239X

ÖZET

İstatistiksel veriler, her geçen gün kentleşen Türkiye'de, kentsel yaşlanmanın önemli bir olgu olduğunu göstermektedir. Ancak ilgili yazında, kentsel yaşlılık çalışmalarının tek boyutlu indirgemeci yaklaşım paradigmasından sıyrılıp, çok boyutlu kapsamlı yaklaşımlar doğrultusunda yeterince ele alınmadığı anlaşılmaktadır. Kentsel alanlarda yaşayan nüfusun giderek artmasıyla birlikte, yaşlıların değişen ilgi ve ihtiyaçlarını zaman, mekân ve sunulan hizmetler arakesitinde değerlendirmek önemli bulunmuştur. Çalışmada bu üç anlayış içinde ağırlıklı olarak yaşlılığın mekânsallığına vurgu yapılmıştır. Yaşlıların mekânla olan bağlantısı ve mekana yüklediği anlam da başarılı yaşlanma sürecinin önemli bir parçası olabilir. Bu çalışmanın amacı, yerinde yaşlanma bağlamında, yaşlıların yaşadıkları yerlere ve onların o yerlere yükledikleri anlamı, Uşak kenti örneğinde incelemektir. Araştırmada, yorumlayıcı paradigma bakış açısıyla bir takım analizler uygulanmıştır. Bu yönüyle çalışmada nitel araştırma tasarımı benimsenmiştir. Uşak kentinde farklı sosyo-ekonomik çevrelerden 65yaş üstü 15 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme formu uygulanmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda yaşlıların yaşadıkları yere yükledikleri anlamın oldukça fazla olduğu anlaşılmıştır. Bazı katılımcıların uzunca bir süre aynı yerde yaşayarak yer arayışını tamamladığı ve hatta, bu katılımcıların o yer ile aralarında bağımlılık olduğu gibi bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Yere ait kabullerin yaşlıların zihinsel ve duygusal gelişimlerine olumlu katkılar sunduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yer, Anlam, Uşak

ABSTRACT

Statistical data shows that urban aging is an important phenomenon, in Turkey, which is increasingly urbanized every day. However, in the related article, it seems that urban old age studies have not been adequately addressed in accordance with multidimensional comprehensive approaches, stripped of the one-dimensional reductionist approach paradigm. With the increasing population living in urban areas, it has been found important to assess the changing interests and needs of older people in terms of time, space and services provided. In the study, emphasis was placed mainly on the spatial nature of old age within these three

understandings. The connection of the elderly to the place and the meaning they impose on the place can also be an important part of the successful aging process. The aim of this study is to examine the places where elderly people live and the meaning they attribute to those places in the context of aging in place, in the example of the city of Uşak. In the research, some analyzes were applied from the interpretative paradigm perspective. Qualitative research design was adopted in this aspect of the study. In the city of Uşak, a semi-structured in-depth interview form was applied with 15 people over the age of 64 from different socio-economic backgrounds. Content analysis was applied to the data obtained as a result of the interviews. As a result of the study, it was understood that the meaning that the elderly attribute to their living places is quite high. A number of conclusions have been reached that some participants have completed their search for a place by living in the same place for a long time, and that these participants even become addicted to that place. It is understood that admissions to the place offer positive contributions to the mental and emotional development of the elderly.

Keywords: Elderly, Place, Meaning, Uşak.

**DETERMINATION OF HYDROTHERMAL ALTERATION ZONES CONTAINING
MINERALIZATION IN CHOVDAR GOLD DEPOSIT, DASHKESAN REGION**

Mikayil Naghiyev

Laurentian University, M.Sc. Geology - Mineral Exploration, Greater Sudbury, ON, Canada

Nabat Gojayeva

AzerGold CJSC, Geological Exploration, Baku, Azerbaijan

Sultan Jafarov

AzerGold CJSC, Geological Exploration, Baku, Azerbaijan

Samir Verdiyev

AzerGold CJSC, Geological Exploration, Baku, Azerbaijan

Shamil Zabitov

Azerbaijan State Oil and Industrial University, Geological Exploration, Baku, Azerbaijan

Coşqun İsmayıl

Konya Technical University, Ore Deposit and Geochemistry, Konya, Turkey

ABSTRACT

The Chovdar Gold deposit located in the Dashkesan district of Azerbaijan is hosted by secondary quartzite. Chovdar mineralization is the largest known gold deposit in Dashkesan ore district and is located within the Tethyan metallogenic belt, one of the world's most important metallic provinces. The Lok-Karabakh suture zone includes Dashkesan district is witnessed various complex volcanic events during the Jurassic-Cretaceous period. The geological structure of the study area is composed of complex Middle and Upper Jurassic magmatic, metamorphic and sedimentary rocks. Chovdar mineralization occurred within the volcanic located in Chovdar village of Dashkesan district. The mineral assemblages and alteration zones observed in the Chovdar ore deposit are considered to be indicators for explaining the formation mechanism of mineralization. The minerals identified are pyrite, chalcopyrite, sphalerite, galena, covellite, chalcocite, barite, quartz, malachite, azurite, hematite, kaolin, alunite, chlorite, epidote, calcite and sericite in Chovdar mineralization. As a result of the research, it is thought that epithermal deposit associated with porphyry.

Keywords: Azerbaijan, Chovdar (Dashkesan) , Epithermal, Hydrothermal Alteration.

ÇEVRE SULARINDA HORMONLARIN OLUŞUMU VE EKOTOKSİSİTESİ
OCCURRENCE AND ECOTOXICITY OF ESTRADIOL HORMONES IN WATERS

Deniz İzlen CİFCİ

Tekirdag Namik Kemal University, Corlu Engineering Faculty, Department of Environmental Engineering
ORCID NO: 0000-0001-7527-6130

Süreyya MERİC

Tekirdag Namik Kemal University, Corlu Engineering Faculty, Department of Environmental Engineering
ORCID NO: 0000-0002-2491-275

ÖZET

Dünya’da sularda ve kentsel atıksularda çok sayıda ilaç tespit edilmiştir. Biyolojik arıtma tesislerinde giderilememesinden veya çamur hattındaki yetersiz kontrol nedeniyle sürekli olarak alıcı sularda ilaçlar bulunmaktadır, dolayısıyla alıcı ortamlarda yüksek risk oluşturmaktadırlar. Farklı su matrislerinde (atıksu, yüzey suyu, yeraltı suyu, deniz suyu) EE2 oluşumu farklı ülkelerde rapor edilmiştir. Sonuçlar, buradaki konsantrasyonların büyük değişimlerde ng/L seviyelerinde olduğunu göstermektedir. EE2, kadınların idrarında esas olarak glukoronid konjugatları olarak atılmaktadır. Suya salındığında, bu EE2 glukoronid konjugatları konjuge değildir ve bu EE2 arıtılmamış atıksu ve atıksu arıtma tesislerinde arıtılmış atıksu ile su ortamına girmektedir. Kapsamlı bir literatür çalışmaları, hormonların, biyolojik bozunmaya karşı yüksek bir direnç göstermeleri ve alıcı ortamda yaşayan türlerde endokrin bozucu özelliklerinden dolayı endişe yaratan ilaçlardan biri haline gelmiştir. EE2’ye maruz kalan erkek ve genç balıklarda vitellojen sentezinin indüksiyonundan hormonların sorumlu olduğu gösterilmiştir. Ayrıca, her iki günde bir EE2’nin eklenmesi ile plazma vitellojenin konsantrasyonunu konsantrasyon ve zamana bağlı bir şekilde artırmıştır.

Çevreye veya çevre yoluyla olası bir riske işaret ettiği diğer maddelerin geçici olarak izlenmesi, öncelikli maddelerin seçimini belirlenmesi amacıyla AB tarafından (20 Mart 2015 tarihli Karar (AB) 2015/495) izleme listesi mekanizması oluşturulmuştur. Bu çalışmada, bu izleme listesi tarafından tanımlanan doğal hormon östradiol (E2) ve sentetik hormon etinil östradiol (EE2) hormonlarının su kütlelerinde oluşumunu ve etkisini bugüne kadar yapılan çalışmalarla derlenmiştir.

Literatür çalışmalarından elde edilen, tahmini ve ölçülen çevresel konsantrasyonlara göre elde edilen PNEC değerleri hormonların su ortamında yüksek risk oluşturduğu ve bu nedenle alıcı ortamlara deşarj edilemeden önce arıtılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öncelikli Kirleticiler, Estradiol Hormonları, Ekotoksiste, Sucul Ortam.

ABSTRACT

High numbers of pharmaceuticals have been detected in waters and urban wastewaters worldwide. Due to their lack of removal in biological treatment plants or insufficient control in sludge line they are continuously submitted to receiving waters, consequently they pose a high risk in the receiving bodies. Occurrence of EE2 in different water matrixes (wastewater effluent, surface water, ground water, sea water) have been reported in different countries. The results indicate that these concentrations vary in a large scale ranging at ng/L levels. EE2 is excreted mainly as glucuronide conjugates in the urine of women. When released into water these EE2 glucuronide conjugates are unconjugated and the EE2 enters the aquatic environment via untreated sewage and the effluent from sewage treatment plants. An extensive literature studies show that hormones have become one of those widespread pharmaceuticals creating emerging concern as they display a high resistance to the biodegradation and exhibit endocrine disruption in the aquatic species when they reach receiving bodies. It has been demonstrated that hormones are responsible for the induction of vitellogenin synthesis in male and juvenile fish exposed to EE2. Additionally addition of EE2 every second day in the food increased the plasma vitellogenin concentration in a concentration and time dependent manner.

A watch list (Decision (EU) 2015/495 of 20 March 2015) mechanism was established by EU to require temporary monitoring of other substances for which evidence suggested a possible risk to or via the environment, to inform the selection of additional priority substances. This watch list initially identified the natural hormone oestradiol (E2) and the synthetic hormone ethinyl oestradiol (EE2) that are subjects to this up-to-date work that aimed to revise their occurrence and impact in water bodies.

According to predicted and measured environmental concentrations divided by the PNEC values obtained from the literature studies our study conformed that hormones pose a high risk in the aquatic environment, thus they need to be removed before discharge to the receiving bodies.

Keywords: Emerging Contaminants, Estradiol Hormones, Ecotoxicity, Aquatic Environment.

**ADSORPSİYON VE KOAGÜLASYON PROSESİNDE DOĞAL BİTKİSEL
POLİMERLER KULLANILARAK SU VE ATIKSU ARITIMI
PLANT BASED PRODUCTS USED IN ADSORPTION AND COAGULATION FOR
WATER AND WASTEWATER TREATMENT**

Deniz İzlen ÇİFÇİ

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Çorlu Mühendislik Fakültesi,

ORCID NO: 0000-0001-7527-6130

Süreyya MERİÇ

Çevre Mühendisliği Bölümü, Çorlu 59860, Tekirdağ-Türkiye

ORCID NO: 0000-0002-2491-275

ÖZET

Koagülasyon-flokülasyon prosesi, membranlar gibi diğer ileri metotlardan önce tam veya ön arıtma seçeneği olarak hala benzersiz bir çözümdür. Pıhtılaştırıcı-Yumaklaştırıcı (Koagülant-flokülant) maddeler genellikle üç gruba ayrılır: (1) alüminyum sülfat (AS), polialüminyum klorür, demir klorür ve poliferrik sülfat gibi inorganikler, (2) poliakrilamid türevleri ve polietilenimin gibi organik sentetikler ve (3) kitosan, sodyum aljinat (SA) ve biyoflokülantlar gibi doğal ürünler. Dünyada yaygın olarak kullanılan inorganik pıhtılaştırıcılar söz konusu olduğunda, arıtılmış sudaki kalıntı metaller veya büyük hacimli arıtma çamurlarının çevreye ve insan sağlığına ekotoksikolojik etkilerine yönelik endişeleri artmaktadır. Bu nedenle, atıksu arıtımı için çevre dostu ve biyolojik olarak parçalanabilen flokülantların kullanımına olan ilgi giderek artmaktadır.

Pek çok atık malzeme arasında, meyve atıkları, hindistancevizi kabuğu, hurda lastikler, ağaç kabuğu gibi tanen bakımından zengin malzemeler yüksek adsorpsiyon kapasitesi göstermiştir. Bitki bazlı polimerler (PBP'ler), bazı bitki türlerinden ve hayvan yaşamından türetilebilmekte, sentetik pıhtılaştırıcılara alternatif olarak uygulanabilmektedir. Tanenler çoğunlukla suda çözünebilen bitkisel polifenolik bileşiklerdir. Moleküler ağırlıkları 500 ila birkaç bin Dalton arasında değişmektedir. Taninlerin polihidroksil gruplarının adsorpsiyon işleminde aktif türler olduğu bulunmuştur. Bu doğal pıhtılaştırıcıların sentetik olanlara göre avantajları arasında insan sağlığı için güvenlik, biyolojik olarak parçalanabilirlik, düşük çamur hacmi, çeşitli kolloid süspansiyonları için daha geniş bir etkili doz aralığı pıhtılaşma/yumaklaşma (1 ile 10 ppm arasında) ve pH ayarına gerek duymamasıdır. Ayrıca bitki bazlı polimerler, metal pıhtılaştırıcılarla karşılaştırıldığında çözünmüş organik maddenin arıtılmasında daha iyi giderim göstermektedirler. Bununla birlikte, PBP'ler, arıtılmış sudaki fenolikler nedeniyle artan çözünmüş karbon veya renk gibi bazı önemli sorunlara da sahiptir. Ayrıca, çevresel ve

insan sağlığını korumak için proses verimliliğini optimize ederken dikkate alınması gereken PBP'lerin toksik kanıtlarını gösteren bazı çalışmalar da bulunmaktadır.

Bu nedenle, bu çalışmada, önceki derleme çalışmalarından farklı olarak, PBP'lerin çok boyutlu yönlerini gözden geçirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bitkisel Bazlı Polimerler, Toksisite, Su, Atıksu, Adsorpsiyon, Koagülasyon.

ABSTRACT

Coagulation-flocculation process is still a unique solution as full or pre-treatment option prior to other advanced methods such as membranes. Coagulant-flocculant agents are generally divided into three groups: (1) inorganics such as aluminum sulfate (AS), polyaluminum chloride, ferric chloride, and polyferric sulfate, (2) organic synthetics such as polyacrylamide derivatives and polyethyleneimine; and (3) natural products such as chitosan, sodium alginate (SA) and bioflocculants. In the case of common inorganic coagulants globally used, the residual metals in the finished water or large volumes of treatment sludges increase concerns towards ecotoxicological impact when introduced into the environment as well as well as through human health. Thus, there is growing interest in using ecologically friendly and biodegradable flocculants for wastewater treatment.

Among many waste materials, tannin-rich materials including fruit wastes, coconut shell, scrap tyres, bark have shown high adsorption capacities. Plant-based polymers (PBPs), which can be derived from certain kinds of plants and animal life, are workable alternatives to synthetic coagulants. Tannins are mostly vegetal water-soluble polyphenolic compounds. Their molecular weight is ranged between 500 and some thousands Daltons. The polyhydroxyl groups of tannins are found to be the active species in the adsorption process. The advantages of these natural coagulants over the synthetic ones include safety to human health, biodegradability, low sludge volume, a wider effective dose range of coagulation/flocculation for various colloid suspension (between 1 and 10 ppm) and pH adjustment is not needed. Additionally, the plant based polymers also exhibit the best effect in removing dissolved organic matter when compared to metal coagulants. However, PBPs have also some major drawbacks such as increasing dissolved carbon or colour due to the phenolics in the treated water. Furthermore, there are some studies showed toxic evidence of PBPs that should be considered while optimizing the process efficiency for environmental and human health safe guard.

Hence this paper is to review the multi dimensional aspects of PBPs differing from the previous review studies.

Keywords: Plant Based Products, Toxicity, Water, Wastewater, Adsorption, Coagulation.

KORONAVİRÜS SALGININI GEÇİREN KİŞİLERDE DİNÎ HAYAT
THE RELIGIOUS LIFE OF PEOPLE WHO HAD THE CORONAVIRUS OUTBREAK

Mehmet Emin KALGI

Dr., Din Psikolojisi

Dr., Psychology of Religion

ORCID NO: 0000-0001-6999-5059

ÖZET

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan koronavirüs salgını, başta ekonomik olmak üzere insanları birçok yönde etkilemiştir. Bu salgınla birlikte virüsten psikolojik olarak etkilenen bireyler başa çıkma stratejisi olarak dine başvurmuştur. Yapılan literatür taramasında virüs salgınını geçiren insanların dinî argümanlara başvurduğu, fakat virüs salgınını geçirmeyen insanlar ise daha çok dine karşı olumsuz tutum ve tavırlar takındığı görülmektedir. Bu durumun ölüm duygusunu yakından hissetmeyle ilgili olduğu düşünülebilir.

Bu bildiriye, koronavirüse yakalanan kişilerin dinî duygu, düşünce ve davranışlarında bir değişiklik olup olmadığı varsa ne gibi değişiklikler olmuş bunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda katılımcılara sosyo-demografik yapı ile ilgili yedi, dindarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla iki ve genel görüşlerini tespit etmek amacıyla dört soru sorulmuştur. Açık uçlu sorular şunlardır: Koronavirüse yakalandıktan sonra dinî düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Değişiklik olduysa ne gibi değişiklikler oldu, açıklar mısınız? (1), Size göre koronavirüs salgının ortaya çıkmasının sebepleri nelerdir? Bu soruyu din bağlamında değerlendiriniz (2), Koronavirüs salgınından psikolojik olarak etkilendiniz mi? Cevabınız evet ise üzerinizdeki etkileri neler oldu? Yazınız. (3) Koronavirüs salgınının bitmesi için din bağlamında neler yaptınız? Açıklar mısınız? (Örneğin; namaz kıldım, oruç tutum, zikir çektim, kurşun döktüm, Kur'an okudum vb.) (4) şeklindedir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde ikamet eden; cinsiyetleri, yaşları, aylık gelir düzeyleri, eğitim düzeyleri, meslekleri ve medeni durumları farklı olan kişiler oluşturmaktadır. Veriler, betimsel analiz yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada katılımcılara dört açık uçlu sorulmuş ve bu sorular kapsamında temalar ve sıklık düzeyleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Salgın, Din, Dindarlık.

ABSTRACT

The coronavirus pandemic, which occurred in Wuhan, China, affected people in many ways, especially economically. With this pandemic, individuals psychologically affected by the virus resorted to religion as a coping strategy. In the literature review, it has been seen that

people who have had coronavirus pandemic resort to religious arguments, but people who do not have the virus mostly adopt negative attitudes towards religion. This situation can be considered to be related to experiencing the feeling of death closely. In this report, it was aimed to determine whether there is a change in the religious feelings, thoughts, and behaviors of people who had coronavirus and if there was a change, what kind of changes they experienced.

In this context, seven questions were asked to the participants about the socio-demographic structure, two questions to determine the level of religiosity, and four questions to determine their general views. Open-ended questions are: Did your religious thinking change after you caught the coronavirus? If there was a change, can you explain what kind of changes you experienced? (1) What are the reasons for the coronavirus outbreak in your opinion? Evaluate this question in the context of religion (2). Have you been psychologically affected by the coronavirus pandemic? If your answer is yes, what were the effects on you? Can you explain them? (3) What did you do in the context of religion to end the coronavirus pandemic? Can you explain it? (For example; I prayed, fasted, dhikr, poured lead, read the Quran, etc.) (4). The qualitative method was used in the research. The study group consists of people residing in various cities of Turkey, with different gender, age, monthly income, education level, occupation, and marital status. The data were obtained by using the content analysis technique, one of the descriptive analysis methods. In the study, four open-ended questions were asked to the participants and the themes and frequency levels were determined within the scope of these questions.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Religion, Piety.

TÜRKÇE İNTERNET ORTAMINDA BAZI TEFSİR DERSLERİ
SOME COMMENTARY LESSONS IN TURKISH INTERNET ENVIRONMENT

Hikmet KOÇYİĞİT

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı
Assoc. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty Of Islamic Sciences Department Of Tafsir
ORCID NO: 0000-0001-9428-462X

ÖZET

İletişim imkânları her geçen gün ilerleme kaydetmektedir. Bu imkânlar bir takım toplumsal değişimlere ve yeniliklere de kapı aralamaktadır. Bu bağlamda medya altyapısının bir parçası olan internet çığır açan özelliklerin çoğunu tek bir iletişim ortamında birleştirmektedir. Çünkü internet, telgraf ve telefon gibi bireysel iletişim aracı olmanın yanı sıra radyo ve televizyon gibi, bir kitle aracı olarak ta işlev görmektedir. Araştırma verileri dünya toplam nüfusunun yaklaşık yüzde 60'ının interneti kullandığını göstermektedir. Öte yandan COVID-19 salgınından sonra ise internet kullanımının dünya çapında yükselişe geçtiği görülmektedir. İnternet insanî ilişkilerin her alanında olduğu gibi dinî sahada da önemli bir misyon üstlenmiş durumdadır. Bu çerçevede Budizm, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi yayılcı ve tebliğ dayalı dinlerin mensuplarının dinî faaliyetlerde interneti daha etkin kullandıkları söylenebilir. Dinî çevrelerin interneti kullanması tebliğ, eğitim, propaganda gibi geniş bir yelpazede gerçekleştirilmektedir. Ayrıca pek çok dinî ibadet ve ritüel internet üzerinden yapılabilmekte, online fetva hizmeti verilebilmektedir. Türkçe internet ortamına göz atıldığında azımsanmayacak sayıda yazılı ve görsel dinî faaliyetin varlığı dikkat çekmektedir. Bu faaliyetlerin bir kısmı resmî kurumlar, özel dernek ve vakıflar, çeşitli dinî gruplar tarafından bir kısmı da şahsî gayretlerle icra edilmektedir. Türkçe internet ortamında İslamî ilimlerin hemen her alanında yayın bulmak mümkündür. Bunlardan birisi de tefsirdir. Tefsirle ilgili yayınlar çok yönlü ve sayıca oldukça kabarıktır. Bu sebeple seri halinde yapılan bazı tefsir dersleriyle konuyu sınırlamak gerekmektedir. Tefsir dersi yapan kişilerin profiline bakıldığında tefsiri meslek edinmiş kişiler ağırlıktadır. Bazılarının ise sadece tefsir değil, hadis, akaid gibi alanlarda da dersler yaptığı görülmektedir. Bu çalışmada Türkçe internet ortamında yapılan bazı tefsir dersleri iki ana başlık altında incelenmektedir. 1. Kurumsal Yayınlar 2. Şahsî Yayınlar. Bu başlıklar altında seçilen örnekler üzerinden tefsir dersi yapanların tefsir yöntemleriyle ilgili tespitler yapılmaktadır. Bu bağlamda Kur'ân'ın Kur'ânla ve hadislerle tefsiri, ayet meallerinin verilmesi, müteşabih ayetlere yaklaşım, İsrailiyatla ilgili tutumlar, bilimsel tefsire atıflar, farklı yorumlara değinme, filolojik tahliller ve kullanılan dil vb. bakımından ilgili dersler değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tefsir, Tefsir Dersi, İnternet.

ABSTRACT

Communication opportunities are making progress every day. These opportunities also open the door to some social changes and innovations. In this context, the internet, which is part of the media infrastructure, combines many of the groundbreaking features in a single communication environment. Because the internet, as well as being an individual means of communication, such as the telegraph and telephone, also functions as a means of mass, such as radio and television. Research data shows that about 60 percent of the world's total population uses the internet. On the other hand, after the COVID-19 epidemic, it is seen that internet use is on the rise worldwide. As in all areas of human relations, the Internet has assumed an important mission in the religious field. In this context, it can be said that members of expansionist and communicate-based religions such as Buddhism, Christianity and Islam use the internet more effectively in religious activities. The use of the internet by religious circles is carried out in a wide range, such as communicate, education, propaganda. In addition, many religious worship and rituals can be performed over the internet and online fatwa service can be provided. When looking at the Turkish internet environment, the presence of a considerable number of written and visual religious activities draws attention. Some of these activities are carried out by official institutions, private associations and foundations, various religious groups, and some with personal efforts. It is possible to find publications in almost every field of Islamic sciences in Turkish internet environment. One of them is commentary. Commentary-related publications are versatile and highly outnumbered. For this reason, it is necessary to limit the subject to some commentary lessons made in series. Looking at the profile of people who teach commentary, people who have acquired a profession in commentary weigh in. It is seen that some of them teach not only commentary, but also in areas such as Hadith and Aqaid. In this study, some commentary courses conducted in Turkish internet environment are examined under two main headings. 1. Corporate Publications 2. Private Publications. Definitions of commentary methods are made by those who teach commentary through the examples selected under these headings. In this context, the commentary of the Qur'an with the Qur'an and the hadith, giving the verse translations, the approach to the mutashabih verses, attitudes about Israelite, references to scientific commentary, addressing different interpretations, philological analyses and the language used, etc. related courses are evaluated.

Keywords: Qur'an, Commentary, Commentary, Lesson, Internet.

17. YÜZYILDA ARİSTOTELES FİZİĞİNİN ELEŞTİRİSİ VE MEKANİK
FELSEFENİN DOĞA TASARIMININ TEMEL İLKELERİ
THE CRITICISM OF ARISTOTELES PHYSICS AND THE BASIC PRINCIPLES OF
MECHANICAL PHILOSOPHY'S DESIGN OF NATURE IN THE 17th CENTURY

Engin KOCA

Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı
Dr., Istanbul Medeniyet University, Literature Faculty, Department of History Philosophy
ORCID NO: 0000-0003-4505-2886

ÖZET

17. yüzyıl, insanın doğayı ve kendini algılama biçimindeki dönüşümün başladığı çağı ifade eder. Batı medeniyeti, antik ve orta çağlara rengini vermiş olan Aristotelesçi organik-akıllı doğa kavrayışından sıyrılmış ve insan aklının hem merkezinde hem dışında olduğu, değişmez doğa yasalarına göre devinen mekanik bir doğa tasavvuru inşa etmiştir. Bu inşa süreci, Aristotelesçi fiziğin temel aksiyomlarının eleştirisi ve onların yeni aksiyomlarla değiştirilmesi olarak gelişmiştir. 17. Yüzyıl düşüncesinin hâkim paradigması olan mekanik felsefenin çizdiği yeni resimde doğa, belirli algoritmaları takip eden bir makine gibi tasarlanmıştır. Bu yeni tasarım ise fizik yapma faaliyetinin zeminindeki aksiyomatik yapıyı ve bilimsel yöntemi, eskileriyle karşıtlık içinde tanımlamıştır. Buna göre Aristoteles'in hareketin ilkesini kendinde taşıyan ve ereksel olarak hareket eden somut varlıklardan oluşan evreni içerisindeki eylemsizlik ve ideal olan durumlar hakkındaki varsayımları eleştirilmiş ve Aristoteles'in teknik, bilim ve metafizik arasında kurduğu epistemolojik yapı reddedilmiştir. Dolayısıyla bir cisim kendisiyle aynı, kendisi olmayandan gayri kılan özün tanımıyla ilgili bilimsel araştırmanın yerini, mekanik yasaların araştırıldığı bir yeni bir bilim anlayışı almıştır. Bu yasalar matematiksel olarak yazıldığı için, mekanik felsefenin yöntemi matematiktir. Çünkü mekanik felsefenin tasarımı doğa, hareketin ilkesini kendinde taşıyan somut varlıklardan değil, o somut varlıkların içinde kurulduğu etkileşimlerden ve bağıntılardan oluşmaktadır. Mekanik felsefe için cisim, dışsal müdahale olmadığı müddetçe konumunu muhafaza eder. Bu durumda hareket de durağanlık kadar doğal olduğundan, eylemsizlik hızın değil ivmenin sıfır olduğu durum olarak tanımlanır. Bu durumda doğal yer ya da erek neden de olamaz; cisimlerin hareketini belirleyen şey ulaşmaya çalıştıkları bir erek ya da doğal yer değil, tümüyle çevresindeki diğer cisimler ve kuvvetlerle girdiği etkileşimlerdir. Mekanik felsefe, bir hareketin nasıl gerçekleştiğini tespit etmeyi bilimsel faaliyetin temeline yerleştirir. Mekanik felsefede bir cisim kendisiyle aynı, kendisi olmayandan gayri kılan bir form, canlı varlıklar söz konusu olduğunda ise bir ruh olamaz. Descartes'ın Kartezyen felsefesinde görüldüğü üzere mekanik felsefenin tasarımı doğa içerisinde ruh ya doğanın dışında olmalıdır ya da materyalist perspektifte olduğu gibi hiç olmamalıdır. Mekanik felsefenin materyalist yorumuna göre bir canlının bütünlüğünü sağlayan, onu kendiliğinden hareketli

kılan şey ruh gibi bir töz değil, son derece karmaşık bir yasa paketidir. Bu mekanik perspektif, insanı ve toplumu da belirli yasalara göre hareket eden nesnelere gibi düşünüp, sosyoloji ve psikoloji bilimlerini de mümkün kılmıştır. İnsanın iradesinin özgür olup olmadığı tartışması da yine mekanik felsefenin doğa tasarımıyla bir sonucudur. Bu tartışma, mekanik yasalara göre devinen bir evrende, insanı ahlaki ve hukuki bir özne olarak düşünmenin imkânları ve imkânsızlıkları üzerinde yükselmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Organik Doğa, Mekanik Felsefe, Mekanik Fizik.

ABSTRACT

The 17th century refers to the age when the transformation of human perception of nature and oneself began. Western civilization got rid of the Aristotelian conception of organic-intelligent nature, which gave its color to the ancient and middle ages, and built a mechanical conception of nature in which the human mind is both at the center and outside, moving according to the unchangeable laws of nature. This construction process developed as a critique of the fundamental axioms of Aristotelian physics and their replacement with new axioms. In the new picture drawn by the mechanical philosophy, which is the dominant paradigm of 17th century thought, nature is designed as a machine that follows certain algorithms. This new design defined the axiomatic structure and scientific method underlying the physics-making activity in contrast with the old ones. According to this, Aristotle's assumptions about inertia and ideal situations in his universe consisting of concrete entities that carry the principle of movement in itself and act temporally were criticized and Aristotle's epistemological structure between technical, science and metaphysics was rejected. Therefore, a new understanding of science in which the laws of mechanics are investigated has replaced the scientific research on the definition of the essence, which makes a body the same as itself and not itself from what is not. Since these laws are written mathematically, the method of mechanical philosophy is mathematics. Because the nature designed by mechanical philosophy consists not of concrete entities carrying the principle of movement, but of interactions and relations in which those concrete entities are established. For mechanical philosophy, the body maintains its position unless there is external interference. In this case, since motion is as natural as inertia, inertia is defined as a state where acceleration is zero, not velocity. In this case, the natural place or end cannot be the reason; What determines the motion of objects is not a goal or a natural place to which they try to reach, but rather their interactions with other objects and forces around them. Mechanical philosophy places determining how a motion occurs at the foundation of scientific activity. In mechanical philosophy, there cannot be a form that makes a body the same as itself, and is different from what is not, and in the case of living beings there cannot be a soul. As seen in Descartes' Cartesian philosophy, within the nature designed by mechanical philosophy, the soul must

either be outside of nature or not at all, as in the materialist perspective. According to the materialist interpretation of mechanical philosophy, what ensures the integrity of a living thing and makes it mobile by itself is not a substance like a soul, but an extremely complex package of laws. This mechanical perspective also made sociology and psychology sciences possible, by thinking of man and society as objects that act according to certain laws. The discussion of whether the human will is free is also a result of the nature design of mechanical philosophy. This debate is based on the possibilities and impossibilities of thinking of human beings as a moral and legal subject in a universe moving according to mechanical laws.

Keywords: Aristotle, Organic Nature, Mechanical Philosophy, Mechanical Physics.

**LYOTARD VE BAUDRILLARD PERSPEKTİFLERİNDEN MODERNLİK VE
POSTMODERNLİK KARŞILAŞTIRMASI**

A COMPARISON OF LYOTARD AND BAUDRILLARD PERSPECTIVES ON
MODERNITY AND POSTMODERNITY

Engin KOCA

Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı
Dr., Istanbul Medeniyet University, Literature Faculty, Department of History Philosophy
ORCID NO: 0000-0003-4505-2886

ÖZET

Köklerini on yedinci yüzyılda Batı Avrupa’da gerçekleyen bilimsel, felsefi, sanatsal ve siyasal kırılmaya kadar geri götürebileceğimiz modernlik, bir dünya görüşü olarak doğaya ve insana karşı yeni bir bakış açısını, yeni bir hayat tasarımı ve tarzını ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür. Modernliği karakterize eden temel kavramlar, hayatın bürokrasi ve teknolojiyle karşılaşması anlamında “soyutlama”; birincil faaliyetlerin ve tahayyülün geleceğe yönelmesi ve saatin yaşamı yönlendiren temel unsur olması anlamında “gelecekçilik”; bireyin toplumsallığın herhangi bir anlamından kopması ve yabancılaşmanın doğuşu anlamında “bireyselleşme”; hayatın kaderle değil tercihle yönetilmesi anlamında “serbestiyet” ve referans noktası olarak dini olanın değil rasyonel olanın kabul edilmesi anlamından “dünyevileşme” olarak tespit edilebilir. Modernlik için bilginin yegâne meşru kaynağı akıldır ve tecrübedir. Akıl ile insan, onu boyunduruk altına alan her türlü otoriteyle mücadele ederek insanlığı daha ileriye taşıyacaktır. Doğayı ve toplumsal iktidarları insanın karşısına iki otorite olarak koyan modern düşünce, aklın doğru kullanılması ile bu iki otoriteden insanın özgürleşeceğini vadeder. Lyotard, modernliğin bu evrensellik, özgürleşme ve ilerlemeci tarih kavramlarına dayanan ideolojilerine büyük anlatılar ismini verir. Ona göre postmodernlik, modernliğin büyük anlatılarının bittiğini ilan eden, bu çerçeveden hareketle üretilen bilim, felsefe, sanat ve siyaset teorilerine itiraz eden düşünceler yekununu adlandırmak için kullanır. Postmodernlik, nesneye yönelik bilginin konumunda gerçekleşen ve modern ölçütlerin altını boşaltan gelişmelerce belirlenmiştir. Nesneye yönelik kesin bilginin (*apódeixis*) imkanını, insanın sahip olduğu uzay ve zaman görüleri ve *sentetik a priori* önermeler üzerinden temellendiren Kant’tan sonra, özellikle matematikte gerçekleşen gelişmeler bu imkânın altını önemli ölçüde oymuştur. Öklid dışı geometrilerin keşfi ve aritmetiğin mantığa indirgenme projesi, *sentetik a priori* önermelerin yaslandığı uzay zaman görülerinin varlığına yönelik şüpheleri ortaya çıkarmış ve varlık hakkında konuşmayı dilin sınırları içerisine çekmiştir. Özellikle Wittgenstein’in dil oyunları kuramıyla birlikte, dilden bağımsız olguların olduğu ve dilin bu olguları resmettiğine yönelik pozitivist iddia yıkılmıştır. Dil ve varlık ilişkisine dair bu perspektif, modern nesne ve özne ilişkisini alt üst etmiştir. Baudrillard, varlığın dildeki temsili ile ilişkisinin kopmasının, tüm gösterenleri birer simülasyona dönüştürdüğünü,

simülasyonların da gerçekliğin yerine ikame edildiğini iddia ederek, mevcut duruma hipergerçek adını verir. Bu tebliğ, Lyotard ve Baudrillard'ın teorik perspektiflerinden postmodern durumu açık kılmaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Modernlik, Postmodernlik, Lyotard, Baudrillard.

ABSTRACT

Modernity, which we can trace its roots back to the scientific, philosophical, artistic and political break that took place in Western Europe in the seventeenth century, is a word used to express a new perspective, a new life design and style as a worldview. The basic concepts that characterize modernity are "abstraction", in the sense that life meets bureaucracy and technology; "futurism" in the sense that primary activities and imagination turn to the future and the clock is the basic element that directs life; "individuation" in the sense of the detachment of the individual from any meaning of sociality and the birth of alienation; It can be defined as "freedom" in the sense of ruling life not by fate but by choice, and "secularization" in the sense of accepting the rational rather than the religious as the reference point. The only legitimate source of knowledge for modernity is reason and experience. Reason and human beings will carry humanity further by struggling with all kinds of authority subjugating it. Modern thought, which puts nature and social powers as two authorities in front of man, promises that people from these two authorities will be liberated with the correct use of reason. Lyotard calls these ideologies of modernity, based on notions of universality, emancipation, and progressive history, grand narratives. According to him, postmodernity uses it to name the whole of ideas that proclaim the end of the great narratives of modernity and object to the theories of science, philosophy, art and politics that are produced from this framework. Postmodernity is determined by developments taking place in the position of object-oriented knowledge and undermining modern criteria. After Kant, who bases the possibility of definite information (apódeixis) about the object on the views of space and time and synthetic a priori propositions, especially the developments in mathematics have undermined this possibility to a great extent. The discovery of non-Euclidean geometries and the project of reducing arithmetic to logic raised doubts about the existence of views of space time on which synthetic a priori propositions rely, and brought the conversation about being into the boundaries of language. Especially with Wittgenstein's theory of language games, the positivist claim that there are language-independent phenomena and that language portrays these phenomena has been demolished. This perspective on the relationship between language and being has upended the modern object and subject relationship. Baudrillard claims that breaking the relationship of being with its representation in language transforms all signifiers into simulations, and that simulations are substituted for reality, and calls the current situation

hyperreal. This paper will try to clarify the postmodern situation from the theoretical perspectives of Lyotard and Baudrillard.

Keywords: Modernity, Postmodernity, Lyotard, Baudrillard.

TÜRK DÜNYASINDA BAYDAR, ÇOL//ÇULLU VƏ LƏKİT
ETNOTOPONİMLƏRİNİN AREALLARIAREAS OF ETHNO-TOPONYMS BAYDAR, CHOL // CHULLU AND LAKİT IN THE
TURKİC WORLD

İradə Məzahim qızı Kərimova

Dos. Dr., ADPU, Filologiya Üzrə Fəlsəfə Doktoru, Dosent

XÜLASƏ

Toponimlər mənsub olduğu xalqın tarixini, dilini, yaşadığı ərazinin coğrafi durumunu əks etdirən ən qiymətli sərvətlərdəndir. Hələ çox qədim dövrlərdə türklərin Qafqaz ərazisində məskunlaşdığını göstərən, üzərində araşdırma aparılmasına ehtiyac duyulan, dil baxımından maraq doğuran onomastik vahidlər kifayət qədərdir. Türk dünyası arealında yayılmış türk mənşəli toponimlər haqqında çox zəngin və maraqlı məlumat verən mənbələr içərisində rus və Avropa səyyahlarının da əsərləri xüsusi yer tutur. Mütəxəssislər avropalıların Qafqaza, o cümlədən Azərbaycana ilk səyahətini XIII əsrlərlə bağlayırlar. Uzaq keçmişdə baş vermiş etnik proseslər, hadisələr öz izlərini qabarıq şəkildə türkdilli xalqların toponimiyasında da saxlamışdır. Ərazidəki türk mənşəli toponimlərin böyük bir qismini ayrı-ayrı tayfa və tayfa birləşmələrinin adları təşkil edir ki, bu da həmin ərazidə məskunlaşmış əhalinin mənşəyi, etnik tərkibi haqqında tutarlı faktları özündə əks etdirir. Türk xalqlarının tarixən yaşadıkları ərazilərin dəqiqləşdirilməsində, etnik tərkibinin müəyyənləşdirilməsində toponimləri areallar üzrə tədqiq etmək daha əhəmiyyətli və məqsədəuyğundur. Tarixən başqa dövlətlərin ərazisində mövcud olmuş bir sıra türk mənşəli coğrafi adlar zaman keçdikcə unudulmuş, dəyişdirilmiş, təhrif olunmuş və başqa bir dilə tərcümə edilmişdir. Bu baxımdan, türkdilli xalqlar üçün ortaq olan türk mənşəli yaşayış məntəqə adlarının – oykonimlərin eləcə də hidronim və oronimlərin leksik-semantik, qrammatik və sintaktik quruluşunun öyrənilməsi maraq doğurur. Bu baxımdan da türk dünyası arealında yayılmış türk mənşəli toponimləri tarixi-lingvistik aspektdə araşdırmağa və bu coğrafi adların leksik-semantik izahını verməyə hələ də ehtiyac duyulur. Çünki türkdilli xalqların yaşadıkları ərazilərdə türk mənşəli toponimlər leksik-semantik xüsusiyyətlərinin zənginliyinə görə diqqəti həmişə cəlb etmişdir. Türk mənşəli toponimlərin nəzəri cəlb edən xüsusiyyətlərindən biri də semantik dairələrinin çox geniş olmasıdır.

Açar sözlər: Türk Dünyası, Baydar, Çol//Çullu, Ləkit, Etnotoponimlər, Areallar.

ABSTRACT

Toponyms are one of the most valuable treasures that reflect the history, language and geographical location of the people to whom they belong. Indicating that the Turks settled in

the Caucasus in ancient times, which needs to be researched, There are many onomastic units of interest in terms of language. The works of Russian and European travelers have a special place among the sources that provide very rich and interesting information about toponyms of Turkish origin spread in the area of the Turkic world. Experts date the first European trip to the Caucasus, including Azerbaijan, to the 13th century. Ethnic processes in the distant past, The events have left their mark on the toponymy of the Turkic-speaking peoples. Most of the toponyms of Turkish origin in the area are the names of separate tribes and tribal associations. this is the origin of the population living in the area, contains solid facts about ethnic composition. It is more important and expedient to study toponyms by areas in order to specify the territories where the Turkic peoples lived historically and to determine their ethnic composition. A number of geographical names of Turkish origin, which historically existed in the territory of other states, have been forgotten, changed, distorted and translated into another language over time. From this point of view, it is interesting to study the lexical-semantic, grammatical and syntactic structure of the names of settlements of Turkish origin - oykonims, as well as hydronyms and oronyms, which are common to Turkic-speaking peoples. From this point of view, there is still a need to study the toponyms of Turkish origin spread in the area of the Turkic world from the historical-linguistic aspect and to give a lexical-semantic explanation of these geographical names. Because in the territories inhabited by Turkic-speaking peoples, toponyms of Turkic origin have always attracted attention due to the richness of their lexical and semantic features. One of the theoretically interesting features of toponyms of Turkish origin is that their semantic circles are very wide.

Keywords: Turkish World, Baydar, Chol // Chullu, But, Ethnotoponyms, Areal.

ÖLÜM TABİRLERİ ÜZERİNE BİR FEVÂYİD BELGESİ
A DOCUMENT OF FEWAID ON DEATH PHRASES

Muhittin ELİAÇIK

Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-5137-3275

ÖZET

Ölüm tüm canlılar için tıpkı doğum gibi bir gerçeklik ve zorunluluktur. Doğan her canlı, eceli gelince ölür. Ölüm kimisine bir felaket, kimisine bir saadet; kimine korku, kimisine coşkudur. Ölüm kimine cehennem, kimine cennettir. Dolayısıyla ölümün bu tanımlamaları için ona en uygun kelime, tamlama ve tabirler kullanılmalıdır. Ölüm, dost veya düşman duygularının da dışı vurumunu sağlayan bir olay olup böylece içte gizlenen en mahrem duygu ve düşünceler bile anlaşılabilir olur. Klasik edebiyatımızda ölümü anlatmak tıpkı diğer büyük olayların anlatımında olduğu gibi ciddî ve edebî bir konu olup bunun için birçok yazı kaleme alınmış ve en seçkin ve yetkin edebî terim ve deyimler kullanılmıştır. İşte bunlardan birisi de fevâyid türü bir yazma kitabın (*Mecmûa-i Münşeât ve Fevâid*) içinde tespit edilen belge olup ölüm için kullanılan genellikle güzel ve övücü ifadeleri yansıtmaktadır. Bu belgede, fani âlemden ebedî âleme geçiş için kullanılmış sayısız edebî tabirden seçmeler yapılmıştır. Her birinde ilginç benzetmeler bulunan bu belgede ölümle birlikte dünya ve ahretin de bir tanımı yapılmıştır. Mesela: *Subh-ı hayâtı şâm-ı memâta mübeddel oldu (Hayat sabahı ölüm akşamına dönüştü). Bu gâr-ı gurûrdan müteveccih-i sarây-ı sürûr oldu (Bu yalancı yurttan sevinç sarayına yöneldi). Devha-i kâmeti berkende-i helâk-i fenâ oldu (Boy ağacı yok olma sonucu devrildi)* gibi ifadeler ölen için genellikle iyi duygu ve düşünceleri yansıtmakta olup bir de olumsuz ifadeler vardır ki o da, düşman görülen kimseler için kullanılmıştır. İşte bu tebliğde bu belgedeki bu tabirler analitik biçimde incelenip bilim dünyasına tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ölüm, Edebî Tabir, Klasik Türk Edebiyatı, Belge.

ABSTRACT

Death is a reality and necessity for all living beings, just like birth. Every living creature that is born dies when its due date comes. Death is a disaster for some, a happiness for some; fear for some, enthusiasm for others. Death is hell for some and heaven for others. Therefore, the most appropriate words, phrases and phrases should be used for these definitions of death. Death is an event that provides the expression of the feelings of friends or enemies, and thus even the most intimate feelings and thoughts hidden inside are understood. In our classical literature, telling about death is a serious and literary subject just like in the narration of other great events, and for this, many articles have been written and the most distinguished and

competent literary terms and idioms have been used. One of them is the document determined in a manuscript of the type of fevâid (Mecmua-i Münşeat ve Fewaid) and reflects the generally beautiful and praising expressions used for death. In this document, a selection is made from numerous literary terms used for the transition from the mortal realm to the eternal realm. In this document, each of which contains interesting metaphors, a definition of the world and the afterlife is made with death. For example: "The morning of life turned into the evening of death. He headed from this lying homeland towards the palace of joy. The tall tree was overthrown by disappearance." Expressions such as, generally reflect good feelings and thoughts for the deceased. There are also negative expressions that are used for enemies. In this paper, these terms in this document will be analyzed and introduced analytically.

Keywords: Death, Literary Expression, Classical Turkish Literature, Document.

YER ADLARININ TEVRİYELİ OLARAK İŞLENDİĞİ MANZUM BELGELER
POETRY DOCUMENTS AS TEWRİYE NAMES

Muhittin ELİAÇIK

Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-5137-3275

ÖZET

Çevremizdeki nesnelere adları ile ilgilenen bilim dalına *ad bilimi (onomastik)* denilmekte olup bu bilim dalının kişi adlarıyla uğraşan dalı *antroponomi*, yer adları ile uğraşan dalı *toponimi*, dağ adları ile uğraşan dalı *oronimi* ve göl nehir, ırmak vb. su adları ile uğraşan dalı da *hidronimi* olarak tesmiye edilmiştir. Ad bilimi çalışmalarında en önemli yeri *toponimik* çalışmalar tutmakta olup bu çalışmalarla şehir, kasaba, köy, nahiye vb. yerleşim yerleri ile bunların cadde, sokak, meydan vs. adları dil, yerleşim, etnik yapı vs. geçmişlerine dair bilinmeyen pek çok hususu aydınlatıp ortaya koymaktadır. Mesela: *Tepedelen* adı, akla hemen o çevrede insana şiddetli gelip başının delinmesine yol açan bir olayı veya zorba kişiyi haber verir ve bu ad araştırıldıkça detaylar ortaya çıkar. “Yurt, ova, dağ, su, dere, tepe” ile biten onlarca hatta yüzlerce yerleşim yeri olup yerleşim yerinin kurulduğu yere dair haberler verir. *Pınarbaşı, Pınarkent, Pınarhisar, Pınarlı* gibi kaynak belirten yer adlarının karşılığı diğer dillerde de görülüp, mesela Almanca *Paderborn, Hakeborn, Heteborn* adları da “pınar”la ilişkili benzer yer adlarıdır. Yer isimlerinin şiir ve edebiyatta da çok önemli bir yeri olup birçok gizli mana bu adlarla ortaya çıktığı gibi, şairlerle ilgili önemli bilgilere de bu adlarla ulaşılabilmektedir. Yer adlarının bazen şiirlerde tevriyeli (çift anlamlı) biçimde de kullanıldığı görülmekte olup kimi edebî sanatların bu yolla daha etkili kılınmak istendiği, bazen de yerleşim yerlerinin özelliklerinin bu yolla haber vermeye çalışıldığı gözlenmektedir. İşte, oldukça orijinal ve dikkat çekici bir tür olan bu eserlerden birisini biz bu çalışmamızda ele alıp tanıtacağız. Bu eser hacimli bir yazma eserin (*Mecmûa-i Münşeât ve Fevâid*) orta sayfalarında yer almakta ve kaside nazım biçimiyle yazılmış birkaç manzumedan oluşmaktadır. Yer adları iki anlama gelecek biçimde tevriyeli biçimde yazılmıştır. Aşağıdaki beyitlerde italik olan kelimeler yer adları olup aynı zamanda başka anlama da gelmektedir.

Söyle ey kilik-i sühandân-ı kitâb-ı ma'nâ - Nâm-ı büldânda bir kıssa bize icmâlâ

Mısr-1 hüsnünde şehâ bende-i *Ken* 'ânam ben - Al *Kefe* hâtıramı *Gözle* vü gâh eyle 'atâ

Bir *Bucak*da oturur gamze-i *Tatar* ammâ - Bir *Kırım* virdi bu *Uşşâka* cihân kıldı tana

Yok *Medine* sözüme hiç o *Hilâl*-ebrûnun - Rûz-1 vaslında ider *Şâm*-1 firâka îmâ

Erzurum içre o şühin gören *Aydın* yüzini - Dise âyîne-i İskenderiye *Tire* revâ

Kûfe benzetdim idi şekl-i rakîbi lîkin - Dilbere *Musıl* olup itdi beni *Mağnisa*

Görüldüğü gibi yer adları tevriyeli biçimde şairin birtakım duygu ve düşüncelerini anlatmaktadır. İşte bu tebliğde bu manzumelerde geçen bu tevriyeli adlar analitik biçimde incelenerek bilim dünyasının dikkatlerine sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toponimi, Tevriye, Şiir, Yazma Eser, Belge.

ABSTRACT

The branch of science that deals with the names of objects around us is called onomastics and the branch of this science dealing with personal names is anthroponomy, branch of dealing with place names is toponymy, is oronim branch that deals with the names of mountains, the branch that deals with water names was appointed as hydronimi. Toponymic studies hold the most important place in naming studies and with these studies cities, towns, villages, towns etc. settlements and streets, squares etc. language, location, ethnicity, etc. names illuminate and reveal many unknown issues related to their past. For example: The name Tepedelen immediately tells the mind of an incident or bully person that caused a violent head piercing in that environment, and details emerge as this name is searched. There are dozens or even hundreds of settlements ending with "house, plain, mountain, water, stream, hill" and they give news about the place where the settlement was established. The equivalents of place names such as Pınarbaşı, Pınarkent, Pınarhisar, Pınarlı are also seen in other languages. For example, German names like Paderborn, Hakeborn, Heteborn are similar place names associated with "spring". Place names have a very important place in poetry and literature, and with these names, many hidden meanings are revealed and important information about poets can be reached with these names. It is seen that place names are sometimes used in poems in a double sense, in this way, it is desired to make some literary arts more effective, and sometimes the characteristics of settlements are tried to be informed in this way. Here, we will discuss and introduce one of these works, which is a very original and remarkable genre, in this study. This work takes place in the middle pages of a voluminous manuscript (*Mecmûa-i Münşeât ve Fevâid*) and consists of several poems written in ode poetry form. Place names are written differently to mean two meanings. The words in italics in the couplets below are place names that have another meaning.

Söyle ey kilik-i sühandân-ı kitâb-ı ma'nâ - Nâm-ı büldânda bir kıssa bize icmâlâ

Mısır-ı hüsnünde şehâ bende-i *Ken'*ânam ben - Al *Kefe* hâtıramı *Gözle* vü gâh eyle 'atâ

Bir *Bucak*da oturur gamze-i *Tatar* ammâ - Bir *Kırım* virdi bu *Uşşâka* cihân kıldı tana

Yok *Medine* sözümüz hiç o *Hilâl*-ebrûnun - Rûz-ı vaslında ider *Şâm*-ı firâka îmâ

Erzurum içre o şühin gören *Aydın* yüzini - Dise âyîne-i İskenderiye *Tire* revâ

Küfe benzetdim idi şekl-i rakîbi lîkin - Dilbere *Musıl* olup itdi beni *Mağnisa*

As you can see, the place names describe some of the feelings and thoughts of the poet in a varied manner. It is in this paper that these varied names in these poems will be analyzed analytically and presented to the attention of the scientific world.

Keywords: Tponymy, Tewriye, Poetry, Manuscript, Document.

**YEREL TIBBİ BITKİNİN EKSTRAKTLARININ ANTİBAKTERİYEL
AKTİVİTESİNİN IN VITRO DEĞERLENDİRMESİ: OPUNTIA FICUS INDICA,
ÇOK DİRENÇLİ SUŞLARIN BÜYÜMESİ ÜZERİNE**

EVALUATION OF THE ANTIBACTERIAL ACTIVITY OF EXTRACTS OF THE
LOCAL MEDICINAL PLANT: OPUNTIA FICUS INDICA ON THE GROWTH OF
MULTI-RESISTANT STRAINS

Houda Zaher

Dr., Hassan Birinci Üniversite, Bilim Ve Teknoloji Fakültesi, Gıda ve Sağlık Laboratuvarı
Dr., Hassan First University, Faculty Of Science And Technology, Food And Health Laboratory

Imane Toussi

Dr., Hassan Birinci Üniversite, Bilim Ve Teknoloji Fakültesi, Gıda ve Sağlık Laboratuvarı
Dr., Hassan First University, Faculty Of Science And Technology, Food And Health Laboratory

Bouchaib Bencharki

Dr., Hassan Birinci Üniversite, Bilim Ve Teknoloji Fakültesi, Gıda ve Sağlık Laboratuvarı
Dr., Hassan First University, Faculty Of Science And Technology, Food And Health Laboratory

ÖZET

Dirençli bakteriler nedeniyle tedavi edici başarısızlıklar ve enfeksiyonların artan tedavi maliyetleri, alternatif bakım alternatiflerini gerektirir. Bu çalışma, çoklu dirençli suşlar üzerinde çoklu tıbbi özelliklere sahip olan cladodes ve Opuntia ficus indica çiçeklerinin organik ekstraktlarının antibakteriyel aktivitesini değerlendirmek amacıyla başlatılmıştır. Duyarlılık testi ve MIC ve MBC tayini için agar besiyerinde ve sıvı ortamda difüzyon yöntemleri kullanıldı. Farklı testler, çok dirençli beş referans suşu üzerinde gerçekleştirildi. Çalışma, Fas'ın Bejâad ve Guelmim bölgesinden toplanan ve Settat'ın INRA'sından Jemâat Ryah deneysel İstasyonuna kurulan Opuntia'nın iki ekotipini içeriyordu. Hasat döneminin biyokimyasal kompozisyon ve antibakteriyel özellikler üzerindeki etkisini değerlendirmek için Mart ve Mayıs ayları arasında iki aşamada (ön çiçeklenme, çiçeklenme) kladodlar ve çiçekler hasat edildi. Sonuçlar, Bejâad çeşidinin etanol fraksiyonunun en aktif olduğunu gösterdi; E. coli, S. aureus, P.aeruginosa, B. cereus ve M. luteus üzerinde 20 mm inhibisyon bölgesi, çiçekler için 30 µl ve 18 kaplamalar için mm. Ek olarak, ekstraktların minimum inhibitör konsantrasyonları 13.12 mg / ml ile 88.75 mg / ml arasında ve minimum bakterisidal konsantrasyonları 34.12 mg / mL ile 88.75 mg / mL arasında değişmektedir. En düşük MIC ve MBC değeri P.aeruginosa suşu ile gözlenirken, aynı parametrelerin en büyük değeri M. luteus suşu üzerinde elde edilmiştir. Bu özüt, Bejâad çeşitleri için P.aeruginosa, S. aureus ve M. luteus suşları üzerinde bir bakterisidal etki ve incelenen iki suş için E. coli ve B. cereus

suşları üzerinde bakteriyostatik güç uyguladı. Bu aktivite 37 ° C, 55 ° C, 100 ° C ve 121 ° C'de 1 saat stabildi. Bir ön fitokimyasal tarama, en aktif fraksiyonun flavonoidler, terpenoidler, steroidler ve saponinler içerdiğini gösterir.

Anahtar Kelimeler: Opuntia Ficus İndica, Organik Ekstrakt, Antibakteriyel Aktivite, Çok Dirençli Bakteri Suşları, MIC, MBC.

ABSTRACT

Therapeutic failures and the increasing costs of treatment of infections due to resistant bacteria call for alternative care alternatives. The present study was initiated in order to evaluate the antibacterial activity of organic extracts of cladodes and Opuntia ficus indica flowers, which have multiple medicinal properties on multi-resistant strains. The diffusion methods in agar medium and in liquid medium were used for the sensitivity test and the determination of MIC and MBC. The different tests were carried out on five multi-resistant strains of reference. The study involved two Ecotypes of Opuntia collected from the region of Bejâad and Guelmim in Morocco and installed at the experimental Station of Jemâat Ryah of the INRA of Settat. Cladodes and flowers were harvested during two stages between March and May (pre-blooming, flowering) in order to assess the effect of the harvest period on the biochemical composition as well as on the antibacterial properties. The results showed that the ethanol fraction of the Bejâad variety is the most active, with 20 mm of zone of inhibition on E. coli, S. aureus, P.aeruginosa, B. cereus and M. luteus, 30 µl for flowers and 18 mm for cladodes. In addition, minimal inhibitory concentrations of the extracts vary between 13.12 mg / ml and 88.75 mg / ml and minimum bactericidal concentrations between 34.12 mg / mL and 88.75 mg / mL. The lowest value of MIC and MBC was observed with strain P.aeruginosa while the greatest value of these same parameters was obtained on the strain M. luteus. This extract exerted a bactericidal potency on the strain P.aeruginosa, S. aureus, and M. luteus for the variety of Bejâad and bacteriostatic power on strains E. coli and B. cereus for the two strains studied. This activity was stable at 37 ° C., 55 ° C., 100 ° C. and 121 ° C. for 1 hour. A preliminary phytochemical screening shows that the most active fraction contains flavonoids, terpenoids, steroids and saponins.

Keywords: Opuntia Ficus Indica, Organic Extract, Antibacterial Activity, Multi-Resistant Bacterial Strains, MIC, MBC.

**PHYTOCHEMICAL SCREENING, ANTIOXIDANT PROPERTIES AND
MICROBIAL INDICES OF EXTRACTS FROM PROPOLIS COLLECTED IN
FORESTRY RESEARCH INSTITUTE OF NIGERIA**

Oluwayemisi F. J. Awofadeju

Forestry Research Institute of Nigeria, Nigeria; Department of Forest Product Development and Utilization

Emmanuel O. Toyinbo

Forestry Research Institute of Nigeria, Nigeria; Department of Forest Product Development and Utilization

Titilope O. Adeleke

Forestry Research Institute of Nigeria, Nigeria; Department of Forest Product Development and Utilization

Babatunde A. Olajire

Forestry Research Institute of Nigeria, Nigeria; Department of Forest Product Development and Utilization

Francis A. Ojo

Forestry Research Institute of Nigeria, Nigeria; Department of Forest Product Development and Utilization

ABSTRACT

Propolis consists of a complex mixture of resinous substances collected by honeybees from different plant sources. The importance of propolis in food industries as preservative rather than synthetic should be addressed. Based on this, the objective of this study evaluated the phytochemical, biochemical characterization of isolate, microbial analysis and antioxidant properties of propolis collected in Forestry Research Institute of Nigeria, as potential bio-products for food and pharmaceutical industries. Propolis was collected in apiary of Forestry Research Institute of Nigeria, and extracted using hot water and ethanol with variation in time (36 and 72 hrs). Propolis ethanol extract showed highest amount of phytochemical constituents in 72 hr extraction time compared to hot water extraction. Alkaloids, saponin, phenols and cardiac glycosides were present abundantly both in the extraction medium. Ethanol extraction of 36 hrs showed the presence of 18 biochemical assays with the probable isolate organism of *L. salivarius* and 72 hrs yields 17 with *L. fermentum* while hot water extraction (36 hrs) exhibited 16 assays with *S. aureus* and 13 biochemical assays with probable isolate of *P. aureginosa* in 72 hrs extraction time. Antioxidant property such as Butylated hydroxyl toluene (BHT) (1.16 and 1.02 %) and Butylated hydroxyl anisole (BHA) (1.07 and 0.89 %) was higher in propolis hot water extraction compared to propolis ethanol extraction. Tocopherol was higher in propolis ethanol extraction with values (19.96 and 26.04 µg/ml) in comparison with hot water extraction. The microbial indices are within the standard. The results pointed to new possibilities of use as preservative of foods, development

of pharmaceuticals and nutraceutical products of propolis extract to actuate inhibition of tooth ache and some other degenerative diseases.

Keywords: Propolis, Phytochemical, Microbial, Antioxidant And Solvents.

**POTENTIAL VALUE OF AFRICAN WALNUT SEED TO NATIONAL INDUSTRIAL
DEVELOPMENT: A MINI REVIEW**

Awofadeju, Oluwayemisi Foluke Jonathan

Department of Forest Product Development and Utilization, Forestry Research Institute of Nigeria, P. M. B.
5054 Jericho Hill, Ibadan, Nigeria

ABSTRACT

African walnut (*Tetracarpidium conophorum*) seed is one of the underutilised seeds in Nigeria. It is a very good source of vitamins A, B1, B2, B6 and E and of minerals, such as foliate, sodium, potassium, manganese, copper, chloride, iron and ascorbic acid. The immature fruit is a good source of vitamin C. The nut is a good source of carbohydrate (16.9%) and calories of about 600J. The protein content ranges between 3.1% - 43.1%. It is an excellent source of polyunsaturated acids such as alpha linolenic acid (ALA) and an excellent source of anti-inflammatory omega 3 essential fatty acids. The oil content is very high at about 60%. The nuts which contain uncommon fatty acids are used in protective coatings, dispersants, pharmaceuticals, cosmetics and a variety of synthetic intermediates. It is also used as stabilizers in plastic formulations. The seed also has numerous nutritional composition and health benefits. The development of walnut for industrial use locally will save the nation about US\$200 million annually apart from providing employment for the citizens. Based on this, it will act as a vehicle for poverty alleviation and malnutrition in Nigeria.

Keywords: African Walnut, Health Benefits, Industrial Benefits, Malnutrition.

**NUTRITIONAL, ANTIOXIDANT AND PASTING PROPERTIES POTENTIAL OF
OPTIMIZED PEARL MILLET FLOUR ENRICHED WITH MUNGBEAN AND
TIGERNUT POMACE FLOURS**

Florence Abolaji Bello

Department of Food Science and Technology, University of Uyo, Uyo
P. M. B. 1017, Nwaniba Road, Uyo, Akwa Ibom State, Nigeria

Rose Ita Tom

Department of Food Science and Technology, University of Uyo, Uyo
P. M. B. 1017, Nwaniba Road, Uyo, Akwa Ibom State, Nigeria

ABSTRACT

Enrichment is identified as an effective tool to improve the physicochemical properties of cereal flours. Incorporation of legumes and agro-industrial by-products (AIBP) as parts of food formulation has been the recent development as nutrients diversification strategy in an effort cheering towards the reduction of protein-energy malnutrition. The new aspects concerning the use of AIBP with high nutritional value have attracted a lot of interest because of their high-value products. This paper aims to evaluate some chemical and pasting properties of the blends of pearl millet flour (PMF), mungbean flour (MF) and tigernut pomace flour (TPF). The functional properties of the enriched blends were optimized using optimal mixture design (OMD) of response surface methodology and four blends were selected for evaluation of the proximate composition, antioxidant and pasting properties. The ANOVA, R^2 and Adjusted R^2 values of the functional properties of flour blends were significant ($p < 0.05$). MF resulted in an increase in crude protein (13.18-15.57%) and ash contents (1.43-1.60%), while TPF contributed to the higher values recorded for crude fibre (0.17-2.18%), crude fat (8.17-13.45%) and energy (407.69-428.49 kcal). The antioxidant properties were enhanced by the addition of TPF showing total phenol, flavonoid and DPPH contents ranging from 0.44-0.62 mg GAE/100g, 0.13-0.46 mg QE/100g and 4.38-5.20%, respectively. The pasting profile viscosities were generally low. The research has shown that the blending of PMF, MF and TPF using OMD would enhance the functional and nutritional properties of food products requiring a low viscosity. The use of these traditional crops would reduce over dependence on wheat and the research findings would also encourage the use of AIBP which are currently not fully exploited.

Keywords: Optimization; Enrichment; Blends; Antioxidant; Viscosity.

**CASSAVA FLOUR ADDITION TO YAM FLOUR IMPROVED FUNCTIONAL,
COLOUR AND TEXTURAL PROPERTIES OF POUNDO YAM FLOUR**

Samson A. Oyeyinka

Department of Biotechnology and Food Technology, University of Johannesburg, Doornfontein Campus,
Gauteng, South Africa

Oluwatosin E. Taiwo

Department of Home Economics and Food Science, University of Ilorin, Ilorin, Nigeria

Hamza Abdul

Department of Home Economics and Food Science, University of Ilorin, Ilorin, Nigeria

ABSTRACT

Pounded yam is a traditional food popular in West and Central Africa that involves a tedious pound process during its preparation. To overcome this shortcoming, instant *poundo* yam flour was developed through parboiling of yam and subsequent drying and milling. However, the cost of yam and associated processing cost has escalated the price of *poundo* yam flour. Hence, this study investigated the effect of supplementing yam flour with cassava flour at different proportion (5, 15, 30 and 50%) for *poundo* yam flour production. The result indicated that composite flours were more dispersible (average of 58%) than yam (approx. 56%) and cassava (approx. 50%) flours. The water absorption capacity of *poundo* yam flour increased from 2.56 to 3.80 ml/g, while the lightness values increased from 75.65 to 84.67 with increase in cassava flour addition. Lightness value result is in agreement with the appearance of the cooked samples, confirming the impact of cassava flour on the dough. Furthermore, the addition of cassava flour produced *poundo yam* dough that were firmer (7.56-22.87 N), stickier (2.51-5.92 Ns) and gummier (2.57-5.48 N) compared to the control dough made from yam flour. This study showed that cassava flour improved the functional properties, colour and texture of *poundo yam*. Future studies are required to determine the influence of the supplementation on the nutritional value, digestibility, sensory properties and the economics of production for the possibility of commercialization.

Keywords: Cassava Flour, Functional Properties, Pounded Yam, Texture, Yam Flour.

**POTENTIALS OF AFRICAN YAM BEAN FOR FOOD AND INDUSTRIAL USE: A
REVIEW**

Toyosi Timilehin George

Department of Food Science and Technology, Cape Peninsula University of Technology, Symphony Way,
Bellville, Cape Town Western Cape

Samson Adeoye Oyeyinka

Department of Biotechnology and Food Technology, University of Johannesburg Doornfontein Campus,
Gauteng South Africa

Anthony Olusegun Obilana

Cape Peninsula University of Technology, symphony way, Bellville, Cape Town Western Cape

ABSTRACT

African yam bean (AYB) is an underutilised legume indigenous to West and East Africa with nutritional content comparable to other commonly consumed legumes. The nutrient density of the crop makes it a viable food crop for ameliorating the challenges of malnutrition faced in many developing countries, via direct consumption or fortification and enrichment of less nutritious staples. This review summarises the current body of knowledge on the use of African yam bean as a viable enrichment and fortification crop. Proximate composition and nutritional quality of foods (breakfast diets, traditional foods, snacks and instant noodles) fortified, enriched and complemented with AYB were discussed. The protein composition of the bean (19 – 30%) is comparable to other commonly consumed pulses such as Bambara and pigeon pea. The phytochemical and antioxidant potential of the crop were also discussed for possible use in the development of functional foods. Future studies should focus more on awareness towards the deliberate commercialisation of the crop and elevation of its status into a widely - consumed food in all households across developing countries. Adequate experimental design for optimum quantity to be used in the enrichment and fortification of many staples to improve their acceptance among consumers should be put in place. Phytochemical extracts of the bean are also proposed for use in the development of functional foods to mitigate against many lifestyle diseases.

Keywords: African Yam Bean, Enrichment, Fortification, Phytochemicals.

**CHEMICAL, PHYSICOCHEMICAL AND FUNCTIONAL PROPERTIES OF FLOUR
FROM FROZEN CASSAVA ROOT**

Bukola I. Kayode

Department of Home Economics and Food Science, University of Ilorin, Nigeria

Rowland M.O. Kayode

Department of Home Economics and Food Science, University of Ilorin, Nigeria

Samson Adeoye Oyeyinka

Department of Biotechnology and Food Technology, University of Johannesburg Doornfontein Campus,
Gauteng South Africa

ABSTRACT

Cassava (*Manihot esculenta Crantz*) is a highly drought tolerant root crop which spoils rapidly after harvest but can be well preserved by storage methods like freezing. This study investigated the functional, chemical, and physicochemical properties of flour produced from cassava roots frozen for 28 days. Freezing period did not significantly ($p < 0.05$) alter the moisture, ash, fat and fibre but had slight effect on the protein and carbohydrate content of the flour. However, there was a decrease in the lightness and yellowness values of the flour. The packed and loose bulk densities but both reduced with storage period. While no significant ($p < 0.05$) change was observed in the ability of the flour samples to absorb oil, a slight increase in the flour's ability to imbibe water was observed. Potassium (1.29 - 3.46), sodium (1.24 - 1.28), and calcium (0.94 - 1.34) were the major minerals in the cassava flour. The cyanide content reduced as freezing days increased but peak, setback, breakdown and final viscosities did not follow a particular trend with freezing period.

Keywords: Cassava Flour, Freezing, Fuctional, Physicochemical, Proximate.

**SNACKING ON WHOLE WHEAT FLOUR AND CHICKEN EGG BASED
EXTRUDATE AND CONSUMER BEHAVIOUR**

Oluchukwu M. M. NWADI

Department of Food Science and Technology, Faculty of Agriculture, University of Nigeria, Nsukka, Nigeria

Thomas M. OKONKWO

Department of Food Science and Technology, Faculty of Agriculture, University of Nigeria, Nsukka, Nigeria

ABSTRACT

Snacks without nutritional benefit is regarded as junk and eating of such snack is unhealthy as it can lead to heart diseases, abnormally high blood pressure and excessive body fat. Snack can also be made to be rich in nutrient depending on the preferences of the producer and/or consumer as the case may be. Egg is a much better option for complementing with cereals because it has been classified as a first class protein. This paper aims to evaluate the sensory quality of the extrudates from whole wheat flour and chicken egg. The whole wheat flour and raw whole egg or raw egg yolk or raw egg white were mixed, extrusion of the samples was done in a twin screw extruder. The samples were evaluated for sensory acceptance. Data analysis was carried out using one-way analysis of variance. The result shows that the differences in the overall acceptability of the egg-based wheat products were not significant ($P>0.05$). However, products containing egg yolk were more acceptable than others. Increase in egg to 20 % substitution (R5) increased further the overall acceptability. The lower score for R7 (containing 20 % egg white) suggests that egg white reduced the overall acceptability of products. The use of chicken egg improved the protein content of the extruded snack giving a high quality snack which was acceptable based on sensory scores.

Keywords: Sensory, Lipids, Cereals.

**ACCEPTABILITY AND PROXIMATE ANALYSIS OF BLACK SOUP BLENDS
FORTIFIED WITH MELON**

Adeshola Ajoke Babayeju

Department of Home Economics and Food Science, Faculty Agriculture,
University of Ilorin, Nigeria

Christiana Teniola Gbadebo

Department of Home Economics and Food Science, Faculty Agriculture,
University of Ilorin, Nigeria

Joy Omohnigho Egogo

Department of Home Economics and Food Science, Faculty Agriculture,
University of Ilorin, Nigeria

ABSTRACT

Black soup is a tasty and nutritious Nigerian soup blends, it is a traditional soup consumed in Nigeria. It is staple soup made from combinations of grounded leafy vegetables which give a dark colour and eaten with solid foods. Melon seed is usually grounded and used for preparing assorted soup blends. This paper set to investigate the acceptability and proximate analysis of black soup blends fortified with melon. 30 respondents were randomly selected from the two states. The instrument for data collection was the sensory score card where melon was added at 20%, 30%, 40%, 50%, 60% with the control of 100% statistically analyzed using Analyses of variance (ANOVA). The products were subjected to proximate analyses to determine the nutrients in the soup. The sensory result showed pure black soup has the highest acceptability (7.58) while the sample with 50% black soup and 50% melon had the least preference (6.29). The Aroma for sample BSM01 (100% black soup) was the most preferred, while BSM04 (60% black soup and 40% melon) had the least preference. The proximate revealed the moisture content of BSM01 the control ranging from 50.14 to 50.11 higher than that of other samples with addition of melon. The fat content increased with addition of melon. Fibre and protein was less than other samples with melon while the carbohydrate increased with the addition of melon. It was concluded that there is still a great decrease in the acceptability and consumption of black soup enhanced with melon. Melon should be enhanced with black soup to increase the nutritive value and improve the colour, taste, and appearance of the soup blend.

Keywords: Proximate, Sensory, Vegetables, Soup Blend, Melon.

OĞUZ TÜRK DİLİNDƏ CÜMLƏ
SENTENCE IN OGUZ TURKISH

İmanov Güləhməd Nağı oğlu

Bakı Dövlət Universiteti Şərq Şünaslıq fakültəsi Türk Dili Bölümü
Baku State University, Faculty of Oriental Studies, Turkish Language Department

ÖZƏT

Cümlə bitmiş fikri ifadə edir. Cümlə həm ümumi dilçilikdə, həm də türk dilçiliyində ən çox araşdırılan mövzulardan biridir. Dilçilərin cümlə haqqında fikirləri müxtəlifdir. Məşhur rus dilçisi F.İ.Buslayevə görə cümlə “sözlerle ifade edilmiş yargıdır”. Alman dilçisi Bekker “Dilin Organizmi” adlı kitabında cümləyə “fikir ifadesi” kimi baxır. Rus dilçisi A.A.Potebniya belə yazır: “Gramer cümle, mantiki yargıyla aynı değil, hatta onunla paralellik teşkil etmez”. Türkologiyada (türk dilçiliyində) da cümlə mövzusu haqqında müxtəlif fikirlər var. Bu fikirlərə türk dilçiliyinə dair yazılmış əsərlərdə rast gələ bilərik. Məsələn Başqurd türkcəsinə aid əsər yazan professor N.K.Dmitriyev deyir: “Cümle öyle sözler grubudur ki, bu grup belirti tamamlanmış bir fikri ifade eder ve bu fikirden herhangi bir gerçek sonuç çıkarmaya yardımcı olur. Cümle kendi içine öyle sözler ekliyor ki, bunlar kendi mantiki karşılıklı ilişkisine göre her hangi bir yargı ifade eder yani herhangi bir yeni tamamlanmış fikir veya muhakeme bildirir”. Cümlə hökm bildirir. Bəzən cümlə ilə hökmü qarışdırırlar. Hökümlərin hamısı cümlədir. Amma bütün cümlələr hökm bildirmir. Məsələn əmr və sual cümlələrində hökm yoxdur. Çünki bu cümlələrdə mübtəda və xəbər yoxdur.

Kendi kendine yeten bir yargı cümledir”. Bir fikri, bir hareketi, bir duyğuyu bir hadisəyi tam olaraq bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur”. Yuxarıdakı nümunələrə baxanda görə bilərik ki, dilçilərin ümumi fikrinə görə cümlə höküm bildirir. Yuxarıdakı nümunələrə baxanda görə bilərik ki, dilçilərin ümumi fikrinə görə cümlə höküm bildirir. Həmçinin Prof.Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof.Dr. Kaya Bilgegil, Pr. Vecihe Hatiboğlu və s. dilçilər kitablarında söz birləşmələri (ismi və feli birləşmələri) cümlə kimi qəbul edir.

Anahtar kəlmələr: Türk Dilçiliyi, Cümlə, Dil, Üslub, Kültür, Mədəniyyət.

ABSTRACT

The sentence expresses the finished idea. The sentence is one of the most studied topics in both general linguistics and Turkish linguistics. Linguists have different opinions about sentences. According to the famous Russian linguist FI Buslayev, a sentence is "a verbal verdict." In his book The Body of Language, the German linguist Becker considers the sentence to be an "expression of thought." there is no parallel with it. "There are different opinions on the subject of sentences in Turkology (Turkish linguistics). These ideas can be

found in works on Turkish linguistics. For example, Professor NK Dmitriyev, who wrote a book on Bashkir Turkish, says: He adds such words into the sentence that they are any judgment according to their logical interaction. that is, it expresses any newly completed idea or judgment. "The sentence expresses the sentence. Sometimes they confuse sentence with sentence. All sentences are sentences. But not all sentences are judgmental. For example, there is no sentence in command and question sentences. Because there is no principle and news in these sentences. It is a self-sufficient sentence. " It is a group of words that express an idea, an action, a feeling in the form of a complete sentence. "Looking at the above examples, we can see that according to the general opinion of linguists, a sentence expresses a sentence. Looking at the above examples, we can see that according to the general opinion of linguists, a sentence is a sentence. Tahsin Banguoğlu, Prof.Dr. Kaya Bilgegil, Pr. Vecihe Hatiboglu and others. In linguists' books, word combinations (noun and verb combinations) are accepted as sentences.

Keywords: Turkish Linguistics, Sentence, Language, Style, Culture, Culture.

**MÜASİR TÜRK VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ AHƏNG QANUNUNUN OXŞAR
VƏ FƏRQLİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ**

SIMILAR AND DIFFERENT FEATURES OF HARMON LAW IN MODERN TURKISH
AND AZERBAIJANI LANGUAGES

Imanova Gülnara

Baki Dövlət Universiteti Şərq Şünaslıq Fakültəsi Türk Dili Bölümü
Baku State University, Faculty Of Oriental Studies, Turkish Language Department

ÖZƏT

Müasir dilçiliyin müxtəlif sahələri vardır ki, onların bu gün də tədqiqata ehtiyacı vardır. Məqsədimiz türk dilləri içərisində Oğuz qrupu türk dillərinə daxil olan Türk və Azərbaycan dillərində səslərin ümumi təsnifində tətbiq olunan prinsiplər, intonasiya, vurğu, heca, səslərin dəyişməsi, əvəzlənməsinin nəzəri əsasları fonetikasının məhsulu olduğunu hər iki Türk və Azərbaycan dillərində oxşar və fərqli xüsusiyyətlərini meydana çıxarmaqdır. Belə olduğu halda, adı çəkilən dillərin özlərinə məxsus formalaşmış fonetikasının mövcudluğu nəzərdə tutulur.

Məlumdur ki, dil dəyişdikdə, inkişaf prosesində dilin maddi vasitəsi olan səslərin dəyişməsi, fonetik qanun və hadisələrin, yeni fonetik qanunların yaranmasına şərait yaradır. Türk dillərində geniş yayılmış ahəng qanunu konkret hadisə olmasa da, dilçilər ona müxtəlif cəhətdən yanaşmış, onun mahiyyətə, növlərə bölünməsi və s. haqqında müxtəlif fikirlər söyləmişlər. N.G.Dmitriyev, A.N.Kononov, L.A.Batmanov, M.Ergin, T. Banquoğlu, F.Kazımov və başqaları ahəng qanunu barəsində mühazirə söyləmişlər.

Ahəng qanunu sözün səs tərkibinin fizioloji - akustik cəhətdən vəhdətini nəzərdə tutur.

F.Kazımovun həmin qanuna verdiyi izahat bu baxımdan diqqəti cəlb edir: «Ahəng elə bir dil normasıdır ki, onun tələbilə sözün bütün səs tərkibi müəyyən tələffüz - eşitmə əlamətləri ilə yekün olur». Türk və Azərbaycan dillərində ahəng qanununun iki növü var: 1) saitlərin ahəngi; 2) samitlərin ahəngi. Başqa dillərdə olduğu kimi türk dilində də sait səslər istər söz daxilində, istərsə də heca daxilində bir-birini qanuna uyğun şəkildə izləyir. Belə izləmə əsasən sözün birinci hecasından başlayaraq digər hecalara qədər davam edir və ahəng yaradır.

A.Axundov saitlərin ahənginə aşağıdakı kimi tərif verir: «Əmələ gəlmə yerinə, yaxud dilin üfqi vəziyyətinə görə eyni növdən olan saitlərin bir-birini izləməsinə saitlərin ahəngi deyilir.

Açar sözlər: Fonetika, Sait Ahəng Qanunu, Türk Və Azərbaycan Dilləri.

ABSTRACT

On the subject of phonetics in modern linguistics, there are a variety of often conflicting judgments. This situation is caused by the complexity and diversity of the problem, which includes the Azerbaijani and Turkish languages and all their system. Studies suggest that the study of the phonetic system in the Turkic languages, including the aforementioned, continues to be necessary and relevant. The study of phonetics is of considerable interest in the comparative study of languages, the aim of which is to define a set of common and distinctive properties inherent compared languages and is the specifics of the Turkish and Azerbaijani languages. Comparison and parallel study of different languages of the facts necessary to establish their general laws, as well as to identify their specificity.

Keywords: Phonetics, Law of Vowel Harmony, Turkish And Azerbaijani Languages.

AZƏRBAYCAN DİLİNİN DİALEKT VƏ ŞİVƏLƏRİNDƏ KƏMİYYƏT
KATEQORİYASININ MORFOLOJİ GÖSTƏRİCİLƏRİ VƏ ONLARIN
ÜMUMTÜRK DİLLƏRİNƏ QARŞILIQLI İNTEQRASIYASI
МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ КОЛИЧЕСТВЕННОЙ КАТЕГОРИИ
ДИАЛЕКТОВ И ГОВОРОВ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА И ИХ ВЗАИМНАЯ
ИНТЕГРАЦИЯ В ОБЩЕТЮРКСКИЕ ЯЗЫКИ
MORPHOLOGICAL INDICATORS OF THE QUANTITATIVE CATEGORY OF
DIALECTS AND ACCENTS OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE AND THEIR
MUTUAL INTEGRATION INTO COMMON TURKIC LANGUAGES

Pərviz Xosrov oğlu Xaspoladlı

Dos. Dr. Filologiya Üzrə Fəlsəfə Doktoru, Dosent

AMEA, Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu

*Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımını ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EIF/MQM/Elm-Təhsil-1-2016-1(26)-71/07/5-M-23
This work was supported by Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EIF/MQM/ Science - Education -1-2016-1(26)-71/07/5-M-23*

Xülasə

Kəmiyyət kateqoriyası formalaşması qrammatik kateqoriyalardan biri kimi ümumtürk dilləri isimlərinə xasdır. Bütün dünya dillərində, o cümlədən qohum türkcələrdə konkret kəmiyyət anlayışını ifadə etmək üçün xüsusi söz qrupları vardır. Türkcələrdə qədim dövrdə kəmiyyətin mücərrəd formaları da olmuşdur və bu formalar uzun inkişaf prosesi keçmiş, əvvəlcə sayı göstərilən əşyanın bir neçə dəfə təkrarı, sonralar isə daha mücərrəd ifadə forması – şəkilçi vasitəsilə kəmiyyət anlayışı ifadə olunmuşdur. Ümumtürk dillərinin dialekt və şivələrində -lar² morfemi kəmiyyət kateqoriyasının morfoloji göstəricisi hesab olunur. Bu morfoloji göstərici ümumtürk dillərinə və ya dialekt və şivələrinə qarşılıqlı inteqrasiya olunmuşdur. Bu morfoloji əlamətlər ümumtürk dillərinin dialekt və şivələrində müxtəlif fonetik variantları mövcuddur və bu variantlarda işlənən isim cəm hesab olunur, çoxluq bildirir. Bəzi türkcələrdə “cəm” sözü əvəzinə “çoxluq” ifadəsindən istifadə olunur. Məqalədə kəmiyyətin mücərrəd formalarından deyil, -lar² morfoloji əlamətinin işlənmə xüsusiyyətlərindən bəhs olunur.

Açar Sözlər: Cəm, Kəmiyyət, Türkcə, Dialekt və Söz.

РЕЗЮМЕ

Формирование количественной категории - одна из грамматических категорий, присущих существительным всех тюркских языков. Во всех мировых языках, включая относительный тюркский, есть специальные группы слов, выражающие определенное понятие количества. В древности в тюркских языках также были абстрактные формы количества, и эти формы прошли долгий процесс развития, сначала несколько раз повторяя пронумерованный объект, а затем выражая понятие количества через более абстрактную форму выражения - суффикс. В диалектах и говорах всех тюркских языков морфема **-lar₂** считается морфологическим индикатором количественной категории. Этот морфологический показатель взаимно интегрирован во все тюркские языки или диалекты и говоры. Эти морфологические признаки имеют разные фонетические варианты в диалектах и говорах общетюркских языков, и существительное, используемое в этих вариантах, считается множественным числом, обозначающим множество. В некоторых турецких языках вместо слова «сэм» используется слово «çoxluq». В статье говорится не об абстрактных формах количества, а об особенностях развития морфологического признака **-lar₂**.

Ключевые Слова: Множественное Число, Количество, Турецкий Язык, Диалект И Слово.

ABSTRACT

Formation of a quantitative category is one of the grammatical categories inherent in nouns in all Turkic languages. In all world languages, including relative Türkic, there are special groups of words that express a certain concept of quantity. In ancient times, the Turkic languages also had abstract forms of quantity, and these forms went through a long process of development, first repeating a numbered object several times, and then expressing the concept of quantity through a more abstract form of expression - a suffix. In dialects and accents of all Turkic languages, the morpheme **-lar₂** is considered a morphological indicator of the quantitative category. This morphological indicator is mutually integrated into all Turkic languages or dialects and accents. These morphological features have different phonetic variants in dialects and accents of common Turkic languages, and the noun used in these variants is considered a plural denoting a plurality. Some Turkish languages use the word “çoxluq” instead of “xəm”. The article does not talk about abstract forms of quantity, but about the features of the development of the morphological trait **-lar**.

Keywords: Plural, Quantity, Turkish, Dialect and Word.

**AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ FEİLLƏRİN VƏ FEİL ZAMANLARININ İFADƏ
FORMALARININ TÜRK DİLLƏRİ DİALEKTLƏRİNƏ İNTEQRASIYASI**
INTEGRATION OF VERBS AND VERB TENSES INTO DIALECTS OF TURKIC
LANGUAGES

Zamiq Təhməzov

Dos. Dr., Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
Müasir Azərbaycan Dili Kafedrasının Dosenti

*Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımını ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EIF/MQM/Elm-Təhsil-1-2016-1(26)-71/07/5-M-23
This work was supported by Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EIF/MQM/ Science - Education -1-2016-1(26)-71/07/5-M-23*

XÜLASƏ

Türk dillərində feillər lüğət tərkibinin, qrammatik, üslubi və fonetik xüsusiyyətlərinin zənginliyi, rəngarəngliyi, fərdiliyi ilə başqa nitq hissələrindən fərqlənir. Feil çoxkateqoriyalı nitq hissəsidir. Azərbaycan dilində feillər milli orijinallığını, ən qədim ünsürlərini qoruyub saxlamasına görə də digər nitq hissələrindən seçilir. Azərbaycan dilində təkhecalı feillərin içərisində bir dənə də alınma söz yoxdur. Feillərin xarakterik xüsusiyyətlərindən biri də onların əksəriyyətinin çoxmənalı (40-50-dən artıq) olmasıdır. Bu isə feillərin (əsasən sadə) yaranma tarixinin çox qədim olduğunun göstəricisidir. Dilimizdə işlənən feillərin əksəriyyəti ədəbi dildə işlənsə də, bir qrup feillər yalnız dialektlərdə işlənir. Yalnız şivə leksikasına xas feillər Başkeçid şivəsində - zirzələməx (bağlamaq), Şuşa şivəsində - zoğallamax (boş-boş danışmaq), Tovuz şivəsində - iyəşməx (sözləşmək), Qazax şivəsində - imrəmməx (yavaşca mələmək), korşalmax (kütləşmək), Cəbrayıl şivəsində - kəlimək (kürümək), Gəncə şivəsində küpləməx (döymək) və s. Azərbaycan dili şivələrində aktiv şəkildə işlənən feillərin digər türk dillərinə inteqrasiyası müşahidə olunur. Məsələn, Quba, Gəncə dialektlərində almanlamax sözü türkmən dilində, Bakı dialektindəki dızıxmağ (qaçmaq) türk və Tuva dillərində, Salyan şivəsində işlənən dabrımağ (qaçmaq) türkmən, Qax şivəsində işlənən yığlamax (ağlamaq) sözü özbək dilində, Qazax şivəsindəki oxranmax (kişnəmək) türkmən və qırğız dillərində işlənir. Feil zamanlarının ifadə formaları da zənginliyi ilə diqqəti cəlb edir. Feil zamanlarının ifadə formaları feillərin qədim türk formaları kimi yazılı abidələrimizdə işlənmişdir. Məsələn, Orxon, Ongin yazılı abidələrində işlənən –miş, -miş keçmiş zaman şəkilçisi ilə bərabər –mıs, -mis şəkilçisi də işlənmişdir: kismıs, yığmıs, yaymıs, basmıs - Eçümiz apamız Yamı kağan tört bulunığ kismıs, yığmıs, basmıs. Qədim yazılı abidələrdə keçmiş zaman şəkilçisi Cəbrayılın Sirik şivəsində nəqli keçmiş zamanın birinci şəxsində (-

mıs, -mis, -mus, -müs) istifadə olunur. E.Əzizov bu hadisəni şərh edərkən R.Rüstəmovun Sirik kənd şivəsində nəqli keçmiş zamanda müşahidə olunan "s" elementini qədim uyğur ünsürü saymasına münasibət bildirərək göstərir ki, ş~s səs uyğunluğu Orxon abidələrində də olmuşdur: kişi~kisi (adam), kümüş~kümüs (gümüş). İndiki zamanı dialektlərdə müşahidə edərkən də maraqlı faktlar ortaya çıxır. Şivələrdə indiki zamanın ifadə formaları mənşəyinə görə fərqlənir. Əsasən oğuz və qıpşaq tipli əlamətlər üstünlük təşkil edir.

Açar sözlər: Feillər, Feil Zamanları, İfadə Formaları, Türk Dilləri, Dialektlər, İnteqrasiya.

ABSTRACT

Verbs in Turkish languages differ from other parts of speech by the richness, variety, individuality of vocabulary, grammatical, stylistic and phonetic features. The verb is part of a multi-category speech. Verbs in the Azerbaijani language are distinguished from other parts of speech because they preserve their national originality and the most ancient elements. There is not a single word in the Azerbaijani language among singular verbs. One of the characteristic features of verbs is that most of them are ambiguous (more than 40-50). This indicates that the history of verbs (mostly simple) is very old. Although most of the verbs used in our language are used in literary language, a group of verbs are used only in dialects. Only verbs specific to the dialect lexicon in Bashkechid dialect - zirzalamakh (close), in Shusha dialect - zogallamax (talk nonsense), in Tovuz dialect - iyeshmakh (talk), in Gazakh dialect - imrammakh (slowly angel), in korshalmax (mutter) - Jabray (to roar), in the Ganja dialect to beat (beat) and so on. There is an integration of verbs actively used in Azerbaijani dialects into other Turkic languages. For example, in Guba and Ganja dialects the word German is in Turkmen, in Baku dialect dizykhmag (escape) in Turkic and Tuva languages, in Salyan dialect dabrymag (escape) Turkmen, in Gakh dialect the word yiglamax (cry) in Uzbek, in Gazakh dialect oxranmax (kishnamek) Turkmen and processed in Kyrgyz languages. The expressive forms of the verb tenses also attract attention with their richness. Forms of expression of verb tenses have been developed in our written monuments as ancient Turkic forms of verbs. For example, in the written monuments of Orkhon and Ongin, the suffix -mish, -mish was used along with the past tense suffix -mys, -mis: kismys, yigmis, yaymis, basmis - In ancient written monuments, the suffix of the past tense is used in the Sirik dialect of Jabrayil in the first person of the past tense (-mys, -mis, -mus, -mus). Commenting on this event, E.Azizov commented on the fact that R.Rustamov's translation of the "s" element in the Sirik village dialect was considered an ancient Uyghur element in the past. silver (silver). Interesting facts emerge when observing dialects today. Modern forms of expression in dialects differ in their origin. The predominant features are Oghuz and Kipchak.

Keywords: Verbs, Verb Tenses, Forms Of Expression, Turkish Languages, Dialects, Integration.

QƏRBİ AZƏRBAYCAN VƏ ŞƏRQİ ANADOLU DIALEKTLƏRİNDƏ
SAİTLƏRİN ƏVƏZLƏNMƏSİ
SUBSTITUTION OF VOWELS IN WESTERN AZERBAIJANI AND EASTERN
ANATOLIAN DIALECTS

Elvan Cafarov

Doktora Öğrencisi, Azərbaycan Devlet Pedagoji Universiteti, Bilimsel Araştırmalar Merkezi

XÜLASƏ

Qərbi Azərbaycan və Şərqi Anadolu dialektlərində qalın saitləri incə saitlər əvəz etməsi fonetik hadisəsi geniş yayılmışdır. Bu fonetik hadisə dilimizin tarixinin tədqiqi və təhlili üçün əvəzsiz material verir. Şərqi Anadolunun Malatya dialektində əsasən alınma sözlərdə özünü göstərir: *i* saitindən *i* saitinə keçid Azərbaycanın şərq, şimal və cənub şivələrində özünü göstərir. Bu səs əvəzlənməsi sözün ortasında və sonunda müşahidə olunur. Bu hadisəyə hər iki bölgənin - Qərbi Azərbaycan və Şərqi Anadolunun dialekt və şivələrində rast gəlinir. Bu hadisəyə Azərbaycanın digər şivələrindən Quba və Qubadlı şivələrində də rast gəlinir. Quba şivəsində *ı* səsinin *i* səsinə keçməsi feil köklərində və növ şəkilçilərində də müşahidə olunur. Qərbi Azərbaycan və Şərqi Anadolu dialektlərində bir çox sözlərdə qalın saitlər incə saitlərə keçərkən, bir çox sözlərdə də incə saitlərin qalın saitlərə keçdiyi görünür. Qərbi Azərbaycan və Şərqi Anadolu dialektlərində çox geniş yayılmış olmasa da “*i*” saitinin yerinə bəzi danışıqlarda “*u*” saitindən istifadə edirlər. Qərbi Azərbaycan və Şərqi Anadolu dialektlərində bəzi *açıq saitlərin qapalı saitlərə keçməsinin şahidi oluruq*. Açıq saitlərin yerini alan saitlərin qalınlıq incəlik ahənginə görə gəldiyi müşahidə edirik. (y, ş, ç, s, l, m, n, r, t, z) kimi samitlərin yanlarındakı saitlərin üzərində incəltmə təsiri yaratmasından başqa eyni zamanda qapatma təsiri də daşıyır. Sözün kökündən başqa bəzi şəkilçilərdə də görünən sait qapanmasına bu şəkildə sıralamaq olar. Məsələn: “ş” samitinin təsiri ilə qapalılaşanlar: *herkiş<herkes (hər kəs)*; “r” samitinin təsiri ilə qapalılaşanlar: *derirlerdi<dərirdilər, serirdik<seviyorduk (sevirdik)*. Açıq saitin açıq saitə çevrilməsi xüsusilə dodaq samitlərinin təsiri ilə və assimilyasiya yolu ilə yaranmalar da baş verir. *ovrat<avrat (arvad), ov<av (ov), gouşmax<kavuşmak (qovuşmaq), comoortesi<cüma ertesi (Cümə ertəsi-Şənbə) hooluya<havluya, pilov<pilav (plov), yovrum<yavrum, söhür<sahur (saxur)*. Bəzən assimilyasiya, bəzən köhnə şəkillərin qorunması yolu ilə əmələ gəlir. Məsələn: *andan<ondan, tamatesli<domates (tamatlı)*. Şivələrimizdə *o* saitinin *ö* saiti ilə əvəzlənməsi çox geniş yayılmış fonetik hadisə deyil. Bu fonetik hadisə sözün birinci hecasında özünü göstərir. Beləliklə onu da qeyd edə bilərik ki, hər iki dialektlərdə bu əvəzlənmələr geniş şəkildə yayılmış və orta qüsusiyyətləri çoxdur.

Açar sözlər: Qərbi Azərbaycan, Şərqi Anadolu, Dialektlər, Saitlər.

ABSTRACT

Widespread Phonetic phenomenon in Western Azerbaijan and Eastern Anatolia dialects, where thick vowels are replaced by thin vowels. This phonetic event provides invaluable material for the study and analysis of the history of our language. It manifests itself in the Malatya dialect of Eastern Anatolia, mainly in derivation words: it shows itself in the eastern, northern and southern dialects of Azerbaijan. This sound substitution is observed in the middle and at the end of the word. This phenomenon is found in the dialects and dialects of both regions - Western Azerbaijan and Eastern Anatolia. This phenomenon is also found in Guba and Gubadli dialects of other Azerbaijani dialects. In the Guba dialect, the transition of the *i* sound to the *i* sound is also observed in the verb roots and suffixes of the type. In the dialects of Western Azerbaijan and Eastern Anatolia, in many words, thick vowels are replaced by thin vowels, and in many words, thin vowels are replaced by thick vowels. Although not very common in the dialects of Western Azerbaijan and Eastern Anatolia, the vowel "i" is used instead of the vowel "i" in some conversations. We are witnessing the transition of some open vowels to closed vowels in the dialects of Western Azerbaijan and Eastern Anatolia. We observe that the vowels that replace the open vowels are due to the harmony of thickness and subtlety. In addition to creating a thinning effect on the vowels next to the consonants, such as (y, ş, ç, s, l, m, n, r, t, z), it also has a closing effect. In this way, you can sort the vowel closure that appears in some suffixes in addition to the root of the word. For example: those who are closed under the influence of the summit "sh": herkish <herkes (everyone); Those who were closed by the influence of the "r" summit: they were saying, we were looking, we were loving. The transformation of an open vowel into an open vowel occurs, especially under the influence of the lip consonants and through assimilation. ovrat <avrat (wife), ov <av (ov), gouşmax <kavuşmak (join), comoortesi <friday (Friday-Saturday) hooluya <havluya, pilov <pilav (pilaf), yovrum <yavrum, söhür <sahur (saxur). Sometimes assimilation, sometimes through the preservation of old images. For example: from <from, tamatesli <domates (tamatlı). In our dialects, the replacement of that vowel with the vowel is not a very common phonetic phenomenon. This phonetic phenomenon manifests itself in the first syllable of the word. Thus, we can note that in both dialects, these substitutions are widespread and have many common features.

Key words: Western Azerbaijan, Eastern Anatolia, Dialects, Vowels.

AZƏRBAYCAN DİLİNİN DİALEKT VƏ ŞİVƏLƏRİNDƏ QAYIDIŞ
ƏVƏZLİKLƏRİNİN ÜMUMTÜRK DİLLƏRİNƏ QARŞILIQLI İNTEQRASIYASI
ВЗАИМНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ВОЗВРАТНЫХ МЕСТОИМЕННИЙ ДИАЛЕКТОВ И
ГОВОРОВ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА В ОБЩЕТЮРКСКИЕ ЯЗЫКИ
MUTUAL INTEGRATION OF REFLEXIVE PRONOUNS OF DIALECTS AND
ACCENTS OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE INTO COMMON TURKIC
LANGUAGES

Qara Məşədiyev

Filologiya Elmləri Doktoru, Professor
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımını ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EIF/MQM/Elm-Təhsil-1-2016-1(26)-71/07/5-M-23.

Работа выполнена при финансовой поддержке Фонда развития науки при Президенте Азербайджанской Республики - Грант № EIF / MQM / Наука и образование-1-2016-1 (26) -71 / 07/5-M-23.

This work was supported by the Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan - Grant №. EIF / MQM / Science and Education-1-2016-1 (26) -71 / 07/5-M-23.

XÜLASƏ

Azərbaycan dilinin dialekt və şivələrində qayıdış əvəzliliklərində oxşar və fərqli cəhətlərin olmasını müasir oğuz və qırçaq dilləri və onların dialektləri ilə müqayisədə də görmək olur. Ümumtürk dillərində və eyni zamanda dialekt və şivələrində qayıdış əvəzliyi sabit kökə dəyişən formanın artırılması ilə yəni *öz* sözünə müəyyən bir şəxsin (mənsubiyyət) şəkilçisini əlavə etmək yolu ilə düzəlir. Lakin bunlar ümumtürk dillərində müəyyən xüsusiyyətlər kəsb edərək oxşar və fərqli əlamətlərlə çıxış edir. Bu cəhətdən ümumtürk dilləri üçün səciyyəvi olan oxşar və fərqli xüsusiyyətlər meydana çıxır ki, məqalədə bunların paralelləri üzə çıxarılır, həmin paralellər Azərbaycan dilinin dialekt və şivələri ilə müqayisəli şəkildə təhlil süzgəcindən keçirilir. *Öz* qayıdış əvəzliyi ilə müqayisədə *kəndi* əvəzliyinə Türkiyə türkcəsindən başqa, digər türkcələrdə və onlarca dialekt və şivələrində qeyri-aktiv şəkildə işlənməsi ilə üzləşirik ki, məqalədə *kəndi* qayıdış əvəzliyinin türkcələrdə işlənmə intensivliyinə diqqət yetirilir.

Açar sözlər: Qayıdış, Öz, Kəndi, Əvəzlik, Paralel.

РЕЗЮМЕ

Сходства и различия в возвратных местоимениях в диалектах и говорах азербайджанского языка можно увидеть в сравнении с современными огузскими и кипчакскими языками и их диалектами. В общетюркских языках, а также в диалектах и говорах возвратное местоимение образуется увеличением формы фиксированного корня, то есть добавлением к его слову суффикса (суффикс принадлежности) определенного лица. Однако они имеют определенные черты в общетюркских языках и имеют сходные и разные черты. В связи с этим в статье проявляются сходства и различия, характерные для всех тюркских языков, выявляются их параллели, и эти параллели анализируются в сравнении с диалектами и говорами азербайджанского языка. Помимо турецкого к местоимению *kəndi* по сравнению с возвратным местоимением *Öz*, мы сталкиваемся с пассивным использованием других тюркских языков и десятков диалектов и говоров, и в статье делается акцент на интенсивности развития возвратного местоимения *kəndi* в турецком языке.

Ключевые Слова: Возвратное, Своя, Местоимение, Параллель.

ABSTRACT

The similarities and differences in reflexive pronouns in the dialects and accents of the Azerbaijani language can be seen in comparison with the modern Oghuz and Kipchak languages and their dialects. In common Turkic languages, as well as in dialects and accents, a reflexive pronoun is formed by increasing the form of a fixed root, that is, by adding a suffix (reflexive) of a certain person to its word. However, they have certain features in common Turkic languages and have similar and different features. In this regard, the article reveals the similarities and differences characteristic of all Turkic languages, identifies their parallels, and analyzes these parallels in comparison with the dialects and accents of the Azerbaijani language. In addition to Turkish, pronoun *kəndi* versus reflexive pronoun *Öz* we are faced with the passive use of other Turkic languages and dozens of dialects and accents, and the article focuses on the intensity of the development of the reflexive pronoun *kəndi* in Turkish.

Keywords: Reflexive, Its, Pronoun, Parallel.

**AZƏRBAYCAN DİLİNİN BƏZİ DİALEKT VƏ ŞİVƏ LEKSİK VAHİDLƏRİNİN
QAQAUZ DİLİNƏ QARŞILIQLI İNTEQRASIYASI**

MUTUAL INTEGRATION OF SOME DIALECT AND ACCENT LEXICAL UNITS OF
THE AZERBAIJANI LANGUAGE INTO THE GAGAUZ LANGUAGE

Mahirə Hüseynova

Filologiya Elmləri Doktoru, Professor
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

*Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımını ilə yerinə yetirilmişdir – Grant № EIF/MQM/Elm-Təhsil-1-2016-1(26)-71/07/5-M-23
This work was supported by Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EIF/MQM/ Science - Education -1-2016-1(26)-71/07/5-M-23*

XÜLASƏ

Azərbaycan və qaqauz dilləri Oğuz qrupu türk dilləri ailəsinə aiddir və hər iki dil istər tarixən, istərsə də hazırkı dövrdə geniş bir ərazidə güclü ünsiyyət vasitəsi rolunu oynamış və oynamaqdadır. Azərbaycan və qaqauz dillərində işlənən çoxsaylı leksik vahidlər Azərbaycan dili dialekt və şivələrində də ya eyni, ya da azacıq fonetik dəyişikliklərlə özünü göstərir. Azərbaycan dilinin dialekt və şivə sözlərinin oxşar və fərqli xüsusiyyətləri qaqauz türkcəsinin həm ədəbi dilində, həm də dialekt və şivə səviyyəsində müşahidə olunur. Belə ki, Azərbaycan dilinin dialekt və şivələrində müşahidə edilən bir xüsusiyyət, bir əlamət qaqauzcada ədəbi dil norması hesab olunur. Məqalədə belə dil ümumiliyinə, oxşarlıqlara, fərqli cəhətlərə diqqət yetirilir. Azərbaycan dilinin bəzi dialekt və şivə sözləri qaqauz türkcəsinin leksik vahidləri ilə qarşılaşdırılır, müqayisələr aparılır, fonetik fərqlər üzə çıxarılır və qohum olan bu dillərin tarixi kontaktlarına aydınlıq gətirilir. Məqalədə o da göstərilir ki, müasir Azərbaycan və qaqauz dillərinin əsasında yaxın qohum tayfaların dil xüsusiyyəti dayanır və iki qohum dil müstəqil inkişaf yolu keçmişdir.

Açar sözlər: Dialekt, Şivə, İnteqrasiya, Ədəbi Dil, Qarşılıqlı İnteqrasiya.

ABSTRACT

Azerbaijani and Gagauz languages The Oghuz group belongs to the Turkic language family and both languages historically, as well as has played and continues to play the role of a powerful means of communication in a wide area today. Numerous lexical units used in Azerbaijani and Gagauz languages the Azerbaijani language is the same in accents and dialects, or manifests itself with slight phonetic changes. Similarities and differences of

dialect and accent words of the Azerbaijani language both in the literary language of Gagauz Turkish, both are observed at the level of dialect and accent. So that, a feature observed in the dialects and accents of the Azerbaijani language, is considered a sign of the norm of literary language in Gagauz. In the article attention is paid to the generality of the language, similarities, to different aspects. Some dialects and dialect words of the Azerbaijani language are compared with the lexical units of Gagauz Turkic, phonetic differences are revealed and clarifies the historical contacts of these languages, which are related. It is also pointed out that the article focuses on the linguistic features of closely related tribes on the basis of modern Azerbaijani and Gagauz languages and two related languages have passed the path of independent development.

Keywords: Dialect, Accent, Integration, Literary Language, Mutual Integration.

2021-2027 ÇOK YILLI MALİ ÇERÇEVESİ VE DİJİTAL BİRLİK İÇİN HEDEFLER
MULTIANNUAL FINANCIAL FRAMEWORK FOR 2021-2027 AND GOALS FOR
DIGITAL UNION

Durdane KÜÇÜKAYCAN

Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bütçe ve Mali Planlama Anabilim
Dalı

*Dr., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department of Public
Finance*

ÖZET

Çok Yıllı Mali Çerçeve, Avrupa Birliğinin uzun vadeli bütçesidir. Mali çerçeveler, yedi yıllık bir plan dahilinde birliğin tüm harcamalarına ve çeşitli faaliyet alanlarına yönelik bütçesel sınırları belirlemektedir. Bu uzun vadeli ve çok yıllık finansman yaklaşımı ile Birliğin önceliklerini yansıtan tüm politika ve programlar daha etkin ve bütüncül bir hale gelmektedir. Siyasi önceliklere göre belirlenen bütçesel öncelikler ve hedeflerin yer aldığı çok yıllık mali çerçeveler, birliğin kurumları arasındaki müzakere ve anlaşmaları yoluyla şekillenmektedir. Avrupa Komisyonu, yedinci mali perspektif olan 2021-2027 yıllarına ait Çok Yıllı Mali Çerçeve için önerileri ve taslak düzenlemeleri Mayıs 2018'de sundu. Aralık 2020'de Avrupa Parlamentosu'nun onayı olmasıyla yeni mali çerçeve 1 Ocak 2021 itibarıyla uygulama başlamıştır. Bu yeni mali çerçeve ile COVID-19 sonrası Avrupa'nın yeniden inşa edilmesine yardımcı olacak şekilde mevcut ve gelecekteki zorluklara daha güçlü mücadele etmek için daha çevreci ve daha dijital bir birlik hedeflenmiştir.

Dijitalleşme, Avrupa ve Avrupalıların karşılaştığı birçok zorluğa çözüm sağlama potansiyeline sahiptir. Dijital dönüşüm ile Avrupa Birliğinin her vatandaşı ve işletmesi potansiyelini güçlendirmesi ve birliğin temel değerleriyle küresel zorlukların üstesinden gelmeleri beklenmektedir. Birliğin değerlerini ve vatandaşların temel haklarını ve güvenliğini korumak, dijital geçişin önemli bir unsurudur. Avrupa Birliği liderleri, 1-2 Ekim 2020'de gerçekleştirilen Özel Avrupa Konseyi toplantısında dijital dönüşümü tartıştılar. Liderler, Komisyona Mart 2021'e kadar AB'nin 2030 için somut dijital hedeflerini ortaya koyan kapsamlı bir Dijital Pusula sunmayı davet ettiler. Bu bildirin amacı, Avrupa Birliği bütçesine yansıyan yeni dönemsel önceliklerini ve dijital birlik hedefini dikkate alarak 2021-2027 Çok Yıllı Mali Çerçevesini analiz etmektir. Bu doğrultuda çalışmada 2021-2027 yıllarına ait Çok Yıllı Mali Çerçeve harcama kategorileri ve bu mali çerçeve ile Avrupa Birliği dijital geleceği yönelik hedefleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada Birliğin dijital hedefleri doğrultusunda yer alan dijital ortak pazarına yönelik eylemler belirtilmiş ve Pazar'ın dijital ekonominin geleceği açısından önemine vurgu yapılmıştır.

Avrupa için dijital birlik yolunda dijital tek pazar stratejisi, tek pazarın verimli işleyişine ve dijital engellerin kaldırılmasına bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Çok Yıllı Mali Çerçeve, Dijital Gelecek, Dijital Ekonomi, Avrupa Birliği, Dijital Tek Pazar.

ABSTRACT

The Multi-Annual Financial Framework is the long-term budget of the European Union. Financial frameworks determine budgetary limits for all expenditures and various fields of activity of the union within a seven-year plan. With this long-term and multi-year financing approach, all policies and programs that reflect the priorities of the Union become more effective and holistic. Multi-year financial frameworks, which include budgetary priorities and targets determined according to political priorities, are shaped through negotiations and agreements between the association's institutions. The European Commission submitted proposals and draft regulations for the 7th financial perspective, the Multi-Annual Financial Framework for 2021-2027, in May 2018. With the approval of the European Parliament in December 2020, the new financial perspective started to be implemented as of January 1, 2021. With this new perspective will help rebuild a post-COVID-19 Europe, which will be greener, more digital, more resilient and better fit for the current and forthcoming challenges.

Digitalisation has the potential to provide solutions for many of the challenges Europe and Europeans are facing. With digital transformation, the European Union is expected to strengthen the potential of every citizen and business and to overcome global challenges with the core values of the union. Safeguarding EU values and citizens' fundamental rights and security is a key element of the digital transition. EU leaders discussed the digital transformation at the Special European Council meeting which took place on 1-2 October 2020. The leaders invited the Commission to present a comprehensive Digital Compass that sets out the EU's concrete digital goals for 2030 by March 2021. The purpose of this paper is to analyze the 2021-2027 Multi-Year Financial Framework, taking into account the new periodic priorities reflected in the European Union budget and the digital union target. In this respect, the study included information about the Multi-Annual Financial Framework expenditure categories for the years 2021-2027 and the goals of the European Union for the digital future with this financial framework. In the study, actions towards the digital common market, which are in line with the digital goals of the Union, were specified and the importance of the market for the future of the digital economy was emphasized. The digital single market strategy on the way to digital unity for Europe depends on the efficient functioning of the single market and the removal of digital barriers.

Keywords: Multiannual Financial Framework, Digital Future, Digital Economy, European Union, Digital Single Market.

KÜRESEL KAMUSAL MAL OLARAK COVID-19 SALGINI İLE KÜRESEL VE
ULUSAL MÜCADELEDE
THE GLOBAL AND NATIONAL STRUGGLE WITH THE COVID-19 PANDEMIC AS A
GLOBAL PUBLIC GOODS

Durdane KÜÇÜKAYCAN

Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bütçe ve Mali Planlama Anabilim
Dalı

*Dr., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department of Public
Finance*

ÖZET

Küresel kamusal mallar, bir malın üretimi ya da tüketimi sonucunda oluşan pozitif ya da negatif dışsallıktan birden fazla bölgede yer alan birden fazla ülkenin etkilendiği, yalnızca şimdiki nesillere değil, gelecek nesillere de uzanan etkilere sahip ve tüketiminde rekabet ile dışlamanın olmadığı malları olarak ifade edilmektedir. Farklı sınıflandırma türlerine literatürde karşılaşılmakla birlikte fonksiyonel olarak sınıflandırıldığında küresel kamusal mallar sağlık, çevre, bilgi, barış ve güvenlik olarak bilinmektedir. Ayrıca küresel kamusal mallar, fayda ve zararlı etkileri itibariyle küresel kötüler ya da iyiler olarak da bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Faydaları veya zararları ulusal sınırları aşan ve olumlu veya olumsuz etkileriyle tüm dünyayı etkileyen mal ve hizmetler küresel kamusal mallar olarak görülmektedir. Küresel kamusal malların bu nitelikleri bir paradoksa da yol açmaktadır: Birçok kişi tarafından onlardan elde edilecek önemli bir fayda veya görülecek zarar olmasına rağmen, bunların üretilmesi için ticari bir teşvik veya önlem yoktur. Ayrıca bu mal ve hizmetlerden yararlanma ya da zararlarından etkilenmede ödeme şartı aranmamaktadır. Ulusal kamusal mallara, hükümetler vergilendirme ya da cezai müddeiyeler gibi mekanizmalar aracılığıyla mali olarak müdahale eder. Ancak küresel kamusal malları için bunu yapmak oldukça zordur. Bu tür mal ve hizmetleri üretilmesini veya üretilmesini engelleyecek küresel güçte bir hükümet yoktur. Bu durum küresel kamusal malların finansmanında çözüm gerektiren önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Bu bildirinin amacı devam eden COVID-19 salgını bağlamında 'küresel kamu mallar' kavramını araştırmak ve küresel kamusal mal olarak COVID-19 salgını teorik açıdan değerlendirmektir. Ülkeler, COVID-19 salgınıyla toplam vaka ve ölüm sayılarının her geçen gün itibariyle katlanarak artış gösterdiği bir sağlık kriziyle karşı karşıya kaldılar. Bu salgın ile küreselleşme arasında yakın ve çok yönlü bir ilişki olduğunu görüldü. Küresel çapta sonuç ve etkileri olan bu sağlık krizi, her yerde herkesin kaliteli ve uygun fiyatlı sağlık hizmetlerine erişimi olması gerekliliğini tekrardan hatırlattı. COVID-19 küresel bir salgın haline

dönüştükten sonra ülkeler, sınır kapılarını kapatarak diğer ülkelerden kendini izole ederek mücadele etmeye çalıştı. Eşi ve benzeri olması açısından uluslararası bir örnek olarak gösterilen Avrupa Birliği gibi siyasi bir bütünleşme bile COVID-19 salgınıyla mücadelede ortak hareket edemedi. COVID-19 salgını dünyaya ve kamuya açık bir kötü olması açısından küresel kötü kamusal mal olarak kavramsallaştırılabilir. Bu bağlamda hem küresel hem de ulusal mücadelenin önemi artarak devam etmesini beklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Salgını, Küresel Kamusal Mal, Sağlık, Küreselleşme.

ABSTRACT

Global public goods are defined as goods that are affected by more than one country in more than one region due to positive or negative externality as a result of the production or consumption of a good, have effects extending not only to present generations but also to future generations, and there is no exclusion or competition in consumption. Although different types of classification are encountered in the literature, when classified as functional, global public goods are known as health, environment, information, peace and security. In addition, global public goods are also distinguished as global bad or good in terms of their benefits and harmful effects.

Goods and services whose benefits or harms transcend national borders and affect the whole world with their positive or negative effects are seen as global public goods. These qualities of global public goods also lead to a paradox: Although there is a significant benefit or loss to be obtained from them by many, there is no commercial incentive or measure to produce them. In addition, there is no payment requirement to benefit from these goods and services or to be affected by their losses. Governments intervene financially in national public goods through mechanisms such as taxation or penalties. However, it is very difficult to do this for global public goods. There is no globally powerful government to prevent the production or production of such goods and services. This situation is seen as an important problem that requires a solution in the financing of global public goods.

The purpose of this paper is to investigate the concept of 'global public goods' (GPGs) in the context of the ongoing COVID-19 pandemic and to theoretically evaluate the COVID-19 outbreak as a global public good. With the COVID-19 pandemic, countries faced a health crisis in which the total number of cases and deaths has increased exponentially with each passing day. It has been observed that there is a close and multifaceted relationship between this epidemic and globalization. This health crisis, which has consequences and effects on a global scale, reminded once again that everyone everywhere should have access to quality and affordable health services. After COVID-19 turned into a global epidemic, countries tried to fight by isolating themselves from other countries by closing their border gates. Even a political integration such as the European Union, which is shown as a supranational example

in terms of its spouse and similarity, could not act together in combating the COVID-19 epidemic. The COVID-19 pandemic can be conceptualized as a global bad public good, in the sense that it is a bad public good for the world and the public. In this context, it should be expected that both global and national struggle will continue to increase in importance.

Keywords: COVID-19 Pandemic, Global Public Goods, Health, Globalization.

EFFICIENCY OF INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL IN INDUSTRY

Latif Zeynalli

PhD, Candidate on Economics, Azerbaijan State Oil and Industry University, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

Human capital is a collection of all the knowledge, talents, habits, skills, experience, intelligence, training, judgment and wisdom that society possesses, individually or collectively. These elements are the general strength of the people, representing a form of wealth that can be used to achieve the goals of the people, the state or part of it. The future will undoubtedly belong to the industries that pay the most attention to the effective management of human capital, which in terms of time is an important condition for the development, growth and competitiveness of the enterprise.

These two elements represent important components of staff management performance. By influencing the behavior and skills of employees, personnel management allows the company to effectively achieve the goals set within its strategies. During this period, the creation of appropriate conditions for the implementation of individual education of employees, organized non-formal training and a quality corporate education system play an important role. In many cases, the general lack of a budget for the required amount of education, training and other activities slows down the process. In general, there are two ways to invest in human capital: they can choose the form of in-house and out-of-enterprise education. Each of these options has advantages and disadvantages. Forms of education, such as coaching, mentoring, working on projects, internal briefings on the implementation of work, etc., are considered to be more effective in the form of investment in human capital within the enterprise. Thus, the indicators of efficiency of investment in human capital can be grouped as follows:

- Efficiency of human capital - sales volume per employee, cost per employee, profit per employee;
- Loss of human capital - voluntary retirement of one employee, compulsory retirement of one employee;
- The value of human capital - earnings per employee, the reward of top managers and other managers;
- Investment in human capital - the pace of development and investment in education.

As a result of the research, it is clear that investment is very important in connection with the development of human capital in industry. To this end, the article identifies the benefits and efficiency indicators of investing in human capital for industrial enterprises.

Keywords: Industry, Human Capital, Value, Investment, Efficiency.

**ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE EFFECT OF CHANGES IN PRICE ON
CONSUMPTION PATTERN OF PETROL, RICE AND BEAN IN OWERRI CITY,
IMO STATE, NIGERIA**

Ugochinyere Ihuoma Nwosu

Department of Statistics, Federal University of Technology, Owerri, P.M.B. 1526, Owerri, Imo State, Nigeria

Uche Vincent

Department of Statistics, Federal University of Technology, Owerri, P.M.B. 1526, Owerri, Imo State, Nigeria

ABSTRACT

It was hypothesized that changes in price could affect the consumption pattern of petrol, rice and bean, their status as basic needs notwithstanding. To test this hypothesis, primary data were generated, subjected to econometric model and analysed. Two-hundred residents of different income groups who live in Owerri city, Imo State, Nigeria and have used petrol, rice and bean for at least ten years and were not less than thirty-one years old were sampled using standard method. The pretest result of questionnaire validity and reliability was $r = 0.726$ and this indicates high reliability. A total of 90% strongly agreed and agreed that prices of petrol, rice and bean are unstable in Owerri City, Imo State, Nigeria. The results indicate that 70% of the consumers strongly agreed and agreed that price affects consumption of the products irrespective of need. This was a significant observation too. In the study, availability of petrol, rice and bean affected consumption in an urban environment. Grain quality was found a strong determinant of consumption of rice and bean in the city. There was a positive and non-significant relationship between price and consumption of petrol, rice and bean and this shows that price is not the most important determinant of consumption of all commodities. Necessity was more important than price in consumption of petrol, rice and bean in the city of Owerri, Imo State, Nigeria. These findings are useful to econometricians, policymakers, governments and households.

Keywords: Basic Needs, Econometric Model, Income Groups, High Reliability.

**TEACHER OF THE DEPARTMENT OF FINANCE AND FINANCIAL
INSTITUTIONS OF THE AZERBAIJAN STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS**

Nusret Salman oglu Babayev
Azerbaijan State University of Economics
Nusret.babayev@gmail.com

Sanan Nusrat oglu Babazadeh
Azerbaijan Khazar University
Babazafsnan@gmail.com

ABSTRACT

It is related to monetary policy, which is one of the most important and leading directions of the state's economic policy and at the same time the basis of monetary regulation. The monetary policy pursued by the state at each specific stage ultimately depends on the emergence of the financial market and the formation and realization of the money market and capital markets, which are its components. It is known from the economic literature and experience that the money market consists of the accounting market, the interbank market and the foreign exchange market. The accounting market is usually understood as short-term securities of government and commercial bills. In other words, large-scale short-term securities circulate in the accounting market, and the main problem is their collection and mobilization.

When studying the problem of monetary regulation, the factors that determine the analysis, the current state of the balance of payments and its dynamics must not be overlooked. In addition, the current fiscal policies in the country, as well as the current economic situation should be included in the study when assessing monetary policy. All this shows once again that the policy of monetary regulation in the country is closely linked with the policy of macroeconomic regulation in the country as a whole. Thus, along with the existing problems of economic development in the country, the rate of solution of social problems, the dynamics of inflation and employment are closely linked with the monetary mechanism. It is clear that the monetary policy pursued in the country is implemented by the Central Bank, which is the main regulatory body in this area. The Central Bank should determine the nature and mechanisms of monetary policy, taking into account the international economic processes, the degree of integration of the country into the world economy, the state of the balance of payments, as well as economic processes that may be observed in the near future.

THE OIL SHOCK AND ITS EFFECTS ON THE ECONOMIC GROWTH IN
ALGERIA

Abdelhamid Merghit

Dr., University of Jijel (Algeria), Faculty of Economics, Commerce, and Management, Laboratory of
“Organizations Economics and Sustainable Development”

ABSTRACT

The lack of export diversification has been a dominant feature of Algeria’s economy for decades. The productive structure is highly concentrated in the hydrocarbons sector, which accounted for more than 95 percent of total exports, three-quarters of fiscal revenues, and about half of GDP. This situation has making the economy more vulnerable to external shocks, and fiscal risks resulted essentially from the changes in world oil markets. However, since June 2014, The Algerian economy is facing a large and persistent external shock caused by the collapse of hydrocarbon prices. The persistence and aggravation of the shock marked a turning point in the evolution of all macroeconomic aggregates, due to the slowdown in economic activity, and the widening of fiscal and the external current account deficits. In this regard, the objective of this article is to investigate the impact of the oil shock on the economic growth dynamics in Algeria, as well as, the economic policy measures that have been *taken* to deal with the shock, *notably* the adoption of the new economic growth model, *which constitutes* an opportunity for the country to diversify its economy by relying less on hydrocarbons and transforming its growth model.

Keywords: Oil Shock, Growth, Adjustment, New Economic Growth Model, Algeria.

**THE IMPACT OF INFECTIOUS PANDEMIC ON TRANSPORTATION: A
CONTEXTUAL INVESTIGATION OF THE CORONA VIRUS DISEASE (COVID-19)**

Abdulgaffar Muhammad

Postgraduate Student National Open University of Nigeria, Nigeria

Umar Hamisu

Nigerian Institute of Transport Technology

Abdullahi Isma'il Kuraye

Nigeria Institute of Transport Technology

Mohammed Lawal Sani

Ahmadu Bello University, Zaria

Ramatu Abdullahi Aliyu

Ahmadu Bello University, Zaria

Balkis Bashir Lawal

Kaduna Electricity and Distribution Company

ABSTRACT

This study was carried out to investigate the impact of infectious pandemic on transportation using the proxy of the Covid-19 surge. The objectives of the study was to examine the impact and challenges of the corona virus disease on transportation activities in Nigeria. The scope of the examination was limited to the commuters that board or leave from Kawo Motor Park in Kaduna Metropolis Kaduna State. The study was underpinned by the infectious disease transmission theory which was used as a theoretical framework. Data was retrieved using the primary source. From the analysis of the data it was observed that there is no control of Covid-19 in Nigeria and Covid-19 impacts heavily impacts on transportation activities in Nigeria. Following the findings, it was recommended that measures should be formulated to check the sprealy of the infection and vaccine created so as to prevent further impediments on the transport activities. The examination infers that Covid-19 diseases negatively affects transportation.

Keywords: Covid-19, Transportation and Nigeria.

**EFFECT OF BANDITRY ON TRANSPORTATION IN NIGERIA: A STUDY OF
KADUNA STATE**

Abdulgaffar Muhammad

Postgraduate Student National Open University of Nigeria, Nigeria

Umar Hamisu

Nigerian Institute of Transport Technology

Abdullahi Isma'il Kuraye

Nigeria Institute of Transport Technology

Mohammed Lawal Sani

Ahmadu Bello University, Zaria

Ramatu Abdullahi Aliyu

Ahmadu Bello University, Zaria

Balkis Bashir Lawal

Kaduna Electricity and Distribution Company

ABSTRACT

Banditry activities as a social menace and undesirable unrest on the major roads have a potential effect on the transportation system and network in Kaduna State. Undoubtedly, governments and other stakeholders have made admirable efforts in their bid to address challenges. However, these interventions have not achieved their stated objectives of restoring peace, stability and safety that is required to the transportation sector especially on the roads in the state. The study therefore seeks to find out how have banditry activities affect cost of transportation, travel time and ease of transportation in Kaduna State. The study is underpinned by collective security theory which is a type of alliance building plan in which a group of states agree not to attack one another but to protect each other against an attack such as bandits. This study selected a sample size 400 commuters that board or leave from Kawo Motor Park in Kaduna metropolis out of which 240 (validly filled) were retrieved and analyzed using regression analysis. The finding of the study reveals that both cost of transportation and travel time receive a direct positive and statistically significant effect from banditry activities while ease of transportation reduces with increase in banditry activities. The study concludes that the obstruction of transportation by the banditry activities has also led to socio-economic challenges in the state. The study therefore recommends that the effect

of banditry activities on cost of transportation, travel time and ease of transportation by the commuters can be reduced by ensuring that are alternative means of transportation such train in addition to improved security architecture.

Keywords: Banditry, Transportation, Cost of Transportation, Travel Time and Ease of Transportation

AZERBAIJAN AND THE EASTERN PARTNERSHIP AT THIS STAGE

Lala Gasimova (Badalbayli)

PhD in International Relations and Foreign Policy, Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan

ABSTRACT

European Neighborhood Policy (ENP) entered into force in 2004 as a consequence of the enlargement of the European Union to the East. Given the unprecedented geographical and political scope of the expansion to the countries of the former socialist bloc, the policy was aimed at solving two the most important strategic objectives: to avoid the application of new dividing lines in Europe and promote stability and prosperity both within the EU and beyond its borders.

The Eastern Partnership was established by the European Union in 2009 at the Paris Summit. It is a joint political initiative aimed at deepening and strengthening relations with the European Union and its six eastern neighbors: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine. The aim of this co-operation was to promote political, economic and social reforms aimed at bringing the countries closer to the EU. The main purpose of these reforms is to deepen economic integration and create conditions for strategic rapprochement between the EU and those Eastern European countries, adherence to the principles and values of international law such as democracy, protection of human rights, as well as market economy, sustainable development, legal and good governance.

Since 2009, Azerbaijan and the EU worked in close cooperation on different issues and strengthened their relationship. Different agreements and contracts— especially in the energy and transport sectors—were signed and issues like visa facilitation were negotiated.

The article shows that during the 10 years of the Eastern Partnership initiative, Azerbaijan has achieved different results. Cooperation with the European Union in the fields of energy and trade remains one of the main priorities of Azerbaijan's policy. However, the recent political changes in the European Union – Brexit, as well as the increase in the number of ultra-right and nationalist parties in the European Parliament, and the impact of these changes have affected on Azerbaijan-EU relations.

The peace agreement between Azerbaijan and Armenia reached last weeks was a historic moment for these countries, the entire South Caucasus and for the EU. A ceasefire means that the main threat to Europe's energy security and diversification of energy supplies has been removed. Thirty years later, an important independent land corridor for trade between Asia and Europe, passing through Turkey, Armenia and Azerbaijan, will be unblocked.

Today Azerbaijan is at the center of three major integration initiatives and platforms - the European Union, the Eurasian Economic Union and the recently formed China's Belt and Road initiative. All three initiatives are aimed at Azerbaijan. However, Baku has high hopes for the East-West corridor as a way to get closer to the European Union. Thus, Azerbaijan is

deepening its cooperation with the European Union within the framework of the Eastern Partnership, based on its national and state interests.

Keywords: Azerbaijan, European Union, Eastern Partnership, Brexit.

EMAL SƏNAYESİNİN İNKİŞAFINDA İNVESTİSİYA-İNNOVASIYA
CƏLBEDİCİLİYİ AMİLİ
FACTOR OF INVESTMENT-INNOVATION IN THE DEVELOPMENT OF THE
PROCESSING INDUSTRY

İlham Hüseynli

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universtetinin(UNEC) dosenti, “ Riyaziyyat və statistika” kafedrası, Azərbaycan,
Bakı

*Associate Professor of Azerbaijan State University of Economics (UNEC), Department of Mathematics and
Statistics, Azerbaijan, Baku*

XÜLASƏ

Emal sənayesi milli iqtisadiyyatın ən mühüm həlqəsi, ölkənin soaial-iqtisadi inkişafının əsas ağırlıq mərkəzidir. Ölkə əhalisinin soaial rifahının təmin olunması və yüksəldilməsi də,əsasən, bu sektorun üzərinə düşür. Nəzərə alsaq ki, ölkə əhalisini yüksək keyfiyyətli, ekoloji baxımdan təmiz ərzaq məhsulları və çox istifadə edilən istehlak malları ilə təmin olunması emal sənayesinin üzərinə düşür, onda, dövlətin strateji maraqları baxımdan milli iqtisadiyyatda emal sənayesinin +inkişafını daha prioritet edir. Milli iqtisadiyyatın, xüsusilə, emal sənayesinin inkişafı bu sektorun əsas yükünü çəkən aqrar-sənaye kompleksinin(ASK) davamlı və dinamik inkişafından birbaşa aslıdır. İndiki zamanda ASK müəssisələri əhalinin artan tələblərinə adekvat cavab verə biləcək keyfiyyətli məhsul istehsalı etməli, habelə, ölkənin ixrac potensialının gücləndirilməsi, valyuta ehtiyatlarının artırılmasında önəmli rola malik olmalıdır. Bu vəzifələrin yüksək səviyyədə həyata keçirilməsi,ilk növbədə, emal sənayesinin, o cümlədən, aqrar-sənaye kompleks müəssisələrinin investisiya-innovasiya cəlbədiciyinə nail olunması ilə bağlıdır.

İndiki qloballaşma dövründə, bilik əsaslı iqtisadiyyatların dünya təsərrüfat sisteminin əsasını təşkil etdiyi bir zamanda daha az əmək tutumlu, yüksək məhsuldarlıqlı və keyfiyyətli məhsul istehsal etmək üçün emal sənayesinə daha çox investisiyalar cəlb etmək, istehsal prosesini daha yeni texnoloji avadanlıqlarla, innovasiya ağırlıqlı elmi yeniliklərlə təmin etmək milli iqtisadiyyatların əsas qayğılarından sayılmalıdır.

Bu məqalədə emal sənayesinin investisiya-innovasiya cəlbədiciyinin artırılması, ASK –lərin investisiya-innovasiya fəaliyyətlərinin səmərəliliyinin yüksəldilməsinin bəzi nəzəri və praktik məsələlərinə diqqət edilmişdir.

Açar sözlər: Emal Sənayesi, İntestisiya-İnnovasiya Cəlbədiciyi, Aqrar-Sənaye Kompleksi.

ABSTRACT

The processing industry is considered the most important link in the national economy, the main center of gravity for the country's socio-economic development. Ensuring and improving the social welfare of the country's population, is mainly, the responsibility of this sector. Considering that the processing industry is responsible for providing the country's population with high-quality, environmentally friendly food and consumer goods, the development of the processing industry in the national economy is a priority from the point of view of the strategic interests of the state. The development of the national economy, especially the processing industry, is directly related to the sustainable and dynamic development of the agro-industrial complex (AIC), which bears the main burden on this sector. At present, AIC enterprises must produce high-quality products that can adequately meet the growing needs of the population, and also play an important role in strengthening the export potential and increasing the country's foreign exchange reserves. The high level of implementation of these tasks is primarily due to the achievement of investment and innovative attractiveness of the processing industry, including enterprises of the agro-industrial complex(AIC). In the current era of globalization, when the knowledge-based economy forms the basis of the world economic system, it is important to attract more investment in the processing industry in order to produce less labor-intensive, high-performance and high-quality products and equip the production process with new technological equipment. This is considered one of the main tasks of the national economy.

This article considers some theoretical and practical issues of increasing investment and innovation attractiveness of processing industry, increasing the efficiency of investment and innovation activity AIC.

Keywords: Processing Industry, Investment-Innovation Attractiveness, Agro-Industrial Complex.

TEMPERAMENT NƏZƏRİYYƏLƏRİ TARXİNDƏN
HISTORY OF TEMPERAMENT THEORIES

Turanə Əhmədağa qızı Hüseynova

ARTİ-nin Psixologiya və Xüsusi Təhsil Şöbəsinin Baş Mütəxəssisi
Specialist of the Department of Psychology and Special Education Of The Institute of Education

ÖZET

İnsanın fərdiliyi sahəsində geniş araşdırmalar aparmış tədqiqatçıların (A.Adler, B.Merlin, J.Piaje, R.Kettel) gəldiyi nəticələrə görə, temperament tiplərinin fərdiyyətlə qarşılıqlı əlaqəsi artıq psixologiyada öz təsdiqini tapmış məsələlərdəndir. Təhsilin bu və digər problemlərindən bəhs edərkən şagirdlərə fərdi yanaşmada, onların təbii quruluşunun nəzərə alınması üzrə fundamental tədqiqatçıların (J.Piaje, B.Q. Ananyev, P.Y.Qalperin, L.S.Vıqotski, L.V.Zankov, B.S.Merlin, V.D.Nebılisin və b.) qəbul etdikləri əsas tezis isə budur: şagirdi fərdiliyini qoruyub saxlanılmaqla inkişaf etdirmək lazımdır. Ona görə də şagirdlərin temperament tipi təlim prosesində mütləq nəzərə alınmalıdır.

İ.P.Pavlov bu tədqiqatların nəticələrinə görə insanın temperament tipi və sinir sisteminin quruluşu arasında paralellik apardı. Temperament xassələri haqqında K.Konradın adı ilə bağlı olan genetik nəzəriyyə həmin xassələrin yaranmasını irsən keçən dominantlıq və reqressivlik əlamətləri ilə əlaqələndirir. Temperamentin faktor təhlilini aparan K.Q.Yunq onun ekstravert, introvert tipini təklif edirdi. H.Ayzenk temperamentə bu iki tiplə yanaşı emosional sabilliyi və emosional labilliyi (nevrotizmi) də əlavə etmişdir.

İnsanın fərdiliyi sahəsində geniş araşdırmalar aparmış tədqiqatçıların (A.Adler, B.Merlin, J.Piaje, R.Kettel) gəldiyi nəticələrə görə, temperament tiplərinin fərdiyyətlə qarşılıqlı əlaqəsi artıq psixologiyada öz təsdiqini tapmış məsələlərdəndir. Təhsilin bu və digər problemlərindən bəhs edərkən şagirdlərə fərdi yanaşmada, onların təbii quruluşunun nəzərə alınması üzrə fundamental tədqiqatçıların (J.Piaje, B.Q. Ananyev, P.Y.Qalperin, L.S.Vıqotski, L.V.Zankov, B.S.Merlin, V.D.Nebılisin və b.) qəbul etdikləri əsas tezis isə budur: şagirdi fərdiliyini qoruyub saxlanılmaqla inkişaf etdirmək lazımdır. Ona görə də şagirdlərin temperament tipi təlim prosesində mütləq nəzərə alınmalıdır.

R.S.Nemov təhsil prosesində temperament və fərdiliyin əlaqəsini, hər şeydən əvvəl şagirdlərin idrak proseslərinin xassələri, hərəkət və ünsiyyətlə bağlayır. A.Zaporojes, N.E.Malkov fərdi işin təşkilində ilk növbədə psixoloji tempin nəzərə alınmasını məqsəduyğun hesab edirlər.

Açar sözlər: Temperament, Qavrayış, Hafizə, Şagird, Təlim.

ABSTRACT

Among the researchers who conducted extensive research in the field of human individuality (A. Adler, B. Merlin, J. Piaget, R. Kettel) came to the conclusion that the interaction of temperament types with personality is one of the issues that has already been confirmed in psychology. Speaking about these and other problems of education, in the individual approach to students, consideration of their natural structure, it is necessary to note the works of fundamental researchers (L.S. Vıqotsky, J. Piaget, B. G. Ananyev, P. Y. Galperin, L. S. Vygotsky, L. V. Zankov, B. S. Merlin.) The main thesis that they accept is as follows: the student must develop, preserving and maintaining their individuality. Therefore, the type of temperament of students must be taken into account in the learning process.

I. P. Pavlov, based on the results of these studies, drew a parallel between the type of human temperament and the structure of his nervous system. The genetic theory associated with the name of C.Conrad, connects the occurrence of these properties with signs of hereditary dominance and regressivity. Conducting a factor analysis of temperament, C. G. Jung suggested an extroverted, introverted type. H.Eysenck added to temperament, along with these two types, emotional stability and emotional lability (neuroticism).

Among the researchers who conducted extensive research in the field of human individuality (A. Adler, B. Merlin, J. Piaget, R. Kettel) came to the conclusion that the interaction of temperament types with the individual is one of the issues that has already been confirmed in psychology. Speaking about these and other problems of education, in the individual approach to students, consideration of their natural structure, it is necessary to note the works of fundamental researchers J. Piaget, B.G.Ananyev, P.Y.Galperin, L.S.Vygotsky, L.V.Zankov, B. S. Merlin).The main thesis that they accept is as follows: the student must develop, preserving and maintaining their individuality. Therefore, the type of temperament of students must be taken into account in the learning process.

Keywords: Temperament, Perception, Memory, Pupil, Training.

İNTELLEKTUAL POTENSİAL FENOMENİNİN FƏLSƏFİ-PSIXOLOJİ
MAHIYYƏTİ

PHILOSOPHICAL-PSYCHOLOGICAL ESSENCE OF INTELLECTUAL POTENTIAL
PHENOMENON

Ayna Abuş qızı Hübətova

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu, Psixologiya və Xüsusi Təhsil Şöbəsinin Böyük Elmi İşçisi
*Institute Of Education Of The Republic Of Azerbaijan Senior Research Fellow Of The Department of
Psychology And Special Education*

ÖZET

Müasir elmi-texnoloji nailiyyətlər, müasir cəmiyyətdə fəaliyyət göstərən sosial-iqtisadi mexanizmlər, yeni texnologiyalar cəmiyyətin inkişafını daima sürətləndirir. İnsanlar arasında yeni ünsiyyət vasitələri, sosial institutlar, hətta yeni fəaliyyət sahələri yaranır. Fəaliyyət sahələrinin mövcudluğu əldə edilmiş yeni elmi biliklər sistemlərinə əsaslanır. Elmi fəaliyyət getdikcə bir tədqiqat sənayesi olaraq yeni istehsal növü kimi formalaşır. İntellektual istehsal sahələrinin həcmi və səviyyəsi bu sənayenin inkişafının əsasını təşkil edir. Təhsil sistemi, onun strategiyaları, mexanizmləri bu dinamik prosesin hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış edir. Çünki iqtisadi kapitalı intellektual insan potensialına çevirmək məhz bu yolla mümkündür.

İntellektual potensial anlayışına vahid istiqamətdə baxmaq onun bütün səciyyəvi əlamətlərini nəzərə almamaq deməkdir. Çünki intellekt özündə əqli əməliyyatlar sistemini, problemə fərdi üslub və həll strategiya seçimini, verilmiş şəraitə sosial baxımdan adaptasiya kimi əlamətləri birləşdirir. Psixoloji nöqteyi-nəzərdən intellektin mahiyyəti fərdi və ətraf aləmin tələblərinin uyğunlaşdırılması əsasında mümkün bir neçə həll yollarının nizamlı sistemini yaratmaqdır. İntellekti insan davranışını tənzimləyən funksiya kimi dəyərləndirənlərdən biri də V.Şterndir. V.Şternin fikrincə, intellekt – yeni həyat şəraitinə uyğunlaşma qabiliyyətinin ümumi göstəricisidir. Bu zaman insan şüurda apardığı fəaliyyətin nəticələrinə istinad edərək qarşılaşdığı problemi həll etməyə çalışır.

İnsan yalnız bütövlükdə dərk etdiyi və qavradığı xarici aləmin ayrı-ayrı sahələrini özündə birləşdirə bilər. Hər bir insan özünün imkan və qabiliyyətlərinə uyğun gələn sahəni öyrənməklə, şəxsiyyətini mükəmməl şəkildə formalaşdırma bilər. Digər tərəfdən mühitə uyğunlaşma intellektual davranış kimi təkcə mühitin mövcud imkanlarının araşdırılması deyil, eyni zamanda mühitin dəyişdirilməsində özündə əks etdirir. Bu zaman insanın verbal intellekti, problem həll etmək qabiliyyəti, eləcə də praktik intellekti onun intellektual davranışını müəyyən edir. Bu isə fərdin məqsədyönlü yaradıcı fəaliyyəti ilə müşayiət olunur ki, burada yaradıcılıq, təfəkkür və məntiq arasındakı keçid olduqca mürəkkəbdir. S.Seyidovun fikrincə, məntiqi olan və özündə sistemlilik, müəyyən nizam və alqoritm ehtiva edən predmet-

də məntiqi görün şəxs qabiliyyətli, xaosda, nizamsızlıqda və systemsizlikdə məntiqi görün şəxs işə yaradıcıdır.

Beləliklə, insanın öz maraq, tələbat və bacarığına uyğun olaraq gerçəkliyin predmetlərini, onlar arasındakı əlaqəni, qanunauyğunluqları və münasibətləri yaradıcı dəyişməyə imkan verən intellekt digər tərəfdən psixoloji fəaliyyətin xüsusiyyətləri və ya özünəməxsusluğu, təlimə qabillik; mücərrəd anlayış və münasibətlərlə əməliyyat aparmaq qabiliyyəti; gerçəkliyin və ətraf mühitin qanunauyğunluqlarına fəal şəkildə yiyələnmək bacarığı; əvvəlki təcrübədən istifadə etməklə yeni şəraitə uyğunlaşmaq qabiliyyəti kimi də fərqləndirilir.

Açar sözlər: İntellektual Potensial, Təfəkkür, Təhsil, Həll Strategiyası.

ABSTRACT

Modern scientific and technical achievements, socio-economic mechanisms operating in modern society, new technologies constantly accelerate the development of society. New means of communication, social institutions, and even new spheres of activity are emerging between people. The existence of the spheres of activity is based on the systems of new scientific knowledge obtained. Scientific activity as a research industry is increasingly being formed as a new type of production. The volume and level of intellectual production areas form the basis for the development of this industry. The education system, its strategies and mechanisms act as the driving force of this dynamic process. Because this is the way to turn economic capital into intellectual human potential.

To look at the concept of intellectual potential in a single direction means not to take into account all its characteristic features. Because intelligence combines such features as a system of mental operations, individual style and choice of strategy for solving a problem, social adaptation to given conditions. The essence of intelligence from a psychological point of view is to create an ordered system of several possible solutions based on the coordination of the requirements of the individual and the surrounding world. One of those who consider intelligence as a function that regulates human behavior is V. Stern. According to V. Stern, intelligence is a general indicator of the ability to adapt to new living conditions. At this time, the person in consciousness is trying to solve the problem facing him, referring to the results of his activities.

A person can include only certain spheres of the external world, which he perceives and perceives as a whole. Each person, studying the sphere that corresponds to his capabilities and abilities, can perfectly form his personality. On the other hand, adaptation to the environment as an intelligent behavior involves not only exploring the existing possibilities of the environment, but also changing the environment. At this time, a person's verbal intelligence, problem-solving ability, and practical intelligence determine their intellectual behavior. And

this is accompanied by a purposeful creative activity of the individual, where the transition between creativity, thinking and logic is quite difficult. According to S. Seidov, a person who is logical and sees logic in a subject that contains a system, a certain order and algorithm, is capable, and one who sees logic in chaos, chaos and haphazardness, is creative.

Thus, intelligence, which allows a person to creatively change the objects of reality, the relations between them, patterns and relationships in accordance with their interests, needs and abilities, on the other hand, stands out as a feature or peculiarity of psychological activity, the ability to learn; the ability to operate with abstract concepts and relationships; the ability to actively master the laws of reality and the environment; the ability to adapt to new conditions with the help of previous experience.

Keywords: Intellectual Potential, Thinking, Education, Solution Strategy.

**İSLAMDAN ƏVVƏL VƏ İSLAMİYYƏT DÖVRÜNÜN GENDER MƏNZƏRƏSİNDƏ
QADININ SOSIAL-PEDAQOJİ ROLU**
THE SOCIO-PEDAGOGICAL ROLE OF WOMEN IN THE GENDER LANDSCAPE OF
PRE –ISLAMIC AND ISLAMIC TIMES

Mollayeva Elza

Pedaqogika Üzrə Elmlər Doktoru. Bakı Dövlət Universiteti. Sosial Elmlər Və Psixologiya Fakültəsi
Doctor of Pedagogical Sciences. Baku State University, Faculty of Social Sciences and Psychology

XÜLASƏ

Müasir dövrün əsas prioritet vəzifələrindən biri olan gender bərabərsizliyi məsələsi tarixin bütün dövrlərində öz aktuallığını saxlamışdır. Müxtəlif tarixi dövrlərdə yaranmış və bu gün də mövcudluğunu saxlamış dünya dinlərində cinslərin sosial bərabərliyinə münasibət müasir gender nəzəriyyəsində diqqət yetirilməsi lazım olan məsələdir. Öz dini kontingentinə görə ən böyük dinlərdən biri olan İslam dini gender bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasında hələ erkən VII əsrdə mütərəqqi rol oynamışdır. Bu rolun mahiyyətini müəyyən etmək üçün islamdan əvvəlki cahiliyyət dövründə qadınlara olan sosial-içtimai münasibəti öyrənmək lazımdır.

İslamdan əvvəlki dövrdə köcəri həyat sürən ərəblərdə heç bir hüququ və sosial nüfuzu olmayan qadınlar çox acınacaqlı vəziyyətdə idilər. Səbəbi isə o dövrdə qadınlara və qızlara etibar edilməməsi, dəyər verilməməsi idi. Ərəblərdə kişi qadın üzərində avtoritar hakimiyyətə malik idi və bu dövrdə ən çox yayılmış adət qız uşaqlarının öldürülməsi idi. Onları diri-diri torpağa basdırmağın bir neçə səbəbi vardı: 1. İqtisadi cəhətdən çətinlik çəkən ailə üzvlərinin sayının az olması üçün qız uşaqlarının öldürülməsi (oğlan uşaqlarına üstünlük onların gələcəkdə ailə büdcəsinə verəcəkləri yardım ilə bağlı idi); 2. Tayfalararası müharibələrdə oğlanlar gələcək döyüşçü potensialına malik idilər və bu sahədə qızlar heç bir əhəmiyyət daşıyırdılar. 3. Müharibələrdə əsir alınan qızlar ya qul bazarlarında satılar, ya da onlardan cariyə və kənz kimi istifadə edərdilər. Ərəblərin qadın və qızlara qarşı bu qəddar münasibəti “Qurani-Kərim”də də öz əksini tapmışdır: “ Diri-diri torpağa basdırılan qız uşağına soruşulduqda, hansı günahla öldürüldü?” (Təkvir suresi). Məvudə, kiçik yaşlarında diri-diri torpağa basdırılan qızcığaz deməkdir və “Vəd” sözündən yaranmışdır.

VII əsrdə İslamın yaranması ilə qadına münasibət dəyişməyə başladı. Bunu müqəddəs “Qurani-Kərim”də və Məhəmməd peyğəmbərin (s.s) sünnələrində də aydın görmək olur. Bu dövrdə qız uşaqlarının öldürülməsi aradan qaldırıldı və islami dəyərlərdə övladlar arasında cinslərinə görə ayrı-seçkilik salmaq pisləndi. İlk dəfə islam dinində qadına mülkiyyət hüquq verildi və onun sosial statusu kişilərlə eyni səviyyədə olmasa da, əvvəlki illərə nisbətə yüksəldi. Uşaqların təlim-tərbiyə prosesində anaların iştirakına atalardan daha çox önəm verilməsi, qadınlara da təhsilin verilməsinin məqbul olması, ticarətlə məşğul olmasına

içazənin verilməsi islamın mütərəqqi addımlarını sübut edir. Şərqi qadını Qərbdəki qadınlara nisbətən sosial cəhətdən daha əlverişli şəraitdə yaşayırdı. Quran cinsi mənsubiyyətdən asılı olmayaraq mömin olan kişi və qadına yaxşı əməllərinə görə bərabər mükafat vəd edir: «Mömin olmaqla bərabər, yaxşı işlər görən kişilər və qadınlar Cənnətə daxil olurlar. Onlara xurma çərdəyi qədər haqsızlıq edilməz». İslam dini qadınların ədəbi və elmi qabiliyyətlərinin inkişafına böyük dəyər verirdi. Qüreyşi tayfası içərisində yazıçılar, şairlər, alimlər, istedadlı nətiqlər olmuşdur. Müsəlman qadın şairlər yaratdıqları əsərlərdə dövrlərinin tarixi hadisələrini əks etdirirdilər.

Açar sözlər: Gender Bərabərsizliyi, İslam, Sosial Bərabərlik, Qadın Hüquqları, İslam Mədəniyyəti.

ABSTRACT

The issue of gender inequality, which is one of the main priorities of the modern era, has remained relevant throughout history. Attitudes towards social equality in the world's religions, which emerged in different historical periods and still exist today, are an issue that needs to be addressed in modern gender theory. Islam, one of the largest religions in terms of its religious contingent, played a progressive role in eliminating gender inequality as early as the seventh century.

In the pre-Islamic nomadic Arab world, women who had no rights or social status were in a very miserable situation. The reason was that women and girls were not trusted and valued at that time. In the Arab world, men had authoritarian power over women, and the most common practice during this period was the killing of girls. There were several reasons for burying them alive: 1. Killing girls to reduce the number of economically disadvantaged family members (the preference for boys was related to the assistance they would provide to the family budget in the future); 2. In inter-tribal wars, boys had the potential for future warriors, and girls were of no importance in this area. 3. Girls captured in wars were either sold in slave markets or used as concubines and maids. This cruel treatment of women and girls by the Arabs is also reflected in the Holy Qur'an: For what sin was he killed? "(Surat at-Takweer) Mavuda means a girl who was buried alive at an early age and is derived from the word "Vad".

With the advent of Islam in the 7th century, attitudes toward women began to change. This can be clearly seen in the Holy Qur'an and in the Sunnah of the Prophet Muhammad (pbuh). For the first time in Islam, women were given the right to property, and although their social status was not at the same level as that of men, it was higher than in previous years. The fact that mothers are more important than fathers in the education of their children, that education is acceptable for women, and that they are allowed to engage in trade proves the progressive steps of Islam. Eastern women lived in more socially favorable conditions than Western

women. The Qur'an promises a believing man and woman, regardless of gender, an equal reward for their good deeds: "Men and women who do good deeds while they are believers will enter Paradise. They will not be wronged as much as a palm tree". Islam attached great importance to the development of women's literary and scientific abilities. The Quraysh tribe included writers, poets, scholars, and talented orators. Muslim women poets reflected the historical events of their time in their works.

Keywords: Gender Inequality, Islam, Social Equality, Women's Rights, Islamic Culture.

CONNECTION BETWEEN VEDIC AND MODERN EDUCATION SYSTEM

Mohammad Zahid

Assistant Professor, Shibli National College, Azamgarh V.B.S. P. University Jaunpur

ABSTRACT

Vedic morality or ideals is intended to be a part of our daily life. It is believed that Vedic literature play a significant role in the establishment of education. Vedic education can be included as a school subject in school curriculum. Students can be taught Vedic education to develop their spirituality. It is the main foundation of culture of India. We cannot accept those people as educated person who are not aware of the culture and civilization of their nation. The Vedic education is just pool which links students and teachers regarding spiritual sense. Vedic knowledge was previously imparted in a systematic manner, covering spirituality, social roles and responsibilities, as well as vocational education on a person's role in society. For example, Mahabharata describes how the Pandava and the Kaurava were sent for education to Dronacharya where they were taught spiritual topics, their duties as kings , and the science of warfare and weaponry . This study will be too useful for those who have modern thoughts. Vedic knowledge is too necessary for students as well as teacher so that they could implement this knowledge in day to day life and in modern education. So it is very necessary that it must be practiced more and more so that many changes could be done in modern education system. Vedic education is the key of all problems which exist in this world. This paper ensures the importance of Vedic education and it should be coordinated with modern education. This study can convince the modern generation that in order to achieve high ideal of perfect mastery over senses, in order to erect the ideal of truth, the ideal of liberty, the ideal of equality, and ideals of peace and unity then we need to accept the ideals of Vedic education.

Keyword: Vedic Literature, Modern Education, Vedic Education, Indian Civilization.

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL
BAĞIMLILIK DURUMLARININ İNCELENMESİ
INVESTIGATION OF THE DIGITAL ADDICTION STATUS OF HIGH SCHOOL
STUDENTS IN THE COVID-19 PANADEMY PROCESS

Ali ŞAHİNGÖZ

Yerköy İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Yerköy İbn-i Sina Vocational and Technical Anatolian High School
ORCID NO: 0000-0002-9507-1789

Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Çankırı Karatekin University, Eldivan Vocational School of Health Services
ORCID NO: 0000-0003-2980-7804

ÖZET

Yaşadığımız pandemi süreci sosyal ve öğrenim hayatımızı dijital ortama taşımıştır. Bu süreç Dünyada ve Türkiye’de en önemli bağımlılık olarak değerlendirilen dijital bağımlılığının artmasına zemin hazırlamıştır. Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerini belirlemektir. Çalışma Gaziantep Türk Telekom Meslek ve Teknik Anadolu lisesinde çalışmaya katılmayı değerlendiren, araştırmacılar tarafından hazırlanan veri toplama formu ve Arslan ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilen “Dijital Bağımlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Dijital Bağımlılık Ölçeği, 5’li likert ölçeği temelinde geliştirilmiştir. Ölçek oyun, Sosyal Medya ve Sosyal Hayata Etki Boyutu olmak üzere 3 boyuttan oluşmuştur. Verin analizinde ikili karşılaştırmalarda t testiyle, çoklu grup karşılaştırmasında varyans analizi testi ve farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan TUKEY Testi kullanılmıştır. Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul izni alınmıştır ayrıca katılımcılardan da yazılı ve sözlü onay alınmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %68,4’ü kız öğrenci, %61,4’ü 17 yaşında, %59,6’sı 4. Sınıf öğrencisi idi. Katılımcıların baba ve annelerinin eğitim durumları sırası ile %43,9 ve 59,6 ilköğretim idi. Öğrencilerin %73,7’sinin kendisine ait telefon, tablet ya da bilgisayar var idi. Öğrencilerin dijital bağımlılık alt boyutu incelendiğinde, oyun boyutu erkeklerde, 3. Sınıf olanlarda, annesi okuryazar olmayanlarda ve gelir düzeyi 1000 TL ve az olanlarda istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek idi ($p<0,05$). Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerine ilişkin puan ortalamalarından oyun boyutu cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne eğitim durumu değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Pandemi sürecinde aile ve öğrencilere yapılan eğitimlerde dijital bağımlılık konusu da yer verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Bağımlılık, Bağımlılık, Öğrenci.

ABSTRACT

The pandemic process we live in has digitalized our social and educational life. This process paved the way for the rise of digital addiction addictive considered the most important in the world and Turkey. The aim of this research is to determine the digital addiction levels of high school students. The study was conducted with 57 students who accepted to participate in the study in Gaziantep Türk Telekom Vocational and Technical Anatolian High School. In the study, the data collection form prepared by the researchers evaluating the demographic information of the students and the “Digital Addiction Scale” developed by Arslan et al. (2015) were used. Digital Addiction Scale was developed on the basis of a 5-point Likert scale. In the analysis of the data, t-test in paired comparisons, analysis of variance test for multi-group comparison and TUKEY Test to determine which group caused the difference were used. Approval of Çankırı Karatekin University Ethics Committee was obtained and written and verbal consent was obtained from the participants. 68.4% of the students participating in the study were female students, 61.4% were 17 years old and 59.6% were 4th grade students. The education status of the fathers and mothers of the participants was 43.9% and 59.6%, respectively. 73.7% of the students had their own phone, tablet or computer. When the digital addiction sub-dimension of the students was examined, the game dimension was statistically significantly higher in males, those in 3rd grade, those whose mothers were illiterate, and those whose income level was 1000TL or less ($p < 0,05$). As a result of the study, it was determined that the game dimension differed significantly from the mean scores of the digital addiction levels of high school students in terms of variables such as gender, class level, economic status, and maternal education. During the pandemic process, digital addiction should also be included in the education of families and students.

Keywords: Digital Addiction, Addiction, Student.

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL VE İNTERNET
BAĞIMLILIK DURUMLARININ İNCELENMESİ: SİSTEMATİK DERLEME
INVESTIGATION OF STUDENTS' DIGITAL AND INTERNET ADDICTION STATUS IN
THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS: SYSTEMATIC REVIEW

Ali ŞAHİNGÖZ

Yerköy İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Yerköy İbn-i Sina Vocational and Technical Anatolian High School
ORCID NO: 0000-0002-9507-1789

Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Çankırı Karatekin University, Eldivan Vocational School of Health Services
ORCID NO: 0000-0003-2980-7804

ÖZET

Amaç: Son bir yıldır pandemi süreci ile yaşadığımız tecrit ve temas kısıtlaması, çocuklar ve ergenlerin günlük rutininde ve psikolojik refahında önemli bir değişikliği zorunlu kılmıştır. Bu önleyici tedbirler kuşkusuz salgın kontrolü için önemli adımlar olsa da öğrencilerin ruh sağlığı üzerine tam etkisi henüz bilinmemektedir. Sistematik derleme çalışmasının amacı, Covid-19 pandemisi sürecinde öğrencilerin dijital ve internet bağımlılık durumlarının incelenmesidir. Bu değerlendirme ile ileri çalışmalara ışık tutmak, ihtiyaçların belirlenmesi ve farkındalık geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Gereç ve Yöntem: Bu incelemeye başlarken oluşturulan araştırma sorusu: “Covid-19 pandemisi sürecinde öğrencilerin dijital ve internet bağımlılık durumları nedir?”dir. Bu süreçte sistematik olarak literatür taraması “Web of Science”, “PubMed”, “Ulakbim”, “Akademik Google” veri tabanlarında yapılmıştır. Bu amaca uygun olarak ilk olarak anahtar kelimeler belirlenmiştir. Anahtar kelimelerin seçimi için PICO baz alınarak Mesh (medical subject heading) terimleri ve İngilizce anahtar sözcükler kullanılmıştır.

Taramalar “digital addiction”, “internet addiction”, “student”, “Covid-19”, “Pandemia” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmıştır. Taramada 1 Ocak 2020 ile 30 Aralık 2020 tarihleri arasında yayınlanmış 653 orijinal makale incelenmiştir. Veri Tabanı taramasıyla tespit edilen kayıtlardan EndNoteX7 referans yönetim sistemi kullanılarak yinelenen kayıtlar belirlenmiş ve silinmiştir. Tekrar eden kayıtlar kaldırıldıktan sonra kalan tüm kayıtların başlık ve özetleri, araştırmacı tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiştir. Uygunluk açısından değerlendirilen çalışmalar, tam metinleri elde edildikten sonra dahil edilme ve dışlanma ölçütlerine göre değerlendirilmiş ve aralarından uygun olan makaleler seçilmiştir. Son aşamada toplam 3 çalışma sistematik derlemeye dahil edilmiştir.

Bulgular: Çalışmalar pandemi sürecinde kesitsel olarak yapılmıştır. Çalışmadaki örneklem grubunun yaş ortalamaları sırası ile 23,7; 14,83; 12,34 olarak belirlenmiştir. Çalışmalarda pandemi sürecinde öğrencilerin dijital bağımlılıkları yüksek bulunmuştur. Dijital bağımlılık ve problematik internet kullanımına depresyon, anksiyete gibi psikolojik durumlarında eşlik ettiği görülmüştür.

Sonuç: Yaşadığımız pandemi süreci sosyal yönden ciddi kısıtlamalar getirmiş, bu durum da genel olarak öğrencilerin internet kullanımlarını artırmıştır. Problematik internet kullanımının ve dijital bağımlılığın önlenmesi için aileler ve öğrencilere bilgilendirme, farkındalık geliştirme eğitimleri yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Bağımlılık, İnternet Bağımlılığı, Öğrenci, Covid-19, Pandemia.

ABSTRACT

Objective: The isolation and contact restriction we have experienced with the pandemic process for the last year has made a significant change in the daily routine and psychological well-being of children and adolescents. Although these preventive measures are undoubtedly important steps for outbreak control, their full impact on students' mental health is not yet known. The aim of the systematic review study is to examine the digital and internet addiction status of students during the Covid-19 pandemic. With this evaluation, it is aimed to shed light on further studies, determine the needs and raise awareness.

Material and Methods: The research question created when starting this review is: "What are the digital and internet addiction status of students during the Covid-19 pandemic?" In this process, a systematic literature review was made in the databases of "Web of Science", "PubMed", "Ulakbim", "Academic Google". For this purpose, key words were determined first. For the selection of keywords, MeSH (medical subject heading) terms and English keywords were used based on PICO. The searches were made using the keywords "digital addiction", "internet addiction", "student", "Covid-19", "Pandemia". 653 original articles published between January 1, 2020 and December 30, 2020 were examined. Duplicate records were determined and deleted using the EndNoteX7 reference management system from the records detected by database scanning. After the duplicate records were removed, the title and abstracts of all the remaining records were reviewed independently by the researcher. Studies evaluated in terms of eligibility were evaluated according to the inclusion and exclusion criteria after their full texts were obtained, and appropriate articles were selected among them. In the last stage, a total of 3 studies were included in the systematic review.

Results: The studies were conducted cross-sectionally during the pandemic process. The mean age of the sample group in the study was 23.7; 14.83; 12.34. In the studies, digital addiction of students during the pandemic process was found to be high. It has been observed

that digital addiction and problematic internet use accompany psychological conditions such as depression and anxiety.

Conclusion: The pandemic process we are experiencing has brought serious social restrictions, which has increased students' internet use in general. In order to prevent problematic internet use and digital addiction, families and students should be provided with information and awareness-raising trainings.

Keywords: Digital Addiction, Internet Addiction, Student, Covid-19, Pandemia.

**PEDAQOJİ MÜNAQİŞƏLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ
YARANMA SƏBƏBLƏRİ**

CHARACTERISTICS OF PEDAGOGICAL CONFLICTS AND CAUSES

Kamala Guliyeva

Dos. Dr., Azerbaijan State Pedagogical University, Department of General Pedagogy

Aytac Hüseynli

Undergraduate Student

TEZİS

Məktəb yalnız təhsil müəssisəsi deyil, həmçinin biri-biri ilə qarşılıqlı ünsiyyətdə olan müxtəlif xarakterli insanların birgə fəaliyyəti prosesinin baş verdiyi sosial qurumdur. Belə qarşılıqlı fəaliyyət prosesində çoxlu münaqişəli vəziyyətlər də yaranır, təhsil prosesinin iştirakçıları və bütövlükdə təhsil müəssisəsi bu münaqişələri müxtəlif yollarla həll etməyə çalışırlar.

Münaqişəyə girən subyektləri şərti olaraq dörd bloka ayırmaq olar: "müəllim-şagird", "müəllim-valideyn", "müəllim-rəhbərlik", "müəllim-müəllim" münaqişələri. Münaqişə - iki və daha çox subyektlər arasında arzuların, maraqların, dəyərlərin üst-üstə düşməməsi səbəbindən yaranan sosial qarşılıqlı təsir formasıdır.

Pedaqoji münaqişələrin yaranmasının obyektiv və subyektiv səbəbləri vardır. Obyektiv səbəblərə aşağıdakı ziddiyyətlər aiddir: cəmiyyətdə tərbiyə və təhsil sistemi arasında; məktəbin və ailənin dəyərləri ilə ətraf mühitdə formalaşmış dəyərlər arasında; pedaqoji kollektiv və ailə arasında; təlim və tərbiyə sistemindəki mövcud ənənələrlə yeniliklər arasındakı ziddiyyətlər.

Münaqişəni yaradan subyektiv səbəblərə müəllimin kompromisə getməməsini, direktivliyini, şəxsiyyətlərarası münasibətlərdə nəzarət-qiyətləndirmə fəaliyyətini; ünsiyyət prosesində insanların fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almamasını aid etmək olar.

Pedaqoji münaqişələrə tərbiyəçi və tərbiyə olunan(müəllim-şagird, valideyn-uşaq) arasında şəxsiyyətlərarası münaqişələr və ya müəllimlə sinif arasında qruplararası münaqişələr aiddir. Pedaqoji münaqişələr öz spesifik xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Onun əsas xüsusiyyətlərindən biri sosial mövqelərin qarşdurmasından ibarətdir.

Pedaqoji münaqişələrin xarakteri iştirakçıların statusu, şagirdlərin sağlamlığı və təlim-tərbiyə fəaliyyətinin nəticələri, yaş və həyat təcrübəsi, müəllim və şagirdlərin təhsililik səviyyəsi və s. şərtlərlə müəyyən olunur.

Münaqişə açıq və gizli xarakter kəsb edir. İbtidai məktəbdə şagirdlərin yaşlılarla münaqişələrinin əksəriyyəti uşaq tərəfindən gizli formada təzahür edir, çünki o açıq

qarşıdurmaya hələ hazır deyil. O, müəllim və ya valideynlərlə münasibətinin pozulmasına görə çox həyəcan keçirir. Bu da onun əhvali-ruhiyyəsinə, sağlamlığına, təlim müvəffəqiyyətinə mənfi təsir göstərir. Yeniyetmələr isə bu baxımdan tam fərqlidir. Yəni onlar açıq sosial münaqişələrə meyillidir. Ona görə də pedaqoji münaqişələrin həlli yolları araşdırılarkən şagirdlərin yaş xüsusiyyətləri hökmən nəzərə alınmalıdır.

Pedaqoji münaqişə probleminin müxtəlif aspektləri içərisində aşağıdakılar daha əhəmiyyətlidir:

- müəllimin mövqeyinin idarəetmə üslubu ilə əlaqəsi (təşkilatçılıq fəaliyyəti);
- müəllimin pedaqoji münaqişədə istifadə etdiyi qarşılıqlı fəaliyyət strategiyaları;
- müəllimin pedaqoji fəaliyyətdə şəxsiyyətlərarası münaqişələrin kəskinləşməsinə təsir göstərən sosial rolu.

Münaqişəli vəziyyətlərdə müəllimin rolu onun mövqeyi ilə müəyyən olunur. Seçdiyi qarşılıqlı təsir vasitəsilə ziddiyyətləri həll etməyə çalışan müəllimin obyektiv, ədalətli mövqeyi qarşıdurmanın aradan qaldırılmasında əhəmiyyətli rol oynaya bilər.

Beləliklə, münaqişələrin kəskinləşməməsi üçün onların yaranma səbəblərini aşkar edib həlli yollarını tapmaq həm şəxsiyyətlərarası münasibətlərə, həm də pedaqoji fəaliyyətin səmərəliliyinə müsbət təsir göstərir.

Açar sözlər: Pedaqoji Münaqişə, Ziddiyyət, Qarşıdurma, Qarşılıqlı Fəaliyyət, Kompromis.

ABSTRACT

The school is not only an educational institution, but also a social institution where the process of interaction of people from different backgrounds and characteristics takes place. In the process of such interaction, many conflict situations arise, and the participants of this educational process and the educational institution itself try to collaborate and find solutions to those problems via various ways.

The subjects involved in the conflict can be divided into four categories: "teacher-student", "teacher-parent", "teacher-leadership", "teacher-teacher" conflicts. Conflict is a form of social interaction between two or more subjects due to the mismatch of desires, interests and values.

There are objective and subjective reasons for pedagogical conflicts. Objective reasons include the following contradictions: between the upbringing and education system in society; between school and family values and values formed in the environment; between the teaching staff and the family; contradictions between existing traditions and innovations in the system of education and upbringing

We can list the subjective reasons of the conflict as following: teachers' non-compromise and directive behavior, their monitoring and evaluation activities in interpersonal relationships and taking into account their individual characteristics in the communication process.

Pedagogical conflicts include interpersonal conflicts between the educator and the learner (teacher-student, parent-child) or inter-group conflicts between the teacher and the class. Pedagogical conflicts differ in their specific features. One of its main features is the confrontation of individuals' position in a social environment.

The nature of pedagogical conflicts depends on different conditions including the status of the participants, the health of students and the results of educational activities, their age and life experience, and the level of education of teachers and students.

The conflicts usually possess visible and invisible characteristics. In primary school, most student conflicts with adults are hidden by the children because he or she is not yet ready for open confrontation. They are usually very worried about the breakdown of their relationship with the teacher or parents. This causes negative effects on their mood, health and educational success. Adults are completely different in this regard. That is, they are more inclined to visible social conflicts. Therefore, the age characteristics of students must be taken into account when investigating ways to resolve pedagogical conflicts.

Among the various aspects of the problem of pedagogical conflict, the following are more important:

- Relation of the teacher's position with the management style (organizational activity);
- interaction strategies used by the teacher in pedagogical conflict;
- The social role of the teacher in pedagogical activity, which contributes to the aggravation of interpersonal conflicts.

The role of the teacher in conflict situations is determined by his position. An objective, fair position of the teacher, who tries to resolve the conflicts through the interaction can play an important role in overcoming the conflict.

Thus, identifying the causes of conflicts and finding solutions to prevent them from becoming worse has a positive effect on both interpersonal relationships and the effectiveness of pedagogical activities.

Keywords: Pedagogical Conflict, Contradiction, Confrontation, Interaction, Compromise.

İNSAN HÜQUQLARI VƏ İNSAN LƏYAQƏTİ
HUMAN RIGHTS AND HUMAN DIGNITY

Kəmalə Abbasova

Magistr, Azərbaycan Universiteti, Sosial İş İxtisası, Bakı Şəhəri

ÖZET

Əvvəla, onu qeyd etmək istərdim ki, hər bir insan anadan bir fərd olaraq dünyaya gəlir. O, inkişaf mərhələlərindən keçərək bir şəxsiyyətə çevrilir. Həmin fərdin necə bir şəxsiyyət olması isə onun həyat şəraitindən və fəaliyyətindən asılı olur. Həmin şəxsiyyətin ibrətamiz bir şəxsiyyət kimi formalaşması isə onun həyatına daxil olan faktorlardan ibarət olur.

Cəmiyyətimizdə hər bir fərd bir şəxsiyyət adı altında birləşməkdədir. Həmin şəxsiyyətin inkişafı və formalaşması yolunda cəmiyyətin, əsas da valideynlərin misilsiz rolu vardır. Çünki, sağlam cəmiyyət demək, sağlam ailələr və sağlam düşüncəli valideynlər deməkdir. Valideynlər hər zaman övladını sağlamruhlu, ideal bir şəxsiyyət kimi görmək istəyərlər. Bunun üçün də onlar üçün əlverişli və maneəsiz bir mühit yaratmağa çalışırlar. Bəzən onların da əlində olmadığı səbəblərdən və ailədaxili münasibətlərdən ötrü bir sıra problemlər yaranar və bu, uşağın inkişafında maneələrə, şəxsiyyət kimi formalaşması yolunda isə bir çox psixoloji problemlərə yol açar. Ancaq, bir şəxsiyyət kim olmasından və necə həyat şəraitində böyüməsindən asılı olmayaraq, öz hüquqlarını bilməli və daim müdafiə etməyi bacarmalıdır. Bu düşüncə isə valideynləri tərəfindən hələ uşaqkən insanlarda təbliğ edilməlidir. Çünki, bugünkü gündə biz cəmiyyətimizdə hələ kiçik yaşlarda cinsi istismara məruz qalmış və susmuş uşaqlar görürük. Biz cəmiyyətimizdə şiddətə, xəyanətə məruz qaldığı halda qadınsan susmalısən deyən analar görürük. Niyə analar? Çünki, həmin analar da öz anaları tərəfindən cinsi ayrı-seçkilik düşüncəsi ilə böyümüş və susdurulmuşdur. Bəs, belə cəmiyyətdə biz necə sağlamdüşüncəli və sağlamruhlu gənclər yetişdirə bilərik?! Onları necə dahi və ibrətamiz bir şəxsiyyət kimi gələcək nəsillərə nümunə göstərə bilərik?! Bu suallara cavabı dahi mütəfəkkir və psixoloq Muxamma Qaddinin də dediyi kimi “özündən başla!” deyərək verməliyik.. Buna ilk addımı öz hüquqlarımızı bilərək və insan ləyaqətinə hörmət edərək başlamalıyıq.

Hər bir vətəndaş cəmiyyətdə tutduğu yerindən və mövqeyindən asılı olaraq, bir sıra öhdəliklərə və ümumi dəyərlərə sahibdir. Mən də cəmiyyətin bir üzvü olaraq, bir hüquqşunas, mütəxəssis və sosial işçi kimi bir çox ümumi dəyərlərə və etik prinsiplərə sahibəm.

Anahtar Kelimələr: İnsan, Cəmiyyət, Hüquq, Dəyər Anlayışı.

ABSTRACT

First of all, I would like to note that every human being is born as an individual. He goes through stages of development and becomes a person. What kind of person that person is depends on his living conditions and activities. The formation of this personality as an instructive personality consists of the factors that enter his life.

In our society, every individual is united under the name of an individual. Society, especially parents, has an incomparable role in the development and formation of this personality. Because a healthy society means healthy families and healthy parents. Parents always want to see their child as a healthy, ideal person. For this, they try to create a favorable and unobstructed environment for them. Sometimes a number of problems arise due to reasons beyond their control and family relationships, which lead to obstacles in the development of the child, and many psychological problems in the formation of personality. However, no matter who an individual is or how he or she grows up, he or she must know and be able to defend his or her rights. This idea must be propagated by parents when they are children. Because today we see in our society children who were sexually abused at an early age and remained silent. We see mothers in our society who say that if you are a woman, you should be silent when you are subjected to violence and betrayal. Why mothers? Because those mothers were also raised and silenced by their mothers with the idea of sexual discrimination. But how can we raise healthy and sane young people in such a society ?! How can we set an example for future generations as a genius and instructive person ?! The answer to these questions, as the great thinker and psychologist Muhammad Gaddi put it, is "Start with yourself!" We must start with the first step, knowing our rights and respecting human dignity.

Every citizen has a number of responsibilities and common values, depending on his place and position in society. As a member of society, as a lawyer, specialist and social worker, I also have many common values and ethical principles.

Keywords: Human, Society, Law, Concept of Value.

KONKORDATO SÜRECİNDE SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİLERİNİN FESHİNİN
COVID 19 PANDEMİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE TERMINATION OF PERPETUAL OBLIGATION IN THE
CONCORDATO PROCESS WITH REGARDS TO THE COVID 19

Barış KÜÇÜK

Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı
*Dr., Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Law, Law of Civil Procedure and Enforcement and
Bankruptcy Law of Religion*

ORCID NO: 0000-0002-8488-7096

ÖZET

Covid 19 pandemisi ile birlikte tüm dünyada olağanüstü bir süreç yaşanmıştır. Sosyal ve ekonomik koşullar değişime uğramıştır. Pandemi sadece insanların yaşamını etkilemekle kalmamış, hukuk kurallarını da etkilemiştir. Hukuk, insandan ayrılmayan bir parçadır. Sosyal ve ekonomik hayatın değişmesi ile birlikte hukuk kuralları da değişmekte. Pandemi nedeniyle ortaya çıkan bulgular, mali ve hukuki yönü olan konkordato kurumunu da etkiledi. Konkordato, Türk İcra ve İflas Hukuku kuralları içinde yer almaktadır. Bununla birlikte 7101 sayılı 2018 değişikliği ile daha da yoğun şekilde hukuk sisteminde yer almıştır. Konkordato düzenlemesinin amacı mali açıdan zor duruma düşme tehlikesi olan borçlunun, borcundan kurtulabilmesini sağlamaktır. Konkordatoya ilişkin düzenlemeler İcra İflas Hukuku içinde yer almaktadır. Ancak maddi hukuka etkisini ise sürekli borç ilişkileri açısından göstermektedir. Öncelikle sürekli borç ilişkisi kavramından anlaşılması gereken borç ilişkisi varlığını devam ettirdiği sürece yerine getirilmesi zorunlu olan borç ilişkileridir. İcra ve İflas Kanunu madde 296’da konkordato mühletinin sözleşmelere etkisini düzenlemektedir. Bu maddeye göre sözleşmenin diğer tarafı konkordato projesinden etkilenmese de borçlunun taraf olduğu ve işletmenin devamı için önemli olan sözleşmeler feshedilebilir. Ancak bunun için konkordato komiserinin uygun görüşü ve mahkemenin onayı gerekir. Kanun maddesi emredici niteliktedir. Taraflar aralarında farklı bir sözleşme yaparak bu zorunluluğu ortadan kaldıramaz. Kanun metninde yer alan “uygulanmaz” ifadesinden anlaşılması gereken ise borçlar hukuku anlamındaki “geçersizlik” durumudur. Borçluya verilen feshetme yetkisi ile birlikte borçlu finansal açıdan ağır yükten kurtulacaktır. Bu sayede borçlarını ödeyebilmek için nakit ihtiyacı sağlayacaktır. Sürekli borç ilişkilerinin feshinin kötüye kullanılması engellenmelidir. Bu nedenle kanun koyucu konkordato komiserinin izni ve mahkemenin onayı ile sözleşmelerin feshine karar vermektedir. Covid 19 pandemisi ile birlikte sözleşmelerin feshi ve sözleşmelerin uyarlanması konuları sıklıkla tartışılmıştır. Konkordato sürecinde borçlunun sözleşmeleri sona erdirebilmesi hukuki açıdan önemli bir imkandır. Sürekli borç ilişkilerinin feshi ile birlikte karşı tarafın zararı da düşünülmelidir. Covid 19

pandemisi sadece boçluyu değil ekonomik faaliyetine devam eden alacaklı tarafı da etkilemektedir. O halde sözleşmenin feshi ile birlikte meydana gelen zararın da karşılanması gerekir. Bildiride, sürekli borç ilişkilerinin feshi Covid 19 pandemisi açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs Salgını, Konkordato, Sürekli Borç İlişkileri, Fesih, İcra ve İflas Hukuku.

ABSTRACT

With the Covid 19 pandemic, an extraordinary process has been experienced all over the world. Social and economic conditions have been changed. The pandemic has not only affected people's lives, but also the rules of law. Law is an inseparable part of human. The legal rules are also changing along with the changes of social and economic life. The financial and legal aspects of the concordat institutions has been affected by the results arising from the pandemic. Concordat is located in the Turkish Execution and Bankruptcy Law rules. However, with the 2018 amendment numbered 7101, it has been more intensely involved in the legal system. The purpose of the concordat arrangement is to ensure that the borrower, who is in danger of falling into a financial difficult situation, can get rid of the debt. Regulations regarding concordat are included in Execution and Bankruptcy Law. However, it shows its effect on substantive law in terms of perpetual debt relations. First of all, perpetual debt relations have to be understood as the relationships that must be fulfilled as long as the debt continues its existence. Article 296 of the Execution and Bankruptcy Law regulates the effects of the concordat period on the contracts. According to this article, the other party of the contract is not affected by the concordat project, though the contracts to which the debtor is a party and that are important for the continuation of the business can be terminated. However, this requires the approval of the concordat commissioner and the court's approval. The article is mandatory. The parties cannot eliminate this obligation by making a different agreement between them. The expression "not applicable" in the text of the law shall be understood as "invalidity" in the sense of the law on obligations as "invalidity" in the sense of the law of obligations. With the termination authority given to the debtor, the debtor will be relieved of financial heavy burden. Thereby, it will provide cash needs to pay its debts. The abuse of the termination of perpetual debt relations should be prevented. For this reason, the legislator decides to terminate the contracts with the permission of the concordat commissioner and the approval of the court. With the Covid 19 pandemic, the issues of termination and adaptation of contracts were frequently discussed. It is an important legal opportunity for the debtor to terminate the contracts during the concordat process. With the termination of perpetual debt relations, the loss of the other party

should also be considered. Covid 19 pandemic affects not only the debtor but also the creditor who continues its economic activity. In that case, the damage caused by the termination of the contract must also be covered. In the congress, the termination of permanent debt relations will be evaluated in terms of the Covid 19 pandemic.

Keywords: Coronavirus Pandemic, Concordat, Perpetual Debt Obligation, Termination, Enforcement and Bankruptcy Law.

IMPORTANCE OF ENVIRONMENTAL AWARENESS

Seema Sadiq

Research Scholar, Shri Agrasen Mahila Mahavidyalay, Azamgarh
(V.B.S.P.U. Jaunpur)

ABSTRACT

Environment plays an important role in healthy living and the existence of life on planet earth. Earth is a home for different living species and we all are dependent on the environment for food, air, water, and other needs. There are different types of human activities which are directly attributed to the environmental disasters, which includes - acid rain, acidification of oceans, change in the climate, deforestation, depletion of an ozone layer, disposal of hazardous wastes, global warming, overpopulation, pollutions, etc . The environment is the key to the existence of life on earth. But there is a drastic environmental change due to global warming, excessive pollution, industrialisation, etc. The natural environment is a gift of nature and we need to conserve it for the benefit of life in the future. Environment is a sole factor for the existence of life on earth. Without it, there can be no life on earth. In our solar system, there are other big planets but, have no life due to lack of environment. Hence, even scientists are working on only Mars to create life on it as it has some suitable environment. This shows the importance of the environment for life and existence. So, we can say that environment plays a very important role for all the human beings. Its various roles in life are as follows: for healthy living, better breath, better water, better rainfall, better soil, better life, etc. So, environmental awareness is an incredibly important part of our lives. In order to protect the sustainability of the planet, everyone needs to commit to becoming more environmentally aware.

Keywords: Environment, Global Warming, Awareness, Kalidasa's Concept, Pollution.

AKILLI ETKİNLİK ORGANİZASYON VE DEĞERLENDİRME PLATFORMU
GELİŞTİRİLMESİ
DEVELOPMENT OF INTELLIGENT EVENT ORGANIZATION AND EVALUATION
PLATFORM

Bülent BEDİR

Ar-Ge Müdürü, HİTSOFT Ar-Ge Merkezi
R&D Manager, HİTSOFT R&D Center
ORCID NO: 0000-0002-5303-8235

Ahmet FEYZİOĞLU

Dr., Marmara Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Üretim Planlama ve Kontrol Anabilim Dalı
Dr., Marmara University, Faculty of Technology, Department of Production Planning and Control
ORCID NO: 0000-0003-0296-106X

Gülşen OTÇU

Analist ve Test Mühendisi, HİTSOFT Ar-Ge Merkezi
Analyst and Test Engineer, HİTSOFT R&D Center
ORCID NO: 0000-0002-2034-2310

ÖZET

Son yıllarda, Eventbrite, Meetup ve Eventful gibi etkinlik tabanlı platformlar, kullanıcıların çevrimiçi-çevrimdışı sosyal etkinlikleri organize edebilecekleri veya kaydolabilecekleri popüler yeni bir sosyal ağ türü olarak ortaya çıkmıştır. Mevcut platformlarda enstitü, üniversite, kongre merkezleri gibi sürekli etkinlik yapan kurum ve kuruluşlar, etkinliklerini farklı kanallarla ilgili ilgisiz tüm kişilere duyurmaktadır. Bu kurumlar, etkinlik öncesi ve sonrasında katılımcılar ile kapsamlı bir etkileşim içerisine girememekte ve bu sebeple katılımcıların değerli fikirlerine ulaşamamaktadır.

İncelenen benzer platformlar ve yapılan araştırmalar sonucunda, genelde tüm etkinlikler özelde ise nitelikli etkinliklerin organizatör, sponsor ve katılımcıları için interaktif bir iletişim platformunun oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada; bilimsel, sanatsal ve fiziksel tüm etkinlikleri kapsayan, etkinliklerin kalıcı ve değerli sonuçlarının saklanması ve bu sonuçların ilgili kişilere akıllı öneri sistemleri üzerinden anlamlı raporlar halinde sunulmasını sağlayan platform oluşturulması amaçlanmıştır. Geliştirilen platformda kişilerin kendi profillerine uygun, nitelikli etkinliklere ulaşabilmesi ve organizatörlerin etkinliklerini daha kolay bir şekilde düzenleyebilmesi sağlanmıştır. Platformda etkinliklere katılan kişiler arasında iletişim, konuşma odalarında gerçekleşmektedir. Böylece insanlar somut olaylar

üzerinde yorumlar yaparak hem kendini geliştirmeyi hem de başkalarına faydalı olmayı başaracaktır. Bu yorumlara duygu analizi yapılarak kişilerin etkinlik hakkındaki gerçek beğeni seviyeleri makine öğrenmesi yöntemleriyle otomatik olarak tespit edilmektedir. Olumlu ve olumsuz ifadeler içeren yorumları daha doğru ve ayrıntılı değerlendirmek için çoklu nitelikli duygu analizi kullanılmıştır. Geliştirilen sosyal ağ tabanlı öneri sistemi ile de kişilere yeni etkinlikler ve profile uygun yeni kişi önerileri yapılabilmektedir. Öneri sistemi türü olarak etkinliğin açıklamasına ve kullanıcının tercih ettiği seçeneklerin içeriğine dayanan İçeriğe Dayalı Filtreleme Sistemi ile kullanıcının davranışlarını analiz etmeye ve diğer kullanıcılarla olan benzerliğini temel alarak neleri beğeneceklerini tahmin etmeye dayanan İşbirliğine Dayalı Filtreleme Sistemi kullanılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda altyapı oluşturularak akıllı öneri sistemi geliştirilmiştir. Bu sistem; örnek veri kümesinin oluşturulması, yorumun morfolojik analizinin yapılması, modelin eğitilmesi, duygu analizi modelinin test edilmesi, duygu analizi sonuçlarının etkinlik sayısal puanına dönüştürülmesi ve sosyal ağ tabanlı öneri sisteminin geliştirilmesi iş modülleri takip edilerek tamamlanmıştır. Deneysel ve gerçekleştirme çalışmalarıyla öneri modeli test edilmiştir. İçerik sağlayan servisler (kayıt, login, anasayfa, vitrin, etkinlik oluşturma, etkinlik katılım, arama vd.) geliştirilerek mobil ve web arayüz oluşturulmuştur. Konferans organizasyon sistemi (ön analiz çalışması, konferans menüsü, konferans sayfası ve alt menüleri, hakem paneli, kayıtlı performanslar) geliştirilerek prototip platform tamamlanmıştır. Etkinlik bazlı uygulama olan bu platform ödül sistemi, akıllı etkinlik öneri sistemi, gerçek zamanlı ödeme sistemi modüllerini içermektedir. Entegrasyon çalışmaları ve genel testler (kullanılabilirlik, yük, güvenlik testi, yapay zekâ testi, duygu analizi testi) sonucunda konuşma grupları oluşturma, interaktivite sağlama, etkinliğin performansının akıllı olarak puanlanması, kullanıcıların sadakat puanının hesaplanması işlemlerinin sorunsuz bir şekilde çalıştığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duygu Analizi, Sosyal Ağ Tabanlı Öneri Sistemi, Büyük Veri, Makine Öğrenmesi, Kullanıcı Deneyimi.

ABSTRACT

In recent years, event-based platforms such as Eventbrite, Meetup and Eventful have emerged as a popular new type of social network where users can organize or sign up for online-offline social events. In current applications, institutions and organizations that are constantly engaged in activities, such as institutes, universities and congress centers announce their activities to all related or unrelated people through different channels. These institutions cannot engage in comprehensive interaction with participants before and after the event and therefore cannot reach valuable ideas of participants.

As a result of similar platforms and studies researched, the necessity of creating an interactive communication platform with the organizers, sponsors and participants of all activities in general and qualified events in particular is emerged. In this study, it is aimed to create a platform covering all scientific, artistic and physical activities, which provide to store the permanent and valuable results of the activities and present these results to the relevant people in meaningful reports via intelligent recommendation systems. On the developed platform, people can reach qualified events according to their own profiles and organizers can organize their events more easily. Communication between people participating in the events takes place in conversation rooms on the platform. Thus, both people will be able to improve themselves and be useful to others by making comments on tangible events. The real appreciation levels of the people which are obtained by sentiment analysis of these comments, is automatically determined by machine learning methods. Multiattribute sentiment analysis was used to evaluate comments more accurately and detailed which contain positive and negative statements. With the developed social network-based recommendation system, new activities and new person suggestions can be made to people according to their profile. As the recommendation system type Content-based Filtering System was used which is based on the description of the event and the content options of the user's preferred, Collaborative Filtering System was used to analyze the user's behavior and predict what they will like based on their similarity with other users. Accordingly, these studies, an intelligent recommendation system has been developed by creating an infrastructure. This system was completed by following these work modules; creating sample data set, morphological analysis of the comment, training the model, testing the sentiment analysis model, converting sentiment analysis results into the activity numeric score and developing social network-based recommendation system. The recommender model was tested with experiments and implementation studies. Content provider services (registration, login, homepage, showcase, event creating, event participation, search, etc.) were developed and mobile-web interface was created. The prototype platform was completed by developing the conference organization system (pre-analysis, conference menu, conference page and sub-menus, referee panel, recorded performances). This platform, event-based application, includes reward system, intelligent event recommendation system, real-time payment system modules. As a result of integration studies and general tests (usability, load, security test, artificial intelligence test, sentiment analysis test), it has been observed that the processes of creating conversation groups, providing interactivity, intelligent evaluation performance of the activity and calculating the loyalty score of users work accurately.

Keywords: Sentiment Analysis, Social Network Based Recommendation System (SNRS), Big Data, Machine Learning, User Experience (UX).

УПРАВЛЕНИЕ В РАЗДЕЛЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: ОПЫТ ГАГАУЗИИ
GOVERNANCE IN A DIVIDED SOCIETY: CASE OF GAGAUZIA

Cuijuclu Elena

Comrat State University, Lecturer of Political Science

В статье рассмотрены факторы обеспечения эффективного управления в разделенном обществе Республики Молдова на примере автономного территориального образования Гагаузия. Особое внимание в работе уделено анализу степени устойчивости и успешности принятого в 1994г. закона о предоставлении гагаузскому населению территориальной формы самоуправления в контексте функционирования особого правового статуса и тенденций взаимодействия между центральными и региональными органами власти. Среди вызовов устойчивости устройства автономии и управления были выделены среди прочих противоречия законодательства и нечеткость полномочий региона, непоследовательность действий, низкий уровень взаимодействия между центральными и местными органами власти, степень институционализации ведения политических споров и постоянного диалога с меньшинствами, в том числе относительно устройства автономии.

ABSTRACT

The article examines factors of effective governance in a divided society of the Republic of Moldova on the case of the Autonomous Territorial Unit of Gagauzia. Analysis was focused on a degree of stability and success of the solution to grant the Gagauz population territorial self-governance in 1994 in the context of functioning special legal status and prospects in relations between central and regional authorities. Among the challenges of autonomy arrangements and governance sustainability there were identified contradictions in legislation, lack of clarity in competencies of the region, insufficient degree of cooperation and institutionalization of political disputes and dialogue between central and regional authorities.

Keywords: Divided Society, Autonomy Arrangements, Governance Sustainability, Relations Between Central and Regional Authorities, Gagauzia.

**TREND ANALYSIS OF AOD AND AE IN ILORIN AND CAPO VERDO, WEST
AFRICA**

Sharafa Salihu Bolaji

Department of Physics, Usmanu Danfodiyo University Sokoto, Sokoto, Nigeria

Aliyu Rakiya

Physics Department, Kano State University of Science and Technology Wudil, Kano, Nigeria.

Ibrahim Bolaji Balogun

Physics/Electronics Unit, Kwara State Polytechnic, Ilorin, Nigeria

ABSTRACT

Analysis of atmospheric aerosols enhances confidence in the evaluation of its effects on both local and regional climate change. To accomplish this over West Africa, it is vital to be familiar with aerosols' temporal characteristics over the area. West Africa has witnessed more frequent and intensified dust storms in the past. Trend analysis of aerosols in this region requires observational data regarding its physical and optical properties. For this, the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) software has been used. Monthly averaged measurements of aerosol optical depth at 550 nm (AOD, τ) and Angstrom exponent at 470 – 660 nm (AE, α) data from Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer (MODIS) over Capo Verdo and Ilorin Aerosol Robotic Network (AERONET) stations were analyzed in this study. The satellite dataset collected for a period from 2000 to 2015 were examined in relation to their trends. It was discovered that the Ilorin and Capo Verdo stations were dominated by fine mode and coarse mode particles, respectively. Also, an increasing trend in aerosol loading was noticed in Ilorin while a reduction was noticed in Capo Verdo. It was also deduced that fine mode aerosols are on the increase in the two stations. The analysis for the seasonal variation shows that during the dry season, both aerosol loading and fine mode aerosols are on the increase in both stations. In the rainy season, Ilorin station recorded increasing aerosol loading and an increase in dust pollution. On the other hand in Capo Verdo, a reduction in aerosol loading was noticed while fine mode aerosols are on the increase. Seasonal contribution of aerosols show that dry seasons has the highest pollution recorded in Ilorin while Capo Verdo record the least during the same dry season. The highest contribution of fine mode aerosols in both stations was noticed in the rainy season.

Keywords: Aerosol Optical Depth, Angstrom Exponent, MODIS, AERONET, West Africa.

STATISTICAL DISTRIBUTION OF AEROSOL OPTICAL DEPTH AT UV
WAVELENGTH (340 NM) OVER A GUINEA SAVANNAH ZONE OF WEST
AFRICA REGION, ILORIN, NIGERIA

Ibrahim Bolaji Balogun

Department of Science Laboratory Technology, Physics/Electronics Unit, Kwara State Polytechnic, Ilorin,
Nigeria

Sharafa Salihu Bolaji

Department of Physics, Usmanu Danfodiyo University Sokoto, Sokoto, Nigeria

ABSTRACT

The understanding of aerosol properties and their effect on UV radiation have been a challenge due to paucity of aerosol data. This paper aims to study the statistical distribution of Aerosol Optical Depth (AOD) at UV wavelength (340 nm) over Ilorin i.e. the daily, monthly, seasonal and annual variation of AOD. Thirteen years (2002-2014) of monthly AOD data obtained from AERONET data were used for the study. Three seasons were observable from the AOD values namely (a) harmattan season between November of a year and end of February of the following year when the AOD is very high; (b) the hybrid season when the AOD drops from high to low within three months of March to May and (c) the raining season when the AOD is at its minimum and has lowest fluctuation range between May and October of a year. The overall mean of daily AOD is 0.769 with median of 0.645 and standard deviation of 0.38161 respectively. It skewed about 0.5 with a minimum value of 0.147 and the maximum of 1.859. It has its variance and range to be 0.146 and 1.712 respectively. About 67 % of AOD falls within 0.5 to 1.0, while about 30 % falls within 1.0 to 1.5. Only about 1 % falls above 1.5 while the remaining 2 % falls below 0.5.

Keywords: Aerosol Optical Depth, UV, Inter-Tropical Discontinuity, Short Wave Radiation, Long Wave Radiation.

PHYTOCHEMISTRY AND PHARMACEUTICAL POTENTIAL OF
PSEUDOCEDRELA KOTSCHYI AND *VITELLARIA PARADOXA* ON SELECTED
CLINICAL ISOLATES

Teslim Adeyinka Akande

Department of Science Laboratory Technology, Kwara State Polytechnic, Ilorin, Nigeria

Elizabeth Oyetayo Oyagbola

Department of Science Laboratory Technology, Kwara State Polytechnic, Ilorin, Nigeria

ABSTRACT

The widespread use of herbal remedies and health care preparation has been traced to the occurrence of natural product with medicinal properties. The rich chemical diversity in plants promises to be a potential source of antibiotic resistance modifying compounds and has yet to be adequately explored. This has prompted the search for such compounds from a variety of medicinal plants.

The aim of this paper involve the examination of bio-active/ pharmaceutical compounds and antimicrobial determination of ethanol extracts of *Pseudocedrela kotschyi* and *Vitellaria paradoxa* against *Staphylococcus aureus* (ATCC 25923), *Pseudomonas aeruginosa* (ATCC 27853), *Enterococcus faecalis* (ATCC 29212), *E. coli* (NTCC 12900), and *E. coli* (ATCC 35219) . The antibacterial activities of the extracts, the minimum inhibitory concentration (MIC) and minimum bactericidal concentration were qualitatively and quantitatively determined by agar diffusion method. Bio-active compounds were also determined using Gas Chromatography – Mass Spectrometry (GC-MS). The antibacterial activity of ethanolic extracts of the plant barks, in various concentrations against the test organisms ranged from 70 -290 mm zone of growth inhibition. The minimum inhibitory concentration (MIC) and the minimum bactericidal concentration (MBC) of the individual plant barks ranged between 1.56 and 6.25 mg/ml and 1.56 and 12.5 respectively in the extracts and was compared favourably with the conventional antibiotics of choice. The qualitative presence of alkaloids, flavanoids, saponins, reducing compounds and tannins in all the plants bark was found to be 0.39%, 3.74%, 2.05%, 5.62% and 97.32mg/100g respectively in *Pseudocedrela kotschyi* and 0.09%, 4.19%, 3.94%, 6.74% and 91.11mg/100g respectively in *Vitellaria paradoxa*. Furthermore, the study revealed the presence of many metabolites of which 3 – Cyclohexen - 1 – ol, Tetrazole, 1- (1 – 3 – dioxolan – 4 – ylmethy and 1 – aminopyrene were common in all the bark of the plants used. *Pseudocedrela kotschyi* had p- benzoquinone, 2 – methyl and *Vitellaria paradoxa* had Z – 1, 9 – Hexadecadiene as their major compounds. The results

provide a tangible use of these plants in treating microbial infection with a possible exploitation of plant for new potent antimicrobial agents.

Keyword: Pseudocedrela Kotschyi, Vitellaria Paradoxa, Minimum Bactericidal Concentration, Gas Chromatography – Mass Spectrometry.

**FLOUR COMPOSITION AND PHYSICOCHEMICAL PROPERTIES OF
AMAHEWU COMPOSITED WITH DEFATTED SOYBEAN PREPARED WITH
DIFFERENT INOCULUM**

Bukunmi T. Makanjuola

Department of Home Economics and Food Science, University of Ilorin, Ilorin, Nigeria

Adewumi T. Oyeyinka

Department of Dietetics and Human Nutrition, University of KwaZulu-Natal, Pietermaritzburg, South Africa

Samson A. Oyeyinka

Department of Biotechnology and Food Technology, University of Johannesburg, Doornfontein Campus,
Gauteng, South Africa

ABSTRACT

Amahewu is a fermented (predominantly maize)-based beverage popular in Southern Africa. Because the major nutrient in amahewu is carbohydrate and to further combat protein-energy malnutrition in Africa, efforts have been made to enrich the beverage with different plant food materials such as Aloe vera leaf powder, Moringa oleifera leaf powder and Bambara groundnut. However, the use of defatted soybean flour in the enrichment of amahewu has not been reported. Furthermore, substantial variations in *amahewu* quality have been reported in the literature, presumably due to the use of different inoculum types. Therefore, in this study, the effect of different inoculums on the physico-chemical properties *amahewu* enriched with defatted soybean flour was determined using standard methods. Carbohydrate (44.14-76.84%), followed by protein (7.41-37.66%) were the major components of the flours. The pH of maize meal and composited maize ranged between 5.94 and 6.21 at the 0 h of fermentation, but reduced to between 3 and 4 after fermentation for 48 hr. On the other hand, the titratable acidity increased with increase in fermentation period and this was accompanied with a slight increase in the brix level (25-27 °Brix). The mean sensory scores were similar among *amahewu* types suggesting that the enrichment with soybean and the use of different inoculum type did not significantly affect the consumers acceptability of the beverage. Future studies are required to further determine the nutritional profile, digestibility, microbial quality and effect of storage period on the enriched amahewu.

Keywords: Amahewu, Protein-Energy- Malnutrition, Physicochemical Properties.

**CATALYTIC AND PHOTOCATALYTIC DEGRADATION OF AMOXICILLIN
FROM AQUEOUS SOLUTION BY FENTON REAGENT AND TITANIUM DIOXIDE**

Maria Gonța

Department of Industrial and Ecological Chemistry, State University of Moldova

Larisa Mocanu

Department of Industrial and Ecological Chemistry, State University of Moldova

Vera Matveevic

Department of Industrial and Ecological Chemistry, State University of Moldova

ABSTRACT

This paper describes a study of catalytic and photocatalytic oxidation of amoxicillin (AMX) by Fenton process, titanium dioxide from aqueous solution. This drug is not biodegradable and under such conditions as catalytic and photocatalytic oxidation by Fenton process, could be a very effective alternative treatment. The primary objective of this research was to optimize the parameters that influence the oxidation process of AMX and to evaluate the degradation of AMX by Fenton reagent and titanium dioxide. Several experimental studies have been performed in order to determine the degradation/mineralization effect and optimal concentrations of oxidant and catalyst. The initial concentrations of the reactants used under oxidation by Fenton process ranged from 0.01 to 0.3 mM for Fe (II) and 1 to 5 mM for H₂O₂.

The pH value was adjusted to 2.2 using 0.1 N H₂SO₄. As a result of laboratory research, it was found that the optimal ratio of Fe²⁺: H₂O₂: AMX is 1: 10: 2. It was concluded that the response effect of each independent variable depends on the value of the other, due to the existence of cross interactions. As a result of the optimization process of the physico-chemical parameters, it was obtained that the maximum mineralization/ oxidation rate of amoxicillin by oxidation by Fenton process has been 96%, and the degradation rate of AMX – 90%.

Moreover, a photocatalytic oxidation of AMX by titanium dioxide from synthetic solutions in an open photochemical reactor with titanium oxide (IV) and hydrogen peroxide under UV irradiation (254 nm) in a weakly acidic medium, was performed. Photochemical oxidation process was carried out in order to optimize the physicochemical conditions for the degradation and efficient oxidation/ mineralization of the antibiotic (AMX).

Keywords: Amoxicillin, Catalytic Oxidation /Mineralization, Fenton Reagent, Photocatalytic Oxidation, Titanium Dioxide, Synthetic System.

ADVANCED OXIDATION PROCESSES FOR MINERALIZATION OF CATIONIC-
TRIMETHYL-AMMONIUM BROMIDE CATIONIC SURFACTANT**Maria Gonța**

State University of Moldova, Department of Industrial and Ecological Chemistry

Veronica Porubin-Schimbător

State University of Moldova, Department of Industrial and Ecological Chemistry

ABSTRACT

The risk of environmental pollution with eco-friendly surfactants is quite significant. To prevent surfactant contamination of water and soil, the decrease of the concentration of cationic surfactant Cetyl-Trimethyl-Ammonium Bromide (CTAB) in model systems has been studied by using photodegradation under UV/TiO₂/ H₂O₂ and UV/Fe²⁺/H₂O₂ (photo-Fenton) conditions. In both processes, the factors influencing the effectiveness of photodegradation were evaluated. The residual concentration of the cationic surfactant was determined by UV/VIS spectrophotometry using methylene blue as a coloring agent and extraction. The research results showed that the concentration of the CTAB surfactant could be significantly reduced by using both UV/TiO₂/H₂O₂ and UV/Fe²⁺/H₂O₂ processes with a degree of mineralization and degradation of about 50%. For both systems the catalytic oxidation process was optimized according to the physico-chemical parameters: TiO₂ concentration, Fe (II) and H₂O₂ concentrations, pH, time and wavelength. It is also confirmed that the UV/Fe²⁺/H₂O₂ process (photo-Fenton) was more efficient in the photodegradation of the CTAB surfactant than that of the UV/TiO₂/ H₂O₂ process.

The homogeneous/heterogeneous photocatalytic oxidation reaction rates and the degree of mineralization were determined according to different physico-chemical parameters. It was found that the optimal pH for the oxidation of CTAB with photo-Fenton reagent is 2.5, and for the UV/TiO₂/H₂O₂ system - 4.0.

Keywords: Advanced Oxidation Processes, Surfactant, Cationic Surfactant Cetyl-Trimethyl-Ammonium Bromide- Ctab, Fenton Reagent, Titanium Dioxide, Hydrogen Peroxide, Methylene Blue, Chloroform.

İSA HƏBİBƏYLİNİ ARAŞDIRMAQ PEDAQOJİ CƏHƏTDƏN BİZƏ NƏYİ
ÖYRƏDİR?

WHAT DOES THE INVESTIGATION OF JESUS HABIBAYLI TEACH US FROM A
PEDAGOGICAL ASPECT?

Abdullayev Alim Qurban oğlu
Naxçıvan Universiteti magistr

Mehriban Çingiz qızı
ADPU-Quba filialı müəllim (magistr)

XÜLASƏ

Məqalədə akademik İsa Həbibbəylinin yaradıcılıq sevgisindən danışılır. Akademik İsa Həbibbəylinin yaradıcılığında diqqətimizi daha çox çəkən məqamlar göstərilir. Həmçinin məqalədə alimin əsərlərinin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixindəki rolundan söhbət açılır. Bildirilir ki, İsa Həbibbəyli ədəbi tənqid, ədəbiyyat tarixi və nəzəriyyəsi sahəsində, həmçinin Cəlil Məmmədquluzadə əsərlərinin araşdırılmasında qiymətli əsərlər yaratmışdır.

Açar sözlər: Şəxsiyyət, Yaradıcılıq, Akademik, Elm, Ədəbi Tənqid, Ədəbiyyat.

ABSTRACT

The article talks about the creative love of academician Isa Habibbayli. Academician Isa Habibbayli's work shows the points that attract our attention the most. The article also discusses the role of the scientist's works in the history of Azerbaijani literature. It is said that Isa Habibbayli created valuable works in the field of literary criticism, literary history and theory, as well as in the study of Jalil Mammadguluzadeh's works.

Keywords: Personality, Creativity, Academic, Science, Literary Criticism, Literature.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается важная для нашего времени научная работа академика Исы Хабиббейли. В статье также рассматривается роль трудов ученого в истории азербайджанской литературы. Говорят, что Иса Габиббейли создал ценные произведения в области литературной критики, истории и теории литературы, а также в области исследования произведений Джагиля Мамедгулузаде.

Ключевые Слова: Личность, Творчество, Академический, Наука, Литературоведение, Литература.

**СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ РАЗВИТИЯ КОЛЛЕДЖА ИМЕНИ МИХАИЛА
ЧАКИРА В КОНТЕКСТЕ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ПОСЛЕСРЕДНЕГО
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА**
STRATEGIC OBJECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF THE MIHAIL CHAKIR
COLLEGE IN THE CONTEXT OF TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF POST-
SECONDARY VOCATIONAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Maria Tanasovici

MA in Pedagogical Sciences, Director of Mihail Chakir College, Comrat
Мария Танасович, магистр педагогических наук, директор Колледжа имени
Михаила Чакира, Комрат

Процесс глобализации, увеличение масштаба миграционных потоков, возрастание динамики социокультурных трансформаций меняют представление о стратегии выстраивания карьеры. Большое значение имеет практическая направленность образования и возможность быстро приобретать опыт в практической деятельности.

Раннее включение в трудовую деятельность позволяет выпускникам колледжей быстрее получать опыт работы в выбранной сфере и это, в условиях возрастания скорости прогресса в технологиях, иногда более востребовано, чем хорошая теоретическая подготовка. Важно это и для ускорения обретения самостоятельности.

Колледж имени Михаила Чакира относится к учебным заведениям послесреднего профессионально-технического образования Республики Молдова. Важной чертой развития системы образования на современном этапе является то, что большинство выпускников доуниверситетских учебных заведений, получивших обязательное гимназическое образование, стремятся получить высшее образование, продолжая обучение в лицеях. В этих условиях сохранить такое учебное заведение, как колледж, возможно лишь при условии предоставления качественных образовательных услуг

Миссия колледжа на современном этапе определяется следующей формулировкой:

Сохраняя традиции и следуя инновациям, колледж готовит квалифицированных конкурентоспособных специалистов, создавая условия для эффективного карьерного роста каждого выпускника.

Для того, чтобы реализовать задачу подготовки конкурентоспособных специалистов был разработан ряд мер. К их числу относится улучшение исследований и анализа потребностей рынка труда, создание устойчивых

партнерских отношений с экономическими агентами, а также высокие стандарты преподавания общеобразовательных и специализированных дисциплин.

**СЕМЕЙНАЯ СТРУКТУРА И СВЯЗИ У ГАГАУЗСКОЙ СЕМЬИ В XX-XXI
ВЕКАХ**

Güllü Karanfil

Dr., Komrat Devlet Üniversitesi

РЕЗЮМЕ

У гагаузов, как и у других турок, патриархальный семейный уклад. Другими словами, семейный состав и связи не сильно отличаются от других турок. Однако время, глобализация, геополитическая ситуация; Это в разной степени повредило структуру семьи и связи каждого тюркского общества. Сила аннигиляции связана с тем, как живет общество. С другой стороны, гагаузская семья просуществовала со своими старыми обычаями и традициями до 1990-х годов; но сегодня некоторые из этих семейных традиций изменились. В этой статье мы обсудим старые, но теперь меняющиеся и исчезающие элементы семейных традиций.

Семья - это небольшая единица, которая сохраняет и поддерживает культуру, язык, обычаи и традиции народа. За 30-40 лет произошло много изменений в структуре семьи и традициях. Хотя глобализация не показывает своей серьезности, некоторые элементы в семье остаются непоколебимыми.

Ключевые Слова: Семья, Гагаузы, Патриархат, Обычаи, Целование Рук.

GAGAUZLARIN YENİ YIL YORTULARI

Panceva Sofia

Tüüüküü history-regional museum

РЕЗЮМЕ

Новогодние традиции есть в каждой стране. В данной статье мы рассказываем о гагаузских обычаях и традициях встречи Нового года.

Основной смысл колядок-восхваление дома, в который пришли колядующий, его семьи, а также различные пожелания богатства и хорошего урожая. Актуальность праздника Нового года сохранить обычаи и обряды и по сей день.

Ключевые слова: Yeni Yıl-Новый год; yıl başı-начало года; survaki- сурва-слово, которое вошло в гагаузский язык из болгарского языка; çıbık günü-день прутика; kitka-специальный самодельный цветок; Kolada-Рождественские колядки; Hêu-Hêu--название новогодних колядок; Ay-Vasil- память Василия Великого.

KÜRESEL ISINMANIN TÜRKİYE İKLİMİNE OLUMSUZ ETKİLERİ
KONUSUNDA BİLİMSEL ÖNGÖRÜLER

SCIENTIFIC PREDICTIONS ABOUT NEGATIVE EFFECTS OF GLOBAL WARMING
ONG ON TURKEY'S CLIMATE'

Ökkeş KESİCİ

Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Coğrafya Bölümü

ORCID ID: 0000-0002-4139-462X

ÖZET

İklim değişmelerini anlama konusunda, direkt ya da dolaylı birçok yöntem bulunmasına karşın, bunlar içinde buzullardaki değişimi izleyerek iklim değişmelerini ortaya koymanın daima ayrı bir yeri olmuştur. Zira varlıkları bütünüyle iklim elemanlarına bağlı bulunan buzullar iklimsel değişmeleri hassasiyetle yansıtırlar. Aynı şekilde buzullar birkaç yıllık kısa dönemli iklimsel oynamalara değil, nispeten uzun dönemli değişmelere uyma eğilimindedirler. Ayrıca kesintisiz ve güvenilir meteorolojik kayıtların 50-60 yıldan daha eskiye gitmediği Türkiye gibi ülkelerde bu yöntemin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Bugün Türkiye’de buzullar ancak en yüksek 5-6 dağla sınırlıdır. Bunlar; Güneydoğu Torosların en yüksek kısımlarını oluşturan Cilo-Sat grubu ve Orta Toroslardaki Aladağlar, iç bölgelerdeki yüksek volkan konileri olan Ağrı, Süphan ve Erciyes ile Kuzey Anadolu Dağlarının doğu bölümündeki Kaçkar grubudur.

Türkiye’de buzulların varlığının bilinmesi ve keşiflerinin gerçekleştirilmesi çok geç olmuştur. Nitekim 20. yüzyıl başlarına kadar Türkiye buzulları hakkında bilinenler; hemen tamamı yabancılara ait seyahat yazıları, dağcı veya amatörlerin verdikleri haberlere dayanan ilk bilgiler ya da başka amaçlar için yapılan çalışmalar içinde yer alan genel bilgiler şeklindeydi. Hatta buzulların bir kısmının keşfi, ancak 20. yüzyılın ilk yarısı içinde gerçekleştirilmiştir. İlk ciddi araştırmalar ise 1940’lı yıllar ile 1960’lı yıllar arasında yapılmıştır. Ancak tüm bu araştırmalar, gerek ilk oluşları ve zamanlarındaki bilimsel seviye, gerekse erişimin zorluğu, fakat özellikle detay ve doğruluk açısından topografya haritalarının yetersizliği yüzünden haritalarının basit, şematik ve daha az ayrıntı içermesine neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Buzulları, İklim Değişmeleri, Küresel Isınma, Ağrı Dağı, Cilo Dağı, Kaçkar Dağı, Erciyes Dağı.

ABSTRACT

Although there are several other methods in the study of climatic changes the place the study of morphological changes of glaciers occupies in the study of climatic changes is indispensable. Since all their existence depends entirely on climatic factors glaciers are more sensitive to and indicative of climatic changes than other study methods employed in climatic researches. In addition, in the study of climate and climatic changes glaciers provides more reliable sources of data indicative of long term trends in the direction rather than short term volatility. Moreover, in a country, such as Turkey, where uninterrupted, reliable meteorological data collection is no older than 60 years the method of glacier study becomes indispensable. Today, the existence of glaciers in Turkey is confined to 5-6 highest mountains. These include Cilo-Sat ranges in the highest parts of South-east Taurus, Aladağ Mountains in Central Taurus, high Volcanic cones, such as Ağrı and Süphan in the east Anatolia, Erciyes in Central Anatolia, and Kaçkar ranges in the east part of North Anatolia Mountains.

The exploration of glaciers in Turkey and their study is relatively new phenomena. Until the beginning of 20th Century, all known about glaciers in Turkey were exclusively based on general information reported by foreign travellers, mountaineers, and amateurs for different purposes. Even the parts of their discovery came about in the first half of the 20th. Century. The first serious researches were conducted between 1940s and 1960s. But the information and maps reached to us from these studies are simplistic, schematic and less detailed because of the lack of scientific study before, lack of experience and equipments in overcoming inaccessibility's of the regions, and, above all, the lack of topographic maps.

Keywords: Turkey Glaciers, Climatic Change, Global Warming, Mount Ağrı, Mount Cilo, Mount Kaçkar, Mount Erciyes.

ВОСПРОИЗВЕДЕНИЕ КОНЦЕПТА «СИМВОЛА» В СОВРЕМЕННОЙ
ГАГАУЗСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ
ÇAĞDAŞ GAGAUZ EDEBİYATINDA ‘SEMBOL’ KULLANIMI

Doç. Dr. Tudora Arnaut

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ÖZET

Çağdaş Gagauz edebiyatında ‘sembol’ kavramı her ne kadar şair ve yazarların eserlerinde işlense de detaylı bir şekilde kullanılmamaktadır. Tabii ki, doğal olarak bu yaklaşım edebiyatta kullanılan kültürel sorunun doğru ve nesnel gelişimine katkıda bulunmamıştır, çünkü bugün yeterli anlamıyla ‘sembol’ kavramı olmadan konseptual açıdan felsefi ve estetik düşünce yeterince açıklanamamaktadır. Çoğu zaman edebiyatta “ebedi” idealler, imgeler ve semboller ilham verir ve şair ve yazarların yaratmalarında geniş uygulama alanı bulur. Kurguda, sembolizm, gerçeklikle karşılaştırmanın doğrudan kelimelerle ifade edilmediği, sadece ima edildiği, hissedildiği yerde ortaya çıkar. Fakat son yulzyılda bilim ve teknoloji toplumuna karşı olan sembolizm, ruhsal olanın önceliğini geri getirmeye çalışır, malzeme üzerinde, sezgiye, hayal gücüne, ifade edilemez olana, ilham veren güçlere hitap ediyor, maddiyatin karşısında maneviyatı ön plana çıkarıyor. Sembolist yazar yorulmadan yakalanması zor olanı yakalamaya çalışıyor, görünür gerçekliğin ardında saklı olan şeyden etkilenir – ‘fantastik, şeytani, mitolojik dünya yaratıkları, masal dünyası, öteki dünyanın alemleri, mistisizm ve ezoterizm’ gibi konuları inceliyor. Gagauz edebiyatında bunlar Stepan Bulgar’ın ‘Dev adamın Oğlu’ adlı masalında açıkça görülmekte. Burada kahraman ‘Dev adamın oğlu güçlülük sembolü olarak karşımıza çıkar; Nikolay Baboglu’nun şiirlerinde kendi halkın geçmişiyle bir arayış sezilirken Oğuz boyundan gelen ataların ruhları Bucak topraklarında kadim Türk boyları Poloves, Kuman, İskit gibi kavimlerin varlığını ‘asker gibi’ okurun karşısına çıkar. Milliyetçilik teması, şairin şiirinde bu kurgulara, anıtlara, sahip çıkma duygusu ile yüklenmiştir:

Çadır merasında derin evellärden kök-kökä
Yatırdı örtülü göklärlän bir *tepä*
Dizmişti vakıtlar sayı dizilerinä binnerlän yıl
Gelip geçärdi zamanlar hiç sormadan kimnär
Neyä kayıl, neyä da diil kayıl.
Yakardı vakıtlar tepelerdä ateş yalınarnı
Da savaşırdılar şılatsın bizä *tepä altında* insannarını.
Oğuz gölgeleri çıkardılar ordan avşam –avşam
Tepä dolayında bakıp gezärdilär ulam- ulam
Hazar hem skif milletleri, peçeneklär,
Kimnär taa zamandan bu toprakta gezmiştiler...

Sorardı gölgelär ‘ani büünkü senselemiz?
Ani onnar, kimi çoktan görmää isteeriz biz?

Edebi sistemin herbir ögesi bir imge-sembol olabilir - bir metafor, bir karşılaştırma, bir manzara, sanatsal bir ayrıntı, bir başlık ve hatta bir edebi kahraman. Dionis Tanasoglu'nun ‘Uzun Kervan’ adlı tarihi romanında bu tür imge-semboller sıkça karşımıza çıkmakta. Daha romanın başında ‘kauşçu-peatçi’ yaşlı adam gagauz tarihini tüm roman boyu sembol olarak bir ‘kılavuz’ fonksiyonunu işlemekte. Bu eser tıpkı diğer Türk boylarında da olduğu gibi boyun en önde gelen, yaşlı bir ozanı (kauşçu-piyetçi) ile başlamakta.Üç bölümden oluşan bu eser (1.Uzak dedeler; 2. Balkanda Yurtluk; 3.Bucak kırır) bir çocuğun ve ihtiyar kauşçunun dialogu ile başlar:

-“Annatsana ba dădu, ihtiyar kauşçu-piyetçi, bizim halkımızın geçmiş zamannarı için nelăr aklında tutêrsın.Năndan biz çekileriz? Nănda, nică yaşamışlar onnar?

-Ee, dostlarım, bizim halkımızın kök-senseleleri eskidän, pek eskidän çıkacêklar.Ölä eskidän, ani unudulêr şansora da hiç inanamarsınız, ki ne çok aslı işlär olmuşlar, deyciz, iki bin yıldan zeedä geri o çoktankı Türk –Oguzlarda, angıları peyda olmuşlardı (oluşmuşlar) eski Altayın legendalı yerlerindä o zamannnar.Masal gibi gelecek ama masal diildir...”Bir vakıtlar varmış...bir vakıtlar yokmuş...” Bölä çekeder sansı (sanki) bizim masallar. E, bän dä bölä çekedeyim, ama aslı gibi işleri annadayım”. Gagauz halkın arasında ana dil önemli öge olarak çıkmakta, zira küçük hakların arasında dilin korunması ve yaşatılması adeta bu halkı yaşatmak için ‘kurtarıcı sembol’ fonksiyonunu üstlenmiş bulunmakta. ‘Ana dil’ konusunu gagauz edebiyatında hemen hemen tüm şairler kendi yaratmalarında dile getirmişlerdir, fakat onların arasında D.Tanasoglu'nun şiiri ön plana çıkmakta:

“Ana dilim tatlı bal...”

Ana dilim-tatlı bal,
Salkım çiçää kokusu,
Şırasımı üklü dal
Vermiş gömeç dolusu.....

Dili läözım bilelim-
Ona biz inan evladız,
Dili hiç kaybetmeyelim-
Salt onunnan biz insanız.
(D.Tanasoğlu)³

Bu dizelerde ise şair gerçek Gagauz ruhunu aksettirmiş ve dilin önemini sade cümelerle anlatmış ve ana dil benzetme şeklinde kullanılırken onun önemi vurgulanmış: ‘Ana dilim-tatlı bal, Salkım çiçää kokusu, Dili läözım bilelim, Salt onunnan biz insanız.’. Ana dili konusuna

³ Arnaut, Tudora (2009). “Gagauz Yazılı Edebiyatı ve Millî Kültüründe Üç Zirve Dionis Tanasoglu, Nikolay Baboglu ve Dimitriy Karaçoban”. Uluslararası Ahmet Yesevi’den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyüklüğü Sempozyumu Bildirileri 03-07 Eylül 2008. hzl. İrfan Ünver Nasrattinoğlu. Ankara. 112-123.

türkçülük yolunda gagauz edebiyatına büyük katkısı olan ve ana dilin yaşatılması için mücadele eden Güllü Karanfil'şn de şiirlerinde 'ana dil' şiirlerinde ve hikayelerinde bir sembol şeklinde alınmakta. Yine Tudora Arnaut ana dil temasına vurgu yaparken

Dilim nerdesin?nerdeyiz biz?
Buuldum dipsizliin bilmäzliindä
Adımı unuttum sessiz,
Kaldım heptenä kuvetsiz
Dilsiz ölerim , dilsiz
Kaybelerim kendi kendimdä.

Kara rubalar güidim büün , yaşlıyım
Gözlerime tolu yaşları yaadı,
Cancaazım sustu,
Kimin akıl kapusunu sarsım,
Açan allahım bu yazgıyı yazdı.

Aklımnan can yerim yabancı birbirinä
Düşä çıktılar bitki günnärdä
Karannık çöktü
İçimin solgun derinniklerinä
Yaşlıyım, gökteki yıldızım bana küstü....⁴

ana dilini 'kabolmuş bir öge' şeklinde görmekte ve onun yok olmasıyla gelecek evlatboylarının bu durumu suçlayacağı vurgulamakta.

Gagauz edebiyatında 'sembol' birkaç sıralamaya bölmek mümkündür: tarihi konuya dahil edebileceğimiz 'millet, millilik, türkçülük, vatan, memleket vb. '; sosyal ve manevi sınıfa giren ' ahlak, namus, doğruluk, gelenek göreneklere bakış, ana dil, ana' vb.; lirik sınıfına giren 'aşk, sevgi, sadakat vb' kavramlar birçok gagauz aydının eserlerinde ancak bir kavram olarak ele alınmamakta, ayrıca sembol yaklaşımıyla edebiyata taşınmıştır.

Bu yazımızda bu ve buna benzer konular daha detaylı ele alınacak ve gagauz edebiyatında 'sembol' kullanımı irdelenecektir.

⁴ T.A. çzel arşivinden

MENİNGEAL, GASTROİNTESTİNAL VE PERİRENAL TUTULUMLU ERDHEİM-CHESTER HASTALIĞI

MENINGEAL, GASTROINTESTINAL, AND PERIRENAL INVOLVEMENT IN ERDHEIM-CHESTER DISEASE

Emel ÇAKIR

Dr. Öğretim Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Patoloji Anabilim Dalı
Assistant Professor, Karadeniz Technical University, Faculty of Medicine, Department of Pathology

ORCID NO: 0000-0002-9845-366X

ÖZET

Erdheim-Chester hastalığı, multipl organ tutulumu gösteren nadir bir klonal histiyositozdur. Sıklıkla kemik, retroperiton, böbrek, santral sinir sistemi ve akciğer tutulumları görülür. Klinik bulgular ve hastalığın seyri yerleşim yerine bağlıdır. Bu çalışmada 55 yaşında erkek olgu sunulmaktadır. Yabancı uyruklu hasta 15 ay önce kendi ülkesinde kafa içi kitle nedeniyle ameliyat olmuş; postoperatif konuşma, yürüme ve denge sorunları nedeniyle hastanemize başvurmuştur. Manyetik rezonans (MR) incelemede serebellopontin köşede 5.4x3.4 cm.lik ekstraaksiyel kitle saptanmış; meningiomla uyumlu bulunmuştur. Histopatolojik tanı 'ksantomatöz değişiklik gösteren metaplastik meningiom'dur. Batın MR'da her iki böbreği çevreleyen, büyüğü 6.5 cm çapında multipl lezyonlar saptanmıştır. Histopatolojik incelemede bu lezyonlar 'yağ nekrozu ve köpüksü histiyosit infiltrasyonu' olarak tanımlanmıştır. Daha sonra midedeki polip materyali, histopatolojik incelemede 'ksantom' tanısı almıştır. Klinik olarak Erdheim-Chester hastalığı araştırılmakta olduğundan, tüm preparatlara yeniden histolojik inceleme yapılmış; multipl organ tutulumu ve somatik BRAF V600E mutasyonu nedeniyle olgu Erdheim-Chester hastalığıyla uyumlu bulunmuştur. Bu nadir hastalığın bulguları ayrı ayrı ele alındığında farklı antiteler olarak tanımlanabilmektedir. Ancak olgu multidisipliner olarak değerlendirildiğinde doğru tanıya ulaşmak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Erdheim-Chester Hastalığı, Meninks, Mide, Perirenal.

ABSTRACT

Erdheim-Chester disease is a rare clonal histiocytosis with multiorgan involvement. Bone, retroperitoneum, kidney, central nervous system and lung involvement is frequently seen. Clinical features and disease outcomes depend on the site involved. In this study, a 55-year-old male patient is presented. The foreign patient had an operation for an intracranial mass in his country 15 months ago; he applied to our hospital due to postoperative speech, walking and balance problems. Magnetic resonance imaging (MRI) revealed a 5.4x3.4 cm extra-axial

mass in the cerebellopontine angle and was found to be compatible with a meningioma. The histopathological diagnosis was "metaplastic meningioma with xanthomatous changes". Multiple lesions surrounding both kidneys, the largest of which is 6.5 cm in diameter, were detected in the abdominal MRI. In the histopathological examination, these lesions were defined as "fat necrosis and foamy histiocyte infiltration". Later, the diagnosis of polyp in the stomach was diagnosed as "xanthoma" in histopathological examination. Since Erdheim-Chester disease is being investigated clinically, all slides were re-examined by histologically; the case was found to be compatible with Erdheim-Chester disease due to multiple organ involvement and somatic BRAF V600E mutation. When the findings of this rare disease are considered separately, it can be defined as different entities. However when the case is evaluated in a multidisciplinary way, it is possible to make a correct diagnosis.

Keywords: Erdheim-Chester Disease, Meninges, Stomach, Perirenal.